AD INVICTISSIMVM POLONIAE REGEM SIgiſmundum, de ſacrificio Miſſæ Contra Lutheranos, libri tres.

Iohanne Eckio authore.

ANNO M D XXVI.
Menſe Octobri.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Eckius de Sacrificio Miſſe

SERENISSIMO AC INVICTISSIMO principi & domino D. Sigiſmundo Poloniæ regi, magno Lithuaniæ Duci, Ruſſiæ, Podiliæ, Pruſſiæ &c. domino & hæredi, domino ſuo clementiſs. Iohannes Eckius felicitatẽ, & de hoſtibus triumphum optat.

CVM MEMORIA MECVM REPETO Sigiſmunde rex potentiſſime, Catholicum ac pientiſſimum Vladiſlai aui tui paterni animum, minime dubito M. T. paternæ ac auitæ uirtutis & probitatis generoſiſſimum hæredem, orthodoxæ fidei Chriſtianæ (quę nouiſſimis his tẽporibus ab infidelibus, hæreticis & ſchiſmaticis ſæuiſſime laceratur) defenſorem fore conſtantem ac fideliſſimum: Vera etenim eſt Saluatoris noſtri ſententia. Arbor bona fructus bonos facit: & ethnicus affirmauit. Fortes creantur fortibus & bonis. Eſt in iuuencis, eſt in equis patrũ uirtus, nec imbellem feroces progenerant aquilæ columbam. Cordatiſſimi autẽ Regis Vladiſlai in deum pietas, non modo ex his toti orbi ſpectabilis facta eſt, ꝙ monaſterium Sandex fundauit uirgini Mariæ deuotum: Quod ſtudiũ generale in ciuitate Cracouienſi authoritate ſe. ap. inſtituit, Quòd templa plurima ſtruxit, collapſa uetuſtate reparauit, dotauit clericorum collegia, Epiſcopatus nouos erexit. Quòd Lithuaniam ampliſſimã & Samigittiam (apoſtoli, non ſolum regis functus officio) ad fidẽ Chriſtianã conuertit. Hæc & ſi præclara ſint facinora & prorſus immortalia ac exemplis caritura, attamen quia pacis tempore geſta ſunt, minora alicui uideri poſſent. At illud memorabile factũ, æternitati conſecrandum, cum manus domini tetigit eum, aurũ ſynceræ fidei probauit, ꝙ in aſperrimo illo, fratrum Theutonicorũ ex Pruſſia prope Tanneberg, conflictu, ubi de ſumma Imperij ſibi certandum fuerat, manifeſtiſſime oſtendit: Siquidẽ dũ hoſtis belli ſcientiſſimus, fortiſſimo ſub quinquaginta & uno militaribus ſignis, inſtructus exercitu inſtaret acrius ac urgeret petulantius ad prælij congreſſum: Belli quoq; duces ſui, atq; adeo ipſe frater Alexander Vuitouudus cũ per nũcios, tũ per ſeipſos eũ ad corripiendũ arma ſolicitarẽt: Ipſe tamen rex per omnia catholicus, cũ Dauide iactãs in domino ſpem ſuã, benedixit regẽ cœli, & dixit. Abs te eſt uictoria: flexis genibus

Matth. 8 · Horatius. · Pietas Vladiſlai regis. · Anno 1410. die 15. Iulii. · 1. Reg 4

ín oratione procũbens, adduci non potuit, niſi prius diſpoſitis inter rubeta altaribus, duplicatũ deo offerri feciſſet ꝑ ſacerdotes in miſſis ſacrificiũ: Precibus aũt abſolutis, tãta animi alacritate manus cũ hoſte conſeruit, & quaſi alter Machabæus certã ſciẽs ſibi à deo uictoriã affuturã, memorabili clade, L. milibus eo prelio deſideratis, hoſtẽ profligauit. Atq; ex eo die adeo humiliatus fuit ordo Marianoꝝ fratrũ: ut nunq̃ poſthac feliciter cõtra Polonos dimicauerint: & in fidẽ ac obedientiã Caſimiri patris tui uenerint, ac poſtremo infauſto omine tecum ſæpius congreſſi, omni Pruſſia exuti ſint & pulſi. Clades Tannẽ bergenſ.

Non minus Theoſebie ac pietatis ſtudiũ in patre M. T. Caſimiro fuit, qui Iohannẽ Capiſtranũ maximi nominis Minoritã in Poloniã uocauit, & ſermones eius ac miſſas freq̃ẽs audiuit, atq; eũ authorẽ deſponſatiõis cũ Elizabeta nobiliſſima matre tua optauit: ſi modo Capiſtrano ꝑ linguã ſibi incognitã id licuiſſet: Et hæc eadẽ dña mater tua prudẽtiſſima, religiõis erat obſeruãtiſſima: Nã etſi cũctas orbis Chriſtiani fœminas nobilitate generis præiret: ut q̃ Albrechtos Rom. reges, patrẽ & proauũ Auſtriaci ſanguinis habuerit: quorũ ille etiã Bohœmię & Hungarię ſceptra tenuerit: Sigiſmundũ pręterea, Carolũ IIII. ac Henricũ VII. Rom. Imperatores auos, proauos, atauos, maternos habuit: Quæ eñ alia fœmina uel ætate noſtra aut ſupra ętatẽ noſtrã ita generis claritate & nataliũ ſplẽdoribus enituit? Tot enim Imperatoꝝ & Regũ fuit neptis & abneptis, filia regis, ſoror regis, uxor regis, quatuor regũ coronatorũ mater, numeroſa alioqn prole beata: Magna hęc ꝑfecto, ſi mundũ ſpectemus: ſed multo beatior atq; felicior moribus, ꝙ nihil antiqus ducebat pudicitia, modeſtia, ꝙ in ſubditos tã clemẽs fuit, in egenos tã miſericors, & in religionẽ tã ſancta, tã pia: Hinc manibus ſuis Eccleſiaſtica ornamẽta parabat, texebat, nebat, Albas dico, caſulas, pallia, Cortinas, Corporalia, ac filias phrygio opere illa exornare curabat: ut ſic per omnes eccleſias ſupellectilem ornatu diuino locupletaret. Caſimirus pr. Elizabetę reginæ nobilitas.

Hãc hæreditariã in deũ, in diuos, in tẽpla, pietatẽ Sigiſmũde Rex glorioſiſs. uera Iagellonũ ſoboles, à teneris annis uſq; poſt adeptum regnorũ tuorũ diadema ſanctiſſime obſeruaſti: q̃d felix fortunatũq; M. T. hactenꝰ fuit: nã primo dux Oppaniẽſis factus, mox Glogouię maioris ducatũ obtinuiſti: deinſuꝑmã ꝓfecturã totiꝰ Sleſię adeptꝰ, ad magnũ q̃q; et ampliſs. Lithuanię ducatũ fuiſti uocatus, à q̃ poſtea ab optimatibus & ſatrapis, ꝑlatis ac procerib. Polõię, comitijs publicis, Incremẽta regis Sigiſmũdi

ac unanimis ſuffragijs, frequentiſſimo Conuentu in Regem Sarma
tiæ Europeæ ſublimatus es: Meminit etiam tunc Serenitas tua, Re
gem mortalē oportere maxime regem immortalem reuereri: quod
cum continenter opere monſtrares: egregie tamen præſtitiſti, quan
Vualachi clades. do Bogduno Vualacho in Ruſſiam ac Podiliā, dominia M. T. erū
pente, uoto diuo Stanislao regni tui patrono facto, inſigni uictoria
hoſtem profligaſti, & ex terris tuis fortiter eieciſti. Tunc enim Deo
& cœlitibus hanc uictoriā acceptā referens, Diuo Stanislao imagi-
nes argenteas magnas, multis aureorum milibus paratas ex uoto poſui
Anno 1509 ſti: ac Diuo Franciſco (nam is tibi dies triumphalis fuit) feſtū diem
perpetuum conſtituiſti.

Non minori religione celeberrimam illā cōtra Moſcū uictoriā,
Celſitudo tua proſecuta eſt: dum hoſtē regni tui, immò totius Reip.
Chriſtianæ, Baſilium Roxolianorū ducē, uictorijs aliquot tumentē
ac elatum, Smolentzea arce per proditionem capta, octuaginta mil-
Moſci clades libus equitum Lithuaniam petentē, ipſe parua manu, uelut Alexan
der Macedo Darij multitudinem, ſuper Boriſthene, tranſnatato
Anno 1514 amne, inuaſiſti, fudiſti, profligaſti, & ſupra 30000 hoſtium uel cæſis
uel ſubmerſis, prædam opimā, ſpecioſos triumphos in patriam retu-
liſti: ubi pro ſolita tua in deum pietate, aſſiduis deū pro uictoria pulſa
bas ſupplicationibus: qua parta omnia templa diuinis laudibus per-
ſonare feciſti: Et ingenue id quod res erat, literis ad Sum. Pont. datis
faſſa eſt celſitudo tua, Dextera dei excelſa hāc factam eſſe uictoriā:
Virginem enim Mariam dei matrem uenerabilem, tunc militibus
tuis aſtitiſſe (nam prælium die eius natali commiſſum eſt) quis catho
licus temere auſit negare?

Et quia regis ad exemplū totus componitur orbis, magno ſem-
per ardore res fidei ſub catholicis regibus à Polonis tuis obſeruāter
fuit cuſtodita: quod eo memorabili docuerūt exēplo, cū Alexander
M. T. germanus frater, rex eſſet à Polonis ſalutatus & coronatus:
Helena Moſc. tñ zelo fidei nō ſunt paſſi Helenā cōthoralē, regni coronā pro more
accipere: q̄ religiōe Rhutena eſſet & ſchiſmatica, Iohānis Ducis Mo
ſcouiæ filia: ex quo infelici connubio, nec hæredē meruit ſuſcipere.

At quorſum hæc, inquiet forſan Maieſtas tua tam alte longeq;
petita? Eò uidelicet Rex Sereniſſime, ut cum auitæ & paternæ atq;
adeo propriæ uirtutis, pietatis, ac religionis ſis memor, pernicioſam
Lutheri hæreſim, errores damnatiſſimos, dogmata inobedientiæ, re

bellionis, ac ſeditionis fœcundiſſima, non patiaris per dominia & terras tuas, nec publice,nec priuatim euulgari, aſſeri, aut doceri, libros eius peſtilentes & ſequacium à finibus tuis cohibeas,homines huiuſmodi erroribus addictos et irretitos, condigna pœna afficias, ne mores bonos corrumpant colloquia praua, Nam ſic tibi, ſic ſubditorum ſaluti, ſic dominiorum tuorum paci & trãquillitati,ſic fidei catholicæ optime erit conſultum, atq; apud poſteros immortalem tibi conſecrabis memoriam,et apud D. O. M. cœleſtis regni pro mereberis coronam.

Qua in re non deſunt tibi potentiſſimi Heroës Chriſtiani orbis principes excellẽtiſſimi, qui ſumma uigilantia hęreſes ab eorum im perijs cohibent ac coërcent. Diuus ipſe Cæſar Carolus V. Romanorum imperator Auguſtus,ac Hiſpaniaꝝ rex Catholicus,qui per uigili cura hactenus cauit,ne hac lue Hiſpaniarum regna,& inferioris Burgundiæ hæreditaria dominia (aliquot etiam hæreticis combuſtis)inficerent. Quod ſi Germania noſtra maluiſſet Cæſareis auſcultare edictis,q̃ periuris,fidefragis,apoſtatis & hæreticis,nõ tã infeliciter anno ſupiori fuiſſet in ſeditionẽ et furiã uerſa, tãtus ſanguis Chriſtianus plebis nõ fuiſſet tãta truculẽtia fuſus, nõ ſe ſpectãdã ludibrio toti orbi expoſuiſſet,ſedulo idẽ curauit Chrianiſſimus Gallorũ rex Frãciſcus(etiã ſi rũpat fidefragus apoſtata Lãbertus) q & in emporijs ſuis ac Lutetię Pariſioꝝ,ſeueris mãdatis propoſitis,Galliã ſemper alioquin genuina pietate ab hæreſibus abhorrentẽ, in uera & ſctã fide cõtinuit,& de inobedictibus ſeueriter ſuppliciũ ſumpſit.

Carolus imperator.

Frãciſcus Gallo rex.

Notiſſimũ eſt de potẽtiſſimo Angliæ rege Henrico VIII. qua ſolicitudine regnũ ſuũ,non modo mãdatis regijs,ſed & libro eruditiſſimo in Lutheri errores ſcripto,ab huiuſmodi perfidia uindicarit, adeo ut dum æſtate præterita (tumultibus ac ſeditionibus per Germaniã feruẽſcẽtibus)in Angliã uiſendi Regis & Epiſcopi Roffenſis gratia traieciſſem,nec quidẽ memoriã Lutheri habitã audiui, niſi in maledicto, quare digniſſimus iudicatus fuit rex,cui à ſe.ap.defenſoris fidei titulus deferretur. Pari conſtãtia à patribus receptã fidem Emanuel Luſitantię rex (cuius memoria in benedictione ſit)tuebat: & iam huius filius paternarũ uirtutũ & regnorum hæres Rex inclytus Io hannes,à paterno minime degenerat inſtituto: Teſtabat Emanuel zelũ fidei ac cãdorẽ literis ſuis ad imperatorẽ Carolũ eo ardore ſcriptis, ut planè indicarẽt animũ principis in religiõe feruẽtiſſimũ.

Henricus Anglię rex.

Emanuel rex Portugallię.

Principes Germani catholici. Id quod pleriq; alij faciunt Germanię principes cordatiſſimi, D. Ioachimus Marchio Brandenburgius princeps elector prudentiſſimus. Vuilhelmus princeps me⁹ inclytus, Comes Palatinus Reni, ſupioris ac inferioris Bauarię dux, Georgi⁹ piẽtiſſim⁹ Saxonię dux, ac Miſnæ Marchio: Lantgrauius Turingoꝝ M. T. affinis. Antoni. Lotharingiæ dux, ac Vaſti regni dñs. Carol⁹ bellicoſiſſim⁹ Geldriæ dux, Otto Henricus & Philippus Germani fratres ac Bauariæ duces, excellentiſſimi, cũ pleriſq; alijs Chriſtianis principibus, atque illuſtri Venetoꝝ dñio, ac fortiſſimis Heluetioꝝ Cantonibus. D. Ferdinãd⁹. Sereniſſ. Hiſpaniaꝝ princeps ac Auſtriæ & Burgundiæ archidux Ferdinandus Cæſaris frater, & locũtenens, hoc ſaxũ duobus Cõuetibus Imperij anxie uoluit, ueꝝ peccatis nr̃is exigẽtib⁹, nihil in hũc diẽ per (fectũ eſt.

Te aũt de orthodoxa fide, Sigiſmũde rex potentiſſi me, recte animatũ minime ambigim⁹, nõ mõ ob religiõis atq; pietatis pleniſſima opera, Verũ & ob hoc quod per latiſſimos imperij tui fines edicta publica, fidẽ tuã teſtantia propoſueris, quibus ſuborientem hęreſim procul à dominijs tuis propellere ac relegare ſtuduiſti, quamuis non deeſſent, Chriſtianæ fidei deſertores, apoſtatæ, ſchiſmatici, hæretici, qui iactarant te nonnihil Luthero cedere, ꝙ Albrechtũ fratrũ Marianorũ magiſtrum, abiecto candido habitu, ducatu Montis regij inſtitueris, Magiſter Teutonicorũ dux factus. Hoc ſimplici popello erroꝝ pręcones inſtillãt, Verum abſit hoc, abſit à te O rex inclyte, quod hæretici Lutherani crocitant. Quod enim à M. T. in re Prutenica factũ eſt, multo prudentiori conſilio prouiſum eſſe, nos catholici arbitramur, q̃ ꝙ quicq̃ ſiniſtri de mãſuetudine tua ſuſpicemur, ut Lutherani interpretantur, At id quod res eſt ſentimus, te hoc pacto Pruſſiam feciſſe tibi morigerã, ut inſtructius, abſq; hoſtis domeſtici formidine, in barbaras nationes fidelium, bellum mouere poſſis: Porrò ut Regnum Polonię, Lithuaniam, Mazouiam ac reliquas terras imperij tui, maximo & aſſiduo liberares periculo, quod iam annis centum & ultra, grauiſſime terris tuis impendebat.

Nouit nẽpe totus occidẽs, Amplitudinẽ tuã, ſanctæ Chriſtianæ fidei, ueræq; religiõis hyperaſpiſten, Chriſtianitatis totius muꝝ, uallũ, propugnaculũ, nõ modo cõtra Alanos, Hugros & Roxolanos, quos iã Moſcouitas dicim⁹, ſed & cõtra Tartaros ac Turcas. Eruptiones in Poloniã a Barbaris. Neq; enim aliud eſt inter Chriſtianos regnũ quod eruptiones Tartaroꝝ ſæpius, & incurſiones barbarorum frequentius patiatur, ac regnum

Poloniæ. Quoties em̃ modo Tartari, Thaurici, iam Zauolheñ. modo Precopieñ. integris ut aiunt, Hordis, regnũ tuũ appetierũt? Quoties Moſcus, quoties Prutenus, & fide uacuus Vualachus, quoties perfidus Turca, Poloniã, Lithuaniã, Ruſſiam, Samigitiã, Podiliã, Vuoliniã, Leopolim, ac Luiblinũ, maximis copijs ſunt adgreſſi, ut profecto admiratione dignũ ſit, tanta & tam frequenti hoſtiũ colluuie, non omnino calcatam eſſe & obrutam Poloniam.

Non ſolum aũt multitudo hoſtium, ſed & qualitas, plurimũ negotij Celſitudini tuæ facit, nã ſi Tartaros ſpectes tibi infenſiſſimos, nunq̃ minorẽ fidelitatem tibi ſeruant, q̃ cum ſe ſeruare promittunt, etiam ſi per phrameas & gladios iurauerint, ac aquam abluentem potauerint. At quid fortiſſimos Polonio℞ milites, in hos lucifugas armabis, compeſtres, uagos? quid in Tartariã duces, Immanem illam, incultam, efferam, barbaram, ſcythicam, ſine lege, ſine more, ſine religione, ferino ritu degentem. Itaq; periculoſum eſt cum eo hoſte cõgredi, à quo damnum expectes, cæterum lucri nihil. Iuſiurãdũ Tartarorum.

At inuicta & inſuperabilis, ac progenitorum tuorum uirtus, & fortia Polono℞ pectora, hoc omne qcquid eſt mali, magno animo uicerũt, ſemper em̃ in armis Iagellonũ familia incredibili gloria floruit, hinc fuſi diuerſorum hoſtium ualidiſſimi exercitus, capta oppida, eiecti tyranni, ui abacta præda, Impoſitæ nationibus aſperrimis leges, Quare ſe M. T. murum hactenus oppoſuit, maximo tuo & tuorum periculo, pro Iſraẽl & pro agmine dei uiuentis contra infideles, Barbaros & ſchiſmaticos, quis dubitabit generoſiſſimi ſpiritus regem, non omnibus uiribus, ſe Lutheranis hæreſibus oppoſiturum, ac hæreticos expugnaturum. Tartari.

His permotus rationibus, Rex Auguſtiſſime, cũ Luther, Lutheraniq; omnes, Satanæ ſatellites, ac Antichriſti præcurſores, ſacratiſſimum Miſſæ ſacrificium, manibus pedibuſque expungere ac delere moliantur, illis ſpurijs ac apoſtatis, paruis his libellis occurri: & ueritatem Catholicam ab eorum iniurijs & blaſphemijs pro uiribus aſſerui, quos regię tuæ ſublimitati dedicare propoſui: q̃q̃ nec eruditio mea (quæ mediocris eſt) nec ulla omnino uirt⁹, eiuſmodi ſit, ut licitũ mihi exiſtimem ad tantum principem ſcribere: tanta tamen laudum tuarum per omnium ora uolitantium, perculit admiratio: ut te non minus uenerer, q̃ ſi ex eo℞ numero eſſem, qui imperij tui finibus continerentur, qui liquido conſpiciã tuarum uirtutũ cumu- Dedicat librũ.

lum, cum priſcis ſeculis, & cum antiquitate fortiter cõtendere: Auxit animum uir ille præſtabilis, gloriæ ſplendoriſq; tui ſtudioſſimus, L. Decius. Iodocus Ludouicꝰ Decius à ſecretis M.T. qui dũ Roma iter faceret Neapolim tuo nomine petiturus, Adriano pontifice ſe. ap. præſidente, tã pleno ore, præclara facinora tua, uictorias, uirtutes animi, fortitudinẽ, prudentiã, & pietatẽ prædicabat, ut te audacter cũ quis laudatiſſimo ueterum poſſe conferre, minime dubitarim.

Tu ergo Sigiſmunde rex celeberrime, accipe hunc rogo libellũ, uultu non alio, q̃ quo regem decet, hoc eſt, ſereno & hilari: quem tibi ego & ſi non eruditus: at certe nomini tuo deuotus, ac fidei catholicæ addictiſſimus, hæreſis Lutheranę impugnator officioſiſſimus, religioſa mentis puritate conſecraui: Tuæ fuerit manſuetudinis & benignitatis regum fortiſſime, hęc qualiacunq; boni conſulere. Deus M.T. tuaetur. Datum Ingolſtadij Idib. Febr. Anno gratiæ M.D.XXVI.

AD IODOCVM LVDOVICVM Decium Regium ſecretariũ authoris Epiſtola.

NOlim exiſtimes Deci ornatiſſime, me de eorum eſſe numero, qui tam diu amicos colere ſolent, quo ad eorum uel præſentia frui queãt: ſanctius ego amicos omnes et colo et ueneror: quibus ſi ſemel me addixero, etiam abſentes, cum aliter fieri nequit, iugi & perenni cogitatione mihi ſemper ante oculos ſtatuo: Icones & imagines eorum, ante mẽtis aciem frequenter obuerſari facio. Vnde ingenium tuum placidum, mores perurbani, cõſuetudo humaniſſima, qua mecum Romæ congreſſus es, adeo animo meo fixe inſederunt, ut nominis mei potius q̃ tui obliuiſcar, etiam ſi Lethæo flumine abluar: Hinc te potiſſimum delegi, qui regi tuo potentiſſimo libellum noſtrum offerres, tenellus eſt, tanti regis iudicium ſubiturus totus tremit atq; horreſcit: uerum tantum ei fauoris (amici cauſa) impartiaris rogo, ut indulgentiam potius q̃ cenſuram illius maieſtatis experiatur. Vale amice cariſſime, & reuerẽdo patri domino Andreæ Epiſcopo Przemiſlienſi uerbis meis ſalutem dicito. Ingolſtadij. M.D.XXVI.

DE SACRIFICIO
MISSAE

LIBER PRIMVS, PROBANS SACRIFIcium Euchariſtiæ ex prædictione propheтica ueteris teſtamenti.

CVM ECCLESIA SEMPER DOCVErit in miſſa fieri ſacrificium, ideo id negantes non ſunt de Eccleſia. Caput I.

NON FRVSTRA BEATVS Apoſtolus Paulus gentiũ doctor Romanos monuit, & in Romanis omnes fideles, ut firmi in fide manerẽt & ſtabiles, ne'ue ex radice & pinguedine exciderentur, ſi in bonitate nõ perſeuerarent, id ſymbolis monſtrat radicis & oliuæ, & exemplo docet cæcitatis Iudæorum in incredulitate. Nimirum inſtruens & præcipiens fideles perſeuerare in uera fide catholica Eccleſiæ ſanctæ dei, ne quis per incredulitatem aut perfidiam ab unitate fidei deſciſcat, & radici oliuæ ſanctæ inſertus non excidatur, fide enim ſtare debemus, nõ altum ſapere, ſed timere: Ideo ad eoſdem inquit. Dico enim ibi per gratiam, quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter uos, non plus ſapere q̃ oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem: & unicuique ſicut deus diuiſit menſuram fidei: Huic apoſtolico præcepto in nouiſſimis iſtis periculoſis temporibus, prohdolor multi reſiſtunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, ſine pace, criminatores, incontinentes, proterui, tumidi, cæci, & uoluptatũ magis amatores q̃ dei: adeo enim intumuerunt, ut non ſolum altius ſaperent, q̃ eorũ confratres & proximi: ſed & iudicia eorum, ſententiæ ſanctorum patrum Eccleſiaſticorum, ſanctorum patrum, ac totius Eccleſię inflata præſumptione, ac turgida temeritate præferrẽt: Quòd cum in multis prætereãt terminos, quos conſtituerũt eis patres noſtri, prę omnibus hæreticis ab ipſis incunabilis Eccleſiæ uſq; in hunc diem: tamen uix alibi errant periculoſius, conuincuntur ſchiſmatis apertius, & cæ

Roma 11 · Rom. 12 · 2. Timo. 3 · Prouer. 22

citatis malo percutiuntur profundius, quàm dum ſacrum officium
miſſę innumeris modis lacerãt:ut de his ueriſſime uaticinatus ſit Eſa
Eſa.6 ias. Vade & dices populo huic, Audite audientes, & nolite intellige
re:uidete uiſionem & nolite cognoſcere: Excæca cor populi huius,
& aures eius aggraua: & oculos eius claude, & cætera. quod uatici-
Matth.13 nium etſi Chriſtus teſtetur in Iudæis impletum:tamen hodie in hæ
reticis quoq; ſimili incredulitate & perfidia ſicut Iudæi, laborãtibus,
quis negabit? A Chriſto enim paſſo annis iam M CCCCXC. ne
mo repertus eſt, qui negarit uenerabilem Euchariſtiã eſſe ſacrificiũ
in ſacro officio miſſæ:ita uniuerſa ſemper tenuit Eccleſia per orbem
terrarum diffuſa, ut poſtea docebimus, tam in prudentibus, q̃ in fa-
tuis uirginibus, tam in uerè fidelibus, q̃ hæreticis & ſchiſmaticis:
Vnde hoc nouũ eſt monſtrũ à Luthero inuectũ, à ueteribus & pri-
ſcis hæreticis ignoratũ, ab omnibus Chriſtifidelibus abſconditum,
miſſam non eſſe opus bonũ, miſſam nõ eſſe ſacrificiũ, non prodeſſe
populo, defunctis, miſſam non dicendã pro peccatis aut alia neceſſi-
tate. Cum ergo Eccleſia Chriſti ſemper docuerit, tenuerit, ac obſer-
uauerit miſſam eſſe ſacrificiũ per uniuerſum orbẽ apud Catholicos,
Luther ad Pighardos. & etiã hæreticos (nam ob id plurimũ obiurgat Luther Pighardos,
ꝙ apud eos miſſa ſit ſacrificiũ) conſectarium eſt, Lutheranos in hac
parte manifeſtos eſſe ſchiſmaticos & hæreticos: nam ſi una eſt fides,
unus baptiſmus, unus deus & pater omniũ, qui eſt ſuper omnes, ut
Epheſ.4 ait Apoſtolus, ſicut eſt colũba, perfecta, una matri ſuæ, electa geni-
Cant.6.&4. trici ſuæ. Et hæc ſponſa Chriſti, ſoror, ortus cõcluſus, fons ſignatus,
credidit miſſã eſſe ſacrificiũ: neceſſe eſt ſpuriũ eſſe & adulterã, q no-
uã fidẽ, cõtẽpta Eccleſia inducat. Ea enim Eccleſia à M & CCCC.
Matth.ult. annis & amplius uſq; in hanc diẽ ſic docuit, cũ qua Chriſtus promi-
Iohan 14 ſit ſe manſurũ uſq; ad conſummationẽ ſeculi: cui promiſit daturũ ſpi
ritũ docentẽ om̃ia: quæ apoſtolicis inſtituta doctrinis, ſanguine mar
tyrũ firmata, doctorũ eruditione firmata, ſemper in ueritate fidei ſta
bilis p̃ſtitit, docuit inquã miſſam eſſe ſacrificiũ, miſſam prodeſſe de-
functis &c. Catholica ergo ſic credidit Eccleſia: itaq; alienus eſt ab
Eccleſia, ſchiſmaticus & impius diuiſor, qui contrariã fidẽ inuexit:
Matth.12 nam qui non eſt cũ Chriſto, cõtra eũ eſt: & qui nõ cõgregat cũ Chri
ſto, diſpergit: & unã fidẽ, & unã Eccleſiã habere recuſat, quomodo
temere Chriſtũ diuidere conatur. Verbis tñ adhuc impij deſertores

non uerentur nobis obijcere Paulinas doctrinas ab his deprauatas: qui Pauli monita minime ſequunt. Num is ſanctiſs. apoſtolus, dñi Ieſu monita ſecutus, ubiq; diſcordias, contentiones, & ſchiſmata deteſtatur: ſicut eius obſecratio ad Corinthios teſtatur. Obſecro uos 1.Cor.1 fratres, inquit, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti: ut idipſum dicatis omnes: & non ſint in uobis ſchiſmata: Sitis autem perfecti in eodem ſenſu & in eadem ſcientia: huiuſmodi enim unitatem nobis commendat Apoſtolus: & ad Epheſios ſcribens, ad Romanos, & ad Rom.12 Theſſalonicenſes, quia Chriſtus deus pacis eſt, non diuiſionis. 1.Cor.10 Epheſ.4 1.Theſſ.5

At hic obſtrepunt hæretici, Eccleſiã non eam eſſe, quę uulgo creditur, quoniam ſit in ſpiritu duntaxat: porrò ſemper credunt aliquos catholicos fuiſſe à deo præſeruatos, qui miſſam non crediderint eſſe ſacrificiũ; & in his ac in Lutheranis Eccleſiã cõſtituunt catholicam, ſed hallucinantur hic immodice hæretici, nam ꝙ primo Eccleſiam nituntur facere mathematicã, inuiſibilem, quæ nullibi ſit, immò nihil ſit, falluntur prorſus: Nam & ſi unitas, uinculum ſanctæ Eccleſię dei ſit ſpiritale, puta ꝙ omnes unum ſumus in Chriſto, ꝙ omnes ſi- Galat.3 mus membra unius corporis Chriſti, ſicut Chriſtus rogauit pro uni- 1.Cor.6 Ephe.4.1 tate noſtra apud Iohannem: Ideo non perpendũtur differentiæ cor Iohan 17 poreæ, ſicut ad Galatas inquit Paulus. Quicunque in Chriſto Ieſu Galat.3 baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: non eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſeruus neque liber, non eſt maſculus neq; fœmina: Omnes Rom.8 enim uos unum eſtis in Chriſto Ieſu. At cum hæc omnia non niſi ſpiritu dei fiunt & ſint, quoniam qui ſpiritu dei agũtur filij dei ſunt: decipiuntur hæretici exiſtimantes Eccleſiam tantum ſpiritalem eſſe, non attendentes quod Saluator noſter dixit. Si peccauerit in te Matth.18 frater tuus, corripe eum inter te & ipſum & cætera. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: dicat hæreticus, quomodo poſſumus dicere ſuæ Eccleſiæ mathematicæ, quomodo eam poſſumus audire, niſi eam ſenſibilem ponat in ſenſibilibus hominibus? Ex prædictis itaque uerbis CHRISTI pateſcit obtuſitas & inſcitia hæreticorum, adhuc neſcientium in ſenſibili Eccleſia ſpiritale eſſe uinculum unitatis & fidei, ac ſpiritalem ſeu myſticam membrorum rationem.

At ſecundus cauillus eſt multo ineptior ſumma cum impietate coniunctus: Primo enim exhibeat Luther aut Zuuinglius, aut alius

impietatis miniſter hos catholicos, qui negauerint miſſam eſſe ſacri ficium, nemo unquam ita deſipuit, quod uerba Pauli huc torquent, ſuo loco euacuabitur, Dein cur iam Luther Eccleſiam catholicã in has uult contrahere anguſtias, qui prius ſuper Pſalmo 2. ſuper Epiſtola ad Galatas, de poteſtate Papæ, noluit eã conſtringi intra limites Romanæ obedientiæ, Iam cum ſuæ hæreſis aſſertio exigit, reddit multo anguſtiorẽ Eccleſiã Chriſti q̃ Synagogã Iudæorũ, nam à Mille annis certe plures fuerint Iudæi, q̃ reperti fuerint Chriſtiani miſſam ſacrificiũ eſſe negãtes, cũ nulli prorſus tales reperiantur, Donatiſtica eſt hæc impietas, arctare Eccleſiã in hos hæreticorũ angulos, ut iam catholica eſſe deſinat, uix particulari Eccleſiæ ſimilis, Si enim tam pauci nulli fuerint Chriſtiani à Mille ducentis annis, quomodo promiſſio dei eſt adimpleta facta Abrahæ, Iſaac & Iacob.
Gene.22. In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ, Et erit ſemen tuũ
Gene.26. ſicut arena terræ, & multiplicabitur ſupra mare & in Aphricum, &
Gene.28. in Aquilonem & ad Orientem, & benedicentur in te omnes tribus terræ & in ſemine tuo. Et ne id peruerſo ſenſu intelligas de Iudæis,
Galat.3. obſtat Apoſtolus ad Galatas ſcribens & de Eccleſia intelligẽs, quia in ſemine tuo, quod eſt Chriſtus benedicentur omnes gentes. Hæreticus contra promiſſum Dei, contra teſtamentũ dei negat omnes gentes benedici in Chriſto, ſed pauculos dumtaxat hæreticos negantes miſſam eſſe ſacrificium, cum aliis impietatibus: Date uos hæretici mihi hanc Eccleſiam multiplicatam ſupra mare & in oriente & occidente, ſi apud uos eſt, oſtẽdite uos cõmunicare omnibus gentibus: Date hanc hæretici (ita inſultat Auguſtinus Donatiſtis) aut furore depoſito, noſtram catholicam credite Eccleſiam, quæ cum Hiſpanis, Anglis, Germanis, Liuoniis, Indis, Armenis, Syris & Aphris communicat: qui ſedi Apoſtolicæ, & Domino apoſtolico obedientiam præſtant. Congere omnia teſtimonia prophetica, & ſemper uidebis amplitudinem Eccleſiæ catholicæ per omnes gentes toto orbe terrarum diffuſæ, ultra paruitatem ſynagogæ Iudaicæ Efflorebit & Germinabit Iſraël: & implebit faciem orbis ſemine: Vbi ſeptuaginta legerunt, ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. & implebitur orbis terræ fructu eius: Chriſtum effloruiſſe de radi-
Eſa.11. ce, ſicut Eſaias ante dixerat, Apoſtolus ad Romanos comproba-
Rom.15. bat: fructu Chriſti orbem terrarũ repleri diuino reſponſo præuidit

Eſaias:& hæreticus uix paucos homines contendit impletos: Simi-
le teſtimonium profert Eſaias alio capite. Ecce ſeruus meus ſuſci- Eſa.42.
piam eum, electus meus complacuit ſibi in illo anima mea, dedi ſpi-
ritum meum ſuper eum, Iudicium gentibus proferet, & infra ſecun
dum ſeptuaginta. Et in nomine eius gentes ſperabunt. Secundum
cōmunem. Et legem eius inſulæ expectabunt. Hoc teſtimonium
de Chriſto intelligendum, & in Euangelio poſitum eſt: qui audet Matth.12.
contradicat, inquit Auguſtinus, qui autem nō audet, ſperet in eum
cum gentibus, & ab unitate gentium in eum ſperantium non rece-
dat ad paucos hæreticos, & ſchiſmaticos, Simile teſtimonium ex eo
dem Eſaia ſequitur, ab Apoſtolo ad Corinthios explicatum. Vbi Eſa.49.
poſt multa ſequitur: Ecce iſti de longe uenient, & ecce illi ab Aqui- 2.Cor.6.
lone & mari, & iſti de terra Auſtrali, & infra: Ecce in manibus de-
ſcripſi te, muri tui coram oculis meis ſemper. Venerunt ſtructores
tui, deſtruentes te & diſſipantes à te exibunt. Leua in circuitu oculos
tuos, & uide, omnes iſti congregati ſunt, Venerunt tibi, quia deſer-
ta tua, & ſolitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ, nunc anguſta erūt præ
habitatoribus, Quid expreſſius pro multitudine fidelium, pro lati-
tudine Eccleſiæ, & maxime poſteaq̃ tyranni deſierunt perſequi Ec
cleſiam, præuidit propheta Eccleſiam dilatandam & implendam,
quia deſtruentes te (Eccleſiam) uenerūt ſtructores tui, hoc eſt, quod
reges primo perſequentes & diſſipantes Eccleſiam, poſtea adiuturi
erant ædificare Eccleſiam, quod ſignificātius dixerunt ſeptuangin
ta, καὶ ταχὺ οἰκοδομήθης ὑφ᾽ ὧν καθηρέθης. & cito ædificata es, à quibus
euerſa es ſeu deſtructa. Et quod poſt hunc multitudo gentium con
gregaretur Eccleſiæ explicuit. Leua in circuitu &c.

Et præter multa alia, illud clariſſimum extat eiuſdem uaticiniū: Eſa.54.
Lætare ſterilis quæ non paris, decanta laudem & hinni, quæ nō pa
riebas, quoniam multi filij deſertæ magis q̃ eius quę habebat filium,
dicit dominus, & infra: Ad dexteram em̃ & leuam penetrabis, & ſe
men tuum gentes hæreditabit, et ciuitates deſertas inhabitabit. Ecce
teſtatam multitudinem, quia hæreditas Chriſti in terris, eccleſia: plu
res autem filij ſunt iſtius, quàm ſynagogæ, eius quæ habebat uirum
legiſlatorem: Nam de Eccleſia illud eſſe prædictum ex Paulo intel Galat.4.
ligere potuiſti. Aduertas igitur hæretice multitudinem Iudæorum
per Aſiam, Aphricam & Europam diſperſam, et compara paruam

iſtam multitudinem Lutheranorũ, & re ipſa manifeſtabitur in hac paucitate non poſſe eſſe Eccleſiam Chriſti, quæ plures habet filios pollicitatione Dei, quàm ſynagoga: Non pergam per alios prophetas, breuitati ſtudens, quæ ſi qs deſideret, ab Auguſtino petat: Satis enim in præſentia temeritas hæretica cõfutata eſt, contendens Eccleſiam in tam anguſtos fines coartare, quę per orbem terrarum diffuſa eſt: Cui cum hæretici contemnunt communicare, & eius unitati conſentire de ſacrificio Miſſæ, manifeſtiſſime ſe crimine ſchiſmatis reos faciunt, & ab eccleſia impia leuitate recedentes, à capite Eccleſiæ Chriſto Iheſu ſeparantur in iacturam ſalutis animarum ſuarum, & æternæ damnationis acquiſitionem: Iam principale aggrediamur.

DEVS PER MALACHIAM PRImo prædixit euchariſtiæ ſacrificiũ. Cap. II.

Conatus noſter eſt in præſenti libro aſſerere ſacrificiũ Miſſæ, quod imprimis oſtendemus prophetico ſpiritu prænunciatum: Dein à Chriſto inſtitutũ, poſtremo ab apoſtolis traditum, & ab uniuerſa Eccleſia obſeruatum: Nam cum hæretici ita inſaniant, ut omnia ſacrificia ab Eccleſia dei auferant: & Chriſto ſemel in cruce oblato, amplius in miſſa nõ offeratur: Nos contra aſtruimus cum matre noſtra Eccleſia catholica, ſacrificium aliquod iuge & perenne eſſe in Eccleſia Dei, quod quotidie offertur pro Eccleſia dei: Quod futurũ
Malach. 1. prædixit dominus per Malachiam prophetam, cuius hæc ſunt uer
» ba: Non eſt mihi uolũtas in uobis dicit dominus exercituum, & mu
» nus non ſuſcipiam de manu ueſtra: Ab ortu enim ſolis uſque ad oc-
» caſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſa-
» crificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt
» nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum. Hęc propheta clariſſime & apertiſſime uaticinatus eſt contra Iudæos, Idololatras et hæreticos: Is eñ propheta poſt captiuitatẽ Babylonicam ſuã prodidit prophetiam, dum iam bona portio Iudæorum eſſet reuerſa in Iudæam: prędicit autem perlucido ſermone abiectionem Iſraẽlis & ceſſationem ſacrificiorũ ueteris legis, maxime expiationis pec-

cati. Vocationem latitudinis gentium. Oblationem noui & puri ſa crificij acceptam deo, quæ nullo ſit limitata loco.

Primo enim futurã prædixit Iudęorũ reprobationẽ, quã per alios quoq; prophetas ſæpiſſime prædixit: quia cæcitas ex parte contigit in Iſraël: & explicat Paulus Iudæis loquens. Vobis oportebat primum loqui uerbum dei: ſed quoniã repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes: ſic eñ pręcepit nobis dñs. Poſui te in lucẽ gẽtibus, ut ſis in ſalutẽ uſq; ad extremum terræ: Et quantũ ad ſacrificiũ attinet & alia legis, clare hoc prædixit Oſeas. Quia dies multos ſedebunt filij Iſraël ſine rege, ſine principe, & ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine ephot, & ſine teraphim, id eſt, imaginibus: Sic eius caſum prædixit, etiam Amos. Cecidit, non adijciet ſurgere uirgo Iſraël. Sic in præſentia hoc præuidit Malachias. Non eſt mihi uoluntas in uobis, aut ut Ionathas tranſtulit. Non eſt uolũtas corã me in uobis: Et quia etiã ſacrificia Iudæorũ ceſſabunt, ſubdit: & munus non ſuſcipiã de manu ueſtra. Quod hic munus trãſtulit iterpres, mox uertit oblationẽ. Sic eñ habet ומנחה לא ארצה מירכם & מנחה uerterũt ſeptuaginta θυσίαν ſacrificiũ, quia & donũ & ſacrificium & oblationẽ ſignificabant, hactenus cõtra Iudæos.

Sequitur contra Iudæos & hæreticos. Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gẽtibus. Vbi latitudo fidei & Eccleſiæ fuit præuiſa, quæ non debebat intra terminos Iudęę coartari, aut intra angulos hæreticorum concludi.

Et in omni loco ſacrificatur & offerẽ nomini meo oblatio mũda. Poſtq̃ propheta prædixit in perſona dei, ſacrificia Iudæorũ ceſſatura, promittit cũ nomen ſuũ futurũ ſit magnũ in gẽtibus, quod per publicationẽ Euãgelij factũ eſt, ut capite primo diximus, tunc in omni loco offeretur oblatio mũda. Hoc ſacrificiũ non intelligitur ueteris legis cum iam illud reſpuerit, & cũ in ueteri lege erãt multa ſacrificia: Hic præuidit unã oblationẽ mundã, unde etiã idololatræ cõfunduntur queq; immunda offerentes, non nomini dei, ſed dęmonijs et idolis ſuis: Et per hoc quod dicit mũda oblatio, ſatis innoteſcit, non ſufficere orationes & uoluntates bonorũ in hac uita, quæ uel muſcas Aegyptiacas habẽt admixtas, aut impfectę ſunt ab illa mũditia agni immaculati: ſicut Dauid ait: quouſq; iraſceris ſup orationẽ ſerui tui. Et mundã hanc oblationem unicã uocat, opponẽs eã ſacrificijs ue.

Roma. 11.
Act. 13.
Eſa. 49.
Oſee. 3.
Amos. 5.
Pſal. 79.

legis ipſam ſignificantibus, non tamen mundare potẽtibus, ideo abſolutam oblationem præuidit futuram.

Q. ſi Lutherani dicturi ſint, hanc oblationem mundam factam
Hebr. x. 9 10 in ara crucis, ſicut Paulus ad Hebræos inquit. at id excludit Propheta, dicens, non in ara crucis duntaxat offerendam oblationem mundam, ſed in omni loco, & quia magnũ eſt nomẽ domini in gentibus, ita à ſolis ortu uſq; ad occaſum in omni loco offertur illa oblatio mũda, & ita nõ in ſolo mõte Caluariæ, ubi Chrs oblatus eſt ſemel. Adde q cum oblationẽ illã mundã loco tribuit, q non poterit dici oblatio mere ſpiritalis, quin ſit etiã corporea: quia oblatio ſpiritalis abſtrahit
Iohan. 4 à loco & tempore, ſicut Chriſtus ad Samaritidem inquit. Venit hora, quãdo neq; in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis patrẽ: ſed ueri adoratores adorabunt in ſpiritu & ueritate. Priora oĩa erunt euidentiora, ſi textum ipſum ex Hebraica ueritate inſpexerimus: ita enim ſe habet ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהרה Q. è uerbo ſic redditur. Et in omni loco thurificator & appropinquator ſeu oblator nomini meo, & oblatio munda: nam מקטר & מגש paſſiua ſunt nomina in hifil: & נגש cum apice ſibolet ſignificat frequẽtius appropinquare & accedere, ut Gene. 33. & 45. tamen etiã ſignificat offerre. Exo. 20. ſicut Eſa. 53. ponitur pro offerre, cum puncto cebo leth, oblatus eſt, quia ipſe uoluit. In omni itaq; loco ſunt thurificatores & ſacrificatores oblationem mundam: quare liquet nõ ſolum de Chriſto offerente locutum prophetam, ſed de ſacrificantibus per orbem diſperſis in omni loco, qui iam ſunt ſacerdotes rẽ ſacrã in omnibus Eccleſijs facientes.

Leuit. 5. 6 7 Hoc quoq; non uacat myſterio, q oblationẽ purã expreſſit per uoculam מנחה Nam dum in Leuitico quinq; genera ſacrificiorum commemoraret, ſcilicet pacifica, holocauſta, pro peccatis, pro delicto, & munerum ſeu libamentorũ: Lex huius ultimi ſacrificij, quod מנחה dicitur, deſcribitur Leuit. 6. Et erat ſimila, & ita panis piſtus: & comedebatur abſq; fermento in loco ſancto, quod genus oblationis recte exprimit ſacrificiũ Eccleſiæ, ipſum dominũ Ieſum unctũ præ participibus ſuis oleo lætitiæ, in hoſtia munda non fermentata offerendum deo patri omnipotenti: Hinc propheta peculiariter ſacrificiũ noui teſtamenti explicaturus מנחה appellauit, nõ קרבן nõ עלה non זבח non שלמים non חטאת non אשם quæ omnia ſunt

nomina ſacrificiorũ:at ut diximus, appellatio minchæ plus cõpete-bat ſacrificio miſſæ,in quo ſub ſpecie panis Chriſtus offertur. Nam ut Hieronymus ſuper Ezechiele inquit. Simila quæ de frumẽto cõ-ficitur,ad dominũ refertur,qui de ſemetipſo ait. Niſi granũ tritici ce-ciderit,& in terra mortuũ fuerit,ipſum ſolũ manet. Ex quibus omni-bus liquet,ſacrificiũ prædictũ à propheta in gentibus, eſſe purius, q̃ ſacrificia Iudæorũ: Senſerunt etiã perfidi Iudæi hunc locũ approbã-tem ſacrificia noſtra: nam rabi Abraham Auenazara inquit in ſua פרשה Quamobrẽ uos eſtis contemnentes nomen meũ, & ipſum eſt magnũ & glorioſum, etiã in gentibus. Reputatur autẽ in oculis meis honor magnus, quo ipſi honorãt me: ac ſi ipſi in omni loco ad ducerent thurificatorẽ & appropinquatorẽ & oblationẽ uel munus mundũ: Non quemadmodũ uos facitis in offerendo uel appropin-quãdo faciei meę panẽ pollutũ, & claudũ & cæcũ: Vidit hoc quoq; Samuel Morochianus ad rabi Iſaac ſcribens. Timeo domine mi, q deus eiecit nos à ſe. & ſacrificiũ noſtrũ, & acceptauit ſacrificiũ gen-tiũ, ſicut dixit per os Malachiæ. Non eſt mihi uolũtas in uobis &c. Ezech. 16 Ioan. 12

Diuexauit is locus Rabi Selomo, qui ut uitaret ueritatis ſententi-am, mire torſit uerba prophetæ. Q. ſit oblatio munda in gentibus, quia licet gentes colerent idola, tamen aſtruebant Deũ cœli & terrę eſſe excellentiorẽ illis dijs: Dein eò confugit, q propheta loquatur de Iudæis offerentibus inter gentes diſperſis: At utrunq; à ueritate eſt alienũ: Nam qua fronte dicet idololatras offerre oblationẽ mun-dam, cum ipſi ſint immundi? Porrò cui faciet credibile, Iudæos cõ-mixtos inter gentes, & perſeuerãtes cum eis obtuliſſe mundiorẽ ob-lationem, q̃ eos, qui ex captiuitate Babylonica reuerſi fuerãt amore legis ad Iudæã? cum Dauid ductore ſancto ſpiritu nobis deſcripſe-rit, q̃ mundi ſint Iudęi inter gentes conuerſati. Et cõmixti ſunt inter gentes: & didicerũt opera eorũ, & ſeruierũt ſculptilibus eorũ, & factũ eſt illis in ſcandalũ: Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmo-nijs: Et effuderũt ſanguinẽ innocentẽ, ſanguinẽ filiorũ ſuorũ, & filiarũ ſuarũ, quas ſacrificauerũt ſculptilibus Chanaan: Plures enim ex cõ-uictu gentiliũ tranſgreſſores efficiebantur legis, & alienigenas duce-bant etiam aliqui ex ſacerdotibus: ut & Ioſephus teſtatur libro unde-cimo de Antiquitatibus capite 4. & 7. Quare nullam ſpeciem ueri habet torſio illa Salomonica: ſed inuicta ueritas prophetica contra Pſal. 105

Iudæos triumphat, & hæreticos pro ſacrificio mundiſſimo Eucha‐
riſtiæ in Eccleſia catholica per orbem terrarum in gẽtibus diſperſa.

Hæretici ut ſunt lubrici & ſacrarũ literarũ corruptores inſignes,
Tertulliano teſte, forte utcunq; conabuntur hunc apertiſſimũ textũ
cauillari, quia loquatur de orationibus ſanctorũ, & perizomata ſibi
facientes adducent beatũ Hieronymũ eo loco dicentẽ. Vt ſciãt car‐
nalibus uictimis, ſpiritales uictimas ſucceſſuras, & nequaq̃ taurorũ
hircorumq́; ſanguinẽ, ſed thymiama, hoc eſt, ſanctorũ orationẽs deo
offerendas: At iam diu præcluſimus hos cauillos, ꝙ ſpiritales uicti‐
mæ abſtrahant à loco & tempore &c. neq; eſſet oblatio una mũda,
ut diximus: Et ad Hieronymũ dicimus inciuile fore reſpondere tota
lege non perſpecta: Hieronymus enim ad interpretationẽ ſeptua.
aſpiciens, qui hic duo poſuerũt, thymiama. ſ. & ſacrificium: ſic enim
legerunt. καὶ ἐμ παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυ‐
σία καθαρά. Duo℞ ergo meminit propheta illorũ ſententia, ſcilicet
thymiamatis & thyſiæ, thymiama interpretatur incenſum, thyſia ſa
crificiũ: Nunc ergo acutius inſpiciendo Hieronymũ, thymiama re‐
fert ad orationes ſanctorũ deo offerendas, reſpiciens ad illud Pſalm.
Pſal.140 Dirigatur oratio tua ſicut incẽſum in cõſpectu tuo, eleuatio manuũ
mearũ ſacrificiũ ueſpertinũ: quibus uerbis hodie utũtur aliqui ſacer‐
dotes in thurificatione ex traditione & conſuetudine patrũ: nam &
uerbũ hic poſitum in Malach. קטר ſignificat thurificare, ſuffumi‐
gare, incẽdere &c. At quod ſequitur de thyſia Hieronymus nequa
quam refert ad orationes ſanctorum, ſed ad ſacrificium Eccleſiæ:
Ait enim. Non in una orbis prouincia Iudæa, nec in una Iudææ ur‐
be Hieruſalem, ſed in omni loco offerri oblationẽ, nequaq̃ immun‐
dam, ut à populo Iſraël, ſed mũdam, ut in ceremonijs Chriſtiano℞:
Ab ortu enim ſolis uſq; ad occaſum, magnum eſt nomen domini in
gentibus, dicẽte ſaluatore. Pater manifeſtaui nomẽ tuũ hominibus.
Iohan.17 Quibus liquet Hiero. oblationẽ mundã nõ referre ad orationes ſan
ctorũ. Primo quidẽ ex eo ꝙ oblationẽ mundã gentiũ opponit im‐
mundæ Iudæorũ, quod in orationibus facere non potuit, cũ etiã pa‐
tres ſynceriter orauerint, ut Abrahã, Iſaac, Iacob, Moyſes, Dauid
&c. ſed oblationẽ mundã Euchariſtiæ opponit oblationi peco℞ &
beſtia℞. Secundo quia oblationem illã mundã dicit offerri in cere‐
Iohan.4 monijs Chriſtiano℞. Qui adorant in ſpiritu & ueritate, nullis egent

ceremonijs ad orationes. Itaq; Hiero. hæreticis in hoc loco minime ſuffragatur. Concludamus itaq; cũ Tertulliano. Quia per Moyſen deus præſcripſit populo Iſraëlitico, ut ſacrificia in nullo loco offerẽt, q̃ in terra promiſſionis: idẽ per Malachiã prædixit poſt dilatationẽ Eccleſię in gẽtibus, in omni loco offerri oblationẽ mũdã: Hoc fit & factũ eſt ſemper in Eccleſia dei, & fiet uſq; ad aduentũ Antichriſti. Cõtra Iudęos.

Ex Malachia cap. 3. idem probatur, & cur aſſimilatur ſacrificijs antiquorum annorum in propheta & in miſſa. Cap. III.

CVm Malachias ultimus fuerit prophetarũ, clarius quid & apertius nobis monſtrauit de uocatione gentiũ, & ſacrificio Eccleſiæ, ideo libenter dictis eius immoramur, quatenus noſtra firmant. Sic itaq; apud eum legimus. Et ſedebit conflans & emundans argentũ, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurũ & quaſi argentũ, & erunt domino offerentes ſacrificia in iuſtitia. Et placebit domino ſacrificiũ Iuda & Hieruſalẽ, ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui. Hic Malachias ſeu Eſdras (ut Auguſtinus poſt Hieronymũ exiſtimat) prædicit ſacrificia nouæ legis in iuſtitia, ſicut annis prioribus. Et ut deueletur umbra prophetica, primo omniũ nemo fidelium dubitare poterit, in hoc capite auſpicari prophetam à præcurſore Iohanne, & ab aduentu Chriſti. Teſtatur id ſaluator apud Matthæũ & apud Lucã. Erit itaq; conſectariũ ea quæ ſequunt, intelligenda de factis & inſtitutis Chriſti in Eccleſia poſt ſuũ aduentũ: nã q̃d pleriq; uolunt referre ad ſecundũ aduentum Chriſti in nouiſſimo die, minus appoſite uidet dictũ: Primo q; tunc ceſſabũt omnia ſacrificia: Secũdo, quia de aduentu Heliæ ante ſecũdum aduentũ Chriſti agit, & de illo aduentu in cap. 4. Q; ſi omnino contendas cũ Auguſtino, locutum prophetam per anticipationem de aduentu nouiſſimo, ita quod utrunque aduentum ſimul propoſuerit, & dein effectus utriuſq; aduẽtus explicuerit, tñ dubio procul uerba à nobis propoſita ſunt referẽda ad effectum primi aduentus: Quare is uidetur genuinus eſſe ſenſus. Quando ueniet ad templum ſuum dominator quẽ uos quæritis, & angelus teſtamenti quem uos uultis, Chriſtus Ieſus uerus Meſſias, qui poſtq̃ impleti ſunt dies purgationis, ſecundũ legem Moyſi allatus eſt à parẽtibus in Hieruſalẽ,

Malach. 3 · Matth. 11. · Lucæ 7 · Lucæ 2

ut ſiſterent eum domino, Sedens autem ad dexteram patris proba-
uit argentum electorum Chriſtianorum in fornace tribulationis &
perſecutionis in Iudæa primum, mox per tyrannos in omnibus par
tibus orbis, uarijs ſupplicijs martyres affligendo, Et purgabit igne
ſpiritus ſancti & paſſionis filios Leui, id eſt, Apoſtolos & ſacerdo-
1.Pet.4. tes eorum imitatores: ut iudicium incipiat à domo dei. In filijs Leui
Hieronymus. Super Epiſtola ad Ephe. inquit Hieronymus, omnẽ ſacerdotalem intellige dignitatẽ. Nam
ut B. Ambroſius inquit: In ueteri lege ex ſola tribu Leui Aaronitæ
Ephe.5. fiebant ſacerdotes: nunc omnes ex genere ſunt ſacerdotali, ideo ex
Coloſſ.3. populo poteſt fieri ſacerdos. Et colabit eos exuendo ueterem homi
Eccle.2. nem & induendo nouum hominẽ, purificans corda eorum, & pro-
babit eos tanq̃ auꝝ & argentum in igne, qui ſic emundati & colati,
erunt offerentes domino ſacrificia iuſta, dicit gloſa ordinaria, id eſt,
Euchariſtiam, uirtutes omnium ſacrificioꝝ in ſe continentem, et pla-
cebit Deo ſacrificium, quod offerent pro Iuda & Hieruſalem, hoc
eſt (inquit Hieronymus) pro his qui deum confitentur, & pacẽ eius
mente conſpiciunt, per Iudam enim & Hieruſalem, ipſam Dei ec-
cleſiam accipere debemus, & non ex Hebræis tantũ, ſed ex alijs etiã
gentibus congregatã ait Auguſtinus: Et quomodo placebit ſacrifi
cium iſtud? ſicut dies ſeculi & ſicut anni antiqui, hoc eſt, quomodo
in principio placuerũt ſacrificia Deo in patribus, in Abel, cuius mu
Gene.4. nera deus reſpexit, In Noẽ de quo Dominus odoratus eſt odorem
Gene.7. ſuauitatis, In Abraham, Iſaac, & Iacob.

Et ueritas ueritati concordat, nam eodem ſpiritu, quo propheta
hæc prędixit ſub tegumentis propheticis, eccleſia ſine inuolucris cõ
ſtituit in ſacro canone miſſæ dici. Supra quæ propitio ac ſereno uul
tu reſpicere digneris, & accepta habere, ſicut accepta habere digna-
tus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium patriarchæ noſtri
Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedec,
ſanctum ſacrificium & cætera. Orat enim ſacerdos in perſona eccle
ſiæ catholicę, ut ſicut ſacrificia, Abel, Abrahę et Melchiſedec fue-
runt tibi accepta ex fide offerentium & deuotione, ita ſacrificium no
ſtrum, ultra hoc quod ex ſe tibi placet offerentibus ſit tibi gratum.
Hinc liquet gloſſam ordinariam, Nicolaum de Lyra ſuper Mala-
chiam, Innocentium, Albertum & Alexandrum, cum alijs de offi-
cio miſſæ, fruſtra eſſe ſolicitos, ſicut in propheta & in canone, nõ di-

cere, æqualitatem, ſed ſimilitudinem, eo quod ſacrificia illoꝝ trium non ſint æqualia euchariſtiæ, ſed ſimilia, ſicut figura eſt ſimilis ueri-tati. Nam nullibi refertur ad æqualitatem ſacrificiorum, ſed offeren tium & acceptationem diuinam. Orat enim eccleſia: ut tali deuotio-ne & fide offerentes faciat, quod acceptum & gratum ſit deo & be neplacitum in oblatione noſtra: ſicut placuit diuinæ maieſtati ſacri-ficium illoꝝ trium patriarchaꝝ, nam ſacrificia legalia non fuerunt ita commendata in ſcripturis, ſicut illoꝝ trium: Hinc propheta per uiſionem de hoc certificatus, uidit filios Leui purgatos, offerre ſacri ficia iuſta & Deo grata & accepta, ſicut fuerunt deo grata ante legē Moſaicam: Hoc quoqꝫ te non lateat hoc loco, denuo prophetam, cum inquit, & placebit Deo ſacrificium Iuda, uti hac uocula מנחת quod expreſſius noſtro ſacrificio altaris adaptari poteſt, ut ſuperio-ri capite aperuimus.

Deus Leui. 21. Numeri 28. per Moyſen prædixit Euchari-ſtiæ ſacrificium etiã ſecundum Rabinos. Cap. IIII.

Euchariſtiam eſſe ſacrificium noui teſtamenti, adhuc fortius aſtruamus: & colligemus duos textus ueteris teſtamẽti iuxta Hebraicam ueritatem: quorum pri-mus eſt in Leuitico, ubi nos legim9. Panes dei ſui of-ferunt: & ideo ſancti erunt: habet Hebraica ueritas, Leuit.21.
לחם אלהיהם מקריבים והיו קרש quod ad uerbum ſic transferunt docti. Carnē dei ſui offerent, & erunt ſancti. Et paulo poſt וקרשתו
כי את לחם אלהיך הוא מקריב קרוש יהיה לך כי קרש אני יהוה מ
מקרשכם Quod ſic uertit. Et ſanctificabis eũ, qm̃ carnē dei tui, ipſe ſacrificans, Sanctus erit tibi, qm̃ ſanctus dñs ſanctificans uos. Secũ-dus locus eſt Numeri 28. ubi nos legimus. Dixit dñs ad Moyſen, Num.28.
præcipe filijs Iſraël, & dices ad eos. Oblationē meã & panes & incē-ſum odoris ſuauiſſimi offerre per tempora ſua. Hebræa ſic habent.
את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו
Quod ſynceriter ſic ſonat. Sacrificiũ meum caro mea (aut aliter. Ob lationem meam panis mei) ad ignes odoris ſuauitatis meæ cuſtodie tis ad offerendum mihi in tempore ſuo. Ante inductionē textuum proderit forſan attingere cauſam uariationis interpretum, quia di-ctio לחם ſecundum Rabi Dauid Kimhi in libro שרשים quando- Alias ad inceendium meum.

que ſignificat omne comeſtibile: quandoque ſolum panem: quan-
doq; carnem, ut hic et Sopho. 1. & Iob 20. & Iob 6. Igitur quod erat
carnem dei tui transferendum, aliquæ ęditiones panem traduxerũt.
Occaſionem iſtorum locorum Stapuleñ. mihi ſuggeſſit, dum audi-
toribus meis Iohannis Euangelium declaraturus in Commẽtarios
6. capitis incidiſſem, unde anſam habui latius huius rei peritos con-
ſulendi, & inueni Porchetũ & Galatinũ abunde hoc locos tractan-
tes. In Leuitico itaq; deus loquitur de ſanctificatione ſacerdotij in fi
gura. Et oblatio hic fuit prædicta, quã fecit in cruce pro omnium ſa
lute, oblata carne ſua in ſacrificiũ, in incendio ſuo, in immenſo igne
charitatis, ubi prædixit inſtitutionem noui ritus in eius ſacrificij me-
moriam, quæ ad incendij eius, id eſt, charitatis imitationẽ eſſe debet,
Sanctitas ergo ſacerdotũ nõ fuit in ueteri teſtamento quando offere
bant carnes tauroꝝ et hircoꝝ ac ouium, niſi in figura, Sed ueritas ſan
ctificationis eſt in ſacerdotibus offerentibus carnem dei, quod non
fit niſi in officio ſacro miſſæ. Non ergo locutus eſt de ſacrificijs ue-
teris legis, ſed de ſacrificio noſtri temporis, & qualitate conſecrantis,
Super Nume. proſequuntur prænominati doctores latius ex declarationibus Ra-
binorum, quia Rabi Pinhas filius Iahir dicat. Tempore Meſſiæ oĩa
ſacrificia ceſſabunt, ſed ſacrificium panis & uini nunquam ceſſabit,
Gene. 14. Quia Melchiſedec rex ſalem protulit panem & uinũ, & Meſſiach
Pſal. 110. eſt ſacerdos in æternũ ſecundum ordinẽ Melchiſedec: Similiter ci-
Super Nume. tant Rabi Iohai idem dicentem, & pro ſacrificio uini adhuc duos lo
Gene. 49 cos adijcit, unũ ex Geneſi prædictione prophetica Iacob. Vbi poſt-
quam dixiſſet de aduentu Meſſiæ, Non auferetur ſceptrum de Iu-
da & dux de fœmore eius, donec ueniat qui mittẽdus eſt, et ipſe erit
expectatio gentium. Vbi ſecundum omnes expoſitores Iudæos et
catholicos loquitur de Meſſiach, & ſubdit: ligãs ad uineam pullum
ſuum, & ad uitem o fili mi aſinam ſuam: quod in Hebræo dicitur
עִירֹה ciuitatem ſuam: modo ciuitas animę eſt corpus, Indubie pro-
uidens ſpiritu Meſiah in unitatem ſacramenti euchariſtiæ alligatu-
Iudicum 9. rum corpori ſuo ſanguinem ſub ſpecie uini. Alius locus in libro Iu-
dicum. Nunquid poſſum deſerere uinum meum, quod lętificat de-
um & homines: Modo non apparet alius modus, quo uinum læti-
tificet deũ, niſi in ſacrificio, quod de ipſo fiet. Et hic Rabi Iohai per
multos annos Chriſtum præceſſit.

Hoc clarius referunt expreſſiſſe Rabi Cahana. Ligans ad uitem Super Gene.
ciuitatem ſuam &c. Hæc uerba inquit oſtendunt, quod ſacrificium
quod fit ex uino, non ſolum tranſmutabitur in ſubſtantiam ſangui-
nis Meſſiæ, ſed etiam cõuertetur in ſubſtantiam corporis eius: Ver
ba autem illa: Et ad palmitem o fili mi aſinum ſuum, ſignificãt, ꝙ di
uinitas & dei filius unietur aſino, id eſt materiæ ſuæ: Quemadmo-
dum enim aſinus fert onera & ueſtes uiatorum, ita Rex Meſſias de-
licta totius orbis portabit ſuper ſe, iuxta illud Eſaiæ: Et deus obuiare Eſaiæ 53.
fecit in eo peccatum omnium noſtrum, cum autem dicitur, lauabit
in uino ueſtem ſuam, eadem eſt ſententia diuerſis uerbis, quoniã ue-
ſtis dicit materiã noſtram, iuxta illud Iob, pelle & carne ueſtiſti me. Iob. 10.
Et in ſanguine uuæ pallium ſuum, id eſt, diuinitatẽ ſuam, quia ſicut
pallium totum hominem circundat, ita deus totum replet mũdum.
Rubiores ſunt oculi eius uino, & dentes eius lacte candidiores. Hoc
eſt: In ſacrificio quod fiet ex pane, non obſtante ꝙ albũ ſit, uelut lac,
cõuertetur ſubſtantia in ſubſtantiam corporis Meſſiæ, eritq́ in ipſo
ſacrificio ſubſtãtia ſanguinis Meſſię rubra ut uinũ: Erunt item in ſa
crificio uini, ſanguis & caro Meſſię, & eadẽ erunt in pane, quoniam
corpus Meſſiæ nõ poteſt diuidi, ſicut ſcriptũ eſt: Et ſubſtantiã nõ cõ Exod. 12.
fringetis in eo. Præterea caro ſine ſanguine res mortuę ſunt: corpus Os.
uero Meſſiæ poſt reſurrectionem ſemper uiuet: & hinc eſt dictum
illud. Dauid rex Iſraël in ſeculum uiuit. (Dauid unum eſt de nomi-
nibus Meſſiæ, ut ex Hieremia liquet) Hæc Cahana referunt ſcri- Hiere. 30.
pſiſſe diu ante natiuitatẽ Meſſię. Idẽ intellexit textũ ex numeris. Ad Nume. 28.
offerendũ mihi in tẽpore ſuo, id eſt, in tẽpore Meſſiæ. Citant porrò Exod. 25.
Rabi Iudã ſuper illud Exodi, ubi nos legimus. Et pones ſuper men
ſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper: Hebraica ueri-
tas ſic habet, ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד Et dabis ſu-
per menſam panes facierum coràm me iugiter. Cur dicantur panes
facierum explicat Rabi Iudas dicens, quia tranſmutabitur ex ſubſtã
tia panis cum ſacrificabitur in ſubſtantiam corporis Meſſiæ, et ipſe
idem erit ſacrificium: Ideo dicit. Reſpicietis ad offerendum mihi, id Num. 28.
eſt, offerri me, & infra: Et magiſtri aiunt: eam ob rem dictum eſſe
panem facierum, quia in ipſo ſacrificio erunt duæ ſubſtantiæ, hu-
manitas & diuinitas. Hęc ille Rabi ante Chriſtũ incarnatũ. Vltimo
licet referre uerba priſci doctoris, quem Iudæi Rabbenu haccados,

id eſt magiſtrū noſtrū ſanctū appellant: qui narrat ſe ita à Rabbi Simeone filio Iohai ſcriptū reperiſſe. Q. cū ſemel idē Rabbi Simeon in ſpelunca duplici orans, uidiſſet Eliā ſibi apparentē, & ſe tanq̄ ſummum pontificē induentem, rem ſacram facientem, atq; ideo omnes lætantes, tandem poſt multa interrogauit ipſum dicens. Sacrum illud quod faciebatis corā deo ſancto & benedicto, quid nā erat? Reſpondit ei Elias. Hoc eſt ſacrificiū, quod poſtq̄ uenerit Meſſias, facient ſacerdotes corām deo ſancto & benedicto, tunc enim ceſſabūt omnia ſacra quæ prius fiebant, facient aūt ſacrificiū illud ex pane & uino, & infra. Tunc deus miſericordia implebitur, & uirtute ingenti ſanctorum uerborū, quæ ab ore ſacerdotū manabunt, illud & omne ſacrificiū, quod in unaquaq; ara celebrabitur, in corpus Meſſiæ conuertetur. Rabbinos illos libētius renarrauimus, ut lector catholicus uideat illos adhuc ſub figurarum inuolucris uiuentes, plus tribuiſſe ſacrificio Eccleſiæ, q̄ hæreticos nouicios, Eccleſiæ ſpurios: ꝙ ſi hæretici Iudæis credere nolint: cum ubi eis commodum uidebitur, cōmunem reijciūt tralationem, & ad rigorem Hebraicæ lectionis nos adigunt: Id quod inter huius farinæ homines, iactanticulus ille Zuuinglius Tugurorum ſeductor, ad oſtentationem uſq; & nauſeā facere ſolitus eſt, cum tamen ſacram linguam parū nouerit, promouerit nihil: ita in ea balbutit inter mutos.

Finē fecero horū locorū dum dixerim: primo cum לחם & panē & carnē ſignificet, rectius uſurpari in præfato loco Numerorū pro carne q̄ pro pane: nam traditurus erat legē iugis ſacrificij quod in carne fiebat non in pane. Subdit enim, hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis Agnos anniculos immaculatos &c. Alterū quod hic expēdere datur, ꝙ non ſine myſterio dominus deus traditurus hoc loco ritū ſacrificij iugis populo Iudæorum, ante huius explanationē umbratice meminit iugis ſacrificij Chriſtianorum, carnis ſcilicet ſuæ: ac ſi diceret, Verum & acceptabile ſacrificium meum eſt caro mea: at illud iam non offeretis, ſed obſeruabitis ad offerendum in tempore ſuo: In tempore poſt aduentum Meſſiæ: Hæc autē ſacrificia interea in ſynagoga offeretis uſq; ad aduentum Meſſiæ, agnos anniculos immaculatos duos quotidie &c. quæ omnia non uacant myſterio. Et ꝙ Euchariſtia ſit iuge ſacrificium, etiam à prophetis ſic appellatū & prænunciatum, ex Daniele iam probabimus.

Ex Daniele capitibus 12. & 8. idem probatur, & Lutheranos ſternere uiam Antichriſto apertiſſime conuincitur. Cap. V.

INter multa alia grandia à domino deo Danieli reuelata,
etiam iſta fuerũt ei detecta. Vade Daniel, quia clauſi ſunt
ſignatiq; ſermones uſq; ad tempus præfinitum: Eligẽtur Dani.12
& dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi, & im
pie agent impij: neq; intelligent omnes impij: porrò docti intelligẽt,
& à tempore cũ ablatũ fuerit iuge ſacrificiũ, & poſita fuerit abomina
tio in deſolationẽ, dies mille ducẽti nonaginta. Beatus qui expectat,
& peruenit ad dies mille & trecentos trigintaquinq;, hæc in Danie
le, ubi imprimis expende Danielẽ non loqui de ceſſatione iugis ſacri
ficij Iudaici in aduentu Meſſiæ, quia de illius aduentu agit in cap. 9. Danie.9
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populũ tuũ, & ſup
urbem ſanctam tuã, ut conſummetur præuaricatio, & finẽ accipiat
peccatũ, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & im
pleatur uiſio & prophetia, & ungatur ſanctus ſanctorum: & infra.
Et poſt hebdomades ſexagintaduas occidetur Chriſtus, & non erit
eius populus qui eum negaturus eſt: & ciuitatem & ſanctuariũ diſſi
pabit populus cum duce uenturo, & finis eius uaſtitas, & poſt finem
belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit aũt pactum multis hebdomada
una, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificiũ, & in tem
plo erit abominatio deſolationis, & uſq; ad conſummationẽ & finẽ
perſeuerabit deſolatio: hic enim prædixit tempus aduentus domini,
mortẽ eius, Iudæoꝝ negationẽ, quia nõ habemus regẽ niſi Cæſarẽ:
deſtructionẽ tẽpli & Hieruſalẽ à duce Tito: & defectionẽ ſacrificio
rũ: perennẽ & ſemper duraturã. Itaq; ſufficienter aperuit eodẽ loco
deſolationẽ tẽpli & ſacrificiorũ: Ideo loquitur hic de aduentu Anti
chriſti, & ꝙ tempore regiminis ſui ceſſabit iuge ſacrificiũ: quod non
eſt aliud, niſi officiũ ſacrũ miſſæ, in quo Chriſtus quotidie offertur
pro ſalute fideliũ: nam breuitas tẽporis. ſ. 3. annorũ cũ dimidio ſatis
indicat, eũ non loqui de ceſſatione iugis ſacrificij Iudæorũ, cuius de
ſolationẽ prædixerat perſeueraturã uſq; ad conſummationẽ mundi.

Illud idem probatur ex alio: quoniam idem eſt tempus prædictũ
hic à Daniele, & à Chriſto apud Matthęum: nam Daniel inquit ab Dani.12
initio capitis. Et ueniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes

eſſe ceperunt uſq; ad tempus iſtud (gloſſa interlinearis, id eſt, Anti-
Matth. 24 chriſti) Saluator ſimiliter inquit. Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſq; modo, neq; fiet. Et quid opus eſt coniecturis: cum ueritas ipſa dominus ſaluator Danielē in hanc ſententiā
Ibidem. citauerit? Cum ergo uideritis abominationē deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat: Nam ueritatē minime aſſequuntur, qui hæc uerba Chriſti ad nonū caput Danielis torquent: ut conferenti eſt obuiū. Veniamus modo ad ipſa uerba Danielis: non enim intellexerat quæ dixerat illi angelus, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis: & cum cōpleta fuerit diſperſio manus populi ſancti, complebuntur uniuerſa hæc. Angelus explicatius ei locutus. Vade Daniel clauſi ſunt ſermones iſti, multis obſcuritatibus inuoluti, & non intellecti: Electi enim purgabuntur & probabūtur perſecutionibus, tribulationibus & tentationibus, quæ tantæ erunt, ut Chriſtus ait, ita ut in errorē inducantur, ſi fieri poteſt, etiā electi: & ſicut uiris bonis prodeſt ad augmentum gratiæ & meriti tribulatio: ita impietas malorū augetur, perſequendo & affligendo bonos, ut qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: Neq; intelligent impij, in furia & inſania excæcati, tantā impietatē, qua adiuuant Antichriſtū, uerū cultū dei deſtruendo: Docti autē ſpiritali intelligentia intelligent, ſuſtinentes perſecutiones propter Chriſtū, & perſeuerantes in uera fide ſuſcepta: Et ne ſuccūbant ex diuturnitate tribulationū, ponit breuē durationē: Et à tēpore cū ablatū fuerit iuge ſacrificiū, in quo tā crudelis erit perſecutio, ut iuge ſacrificium ceſſet in Eccleſia, & abominatio (cultus Antichriſti abominabilis) poſita fuerit in deſolationē, id eſt, in templo deſolato, ubi uidelicet prius colebatur Chriſtus, cultura illa exploſa, abominabilis cultus occupabit deſolatas Eccleſias. Tempus ergo durationis iſtius erit, mille ducentorum nonaginta dierum.

Dicat itaq; mihi hæreticus tēpore Antichriſti ceſſabit iuge ſacrificiū, quod ſit illud, niſi ſacrū officiū miſſæ, quod intercipietur eo tēpore? nam uiri iuſti & zeloſi adeo tunc non ceſſabunt ab oratiōibus, ut etiā tunc oraturi ſint ardentius, deuotius & inſtantius, quanto magis uidebunt dei Eccleſiā afflictā: Conſectariū eſt omnes illos præcurſores eſſe Antichriſti, q laborāt miſſæ ſacrificiū extinguere, ſicut prohdolor id uidemus fieri in pluribus locis Germaniæ: In parte er-

go iam miſſas tollunt, quas Antichriſtus in totũ auferet. Confecta rĩũ eſt eos, qui nudãt altaria ornamentis, eccleſias imaginibus, cereis & ceremoniis, qui extinguũt ſacerdotia, ritus eccleſię tollũt, fraternitates reiiciũt, officia diuina, uigilias, oblatiões, cãtus & ſiľia auferunt, pcurſores ſunt Antichr̃i, faciẽtes deſolatioẽ Eccleſiæ: ut in ea ponatur abominatio Antichr̃i nũ & B. Iohãnes puidit Eccleſiã ponendã in deſolationẽ tẽpore Antichr̃i, cũ dixit. Et datæ ſunt mulieri duæ alæ magnæ, ut uolaret in deſertũ in locũ ſuũ, ubi alitur per tẽpus, & tpa, & dimidiũ tẽporis: Quæ eñ alia mulier niſi Eccleſia duabus alis no. & ueteris teſtamẽti innixa, fugit in locũ deſertũ: qñ ceſſabit iuge ſacrificiũ miſſæ? Simili ſpiritu hanc deſolationẽ Eccleſiæ futurã ſcripſit Ezechiel. Deus ſit nobis propitius & miſericors, ne ex Germania noſtra ſint ſex illi uiri à propheta deſcripti. Et clamauit in aurib⁹ meis uoce magna, dicẽs. Appropinquauerunt uiſitationes urbis: & unuſquiſq; uas interfectiõis habet in manu ſua: & ecce ſex uiri ueniebãt de uia portæ ſupioris, quæ reſpicit ad aquilonẽ, & uniuſcuiuſq; uas interitus in manu eius: Nã omnino tales nitit armare uiros Luther, q lauẽt manus in ſanguine cleri: ſicut hortat in reſponſo ſuo ad Syluestrũ Prieratẽ: ut breuitati ſtudeã non proſequor Ezechielẽ, tamen Hieremiã præterire non poſſum, deſolationẽ huiuſmodi prædicentẽ. Ecce dñs diſſipabit terrã & nudabit eã, & habitatores eius diſperdet. Et quo pacto? quia erit ſicut populus, ſic ſacerdos, & ſicut ſeruus ſic dñs eius: non enim deſinunt Lutherani latrare, nos omnes æqualiter eſſe ſacerdotes & ordinatos in baptiſmate. Ad Danielem reuertor, ſuper cuius uerbis Hieronymus cõfutata Porphyrii ſententia exiſtimãtis Danielẽ loqui de perſecutioẽ Antiochi, ſic ingt. Ex q̃ perſpicuũ eſt tres iſtos & ſemis annos de Antichr̃i dici tẽporibus, q mille ducẽtis nonaginta diebus ſanctos pſecuturus eſt, & poſtea corruiturus eſt in monte ſancto & inclyto: Quod aũt latinus interpres dixit iuge ſacrificiũ, Daniel התמיד LXX. dixerũt ἐνδελεχισμὸν à cõtinuitate ſua, ſicut Hiero. hic & Dani. 8. interpretat, ſicut & dictio Hebræa continuationẽ, perſeuerantiã & quid iugis ſonat: At ex breuitate perſecutionis iterũ liquet Chriſtũ apud Matthæũ indicaſſe præſentem locũ Danielis & non noni capitis. Et ultra Danielẽ aſſignauit ſaluator cauſam abbreuiationis pro ſolatio fideliũ. Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos bre

Apoc. 12

Ezech. 9

Hieremi. 24

uiabuntur dies illi: Quare non poterat Stapulenſis remittere uerba ſaluatoris ad 9.cap.ubi deſolatio perſeuerabit uſq; ad conſummationem & finem mundi: Recreare itaq; debet fideles, ſi ita deo ſit placitum, ut iam inſtet tribulatio illa acerbiſſima, quã totis uiribus parant Lutherani: quod dum inceperit ſeuire cum eorum principe Antichriſto, ꝙ cito finietur. Daniel. 8. capite ubi inquit: Et uſq; ad principem fortitudinis magnificatum eſt: et ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius: Robur aũt ei datũ eſt cõtra iuge ſacrificium propter peccata, & infra: Et dixit unus ſanctus alteri. Vſq; quo uiſio & iuge ſacrificiũ, & peccatũ deſolationis quæ facta eſt, & ſanctuariũ, & fortitudo conculcabitur? Et dixit ei. Vſq; ad ueſperam & mane dies duo millia, trecenti, et mundabitur ſanctuariũ. At quia per interpretationem Gabrielis et numerum dierum liquet iſta non de Antichriſto in ſe dicta, ſed potius de Antiocho: ideo ſilenter præterimus, hoc tantum dixiſſe cõtenti cum B. Hieronymo, Quod Daniel hic dixit factũ in Antiocho, qui eſt typus Antichriſti, id in ueritate complebitur in Antichriſto. Plurima omittens finẽ faciamus huius inductionis: Hoc admonitionis gratia addentes. Iſtiuſmodi tribulationis eccleſiæ potiſſimam cauſam unam aſſerunt uiri pij, Irreuerentiam uenerabili ſacramento euchariſtiæ exhibitã: Nam ſi quis indigne manducat & bibit, iudicium ſibi manducat, & bibit: & reus eſt corporis & ſanguinis domini: eſſe aũt reũ corporis dñi eſt grauiſſimũ peccatũ, quia ſuper quartũ nõ conuertam ait dominus per prophetam, quãto magis iraſcetur deus ſuper tot blaſphemijs, quæ committuntur his diebus à Lutheranis in uenerabilẽ euchariſtiam in pluribus Germaniæ oppidis? Accedunt eñ ad ſacratiſſimum corpus Chriſti non contriti, non confeſſi, non ieiuni, ſine timore dei, ſine reuerentia, ſine deuotione, laici ſacrã hoſtiã attingũt. Sub utraq; ſpecie cõmunicant, calicẽ in manus ſumũt, ſacro ſanguine ueſtes proluunt, particulas cõſecratas in terram negligẽtia culpabili cadere ſinunt, reliquias hoſtiarum ſine omni reuerentia pani cõmuni commiſcent: Euchariſtiæ ad infirmas delatæ nullam reuerentiam exhibent, ipſi laici temere in loculis & ſacciperijs ut communẽ cibum deferũt, ſacrarium ſeu ædiculã in qua, iuxta ſanctoꝝ patrum ſanctiões religioſe hactenus fuit adſeruata, ſtultorum domũculam impijſſime nuncupant, & multa alia horrenda impia & abominãda

Danielis 8.

1.Cor.11.

Amos 2.

faciunt et dicunt, quæ horret animus cogitare, manus refugit ſcribe-
re, O impietas, O cęci & blaſphemi huiuſmodi ciuitatum rectores,
pone principes eorum ſicut Oreb & Zeb & Zebeæ & Salmana, o- Pſal.82.
mnes principes eorũ, qui dixerunt hæreditate poſſideamus ſanctua-
rium dei, deus meus pone illos ut rotam & ſicut ſtipulam ante faciẽ
uenti. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum do-
mine. Alterum eſt. Methodium ſanctum Martyrem Tyri olim
Epiſcopum, Hieronymo teſte, prædicta omnia eodem ſpiritu præ-
uidiſſe, ait enim: Et tolletur honor à ſacerdotibus, et ſupprimetur mi-
niſterium dei, & quieſcet omne ſacrificium ab eccleſiis, & erunt ſa-
cerdotes ſicut & populus in eodem tempore ſeu in ſeptimo hebdo-
matico tempore.

Per Dauid Pſalmo ſeptuageſimoprimo deus clare præ
dixit: Euchariſtiæ ſacrificium eleuandum ſupra
capita ſacerdotum. Cap. 6.

Veniamus ad Pſalten dei Dauid ita canentem. Erit firma- Pſal.71.
mẽtum in terra, in ſummis montium, ſuperextolletur ſu-
per libanum fructus eius, & florebũt de ciuitate ſicut fœ-
num terræ. Et hoc ſecundum Septuaginta, quia tranſtu-
lerunt, ἔσαι στήριγμα ἐν τῇ γῇ. Erit firmamentum in terra. Hieronymus
autem propius ad ueritatem hebræam ſic legit. Erit memorabile
triticum in terra in capite montium, eleuabitur ſicut lybani fructus
eius, & florebunt de ciuitate ſicut fœnum terræ, Hebræi uariam in-
terpretantur. Erit placenta frumenti, alij erit multiplicatio frumẽti.
Alij erit abundantia frumenti. Alij erit extenſio uel deprecatio fru-
mẽti &c. Ratio diuerſę interpretationis eſt dictio פסה nã ſic legũt,
יהי פסת ברב ארץ Venit autem פסה à פס quod ſignificat fra- Vltra Cõplu-
gmentum, fruſtum, particulam, Inde פסה particula placenta. Ve- teñ. & Reuch-
niamus itaque ad inductionem, primo omnium hoc pro conſtanti liñi uide Pa-
habeamus, Pſalmum iſtum eſſe prophetiam de Chriſto Meſſia, ſic gniñ de ſignifi-
enim inquit Hieronymus: hic Pſalmus proprie ad Chriſtum refer- catis פס
tur: Inſcriptus enim eſt Solomoni id eſt, pacifico, Chriſtus uerus pa-
cificus eſt, & permanet cum ſole & ante lunam generationis gene-
rationum, Idem Auguſtinus, affirmans Chriſtum uerum Salomo-
nem & pacificum, qui fecit utraque unum, Caſſiodorus acute dinu-

merauit hũc eſſe quartum Pſalmum de duabus naturis Chriſti. Cõ
ſentiunt Hebraica, quoniam in Midras tehillim, hoc eſt expoſitio-
ne Pſalmorum dicitur Selomoni. Hic eſt rex Meſſias de quo dictũ
Eſa.11. eſt, Eſaiæ: Egredietur uirgultum de radice Iſſai: Et licet Rabbi Sa-
lomon nitatur hunc Pſalmũ exponere de rege Salomone, tamẽ ue-
niẽs ad uerſiculum noſtrũ coactus à ueritate inquit: Magiſtri noſtri
bonæ memoriæ expoſuerũt hoc eſſe genus placentarum in diebus
Meſſię, & totũ Pſalmũ de rege Meſſia explanauerunt, Et cõmode
cõfutat Hiero. expoſitionẽ Pſalmi de Salomone, q̃d ſtare nõ poſſit,
quia nec cum ſole, nec cum luna permãſerit, unde & Chaldaica tra
latio habet, deus itinera rigoris tui, regi Meſſiæ da &c.

Itaq; cum de Meſſia certum ſit Pſalmum iſtum intelligi, quomo
do Dauid uaticinatus ſit de ſacrificio euchariſtię auſcultemus. Quã
do enim filius Dei deſcendet ſicut pluuia in uellus Mariæ, & domi
nabitur à mari uſque ad mare, regnum eccleſiæ dilatando, & reges
Tharſis & inſulæ munera offerent, & nomẽ Chriſtianorum erit hono
rabile coram illo. Tunc Meſſias erit placenta frumenti in terra, qui
deus & homo uidetur à beatis in cœlo, in capite montiũ, uel in ſum-
mis montium, id eſt, ſacerdotum & prælatorum, nemo enim aptius
intelligitur per montes Eccleſiæ, quàm ſacerdotes & prælati, ſicut
Eſa.6. Chriſtus ſummus ſacerdos eſt mons decoris, ad quem confluũt po
Mich.4. Eſa.2. puli apud Eſaiam & Micheam, Chriſtus mons in capite montium,
Ezech.40. & in uertice montiũ. Mons iuſtitiæ & ſanctitatis, mons excelſus ni-
mis apud Ezechielẽ. In capite montiũ igit erit placenta tritici: Quan
do Chriſtus in euchariſtia ſub ſpecie panis tritici cõtentus, ſuper ca-
Iohan.12. pita ſacerdotũ eleuat, ut à populo adoretur, nã ob hoc Chriſtus ap-
pellat ſe granũ tritici, et ſuperextolletur participans hanc placentam
à fructibus ſacramenti, ſi quis enim manducauerit ex hoc pane, ui-
uet in æternum, purus autem reddetur & candidus in anima, ultra
candorem Lybani, & florebunt Chriſtiani in ciuitate noua Hieru-
ſalem de cœlo deſcendente, in eccleſia dei, ſicut fœnum terrę, quod
ſubito multiplicatur, ſic & Chriſtianorum multitudo repente aucta
eſt in primitiua eccleſia. Citant in huius cõfirmationem Porchetus
& Galatinus expoſitiones ſapientium Iudæorum libros Siphre &
Chetuboth, quæ breuitati ſtudens omitto, Tamen quod ex expoſi-
Eccle.1. tione Eccleſiaſtes afferunt, renarrare libet ſuper illo, Quid eſt quod

fuit; ipſum q̃d erit. Rabbi Berachias dixit in nomine Rabbi Iſhac,
Quemadmodum fuit redemptor primus, ita erit redẽptor ultimus,
Sicut enim redemptor primus fecit deſcendere manna, ita redẽptor Exod.16.
ultimus erit placenta frumenti in terra.

Roborantur priora ex tranſlatione Chaldaica, ad apertiori, nam
Targũ Ionathæ filij Vzielis ſic expoſuit יהי קרבן רעיבורעא בארא
בריש טוריא Quod ſic uertitur. Et erit ſacrificiũ panis in terra, in ca-
pite montium, licet Targum Rabbi Akilas legat. Erit ſubſtantiſi-
cus panis in terra in capite montium. Vnde Rabbi Ionathan referũt
ſic uerſiculum iſtum renarrãtem. Videat qui habet oculos, quod ſi-
cut dictum eſt. Ille eſt Meſſias de quo loquitur totus Pſalmus, cum
ergo ait: & erit placenta frumenti in terra in capite montium. Vult
dicere, quod placẽta panis fiet ſacrificium in capitibus ſacerdotum,
nihil his uerbis apertius, nihil clarius. Cõſentit Rabbi Moyſe hadar
ſan in בראשית Geneſeos decimoquarto, & Geneſeos trigeſimono
no, quos ommitto renarrare: Et quod aliqui legerunt. Erit depreca-
tio ſeu complacentia frumenti, magnum oſtendunt myſteriũ, quip
pe frumento, id eſt ſacrificio panis, quicũque deprecaturus eſt deũ,
uel deo placere optauerit, panis ſacrificio perficiet, Aliqui hic ada-
ptant Pſalmum quartum: nam cum iuſſiſſet Dauid. Sacrificate ſa- Pſal.4.
crificium iuſtitiæ & ſperate in domino, nullum enim ſacrificium ue
teris legis erat ſacrificium iuſtitiæ, ut ſupra diximus: Itaque loquitur
de ſacrificio eccleſiæ, ex quo maximam ſpem concipimus, quod tã
tantum pignus nobis reliquit corporis & ſanguinis ſui: Ideo ſacrifi-
cate & ſperate in domino, At multi dicunt, quis oſtendit nobis bo-
na, quæ ſacrificemus in ſacrificium iuſtitiæ, ſed ſignatum eſt ſuper
nos in Eccleſia per ſacrum baptiſma lumen uultus tui domine, lumẽ
fidei & intelligentiæ altiſſimi ſacramenti, quia à fructu frumenti pa-
nis conſecrati, & uini calicis noui Teſtamenti multiplicati fideles in
pace Chriſti requieſcunt. Et olei, inquit, Hiero. ſe non reperire nec
in Hebræo, nec apud Septuaginta, in codice Origenis manu emen
dato. Rabbi Moyſes hardaſan etiã de cibo panis Meſſiæ intelligit
illud Oſee. Et declinaui ad eũ ut ueſceret. Hebraica ueritas habet: Oſee.11.
Et inclinabo ad eũ eſcã ſeu comeſtionẽ. Et quã eſcã? illã de q̃ in pſal. אוכיל
Erit placẽta frumẽti in terra, liquet igit Dauid præuidiſſe Meſſiã fu
tuꝝ placentam frumenti in Euchariſtia, & ſacrificium.

Per uirum dei primo Regum.2.Deus prædixit Miſſæ ſacrificium,per Eſaiam item capite ultimo. Cap. VII.

1.Reg.2 NE diutius detineamus lectorē teſtimonijs ueteris teſtamēti,concludamus cum illo primi Regum, ubi uir dei ait ad Heli poſt multa.Ecce dies ueniunt,& præcidā brachium tuū,& brachium domus patris tui, ut non ſit ſenex in domo tua:& infra. Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelē, qui iuxta cor meum & animam meam faciet,& ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coràm Chriſto meo cunctis diebus, futurū eſt autem,ut quicunq; remanſerit in domo tua,ueniat ut oretur pro eo, & offerat nummū argenteū & tortā panis,dicatq;, dimitte me obſecro ad unā partem ſacerdotalē,ut comedam buccellā panis. Vbi nos legimus, nummum argenteum Hebraica ueritas habet.אגירת כסף ſignificat autem agorat paruum genus monetæ,ut communiter dicitur.

Acutus iam facile uidet inductionem huius textus,quoniam hic deus prędixit ſacerdotium legale eſſe aliquando finiendum, & aliud inſtituendum,quod ambularet coràm Chriſto domino cunctis diebus:
Exo.18 Elegit enim deus Aaron ad dignitatem ſacerdotalem cum poſteris ſuis:ſed ecce uenit tempus,ſcilicet noui teſtamenti (dicit gloſſa
Leuit.8 interlinearis)in quo non eſt ſacerdos ſecundum Aaron, ſed præcidet deus brachium tuum,id eſt,dignitatem ſacerdotij, & domū patris tui,id eſt Aaron,ut non ſit magnus ſacerdos in domo tua,in templo tuo. Et uidebis æmulū tuū in templo, gloſſa interlinearis id eſt, populū Chriſtianū:Et uerè nobis inuident ſacerdotiū: inquit enim
Auguſtini. glo.ordi.quicunq; eſt ex eius genere, cum uidet ſacerdotium Chriſtianorum pollere per mundum,ſibi autē eſſe ſubtractum,dolore & mœrore tabeſcit. Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, Chriſtum Meſſiam,qui iuxta cor meū &animam meā faciet:nam in omnibus
Iohan.8 ſaluator deo patri placuit,ſicut ait apud Iohannem,quæ placita ſunt ei,facio ſemper:& ædificabo ei domum fidelē, ſanctam Eccleſiam, quæ ambulabit coràm Chriſto cunctis diebus, quia cum ea manebit uſq; ad conſummationē ſeculi. Futurū eſt autē in nouiſſimo tem
Matth.ult. pore,quādo reliquiæ Iſraël ſaluę fient,quicūq; remanſerit de domo Aarō Iudæus,ueniat ad baptiſmū,& ad ſacerdotē,ut pro eo oretur. Hebraica ueritas habet. יבא להשתחות לו לאגירה כסף וככר לחם

quod ſic uertitur. Veniet ad adorandũ eum in obulo argenti & torta panis. Qui ergo depoſita cæcitate Iudaica, uenit adorare Chriſtũ in eloquio fidei & ſacrificio panis Euchariſtiæ: Et cũ in domo illa oẽs Chriſtiani ſint ſacerdotes, Vos eſtis genus electũ, regale ſacerdotiũ ait Petrus, & aliqui externo ſacerdotio in pane & uino libent ſacramenta: Iudęus ſacerdos baptizatus contentatur aſſumi ad unã partẽ ſacerdotalẽ, id eſt, plebẽ Chriſti, ut (omiſſo calice ſancto) ſumat buccellã panis, qui caro eſt Chriſti, quã dedit pro uita mundi (hic prænũciata eſt cõmunio ſub altera ſpecie tantũ apud laicos, de quo alias plura) Ex quibus liquet ſacerdotiũ offerens non eſſe ablatũ, ſed mutatum: & hodie fideliter perſeuerare in Eccleſia, & ambulare coràm Chriſto cunctis diebus ſeculi. Et ita etiã uerterunt LXX.

Sed qui ueritatẽ malunt expugnare q̃ ſequi, iſta euacuare nitunt, ꝙ iſta mutatio ſacerdotij non fit de Chriſto & Chriſtianis ſacerdotibus, ſed uel de Samuele intelligi debeat, aut de Sadoch, qui abiecto Abiathar fuit ad ſummũ ſacerdotẽ aſſumptus, ut 3. Reg. 2. ſcribitur, at iſtis non infringitur propoſitũ noſtrũ, ut acute Auguſti. roborat ex clariſſimis uerbis textus: Nam etſi admittamus factã mutationẽ ſacerdotij in Samuele uel in Sadoch, tamen in illis ſolũ fuit figurata, in Chriſto cõpleta: ut ne remotius petatur exemplũ, Hanna uero fuit mulier, gratias agens deo pro nato filio Samuele, tamen religionẽ Chriſtianã fuiſſe per eam expreſſam nemini dubiũ eſſe debet: Adeo ꝙ multa cantico eius inſunt, quæ ipſi Hannę minime cõpetere poſſunt, ſed Eccleſiæ: Non enim uerba mulierculæ ſunt illa. Exultauit cor meũ in domino, & exaltatũ eſt cornu meũ in deo meo, ſed prophetico ſpiritu in perſona Eccleſię illa effudit, quod ex eo manifeſtũ fit, ꝙ ait. Arcus fortiũ ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore, pleni panibus diminuti ſunt, & famelici tranſierunt terrã. Vſq; quo ſterilis peperit ſeptẽ (iuxta Hebraicã ueritatẽ & ſeptuaginta) & multa, in filijs infirmata eſt. Vide unicũ pariens filiũ, ſeptẽ iactat, quæ per omnẽ uitã non ſeptẽ erat paritura proles: ſed ultra Samuelẽ tres adhuc peperit filios & duas filias: quare in pſona Eccleſiæ uerba Hannæ accipienda ſunt, quia illa eſt uera Hanna, gratioſa apud dominũ: Et ex fine orationis liquet illã cõpetere in Eccleſiã, non in Hannam. Et dabit imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui. Auguſt. 17. lib. de ci. dei, ca. 4.

Idẽ dicimus in præſentia, mutationẽ ſacerdotij in figura factã in

Samuele uel in Sadoch: tamen in ueritate completam in ſacerdotio noui teſtamenti, ꝙ multa uerba hic poſita nequeãt conuenire in Aaronitas aut Samuelẽ. Primo expende initiũ ſermonis. Nũquid non aperte reuelatus ſum domui patris tui, cum eſſet in Aegypto &c. aperte loquitur de Aaron, non de proximo patre ipſius Heli, & tamen ſequitur, & præcidam brachiũ tuũ & brachiũ domus patris tui. Et ita prædicit non ſolũ auferendũ ſacerdotiũ à domo Heli, ſed etiã à domo patris ſui Aaron, quod non factũ eſt in Sadoch, qui ex Aaron deſcendit per Eleazarꝝ, ſed per Chriſtũ, in quo finitũ eſt ſacerdotium Aaroniticũ: Et ita tempore Euangelij impletũ eſt quod hic dicitur, præciſum eſſe brachiũ domus patris eius. Porrò ſuſcitabo ſacerdotem fidelẽ, qui ſecundũ cor meũ & animã meã faciet: hoc de nullo alio ſacerdote dici poterit q̃ de Chriſto, quẽ prophetã ſuſcitaturũ,
Deut. 18 etiam per Moyſen prædixit, & nullius ſacerdotis domus fuit fidelis cunctis diebus in ueteri teſtamẽto. Samuelis non, cuius filij fuerunt
1. Reg. 8 deteſtandæ auaritiæ, ut eodẽ libro Regũ legitur, nec etiã alioꝝ ſacerdotum qui tranſierunt, ſed Eccleſia ſponſa Chriſti: illa ambulabit co
Hiere. 31 ram Chriſto cunctis diebus, quia ero, inquit dominus, eis in deũ, & ipſi erunt mihi in populũ in nouo teſtamento. Præterea & hoc ſtringit, quod dicit, qui uenerit ad adorandũ eum &c. nullũ autẽ ſacerdo
Eſa. 10 tem adorare licitũ erat, niſi ſacerdotẽ in ęternũ Ieſum Chriſtũ. Hi autem qui ex reliquijs Iſraël ſalui fiunt, nolunt in patrũ honore ſacerdotali collocari, qui nullus eſt, ſed petunt admitti ad unã partẽ ſacerdotalem, uel ad unã partẽ ſacrificij, quia utrunq; ſignificat cehuna & ſacerdotiũ & ſacrificiũ: Et ſequitur, ut comedã tortã panis, etiã ipſum ſacrificiũ genus ſignate expreſſit: ipſum enim eſt ſacrificiũ, non ſecũdum ordinem Aaron, ſed Melchiſedek: Et appoſite quidẽ, nã quia ſuperius dixerat. Et dedi domui patris tui omnia de ſacrificijs filiorũ Iſraël. Hæc quidem fuerunt ſacrificia Iudæorum: Ideo mutato ſacerdotio oſtendit in nouo teſtamento ſacrificium Chriſtianorum, ſcilicet tortam panis.

Eſa ult. Placet adijcere robur ex Eſaia. Vbi de uocatione gentiũ & publicatione Euangelij plura prophetico ſpiritu prædixit, ſubdit. Et adducent omnes fratres ueſtros de cunctis gentibus donum in domino &c. quomodo ſi inferant filij Iſraël munus in uaſe mundo in domum domini: Vbi expendendum antequam procedamus in textu,

in Hebraica ueritate, ubi noſter interpres primo dixit donum, ſecundo munus, eandem eſſe dictionem מנחה quam uertit Malachię primo oblationem, ut diximus, quia eſt ſpecies ſacrificij, ut in Leuitico liquet, & LXX. θυσίαν ſecundo loco interpretati ſunt: eſt itaq; inuicta ueritas & textus, qui cauillari nequit per hereticos: quoniã dominus Ieſus ex apoſtolis & diſcipulis miſit ad gentes in mari, in Aphricã, Lydiã, Italiã & Græciã &c. qui ſacrificabunt oblationẽ ad dñm, ſicut Iudæi obtulerunt in domo domini (nã uenire in Hiffil, hoc eſt, facio uenire, apud Hebræos uſurpatur pro offerre, & ne remotius afferam exemplum, ad principium Biblię lectorẽ delego, ubi dicitur ויבא קין מפרי האדמה & fecit uenire Cain de fructibus terræ: dixit interpres, ut offerret Cain de fructibus terræ: Et iterum והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו Malach.1 Leuit.6 Eſa.ult. Gene.4

Et Abel fecit uenire etiam ipſe de primogenitis ouium ſuarum: Interpres uertit, Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis ſui) Nã quod adducent hic uertit interpres, hiffil eſt à uenire: Itaq; cum nomine ſacrificij poſitum debet reddi & uerti per offerre: Et in finem iſtius ut poſſint offerre, clariſſime prædixit propheta, quomodo nõ ex una tribu Leui erunt ſacerdotes, ſed aſſumam ex eis ſcilicet gentibus Aphricæ, Lydiæ, Italiæ, Græciæ, aſſumã ſacerdotes & leuitas, qui ſicut cœli noui apoſtoli, & terra noua credentiũ, quæ ego facio ſtare corãm me in confeſſione Euangelij &c. quæ omnia aſtruunt ueritatem ſacrificij alicuius realis in nouo teſtamento.

Ex nouo & ueteri teſtamento figura & ueritate oſtenditur agnum paſchalem typicum & uerum primo ſacrificandum, dein ſumendũ. Cap. VIII.

Omiſſis pluribus feſtinemus ad nouũ teſtamentũ, quia hoc eſt ſacrificiũ noui teſtamẽti: Et ut faciamus rotã in medio rotæ, concatenabimus primo uetus & nouũ teſtamentũ, figurã & ueritatẽ, noctẽ & diẽ, Moyſen & Meſſiã: ut ſic clare intelligat Catholicus lector, benedictiones datas & promiſſas patribus deſcendere in filios Eccleſiæ noui teſtamẽti ſicut ros Hermon, qui deſcendit in montẽ Sion. Primo itaq; hinc exordiamur q̃d Lucas inquit. Appropinquabat aũt dies feſtus azymorũ, qui dicitur Ezech.1 Pſal.132 Lucæ 22

paſcha, & infra: Venit autem dies azymoꝝ, in qua neceſſe erit occi
Matth.15. di paſcha. Matthæus inquit: Et factũ eſt, cũ conſummaſſet Ihesus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis. Scitis quia poſt biduũ paſcha fiet, & filius hominis tradet, ut crucifigat. Apud Iohannẽ legimus: Ante diẽ feſtũ paſchæ ſciens Iheſus, quia uenit hora eius, ut tranſeat ex hoc mũdo ad patrẽ. Paulus Corint. ſcribens. Expurgate uetus fermẽtũ, ut ſitis noua cõſperſio, ſicut eſtis azymi, etenĩ paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus &c. ubi primo oĩm neminẽ credo in præſentia negatuꝝ, paſcha ſonare Hebræis פסח trãſitum, id quod Exod. 12. liquet. Vbi Hebraica ueritas habet, phaſe eſt ad dominũ, dixit interpres noſter. Eſt enim phaſe, id eſt trãſitus dñi, nam פסח à uerbo פסח iuxta Rabi Dauid Kimhi deriuatur, quod inter alia ſignificat tranſire: id & Auguſtinus teſtatur inter Eccleſiaſticos 16.
Ambro. ca 5. lib. de ciuitate dei & lib. 2. de trinitate dei: licet non ignorem B. Ambroſio aliter uiſum eſſe, quando plus ad rem reſpiciẽs, q̃ ad uocem, dixit ſuper prima ad Corint. Paſcha itaq; immolatio eſt, nõ trãſitus ſicut quibuſdam uidetur: In qua ſententia aliquando fuit diuus Auguſtinus, quando in quæſtionibus teſtamentoꝝ inquit, paſcha dilectiſſimi fratres à paſſione appellatum eſt: ſicut docet nos traditionis huius præfiguratio, perfecta eſt in Aegypto per famulũ dei Moy-
Cap. 26. ſen. At Hieronymus linguam Hebraicã probe callens, ſuper Matthæum inquit: Paſcha quod Hebraice dicitur פסח non à paſſione, ut pleriq; arbitrãtur, ſed à tranſitu nominatur, eo ꝙ exterminator uidens ſanguinẽ in foribus Iſraëlitaꝝ pertrãſierit, nec percuſſerit eos. Vel ipſe dominus præbens auxilium populo ſuo deſuper ambula-
Iohan. 13. uerit: Pulchre Auguſtinus indicat ex ipſa rei euidentia, Euangeliſtã huius tranſitus myſterium aperuiſſe, cum inquit: Ante diem feſtum paſchę, ſciens Iheſus quia uenit hora eius, ut tranſeat ex hoc mundo ad patrem: Ecce hoc paſcha Chriſti, tranſitus eius.

Porrò in hoc conſentiunt omnes catholici, Chriſtum fuiſſe ueꝝ
Iohan. 1. agnum paſchalem, qui tulit peccata mundi, in cuius figuram agnus ille typicus Iudęis datꝰ fuit: adeo ut inter legalia ſacrificia nullũ aliud fuerit reliquum, adeo exprimens & explicans ipſum Chriſtum ac a-
Exo. 12. gnus ille paſchalis: nam ex libro Exodi conſtat, hoc præceptum ſacrificiĳ agni paſchalis fuit primum præceptum Moſaicæ legis, hoc eſt, prò eis in ordine inter cærimonialia conſtitutum: Similiter fuit

primum ſacrificium à toto populo Iſraëlitico celebratum: Et quinquageſimo dein die lex fuit data in monte Synai: ſicut quinquageſimo die poſt reſurrectionẽ agni myſtici Iheſu Chriſti ſpiritus ſanctus miſſus eſt, ad nouæ Euangelicæ legis promulgationem.

Nec illud myſterio uacat, ꝙ ſicut agnus paſchalis fuit primũ ſacrificiũ à populo in illo ſtatu celebratũ, & à deo acceptũ, ſic etiã fuit ultimũ ſacrificiũ à populo in illo ſtatu celebratũ, et à deo acceptum, & hoc in cœna dñi ſaluatoris noſtri, in qua Chriſtus figurã & figuratum ſimul celebrabat, dans terminũ figuris, & uera incipiens myſteria, quod erat qd deſideratiſſimũ ad humanã ſalutẽ, Deſiderio inquit, deſideraui hoc paſcha manducare uobiſcũ anteꝗ patiar, in hoc omnes catholici conſentiunt, ut apud Origenẽ, Chryſoſtomũ, Auguſtinũ, Ambroſiũ latiſſime iſtud explicatur: Vmbrã enim habens lex futuroꝝ bonoꝝ, ait Apoſtolus: non ipſam imaginẽ reꝝ: Quę ergo in lege figurabantur, in Euangelio ueritate ipſa terminabantur, ideo Chriſtus ait: Ea quæ ſunt de me finem habent. Luc. 22. Heb. 10. Luc. 22. Iohã. 14.

Itaqꝫ cum teſtimonio Iohan. dedicerimus Chriſtũ eſſe agnũ tollentem peccata mundi, & ex Luca cognouimus, qm̃ neceſſe erat occidi paſcha. Et Apoſtolus clare explicuit, quia paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Nam & ipſum feſtum & agnus paſchalis paſcha dicebantur, ſicut diſcipuli dixerũt. Vbi uis paremus tibi paſcha, hoc eſt, agnum paſchalẽ, Ex his ſcimus nos habere agnũ paſchalẽ uerũ immaculatũ Iheſum Chriſtũ ſaluatorẽ & redemptorẽ mundi, ad cuius feſtiuitatẽ hortatur nos Apoſtolus. Itaqꝫ epulemur (aut ut Ambroſius legit, feſta celelebremus) non in fermento ueteri, neqꝫ in fermento malitiæ & nequitiæ ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis: Eſt ergo agnus noſter paſchalis Chriſt⁹ abolito agno typico, quod aũt olim agebatur cũ agno typico in figura, oportet ut iam agaſ cũ agno noſtro in ueritate, quia omnia in figura cõtingebant illis: Modo in agno typico duo fiebãt, nam primo immolabatur, dein edebatur, ſic & de agno noſtro uero myſtico, qui primo immolatur in ſacrificio miſſę, dein manducatur caro agni paſchalis in ſumptione et cõmunione, ideo figurã illam cũ ueritate ſacerdos ad mentem reuocat, cum uerbis Iohannis, ante cõmunionẽ, corpus Chriſti et ſanguinem alloquitur. Ecce agnus dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis. Agnum typicum fuiſſe immolatũ, clare in Exodo docetur. Luc. 22. 1. Cor. 5. Matth 26. Luc. 22. Ambroſius. 1. Cor. 10. In miſſa. Exod. 12.

Decima die menſis huius tollat unuſquiſq; agnum per familias & domos ſuas, erit aũt agnus abſq; macula, maſculus anniculus & cætera. Immolabitq; eum uniuerſa multitudo filiorum Iſraël ad ueſperã, & ſumẽt de ſanguine eius, ac ponẽt ſuper utrunq; poſtẽ, & in ſuper liminaribus domorum, in quibus comedent illũ, et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus &c.

At inſtabit hæreticus paratior ad reprehendendum & torquendum, quàm ad diſcendum, primo quia immolatio loquatur de Hœ
Exod.12. do. Iuxta quẽ ritũ tolletis & hœdum, & ſeruabitis eum uſq; ad quar
5. tum decimũ diẽ menſis huius. Immolabitq; eũ uniuerſa multitudo &c. Secũdo quia hebraica ueritas nõ dicit immolabit, ſed iugulabit, ſic enim legitur ושחטו אתו כל קהל ערת Et iugulabit eum omnis congregatio (ſeu omnis multitudo) ſynagogę. At catholicus is iaculis minime lædit, nã hœdus cũ ex capris ſit, & hœdus quaſi fœdus dicatur, tãto ſacrificio agni immaculati minus cõueniebat (licet etiã
2. Eſd. 7. pro peccatis ad ſignificandã peccatorũ fœditatẽ, etiam hœdi accipiantur) tamen conſequentia textus ſimul de immolatione loquens et eſu agni, ſatis indicat utrunq; ad agnum paſchalem referri deberi, porrò Hebraica ueritas nõ ſic habet, neque Septuaginta, nam ſic habet textus מן הכבשים ומן העזים תקחו De ouinis & caprinis accipietis (ita enim Helias Hebræus ſolebat mihi interpretari Romæ concretiue) hoc eſt ex grege, ubi ſimul paſcuntur capræ & oues, Septuaginta ſimiliter ἀπὸ τῶν ἀρνῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐρίφων λήψεσθε, ab agnis et ab hœdis accipietis, Sic & alterum iaculum facile deprecabimur, quoniam & ſi שחט ſignificet iugulare & mactare, tamen etiam ſignificat immolare, ut Gene. uigeſimoſecundo, Leuit. 1. Eſa. 66. Oſee 5. ideo etiã hic interpretabimur per immolare, id quod interpres fecit: Quod ut fiat manifeſtum, agnum ſcilicet paſchalem fuiſſe immola
Exod. 12. titium, liquet quod eodẽ capite legitur. זבח פסח הוא ליהוה Victi
Deut. 16. ma (ſeu ſacrificium) paſchæ eſt Domino, Et in Deuteronomio legitur: Immolabisq; paſcha domino deo tuo, ubi Hebraica ueritas habet וזבחת & ſacrificabis phaſe, quare uera & ſyncera fuit inductio, quod quia agnus paſchalis typicus ſacrificabatur in ueteri teſtamento & edebatur: Ideo uniuerſa multitudo eccleſię ſacrificabit agnum paſchalem Chriſtum & ſimul ſumet & mãducabit, ſicut fit in ſacro ſacrificio & officio miſſæ.

Cum Chriſtus ſe obtulerit, & hoc idem fieri iuſſerit in ſui memoriam per eccleſiam, conſectarium eſt in miſſa eſſe ſacrificium. Cap. IX.

ET nemo catholicus dubitare audebit in miſſa euchariſtiã offerri, qui euãgelium legit, ita enim Lucas ſcribit. Et accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis dicens. Hoc eſt corpus meũ quod pro uobis datur, hoc facite in meã cõmemorationem, ſimiliter & calicem poſtquam cœnauit dicens. Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro uobis fundetur. Simile quid apud Matthæum & Marcum legitur, Paulus Apoſtolus Corinthijs ſcribit. Ego accepi à domino, quod & tradidi uobis, quoniam dominus noſter Iheſus Chriſtus in qua nocte tradebatur accepit panem & gratias agens fregit & dixit. Accipite & mãducate. Hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis tradetur, hoc facite in meã cõmemoratione, Similiter & calicem poſtquam cœnauit dicens. Hic calix nouum teſtamentum in meo ſanguine, hoc facite in meam commemorationem: quotieſcunq; enim mãducabitis panẽ hunc, & calicẽ bibetis, mortẽ domini annunciabitis, donec ueniat. Hæc facta ſunt in cœna nouiſſima domini, ubi dum Chriſtus in agno paſchali, ſecundum ritum Iudæorum, cum diſcipulis manducando, ſeipſum figuraliter obtuliſſet, finẽ impoſuit umbratili Iudæorum ſacerdotio, ſimul & ſacrificio, abſtulit primum (ait apoſtolus Paulus) ut ſequens ſtatueret. Vnde mox finita cœna inſtituit nouum ſacerdotiũ & nouũ ſacrificium Euangelicum in pane & uino (nam miſſæ & communionis ritum à Chriſto inſtitutum, etiam Luther fatetur) & ſeipſum ſacramentaliter. Quod ſi hęreticus peruicax id mihi negarit, non tantopere cum eo contendam, id ſaltẽ ab eo impetrabo: Corporis & ſanguinis myſteria ad teſtamentũ Chriſti pertinere (de ratione teſtamenti plura inferius) at teſtamentum, etiã Lutheri teſtimonio, inuoluit mortem teſtatoris, quod etiam tacente hęretico, ex Apoſtolo cognouimus, ubi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris, teſtamentũ eñ in mortuis cõfirmatum eſt, alioquin nondũ ualet dũ uiuit, qui teſtatus eſt, Itaq; mortuo pro nobis Chřo, teſtamẽtũ nouũ cõfirmatũ fuit in ſanguine eius, & nos cohæredes eius effecti ſumus, ut diuus Auguſtinus proſequi-

Heb. 10.

Heb. 9.

tur in libro 83.q.75. Et planiſſime uoluit S. Paulus cum inquit. Et ideo noui teſtamenti mediator eſt, ut morte intercedente in redemptione earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiāt, qui uocati ſunt, æternæ hæreditatis. Conſtituto itaq; eo, quod teſtamentū mortē inuoluat teſtatoris, tunc etiā ea quæ ſequūtur, teſtamēto inuoluētur, ſicut eſt oblatio facta in cruce, Nam Chriſtum fuiſſe hoſtiā & ſacrificiū in ara crucis oblatū, to-

Eſa.53. tum nouū & uetus clamat teſtamentū. Oblatus eſt eñ quia uoluit, & non aperuit os ſuū, ſicut ouis ad occiſionē ducetur, et quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, ubi pulchre Eſaias primo uaticinatus eſt oblationē Chriſti, dein aperuit modū oblatiōis, quia per mor

Heb.5. tem, cū ad occiſionē duceret: Et id clarius Apoſtolus Paulus nobis indicauit Hebræis ſcribens, qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesq;, ad eum qui poſſit illum ſaluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia (& expende cum lachrymis quia nullus Euangeliſtarum meminit) Et ite-

Heb.7. rum de ſaluatore inquit, Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo.

Heb.9. Et infra. Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manufactū, id eſt, non huius creationis, neq; per ſanguinem hircorum aut uitulorū, ſed per propriū ſanguinem introiuit ſemel in ſancta æterna redemptiōe inuenta. Et infra. Quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctū ſemetipſum obtulit immaculatum deo, emundauit conſcientiam noſtrā ab operibus mortuis ad ſeruiendū deo uiuenti. Et infra. Sic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurieda peccata. Et iterum,

Heb.10. In qua uoluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel. Vna enim oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos, quibus omnibus clareſcet Chriſtum in morte ſua fuiſſe oblatum in ſacrificium & uictimam pro ſanctificatione & redem

2.Cor.5. ptione animarum noſtrarum: Ideo Apoſtolus ad Corinthios ſcribens, eum appellauit peccatum. Eum inquit, qui non nouerat peccatū, pro nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iuſtitia dei in ipſo. Ecce ſaluator factus caro, factus eſt peccatum, nō ut odiretur à deo; ſed quoniam oblatus eſt pro peccatis noſtris, non immerito peccatū factus dicitur, quia & hoſtia quæ in lege pro peccatis offerebat, pec-

Ambroſius. catū nuncupabatur, ait Ambroſius: Et recte quidem, nam Leuit. 6.

ubi noſtra tranſlatio intelligentius dixit. Hæc eſt lex hoſtię pro pec cato: habet Hebraica ueritas זאת תורת החטאת hæc lex peccati, ſic etiam loquitur de ſacrificio delicti, quod appellat delictum אשם ab initio capitis ſeptimi. Sic Chriſtus pro peccatis noſtris oblatus in ara crucis, peccati nomen accepit ait Hieronymus. His omnibus in unũ faſcem collectis, expende quid ſit conſectariũ. Inſtitutionẽ Eucha- riſtiæ diximus ad teſtamentũ Chriſti pertinere, teſtamentum autem inuoluit mortem teſtatoris, mors teſtatoris Ieſu fuit ſacrificium & hoſtia pro peccatis noſtris deo oblata, itaque teſtamentum & hanc oblationẽ inuoluit: Ideo cum diſcipulis præcepit, hoc facite in meã commemorationẽ, uoluit ſacrificij & oblationis iugem memoriam & reiterationẽ fieri in Eccleſia uſq; ad conſummationẽ ſeculi, ac ſi di ceret diſcipulis. Hactenus in ueteri teſtamento feciſtis multa ſacrifi- cia, & præcipue quotannis ſacrificiũ agni paſchalis, at ego ſum dator noui teſtamenti, uetera tranſierunt, noua facta ſunt omnia, ideo iam inſtitui ſacrificium, omniũ ueterum impletiuũ, hoc amodo facite in mei memoriam, in recordationem paſſionis & oblationis meæ iam inſtantis: Vnde nullus ita deſipiat, ut credat miſſam eſſe memoriam & recordationem cœnæ dominicæ (nam in hoc ſaxum impingunt cæci hæretici) nam parum eſſet nobis inculcare hanc rationẽ cœnę, parumq; ex ea afficeremur deuotione & charitate, ſed memoriam nos habere uoluit paſſionis, mortis, & oblationis ſuæ, in quibus exi- miam & ardentiſſimam in nos teſtatus eſt charitatẽ, qua nemo ma- iorem habere poteſt, q̃ ꝙ ponat animam pro amicis ſuis: nam per- ſpicienti uerba amaroſiſſima Chriſti cõfeſtim illud erit obuiũ quod de corpore benedicto addidit, quod pro uobis datur. ſ. in oblatione crucis, ſimiliter de prætioſo ſanguine adiecit, qui pro multis effunde tur apud Matthæũ & Marcũ, qui pro uobis fundetur apud Lucã: Cauſa ergo motiua, ut hoc faciatis in meã recordationem, quia cor- pus meũ pro uobis dabitur in ſacrificiũ. Et ſanguis meus pro uobis fundetur in noui & æterni teſtamenti confirmationem, quia omnia penè in ſanguine ſecundũ legem mundantur, & ſine ſanguinis effu- ſione non fit remiſſio: Hoc itaq; nouũ ſacrificium, facite uos noui ſa cerdotes in meæ paſſionis, mortis & oblationis memoriã: Et ut ueri- tas illa inuicta amplius liqueat, & obſtruantur ora loquentiũ iniqua, miſſam ſcilicet ſolũmodo eſſe typum & memoriã cœnæ dominicę,

Leuit. 7
Hieronymus.
2. Cor. 5
Iohan. 15
Matth. 26
Lucæ 22
Hebræ. 9

Apoſtolo Paulo aſſentiamur, qui non ab homine, ſed à domino acceپit, ſpiritu ſancto reuelante, huius ſacri myſterij inſtitutionē, nam dum & ad corporis & ſanguinis conſecrationem ſubiunxiſſet. Hoc facite in meã cõmemorationem (cũ Euangeliſta huius ſolũ in corpore meminerit) declaraturus uerba ſaluatoris, & præuēturus ſiniſtras interpretationes futurorũ hæreticorũ, aperuit cuius memoriã habere
1. Cor. 11 deberent. Quotieſcunq; enim manducabitis panem hunc, & calicē bibetis, mortem domini annunciabitis donec ueniat: Vide omnino, q̃ miſſa non ſit inſtituta in memoriam cœnæ dominicę, ſed paſſionis & mortis domini ac oblatiõis in cruce factæ: quinimo cœna omnis & quæ poſt cœnam facta ſunt & inſtituta, omnia in paſſionē ipſam referuntur, hanc repræſentant & figurant quo ad agnũ paſchalē typicũ, & efficaciter continent, quo ad Euchariſtiã. Plura hic catholicus educat contra hæreticos noſtri tēporis, nam & reuerentia profecto debetur Euchariſtiæ, quia uerũ corpus benedictũ dñi continet, benedictam eius animã, ac pretioſum ſanguinē: Et quia præcipitur nobis ut in memoriã eius faciamus, profecto irreuerenter memoria creatoris & redēptoris noſtri geri non debet: Videbis quoq; q̃ longe abſint hæretici à uia ueritatis & iuſtitiæ, dũ paſſionis Chriſti immemores irruunt ad altare, partē hoſtiæ arripiētes, ut ſignũ promiſſiõis æternæ beatitudinis, ſigno. ſ. innitētes, interea charitatis Chriſti obliti, aridi, ieiuni, indeuoti ac temerarij accedũt, ſicut ad cõuiuiũ
Ibidem. tabernę: Vnde hos abuſus cõmunicantiũ à Corinthijs abſtulit S. Paulus. Liquet igit cũ dei filius ſaluator noſter ex maxima charitate in morte ſe obtulerit uictimã deo patri omnipotēti, ceſſantibus omnibus legalibus ſacrificijs, uoluit perpeti memoria q̃tidie huius oblatiõis memoriã & repræſentationē fieri in ſancta Eccleſia dei in ſacro miſſæ ſacrificio, ut ſic una & eadē oblatio munda & immaculata, per uniuerſum orbem deo patri quotidie à multis in omni loco offerretur.

Diſcutitur quomodo miſſa ſit memoria oblationis & oblatio, & tamen in die paraſceuēs non ſit miſſa, ubi tota Eccleſia agit memoriã paſſionis domini. Cap. X.

PLacet tamen aliquãto latius immorari, quomodo Euchariſtia in miſſa offeratur & ſumatur in memoriã paſſiõis & oblationis Chriſti. Sine enim fide mediatoris & paſſionis ſaluatoris nunquam potuit eſſe ſalus, dicente Paulo ad

Romanos. Quem propoſuit deus propitiatorē per fidem in ſangui- Rom.3
ne ipſius ad oſtenſionē iuſtitiæ ſuæ &c. Et ita oportuit eſſe apud ho
mines aliquod repræſentatiuū dominicę paſſionis, cuius in ueteri te
ſtamento repræſentatiuū fuit agnus paſchalis, cui ſucceſſit in nouo
teſtamento Euchariſtiæ ſacramentū rememoratiuū præteritæ paſſi
onis, ſicut agnus fuit præfiguratiuū futuræ paſſiōis: Ideo inquit Au
guſtinus ad Ianuariū. Saluator quo uehementius cōmendaret my- Auguſt.
ſterij huius altitudinē, ultimū hoc uoluit infigere cordibus & memo
riæ diſcipulorum, à quibus per paſſionem diſceſſurus erat: Q, igitur
Chriſtus ſemel oblatus eſt ut uictima in ara crucis, & iam amplius Rom.6
non moritur, mors illi ultra non dominabitur: Et hoc ipſum opus, ꝙ
uoluntarie Chriſtus paſſionem ſuſtinuit, fuit deo maxime acceptū:
Celebratio autem Euchariſtiæ eſt imago quædam repræſentatiua
paſſionis Chriſti, quæ fuit uera immolatio: & ſic ſacramentum iſtud
poteſt dici ſemper ſacrificiū, ſicut Auguſtinus inquit ad Simpliciū.
Solent imagines earū rerum nominibus appellari, quarum imagines
ſunt, ſicut cum intuentes tabulam aut parietem pictum dicimus, ille
Cicero eſt, ille Salluſtius. At curſum orationis interrūpit intempe-
ſtiuus hæreticus, hoc eſt, clamat, ꝙ uolebam, miſſam eſſe memoriā
ſacrificij, non ſacrificiū: ſicut imago rei non eſt res ipſa: & homo pi-
ctus (aiunt dialectici) non eſt homo: ut ex inductione Auguſtini li-
quet, imago Cæſaris non eſt Cæſar: itaq; obtinebimus miſſam non
eſſe ſacrificiū. At cauillū iſtū hæreticorū facile excutiemus, ſi modo
patienter nos ad finē uſq; audierit: diximus hanc etiā appellandi for-
mulam miſſæ tribui, quia ſit imago & repræſentatio ueræ immola-
tionis & oblationis in cruce factæ, at hæc una appellandi norma nō
cōuenit ſoli miſſę, ſed ſic etiā Chriſtus dicit immolari in figuris ue. te
ſtamēti, nō quia fuerint uera ſacrificia, ſed quia reprę ſentauerūt uerū
ſacrificiū: Et ne loquamur ſine ſcripturis, textus eſt clarus & dilucidꝰ
in reuelationibus Iohannis. Et adorauerunt eam (beſtiā) omnes qui Apoc.13
inhabitabant terrā, quorum nomina non ſunt ſcripta (reproborum)
in libro uitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi: Si agnus fuit oc
ciſus ab origine mundi, fuit immolatus: ſed quō fuit occiſus? ſolū in
figura. In ipſo Abel, qui geſſit typū eius: quia inquit Auguſtinus in Auguſt.
Abel fuit occiſus & in prophetis exhonoratꝰ, ſic etiā ſolū figuratiue
fuit immolatus: At modus ille non ſufficienter explicat rationē ſa-

crificij, qui eſt cõmunis etiam legalibus, et his qui fuerunt in lege naturæ, licet expreſſior modus ſignificandi ſit in Euchariſtia: Sed quia hæretici non intelligũt alium modũ, q̃ illum, miſſam eſſe ſacrificiũ,
1. Cor 14. ideo ignorantes ignorabunt, & cadunt in Cahos errorum & impie
Pſal. 35. tatum, quia nolunt intelligere, ut bene agant. Aduertat ergo catholicus, præter communem modum appellatiõis ſacrificij, qui etiã legalibus conuenit, eſt alius modus peculiaris euchariſtiæ, per quẽ uere & ſpecialiter ſacrificiũ eſt & dicitur, puta: Quia euchariſtia eſt ſacramentũ, inquãtũ in ipſa ſub uiſibili ſpecie cõtinetur inuiſibilis gratia: Et ſacrificium eſt in officio miſſæ, non modo, quia repręſentatur memoria paſſionis Chriſti, ſed etiam quia ſancta eccleſia catholica, non modo euchariſtia in memoriã paſſionis utitur, ſed & tota actione geſtuum, uerborum, & rituum ac ueſtium, repræſentat oblationem paſſionis Chriſti: & ſic edocta à ſpiritu ſancto, & per columnas eccleſiæ (de quo plura inferius) ipſum Chriſtũ denuo offert in odorem ſuauitatis deo patri omnipotenti, unde poſtea fideles eccleſiæ fiũt participes multipliciũ fructuum dominicæ paſſionis: nam ſicut gratia & merita ſaluatoris applicantur fidelibus per applicationẽ ſacramentorum: Ita merita & fructus oblationis dominicæ applicantur fidelibus per huiuſmodi actionẽ repræſentationis: Accipe ſymbolum, ſi alicuius regis triumphus eſſet inſculptus monetę, pictus in pariete, aut in ſtatua, placeret quidẽ regi: at ſi ageretur corãm eo totius hiſtoriæ procurſus, & ita repræſentaretur ei per ſingulas partes, ac ſi realẽ ipſum exhiberent triumphum: quãtum putas complacentiæ Rex eſſet habiturus in illa plusq̃ picta uel ſculpta repræſentatione? Sic ſancta mater eccleſia edocta à ſpiritu ſancto, q ei doctor eſt datus & paracletus, iugi repræſentatione & quotidiano reiterat hanc unicã oblationem in ara crucis pro ſalute mundi factam, tanq̃ ſolam ſufficiẽtiſſimam hoſtiam, et deo placentiſſimã. Id quod in dominicę cuiuſdam oratione ſecreta teſtat, cum inquit, Quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur: Attende non ſolum pingitur aut figurat, ſed etiam exercetur, agitur opus redemptionis noſtræ. Vides ergo duplicem geri paſſionis Iheſu repræſentationẽ: Vnã qua repræſentatur nude & abſolute, ſicut in capite Chriſto acta eſt ſemel, & illa nõ eſt ſacrificiũ, ſed ſic eccleſia paſſionis domini repræſentationem agit feria ſexta ſancta,

ſeu die paraſceues: Vnde eccleſia uolens mentes fidelium occupari eo die circa paſſionẽ domini noſtri Iheſu Chriſti, pro ut fuit in ipſo, ſecundum ſe, ut moueantur corda eorum ad compaſſionẽ: et quia ipſa dies ſatis efficaciter repręſentat ipſam paſſionem, ſtatuit ut illa die nõ conſecretur euchariſtia, ſed quod præcedenti die conſecratũ eſt, & reſeruatum ſumitur. Alia autem eſt repręſentatio paſſionis Chriſti, inquantum paſſionis effectus ad fideles influunt & perueniunt, & in eos deſcendunt: Et ſic quia quotidie fideles expetunt & percipiũt fructum paſſionis domini: ideo quotidie celebratur miſſa: ita inquit Beatus Ambroſius: Si ſanguis Chriſti effuſus eſt in remiſſionẽ peccatorum, debeo ſemper accipere, qui ſemper debeo habere pro peccato medicinam. Et Auguſtinus de uerbis domini in monte. Accipe quotidie, quod & quotidie proſit: Et ſic liquet quòd ſit illud iuge ſacrificium, quod prædixit Daniel ceſſaturum in aduentu Antichriſti, de quo plura in ſuperioribus. Diſtincte itaque & ſignificanter colligendo ſingula, in hãc formulam rediges: In eccleſia dei eſſe euchariſtiam, aliquando memoriam paſſionis dominicæ, ſed non ſacrificium, ut in ſumente tantum, aliquãdo conſiderari corpus Chriſti ſolum ut oblationem, ſicut factũ eſt in ara crucis, quãdo Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ & hoſtiã deo in odorẽ ſuauitatis: Eſt & tertio ſola repræſentatio paſſionis Chriſti, ſicut feria ſexta ſancta in eccleſia dei: Et quarto eſt euchariſtia, memoria paſſionis domini, repræſentatio & oblatio ſimul: & illa omnia in ſimul complectitur ſacrum officium miſſæ, à Chriſto quidem inſtitutum, & ab apoſtolis eccleſiæ catholicę traditum. Ratio autem cur in die paraſceues nulla miſſa celebratur, iſta poterit aſſignari, nam ad uenięte ueritate ceſſat figura, ut Apoſtolus ſe fundant ad Hebręos, & adueniente nouo ceſſat antiquum: modo licet in miſſa offeramus deo patri euchariſtiam, nedum ſicut donum dominicæ paſſionis memoriale, ſed etiam ſicut munus deo acceptiſſimum, quo & deum ualeamus placare ſuper offenſis, & gratiam eius cum ſpiritualibus bonis reportare, tamen quia ipſo die paraſceues realiter geſta eſt oblatio ſaluatoris in cruce, ideo non celebratur repręſentatio actio et oblatio, nec etiam cõſecratio huius ſacramẽti eo die, licet corpus Chriſti reſeruatum à præcedenti die, ſumit ſacerdos in perſona eccleſiæ, ne fructu paſſionis & oblationis eo die priuet. Quòd ſi obijcis, quo

Ephe. 5.

modo filiũ poſſumus offerre deo patri, cum prius ſit eius, & unum
cum eo, facile diluitur iſta dubitatio, quoniam ut propheta inquit:
Eſa.9. Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: Si ergo datus eſt
nobis, noſter eſt, & eum habemus, & poſſumus reddere dilectiſſi-
mum filium ſuum, ab ipſo nobis prius liberaliter datum, nec tamen
dando eum, deſinit eſſe noſter, ſed continuo dando eum, magis ha-
Roma.8. bemus ipſum: id quod forte Apoſtolus uoluit ad Romanos. Qui
enim proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit
illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Ita &
nos argumentabimur, ſic ex nimia dei erga nos dilectione, ipſe tradi
dit nobis unigenitum filium ſuum in tam contumelioſam mortem
& acerbiſſimam, quomodo non tradidit eum nobis, ut eo poſſe-
mus frui ad retribuendum deo, tanquam munus ſecundum ſe gra-
tiſſimum & acceptiſſimum: Et cum hoc ſimul à nobis offerri, uelut
commemorationem ſacrificij in ara crucis oblati? Tanto itaque præ
ſtabiliores affert nobis fructus, huius ſacrificij oblatio, quanto cor-
pus Chriſti præſtãtius eſt omnibus ueteris legis ſacrificijs in ipſo ter
minatis, de quo latius aliqua dicturi ſumus.

Hinc ſpiritus toties prædixit euacuationem ſacrificiorum le- gis, & noui ſacrificij ortum, in quo unico omnia alia con tinentur. Cap. XI.

IAm patere arbitror, cur toties in ueteri teſtamento præ
dictum ſit à domino per prophetas, ſacrificia etiã deo au-
thore inſtituta, aliquando finienda & reijciẽda, quoniam
perfectiſſimo ſacrificio ſuperueniente, omnia in ipſo ter-
minata ſunt, Id quod Sanctus Paulus uno loco Pſalmorum deducit,
nos aliquanto latius recenſebimus illa uaticinia, & primo qui-
Eſa.1. dem Eſaias prodeat hæc in ſpiritu præuidens. Quo mihi multitudi
nem uictimarum ueſtrarum dixit dominus? plenus ſum: holocauſta
arietum & adipem pinguium & ſanguinem uitulorũ & agnorum
& hircorum nolui: Cum ueneritis ante conſpectum meũ, quis quæ
ſiuit hæc de manibus ueſtris, ut ambularetis in atrijs meis? ne offera-
tis ultra ſacrificium fruſtra. Incenſum abominatio eſt mihi, Neome
niam & ſabbathum & feſtiuitates alias non feram, Iniqui ſunt cœ-
tus ueſtri, Kalendas ueſtras & ſolẽnitates ueſtras odiuit anima mea,

Quibus uerbis dominus docuit ſe uictimas mandaſſe in ueteri lege, non quod his delectaretur, ſed populo ad cautelam dederat, ne idolatriam committerent, ſed quia tranſeundum erat ad ſpiritales hoſtias, & ad obedientiam euangelij, ut explicat Hieronymus: Iſta ergo uerba intelligantur non pro tempore legis, ſed pro tempore euãgelij, quando legalia ſunt euacuata per ſacratiſſimum euchariſtię ſacrificium contra perfidam Ebionitarum impietatem. Idem prædixit Eſaias in fine, qui immolat bouẽ, quaſi qui interficiat uirũ, qui mactat pecus, quaſi qui excerebret canem, qui offert oblationem, quaſi qui ſanguinem ſuillum offerat. Vbi dicit gloſa ordinaria. Sacrificium ueſtrum non placet mihi poſt immolationem ueri ſacrificij, in cuius umbra illa ſacrificia conceſſi uobis, & ne immolaretis idolis. Eſa.ult.

Idem uaticinatus eſt per Amos prophetam. Odi & proieci feſtiuitates ueſtras, & non capiam odorem cœtuum ueſtrorum, quod ſi obtuleritis mihi holocauſtomata et munera ueſtra, nõ ſuſcipiam, & uota pinguium ueſtroꝝ non reſpiciã, ubi gloſa interlinearis inquit, manifeſte hæc dicuntur de Iudæis, qui deſtructo templo credũt offerre deo, ſed deus proijcit nec curat cœtꝰ eoꝝ, Sic Iohel inquit: Perijt ſacrificium & libatio de domo domini, & luxerũt ſacerdotes miniſtri dñi, quod licet S. Hieronymus intelligat de his quæ acciderũt Iudæis ex peccato paſſionis Chriſti, tamen poſſet etiam intelligi de tempore Antichriſti, quando iuge ſacrificium ceſſabit, tunc eñ ad tempus ceſſabit ſacrificiũ panis et libatio uini de domo domini, et lugebunt ſacerdotes iuſti miniſtri domini, latitãtes. Amos 5. Iohel.1. Hieronymus.

Veniamus ad libros Pſalmorum, Pſalmo enim quadrageſimo 8. ait: Nõ accipiam de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos, quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluaꝝ, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia uolatilia cœli, & pulchritudo agri mecũ eſt, Si eſuriero nõ dicã tibi, meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius, Nũquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircoꝝ potabo. Immola deo ſacrificiũ laudis, & redde altiſſimo uota tua. Hic inquit Auguſtinus prænuntiat nouum teſtamentum, ubi omnia ſacrificia figuratiua ceſſant, Erant enim tunc prænunciantia futurum quoddam ſacrificium (corporis Chriſti) cuius ſanguine mundaremur, Ceſſantibus ergo legalibus ſacrificijs indicat propheta quid futurum ſit. Immola deo ſacrificium laudis, id eſt, ſacrificium Eucha- Pſal.48. Auguſtinus.

Lyra. riſtiæ, ut docte interpretatus eſt Nicolaus de Lyra, quod cum diuinis laudibus & gratiarum actionibus deo immolatur: nam & ſancta mater Eccleſia in canōe miſſæ Euchariſtiā laudis appellat ſacrificiū. Canon miſſæ. Memento domine inquit, famulorū famularumq́; tuarum, pro quibus tibi offerimus hoc ſacrificiū laudis, pro ſuiſq́; omnibus, pro redēptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ &c.

Pſal. 39 Alius item locus apud eundem eſt. Sacrificium & oblationē noluiſti, aures autem perfeciſti mihi. Holocauſtum & pro peccato nō poſtulaſti: tunc dixi, ecce uenio: In capite libri ſcriptū eſt de me, ut faciem uoluntatem tuam, deus meus uolui &c. Hæc uerba conuenire Chriſto eſt in profeſſo, nam Apoſtolum Paulum in hoc habemus authorem, qui Hebræis ſcripſit de Chriſto. Ideo ingrediens mundum dicit hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi &c. licet hic uaria ſit lectio in Pſalmis: Hieronymus legit, aures fodiſti mihi, Auguſtinus corpus perfeciſti mihi, Paulus corpus aptaſti mihi, quod hinc euenit, cum LXX. legerint, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, quod ſi à καταρτάω ducit originē aptare ſignificat, ſed à καταρτίζω denotat perficere: Exemplar autem bibliothecæ Vaticanæ habet κατηρτίσω cum iota, ideo apparet hic pro perfici ſumi, & non pro aptare, quod cum η ſcribitur. Vtcunque plana eſt intentio Pſalmi, & clara inductio Pauli, inducitur enim filius dei alloquens patrem: Hoſtiam & oblationem noluiſti ſcilicet ueteris legis, quia illa non placabant: Corpus autem aptaſti mihi (dicit gloſſa interlinearis, quod præ omnibus ſacrificijs eſt) holocauſtomata & pro peccato (id eſt, ſacrificium pro peccato) non placuerunt tibi (gloſſa, quia per multa ſacrificia unum ſignificabatur) Tunc dixi. Ecce uenio per incarnationem ad me offerendum ſecundum uoluntatem tuam: In capite libri ſcriptum eſt de me. In capite libri æternæ prædeſtinationis, aut in capite libri ſacrificiorum, hoc eſt, Leuitico, aut in capite libri iam citati, id eſt Pſalmorum, ſcriptum eſt de me, ut faciam Deus uoluntatem tuam, me offerendo pro homine, & hoc eſt ſacrificium quod uoluiſti. Quæ declaraturus Apoſtolus ſubdit. Aufert primū; ut ſequens ſtatuat: quæ uerba altius expenſa liquido affirmant fixū aliquod & ſtabile ſacrificium à Chriſto ſtatutum, in ablationem ſacrificij ueteris legis: Et propter hæc quatuor uerba, prolixiores fuimus tot authoritates inducēdo de ablatione ſacrificiorum ueteris legis;

quia Apoſtolus breuibus dicit. Aufert primum, ut ſequens ſtatuat,
aufert quod per Moyſen datum eſt, & ſtatuit ſequens ſacrificium,
gloſſa interlinearis, quaſi ſtabile: Et cur ſtatuantur ſubdit. In qua uo-
luntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſe-
mel. Quod ſi hæreticus inſtet ſemel factam hanc oblationem, non
quotidie, diſcutiemus ultimo, cum obiecta Lutheri, Zuuinglij, Rie-
geri & aliorũ diluemus: Et ita intellexit Apoſtolũ, ſicut nos intelligi
mus, gloſſa ordinaria, quę inquit. Ecce enim aufert primũ ſacrificiũ,
& cum eo uetus teſtamentum, & ſtatuit ut ſtabile nouũ ſacrificium,
& cum eo nouũ teſtamentũ: Si enim momentanee ſacrificiũ noui te
ſtamenti fuiſſet conſummatum cum paſſione & morte Chriſti, iam
ſacrificiũ illud non eſſet ſtabile, nec Chriſtus eſſet ſacerdos in æter-
num, ſed ſolum fuiſſet ſacerdos in cruce, ſecundum hæreticos.

At diceres, Continens alia in uirtute, debet eſſe ijs præſtantius, &
omnẽ eorũ perfectionẽ ambire & cõcludere: quomõ ergo ſacrificiũ
nouæ Euangelicæ legis in ſe cõplectitur omnia ſacrificia uete. legis?
Ad hoc breuibus reſpondeo, quod præter generalia nomina ſacrifi
ciorum, ut ſunt Korban & Zebach, & miſſa, erant quinque genera
ſacrificiorum, ut Leuiticus nos docet, nam primo erat עלה holo- Leuit.6.&7
cauſtum, quod totũ concremabatur: unde etiã nomen accepit, erat 1
מנחה munus ſeu donũ ſimilæ non fermentatæ conſperſæ oleo, aut 2
libatiõis. Erat & ſacrificiũ שלמים pacificorũ. Erat & ſacrificiũ חטאת Leuit.7
peccati commiſſi: Et huic non multum diſſimile erat ſacrificiũ אשם Leuit.6
delicti omiſſi, & erat etiam ſacrificium expiationis. Hæc autẽ omnia Leuit.7
perfectiſſime conuenire in ſacrificio Chriſti quis non uidet? Etenim Leuit.25
uerum erat holocauſtum, quod igne charitatis flagrabat, & in cruce
incendebatur pro ſalute totius orbis, totum enim ſe obtulit, ut totũ
hominem redimeret: quod autem ex dilectione maxima factũ præ-
cellat holocauſta, teſtatur dominus apud Marcũ. Et ut diligatur (de Marc.12
us) ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota for
titudine, & diligere proximum tanq̃ ſeipſum, maius eſt omnibus ho
locauſtomatibus. Erat Chriſtus mincha, ut de hoc latius diximus ſu
pra capite ſecundo. Erat præterea hoſtia pacifica, quæ non aperuit
os ſuum cum ad occiſionem duceretur, & omnia pacificans per ſan-
guinem crucis eius, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt, ait apo-
ſtolus. Erat & hoſtia peccati, quoniam cum peccatum non fecit, fa- Coloſſ.1

ctus eſt pro nobis peccatum, de quo paulo ſupra. Erat etiam אשם
2.Cor.5 expians peccata noſtra, ſicut iam audiuimus Paulum dicentem. In
Hebr.10 qua uoluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis eius: &
1.Iohan.1 quod Iohannes ait, ſanguis Ieſu Chriſti filij eius, emundat nos ab omni peccato. Et quia quotidie peccamus, quotidie egemus charitate Chriſti, qua nos pacificet & emũdet ac ſanctificet ſacrificio mũdo & immaculato corporis & ſanguinis ſui, q̃d fit in ſacro miſſę officio.

Duo loci per aliquos catholicos adducti, in ſe ueri, tamẽ non probant ſacrificium miſſæ, ſed tertius ex Apoſtolo Paulo per Emſerũ inductus eſt euidens. Cap. XII.

NOn deſunt, qui miſſæ ſacrificium hinc aſtruere nitũtur, quod per Eſaiam dicitur de Chriſto, oblatus eſt quia uoluit, ex quo aliqui ſic ratiocinantur. Si ergo Chriſtus oblatus eſt, per alium uel alios oblatus eſt: nam nullus oblatus dicitur per ſeipſum aut à ſeipſo. Et cum populus Iudaicus non fuit offerens, quia habuit intentionem perdendi, non offerendi: Relinquitur Eccleſiam ſponſam Chriſti, quæ ab Abel incepit: & eadẽ eſt in nouo & ueteri teſtamento, quæ Chriſtum obtulit figuraliter ſub lege, etiam in nouo teſtamento deo patri Chriſtum obtuliſſe in propria perſona in ara crucis: Et illius oblationis quotidianam celebrat in altari offerendo memoriam. Quæ illatio indubie eſt uera & catholica: Tamen hæretici parati ad impugnandam ueritatem, forte calumniarentur illam, non modo quod ſolum de oblatione reali uictimæ Chriſti loquitur, ſed etiam quia negarent, nullum dici oblatum à ſeipſo, quia ad Hebræos Apoſtolus frequẽter teſtatur, Chriſtum à ſeipſo oblatum. Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo. Et iterum: qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatũ deo. Et iterum. Tanquam filijs uobis offert ſe deus. Et commune eſt ſanctis patribus dominum Ieſum eſſe ſimul ſacerdotẽ, hoſtiã, & deum, ut ſit qui offerat, cui & qui offeratur, nam & hodie dum ſacerdos eſt miniſter oblationis: Eccleſia quotidie offert, & Chriſtus quotidie offert, qui pro nobis interpellat apud patrem.

Eſa.53 P.Schatzg. Hebræ.7 Hebræ.9 Hebræ.12 Auguſtinus. Gregorius. Ambroſius.

Alijs uidetur ſacrificiũ miſſæ ſtabiliri à contrario ſenſu ab Apoſtolo ad Hebræos. Voluntarie enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia. In-
Hebræ.10

ferunt itaq; non uoluntarie peccantibus, relinquitur hoſtia pro peccato, quæ non eſt alia, niſi ſacrificium miſſæ: At hæreticus excuteret hunc locum, quoniam Apoſtolus non loquatur de hoſtia, ut in miſſæ officio oblata, ſed de ea ut communicanda nobis ſecundum totum effectum per gratiam baptiſmalẽ, quomodo & catholici doctores contra Nouatianum intelligunt eiuſdem uerba. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, guſtauerũt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum dei uerbum, uirtutesq; ſeculi uenturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam: Itaq; ſi lapſo & excedenti poſt baptiſmum, baptiſmalis gratia denuo non communicatur, niſi Chriſtus iterum crucifigeretur: ideo contenderet hic non relinqui hoſtiam ſanctam de nouo in cruce offerendam. Hebræ.6

Dimiſſis itaq; iſtis duobus locis, aliũ ſuſcipio tã clarũ & dilucidũ, ut cauillari nequeat: is eſt ad eoſdẽ Hebręos, ubi inquit. Omnis nãq; pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituit in his quæ ſunt ad deũ, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis, qui cõdolere poſſit his qui ignorãt & errãt, quoniã & ipſe circũdatus eſt infirmitate, & propterea debet quemadmodũ pro populo, ita etiã pro ſemetipſo offerre pro peccatis, nec quiſq̃ ſumit ſibi honorẽ, ſed quocatur à deo tanq̃ Aaron. Hic Apoſtolus uolẽs ſacerdotiũ & pontificatũ Chriſti explicare: initio cõſtituit rationẽ in cõmuni, pontificis: nã primo ex hominib⁹ aſſumit, nõ ex angelis aut ſpiritibus, ſed ſimilis nobis ex hoĩbus põtifex aſſumit, cuius rationẽ poſterius aſſignat: Cõſtituit aũt pro hoĩbus, ad utilitatẽ hoĩm, at qd debet facere, qa nõ pro q̃libet negotio, ſed in his dũtaxat quæ ſunt ad deũ: ideo eius officiũ eſt offerre dona & ſacrificia pro peccatis. ſ. dimittẽdis & ſatiſfaciendis: Et cur ex hoĩbus aſſumit: ut ſimili infirmitate detẽt⁹ cõdolere poſſit, ſicut Apoſt. Paulus teſtabat ſe facere Corinthijs. Fact⁹ ſum infirmis infirm⁹, ut infirmos lucrifacerẽ: oĩbus oĩa factus ſum, ut oẽs ſaluos facerẽ: Et quia ſacerdos ipſe infirmus eſt, offert pro ſeipſo, ſicut pro populo: ſicut in canõe orat pro populo cũ ait, Memẽto dñe famulorũ famularũq; tuarũ & omniũ circũſtantiũ pro quibus tibi offerimus &c. pro ſe uero & alijs ſacerdotibus, cum inquit. Vt q̃tq̃t ex hac altaris participatiõe ſacroſanctũ filij tui corpus & ſanguinẽ ſum pſerim⁹, omni bñdictiõe cœleſti & gratia repleamur: Et qa magnus Hebræ.5 1.Cor.9

honor eſt miniſterium ſacerdotij gerere, nullus ſibi ſumat honorē,
Nume.16. ſicut Dathan Chore & Abiron ſe ingerentes, propterea deſcende-
Ibidem. runt uiui in infernū: ſed qui uocatur à deo, ut Aaron. Et ſicut Moy
ſes dixit filijs Iſraēl. In hoc ſcietis, quod dominus miſerit me, ut facerē
uniuerſa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim &c.
Cum ergo ex Apoſtolo conſtet, unde ſacerdos aſſumatur, ad quid
aſſumatur, & quod eius officium, et à quo aſſumatur. Et hanc uoluit
eſſe rationem communem ſacerdotij, ex qua ratione oſtēdit poſtea
Chriſtum perfectiſſimum pontificem: Niſi ergo Luther auferat o-
mne ſacerdotium de eccleſia (qui cōtra non ſolum laicos, ſed ipſas
etiam fœminas conſtituit in uniuerſum ſacerdotes) fateatur neceſſe
eſt, & officia ſacerdotalia eſſe in eccleſia, quæ ſunt offerre dona et ſa
crificia pro peccatis & ſuis & populi: Et cum omnia ſacrificia con-
ſummata ſunt in uno illo & unico euchariſtiæ ſacrificio, quod eſt ſum-
mum omnium, & plenitudo omnium, & ſolum illud & unicum re
lictum ſit, cōſectarium eſt neceſſitate quadam, ſacerdotem noui te-
ſtamenti offerre ſacrificium Euchariſtiæ, & cum non offerat, niſi in
miſſa, manifeſtiſſima ratione colligitur, miſſam eſſe ſacrificam: Vn-
de recte & erudite uidit Hieronym⁹ Emſer ſacerdos catholicus ex
prædictis uerbis Pauli, hæc eſſe repoſita in canone. Hæc dona, hæc
munera, hæc ſancta ſacrificia illibata: aut S. Paulum prædicta ex ca
none eſſe mutuatum, conſtat itaque miſſam eſſe ſacrificium.

Miſſæ ſacrificium iterum aſtruitur ex Paulo, & ad He
bræos decimotertio, & ad uetus teſtamentum
reditur in Sophoniam. Cap. XIII.

SVfficere arbitror hæc noui & ueteris teſtamenti de ſacri
ficio miſſæ teſtimonia cuique catholico & pio Chriſtiano,
qui non obdurauit pectore, nec obturauit aures ſuas mo-
re aſpidis ſurdæ: at pro complemēto huius partis duo ex
eiſdem teſtamentis proferamus teſtimonia: Primum eſt eiuſdē apo
Heb.13. ſtoli Pauli ad Hebræos. Habemus, inquit, altare, de quo edere non
habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt, quorū enim animaliū
infertur ſanguis pro peccato in ſancta per pontificē, horum corpora cre-
mantur extra caſtra, propter quod & Iheſus: ut ſanctificaret per ſuum
ſanguinē populū, extra portā paſſus eſt. Hic Apoſtolus declarat ſe

loqui de Chriſto, & teſtatur in eccleſia eſſe altare, & ita ſacrificium, quod ne proteruiendo neget hęreticus, in Græco præuētus eſt, ubi hoc loco legitur. εχομεν θυσια ςήριον, habemus thyſiaſtirion, quo ἀπὸ τῆς θυσίας deducit, à ſacrificio, ac ſi latine ſacrificatoriū diceres: Idē contigit in lingua ſancta, à זבח ſebach ſacrificio dęducit מזבח miſ-bach, ſeu misbeach ſacrificatoriū: apoſtoli itaq; teſtimonio habem' altare ſacrificatoriū in eccleſia, et qd in eo ſacrificabit, niſi euchariſtia, Corpus & ſanguis dñi noſtri Iheſu Chriſti? nā patres uerba Pauli in
hunc fermè modum expoſuerunt, quia S. Paulus uoluit conſuetudi- Leuit. 4.
nem legis in feſto expiationis ad ſpiritalem referre ſenſum, nam eo Num. 19.
die acceperunt uitulum & hircum, & immolabāt intra caſtra, et ſan- Num. 29.
guis inferebatur à pōtifice intra ſanctuarium, ut repetit Apoſtolus: Heb. 9.
carnes uero extra caſtra cremabantur, & non comedebantur nec ab offerentibus, nec à deſeruientibus tabernaculo: Omnia autem in fi-
gura cōtingebāt illis, ait Apoſtolus: Hircus & uitulus ſignificabant 1. Cor. 10.
Chriſtū propter ſimilitudinē carnis peccati, cuius ſanguinis effuſiōe patuit nobis aditus ad ſancta ſanctorum, id eſt, ad cœlū: Intra caſtra
immolatus eſt, & Hieruſalem uocibus & iudicio Iudæorum et Matth. 27.
Pilati, ſed extra muros Hieruſalē in cruce cremabantur carnes eius Iohan. 19.
igne amaroſiſſimæ & acerbiſſimę paſſionis: Altare extra urbem, extra ſynagogam habemus eccleſiæ ad ſacrificādum in eo corpus domini: de quo non habent poteſtatem edendi, qui tabernaculo ſyna-
gogæ adhuc deſeruiūt: quia ſi circuncidimini, Chriſtus nihil uobis Galat. 5.
proderit: ſed filij eccleſiæ, ſicut conuenit offerre, ita etiam competit edere de corpore Chriſti, quia caro Chriſti uere eſt cibus, et ſanguis eius uere eſt potus: nam in oblatione & ſumptione ſimul, perfectior eſt charitatis Chriſti in ſua paſſione nobis oſtenſæ, recordatio, ut deducit cōtra hæreticos uenerādus Gaſpar Schatzger: Stat ergo apoſtolica ſententia inuicta: Eccleſiam habere ſacrificatorium altare, in quo hæretici nullum ſacrificium dabunt externum, niſi ſacroſanctam euchariſtiā: In quo eccleſia triūphat cōtra nouicios hęreticos.

Vltimo ut rota ſit in medio rotæ poſt nouum teſtamentū recur- Ezech. 1.
ramus ad uetus, & audiamus exhibitum nobis in lege euangelica ſa-
crificium, quomodo ſit prophetico ſpiritu à Sophonia præuaticina- Sophoniæ 3.
tum: Sic em̄ inquit: Quapropter expecta me, dicit dominus, in die reſurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum ut cōgregem

gentes & colligam regna, & effundam ſuper eos indignationē meā, omnem iram furoris mei, in igne enim cœli mei deuorabitur omnis terra, quia tunc reddam populis labium electum, ut inuocēt omnes nomen domini, & ſeruiant ei humero uno: Vltra flumina Aethiopię, inde ſupplices mei, filij diſperſorum meorū deferent munus mihi. Hic propheta indubie loquitur de aduētu Chriſti, id quod etiam Iudæi fatentur, licet multa fabuloſa admiſceant, ut Hieronymus teſtatur: ꝙ autem aliqui uolunt intelligere de ſecundo aduentu Chriſti, id ad literam fieri nequit, quoniam poſt extremū iudicium, à flumine Aethiopiæ non uenient ſupplices Chriſto, nec filij diſperſorū deferent munus: & licet Beatus Hieronymus hic aliquantulum uariet à Septuaginta, ut de futuro, de electo &c. tamen ipſe reddit cauſam huius, ut liquet apud eundem: Et hoc ponderandum, ꝙ ubi interpres dixit. Deferent munus mihi, & Septuaginta. Afferent uictimas mihi: propheta eodē ſpiritu quo alij, utitur peculiari illa dictione מנחה mincha, quam magis reſpondere ſacrificio noſtro, capite primo ſupra oſtendimus apud Malachiam: Et certe myſterio uacare nō poterit, ꝙ cum ſacrificiorū uaria ſint nomina apud Hebræos, ſicut ſupra diximus, tamen Moyſes, Eſaias, Malachias, & Sophonias, prædicentes ſacrificium gentium uenientium ad Chriſtū, uno nomine conformiter omnes appellant ſcilicet, mincha.

Hieronymus.

Expendamus itaꝗ Sophoniæ uaticinium: nam propheta præuidens malitiam & incredulitatem Iudæorū, increpat Hieroſolymā. Væ prouocatrix iræ diuinæ propter malitiam ſacerdotum & ſcribarum inſurgentium contra Chriſtum, quia non audiuit uocem Chriſti, nec ſuſcepit diſciplinam Euāgelij: Non eſt confiſa in domino ſicut olim patres, ſed in hominibus: timuerunt enim ne uenirent Romani & tollerēt locum & gentem: principes autem eius iudices prophetæ & ſacerdotes Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas, quaſi leones, lupi, ueſani & impij præuaricatores legis: dominus autem Iheſus iuſtus in medio ciuitatis, ſed manifeſte iudiciū punitionis uenit ſuper Hieruſalem & populum Iudæorum per Titum & Veſpaſianum, ſed populus iniquus non credidit confuſionem ſuam uenturam propter Iheſum, ideo dominus diſperdidit eos de Iudæa, et diſſipati ſunt principes & ſacerdotes eoꝝ, qui fuerūt anguli, quia hactenus ſederūt ſine principe, ſine ſacrificio, ſine templo: Tamē poſt illā

deſolationem aliqui timebunt & ſuſcipiẽt Chriſti fidem, & poſt illã ſequuntur ea quæ ſuperius induximus. Expecta diẽ reſurrectionis meæ futurꝝ, quia poſt hunc dato ſpiritu ſancto cõgregabo gẽtes, & colligã regna in unitatem fidei per apoſtolos & diſcipulos meos, & omni errore idololatriæ ſublato, & dæmonibus cõculcatis, ac terrenis operibus deſtructis, perditis tyrannis & idololatris credere nolentibus fideliũ prędicationi, purgatis ſic & eliminatis erroribus per cœlos dei(.i. apoſtolos, qui enarrãt gloriã dei)ẽ terrenis hominibus, tũc dñs reddet labiũ electũ, qñ apoſtoli uniuerſis linguis locuti, ueteri errore ſublato, redditũ eſt unũ labiũ cõfeſſionis diuinæ, & oẽs gentes, nõ ſolum Iudæi inuocabãt nomẽ dñi, & ſeruiãt ei uno humero, Septuaginta habẽt uno iugo, uno humero & uno iugo cultus Chriſti, in cuius nomine omne genu flectat, cœleſtiũ, terreſtriũ, & infernorũ, & omnis lingua cõfiteat dominũ Iheſum in gloria dei patris, cuiꝰ iugũ ſuaue eſt, & onus leue: Et ne paucas credatis futuras gentes in me credentes, ſicut fuit paruus angulus Iudęæ, ſupplices mei et adoratores mei ueniẽt ultra flumina Aethiopiæ, ſicut ſeruꝰ meꝰ Dauid prædixit. Aethiopia præueniet manus eius deo, & eccleſia gẽtium, quæ erat diſperſa in uarietatẽ rituũ & cultũ pluriũ deoꝝ, illis relictis & abiectis, deferet mihi ſacrificiũ & uictimã. Et ideo etiã odiente & inuidẽte filia mea ſynagoga: tñ de gẽtilium populo ſacrificia offerent, & reliqua quæ proſequit B. Hieronymus ibi ad literã. Et q̃uis prophetia iſta poſſet ad mores trahi, et ad ſenſum aliũ ſpiritalẽ, tñ ad literã eſt clariſſimũ ꝙ prædicitur præuaricatio Hieruſalẽ, & eius deſtructio, ac Iudæoꝝ diſperſio, & uocatio gentiũ in unitate fidei poſt reſurrectionem Chriſti, & ꝙ gentes colentes Chriſtum & ferentes iugum ipſius, etiam deferent ſacrificium. Et quod eſt illud unicum ſacrificium eccleſiæ gẽtium, unicum iugum, quod fertur ſuper uno humero, niſi ſacrificium euchariſtiæ, per orbem terrarum in miſſæ officio oblatum? Roborat prædicta, quòd ueritas hebraica, ubi nos legimus deferent munus mihi, habet מנחתי ſacrificium meum, ſeu donum meum, quia hoc peculiariter dicit deus hic ſacrificium ſuũ, quod eſt ipſemet: Nec te moueat, ꝙ interpres illud nomẽ Mincha munus ſolitus eſt uertere uel donũ, quia & ſecundũ proprietatẽ linguæ recte ita interpretatur: & ſacrificia in ſcriptura recte ſic appellantur, quòd nihil offeramus, niſi quod prius accepimus gratuito à

Philip.2. Matth.11. Pſal.67. 1. Par.29.

deo, uti Dauid ait. Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus
Matth.5 dedimus tibi: accedas Euangelium & inuenies, ſi offers munus tuũ
Lucæ 21 ad altare, & ibi recordatus fueris &c. Et iterum, & mittebant mune-
Matth.5 ra ſua ad gazophylacium: Cæco etiam præcepit dominus, ut offer-
Gene.4 ret munus, quod præcepit Moyſes: Et ab initio Bibliæ. Factum eſt
poſt multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera domi-
Roma.5 no: Tamẽ peculiarius corpus Chriſti & ſanguinem dicimus donum
Eſa.49 & munus, quod filius datus ſit nobis, & cum illo omnia donauit no
Eſa.48 bis: Ideo apud Eſaiam loquitur pater ad filium. Dedi te in lucẽ gen-
tiũ: Et dedi te in fœdus populi. Præcepit ergo dominus per Sopho-
niam, expectandum diem reſurrectionis ſuæ, ubi ab omnibus genti
bus offerenda eſſent ei ſacrificia ſub uno Chriſtianorum cultu.

DE VSV SACRIFICII MISSAE in Eccleſia dei, Liber Secundus.

MISSAE SACRIFICIVM A PROphetis prædictum, à Chriſto exhibitum, apoſtoli obſeruarunt, & primo quidem ſine ſcriptura. Cap. I.

ECCE QVA'M MVLTA, QVAM clara habes utriuſq; teſtamenti teſtimonia, in Eccleſia futurum aliquod iuge & perpetuum ſacrificium deo acceptiſſimũ, & tamen ab hæreticis reſiſtitur & contradicitur, non alicui homini, ſed ſpiritui dei, ſed euidentiſſimæ ueritati: Et tamen has in deum blaſphemias hæretici ſub nomine Chriſti effutiunt, in cuius nomine gloriari uolunt, & tamen gloriæ Chriſti detrahunt & inuident: Eos autem non ex ouili amabilis domini ſaluatoris eſſe, ex hoc certiſſimo ſcies, ꝙ à mille & quingẽtis annis nullus fideliũ in hoc ouili, hanc gloriam Chriſto detraxit in ſacramento, quamuis plurimi lupi rapaces, hæretici perfidiſſimi hoc uenerabile ſacramentũ diris morſibus inuaſerint, at nunq̃ negauerunt illud eſſe ſacrificium, ſed Latini, Græci, Hebræi, Indi omnes aſſerũt, & hodie quotquot Chriſtia-

no nomine cenſentur, hoc intrepide & cōſtanter affirmant, demptis nouis hæreticis aquilonaribus, uix ſex annis natis: Quantū ad ſacrifi cij rationē attinet, unū ſolū reperio errorē tēpore Fulgētij in Aphri ca inter Vuandalos propagatū, at non negabant Euchariſtiā in miſ ſa offerri, ſed contendebant ſolū patri offerendā, non filio: nimirū, qa Arriana erant infecti hæreſi, catholicos deſpectim appellantes Ho muſianos. Contemplemur itaq; ueritatē à prophetis prænunciatā, à Chřo exhibitā, ab Eccleſia quoq; frequēti uſu fuiſſe receptā. Vñ id principio nullus catholicorū negare auſit, miſſas ac cōmunionē panis ac uini ritū eſſe à Chřo inſtitutū & pceptū: Res adeo manifeſta, & ab Euāgeliſtis teſtata, ut etiā Luther fons totius pfidiæ id cōſtātiſſime affirmet: Huiuſmodi aūt pcepto obtēperarūt primitiuę Eccłię fide les, ut Lucas atteſtat: Erāt inqt pſeuerātes in doctrina apoſtolorū, & Lucæ 22 communicatione fractionis panis & orationibus: Ordinem autem 1.Cor.11 miſſæ ad formandum cultum diuinum Beatus Petrus apoſtolus (ad Act.2 hibito ſine dubio aliorum Apoſtolorum conſilio) uelut princeps & paſtor Eccleſiæ primus digeſſit: Id quod Hugo ex ueterum au Hugo. thoritate aſſerit libro ſecundo de ſacramentis, Celebratio miſſæ in commemoratione paſſionis CHRISTI agitur: & infra. Hanc miſſam B. Petrus Apoſtolus primus omnium Antiochiæ dicitur ce lebraſſe, in qua tres tantum orationes in initio fidei dicebantur, in cipientes ab eo loco, ubi dicitur. Hanc igitur oblationem. Quod in tellige publice primam miſſam Antiochiæ celebratam, ubi Eccleſia Act.11 plus florebat, q̄ in alijs locis: ſicut Lucas ſcribit. Profectus eſt autem (Barnabas) Tharſum, ut quæreret Saulū, quem cum inueniſſet, per duxit Antiochiam, & annum totum conuerſati ſunt ibi in Eccleſia, & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primū An Euſebius lib. 2 tiochiæ diſcipuli Chriſtiani: Meminit & Euſebius in hiſtoria Eccle ſiaſtica. Iam inde q̄ plurimi & alij ex gentibus apud Antiochiā ad fi dem ueniunt eorū prædicatione pertracti, qui pro ſeditione aduer ſus Stephanum commota, diſſeminati ſunt, per quos & apud An tiochiam florentiſſima congregatur Eccleſia, in qua erant etiā pro phetici ordinis uiri q̄ plurimi, cū quibus & Barnabas & Paulus, qui bus omnibus pariter in gratia dei & unanimitate de gentibus, ibi pri mū diſcipuli, uelut è perenni fonte, ſumpto uocabulo, appellati ſunt Chriſtiani: quare factum eſt ut Petrus ibi ſeptem annis ſederit, & illic

Cathedrã erexerit (ut libro de primatu Petri aſſeruimus) & miſſam celebrauerit. Teſtatur etiam id Iſidorus de origine officiorũ. Ordo autem miſſæ inquit, quibus oblata deo ſacrificia cõſecrantur, primo à ſancto Petro eſt inſtitutus, cuius celebrationem, uno eodemq́ꝫ modo uniuerſus peragit orbis: Eam formam & eum ordinem miſſæ celebrandę in ſcriptis redegit B. Iacobus Hieroſolymis Epiſcopus, ut ſexta ſynodus teſtatur: nam non erat ab initio mos apoſtolorũ, ſacra fidei noſtræ myſteria in ſcriptis tradere: ſed quia Chriſtus nouũ te-
Hebræ 8 ſtamentum non in litera, ſicut Moyſes legem, ſed in cordibus fide-
Hiere. 31 lium ſcripſerat, iuxta Hieremiæ uaticiniũ: Apoſtoli per manus tradiderunt myſteria, ut ex Damaſceno induximus, libro de non tollendis imaginibus: Et clare id teſtatur apoſtolorum familiaris & diſcipulus Dionyſius, cuius diuiniloqua uerba tota referre placet: loquens enim de myſterijs fidei noſtræ per apoſtolos traditis: ſubdit. Ac prępterea quæq; ab eiſdem ſanctiſſimis uiris ſacratiore & purgatiore, & propinqua quodam modo cœleſti Hierarchiæ doctrina, ſancti duces ac præceptores noſtri didicerunt ex animo in animũ (medio intercurrente uerbo corporali quidẽ, ſed quod carnis penitus excedat ſenſum) ſine literis transfuſa ſunt: Et ipſi q́ꝫ ſanctiſſimi principes noſtri, dum ſacra publice peragenda inſtituerunt, non apertis ac patulis ſenſibus, ſed ſignis auguſtioribus tradiderũt. Neceſſario itaq; primi illi noſtri ſacerdotalis muneris duces, cũ ex ſumma ſuperſubſtantialiq; deitate ipſi ſancti muneris plenitudinẽ percepiſſent, & idipſum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate miſſi eſſent: Ipſiq; (ut qui tranſiſſent in deũ) poſteros ad diuina prouehere affatim cuperent, uiſibilibus ſignis cœleſtia ſacramẽta texerũt, uarietateq; ac multitudine, quod unicũ eſt & collectũ tradiderunt, & in humanis imaginibus res diuinas, materialibusq; figuris, ſpiritualiũ maieſtatẽ, atq; in his quæ nobis ſunt familiaria, ſumma illa & ſuperſubſtantialia partim ſcriptis, partim non ſcriptis cõſtitutionibus ſuis (iuxta quod ſacræ diffiniunt leges) nobis tradiderũt, & quę ſequunt. Hic ſacer Dionyſius apertiſſime teſtatur, quõ myſteria fuerint occulta ab apoſtolis, & de animo in animũ tranſfuſa eſſe: Et licet in cõmuni loquatur de myſterijs fidei, tñ ſpeciatim uidet exprimere ſacrificiũ miſſę cum
Chamalduleñ inquit. Dum ſacra publice agẽda inſtituerũt, ut Chamalduleñ. trãſtulit, & expreſſius quidẽ hoc indicauit antiquus interpres Iohannes

Sarracenus ita uertens eo loco, Neq; enim hæc diuini ſummi ſacerdotes in ſacrificij cõmune, nõ uelatis inuiſibilibus, ſed in ſymbolis ſacris tradiderunt. Quod adamuſſim ipſi Dionyſio reſpondet dicenti. οὐδὲ ταῦτα τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν εἰς τὸ τῆς ἱερουργίας κοινὸν ἀπαρακαλύπτοις νοήσεσιν. ἀλλ' ἐν συμβόλοις ἱεροῖς παραδεδωκότων. Nã ἱερουργία recte uertitur ſacrificiũ, qua dictione hic ſanctus pater uſus eſt. Quod ſi altius expendas uerba Dionyſij de principibus & ducibus fidei noſtræ, inter quos & diuus Paulus fuit Dionyſij præceptor, cõfeſtim erit manifeſtarium, quid ſibi uoluerit S. Paulus cum ad Corinthios ſcripſit. Cætera cum uenero diſponam: nam de communione Euchariſtiæ eos inſtruit: Et cum apoſtoli partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus myſteria nobis tradiderunt, conſectarium eſt diuiniorẽ uſum Euchariſtiæ in ſacrificio Paulum tradidiſſe non ſcriptum, & uſum communionis tradidiſſe in ſcriptis: Id quod (ni fallor) Auguſtinus ex Apoſtolo intellexit, dum ad Ianuariũ ſcripſit, uniuerſæ Eccleſiæ morẽ defendendo (quem etiam nunc hæretici ſubuertunt) ut pro honore tanti ſacramenti, Euchariſtia non niſi à ieiunis ſumatur: ſubdit. Et ideo non præcepit, quo deinceps ordine ſumeret, ut Apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locũ: Cum uero ait Apoſtolus de hoc ſacramento loquens, Cętera autem cum uenero ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat, ut in Epiſtola totum illum agendi ordinem inſinuaret, quem per orbem uniuerſa ſeruat Eccleſia ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla morum diuerſitate uariatur.

Sarracenus.

1. Cor. 11

Auguſti. ad Ianuarium.

Qui uſi fuerint miſſa, & qui ſcripſerint primo miſſam, & ex Canone latino & græco probari ſacrificium miſſæ. Cap. II.

Fideles itaq; patrum hiſtoriæ nobis tradunt, Petrum primo publice celebraſſe miſſam in Antiochia Syriæ, & dein in Vaticano in Europa: Iacobũ Hieroſolymis in Aſia: & Marcum Alexandriæ in Aphrica. Et cum S. Iacobus primus in ſcripturis formam celebrandi miſſam redegerit, manifeſte cõprobatur apoſtolos primũ non niſi in lingua Hebræa miſſas celebraſſe, & uſq; ad tẽpora Hadriani Imperatoris, & in Græcia in lingua Hebræa celebrabatur, & tunc demũ ceperunt uti lingua Græca in myſterijs ſacris: In auguſtiorẽ tamen formã contraxit

illam Baſilius magnus & ſcriptis commendauit: Quod idem canon ſynodi ſextæ, ſicut de S. Iacobo teſtatur: ita enim inquit. Iacobus frater domini ſecundum carnem, cui primũ credita eſt Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſarieñ. Epiſcopus, cuius claritas per totũ orbem refulſit, in ſcripturis addiderunt nobis miſſæ celebrationem. Et hac miſſandi formula hodie in quadrageſima & certis alijs diebus utuntur Græci, frequentius tamen per circulum anni forma à Iohãne Chryſoſtomo præſcripta utũtur, rarius Epiphanij, nam non plures formas miſſæ habent in hunc diem Græci, q̃ tres præfatas: De miſſandi tamen forma non ſum in præſentia plura dicturus (licet eã miris modis lacerẽt hæretici) quod egregie fit ab Emſero defenſa & iniurijs Lutheri uindicata, at cum miſſæ officiũ à Chriſto fuerit pręceptum, & ab Apoſtolis tanto tempore obſeruatũ in lingua patria Hebræa: Veriſimile eſt, ut ſacra illa, nomine quoq; Hebræo appellarint miſſam, quod docte & erudite Iohannes Capnion in ſua grãmatica tradidit, quem etiã Iacobus Stapulẽſis & Iodocus Clichthoueus in hoc ſunt ſecuti, Nam poſtq̃ dixit מס ſignificare munus perſonale, collectam, inductionẽ, angariam, tributũ, Compluteñ. addit cẽſum, uectigal &c. Inde deducatur per additionem ה dictio מסה id eſt oblatio quæ fit ſuperiori domino propter munus perſonale, Deuteronomij decimoſexto מסת נדבת oblationem ſpõtaneã manus tuæ, quã offeres iuxta benedictionem dei tui, Nec mirare quod hic legit miſſas quia miſſach regulariter dicitur, & in conſtructione mutatur ה in ת lene, quod nomen nos Chriſtiani ſacrificio impoſitum retinuimus uſq; in hũc diem, Ideo neq; latinum eſt, neq; Græcum, ſed Hebraicum, nam Græcis λειτουργία dicitur uel ἱερουργία, miniſterium: Id inquã probabile reputamus, quod cum tanto tempore Apoſtoli & ſucceſſores in ſola lingua Hebræa celebrauerint, etiã nomen Hebræum una transfuderint, Vnde iterum hæretici confutanſ, qm̃ ipſo nomine indicat miſſam ſacrificium eſſe, At hic Zuinglius grammaticus obſtrepit Capnioni ſane plusq̃ infantiliter, neq; rem, neq; uerba à Capnione ſignata intelligẽs falſum ei imponit, ꝙ dixerit eſſe munus perſonale: nam hoc nõ dixit Capnion, ſed oblationem debitam propter munus perſonale: Et iterum nihil ultra pulueruIentam ſcholã ſapiens, accipit munus pro dono, cum Capnion pro eruditione ſua & legali qua pollebat ſapientia, per munus intel-

lexerit debitã obligationẽ inferioris ad ſuperiorẽ, ſicut obligatur ho
mo Ligius : at Capnionem noſtrum pulchre uindicauit Emſerꝰ no
ſter & ipſe ex Sueuis natus. Ex dictis iã in ſumma colligimus : Rem
Miſſæ nos habere in eccleſia à Chriſto, modum autem celebrãdi &
nomen celebrationis ab apoſtolis : licet modus ille auctior factus ſit
ſemper in primitiua Eccleſia, tempore martyrũ uſque ad Gelaſium
Papam: At quia Canonis maior pars ab ipſis apoſtolis poſita eſt, & Canon.
à martyribus in ſede Apoſtolica poſitis: ideo ex canone miſſæ lique
ſcit miſſam eſſe ſacrificium: Et hinc ordiamur. Hanc igitur oblatio- I
nem, ecce oblationem appellat, Et mox. Quam oblationẽ tu deus II
in omnibus quæſumus benedictam, aſcriptam, rationabilem, acce-
ptabilemq́ facere digneris. Verborum iſtorum meminit Ambro-
ſius de ſacramentis. Et infra : Offerimus præclaræ maieſtati tuæ de III
tuis donis ac datis, hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam imma
culatam. Quę uerba indicauit, ni fallor, Auguſtinus, cum dixit, quę
ſcriptura trifaria digeſta ſuper panem & calicem prolixæ orationis
uerba commendauit: Nam non modo quod in euangelio contine-
tur, uel ab Apoſtolo, quod eſt inſertũ ſecretis, Dicimus, ſed & alia
plura adijcimus, magnam quaſi uim commendantia myſterijs. Pro IIII
ſequitur canon. Supra quæ propitio ac ſereno uultu reſpicere digne
ris & accepta habere, ſicuti accepta habere dignatus es, munera pue
ri tui iuſti Abel & ſacrificium patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod
tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedec, ſanctũ ſacrificiũ,
immaculatã hoſtiã, nihil iſtis clarius: Et iterum. Supplices te roga- V
mus omnipotẽs deus, Iube hæc perferri per manus ſancti angeli tui
in ſublime altare tuũ, in cõſpectu diuinæ maieſtatis tuæ. At mox re
ſiſtunt hæretici, quid canonẽ nobis obijcis à nobis dudũ exploſum
& abiectũ? in quẽ Zuuinglius auſus fuit ſcribere, & nouũ canonem
cõdere: Sed his temeritatibus o Lutherani uoſipſos cõdẽnatis reos
hæreſis & alienos ab eccleſia dei: Canonẽ eñ iſtum uetuſtiſſimum,
ab apoſtolis initiatũ, à pontificibus martyribus auctũ, à Gelaſio pa-
pa ante mille annos in hanc fermè formã, in qua iam eſt (paucis per
poſteros additis) redactum, à tota eccleſia latina ſuſceptũ hactenus
& obſeruatũ, uos homines priuati propria temeritate reſpuitis hũc,
& nouum conditis. O præſumptio, toti eccleſiæ & tot ſanctis mar-
tyribus nolunt cedere in authoritate condẽdi canonis : Et iſti cynici

Theologi audent hanc ſibi uſurpare authoritatem: Beatus Augu-
ſtinus, cuius tempore eccleſia uix ſteterat CCCC. annis, tantum ta
men eccleſiæ tribuit, ut in epiſtola ad Hieronymum dicat. Cōtra ec
cleſiæ fundatiſſimum morem nemo ſentiat: Similiter de conſuetudi
ne eccleſiæ orandi pro mortuis inquit. Si nulla eſſet authoritas ſcri-
pturæ ſacræ, quæ doceret orare pro defunctis, tāta eſt authoritas ec
cleſiæ & cōſuetudinis eius obſeruatæ, ut nemo illam inſequens poſ-
ſit errare: Ideo ſufficiat catholicis per Canonem, eccleſiā explicuiſſe
euchariſtiam eſſe ſacrificium in miſſa, licet nihil ſatis ſit hęreticis: Et
ab impetitionibus calumniis & nugis Zuuinglij pulchre uindicatus
eſt canon authore Emſero, qui hæreticum ferocientem ſub ferulā
grāmaticæ coēgit, in quo tamē campo imprimis arrogarat ſe aliquid
eſſe. Et ne latinam ſolam eccleſiam, huius fuiſſe ſententiæ exiſtimet
hæreticus: doceamus obiter, & ampliſſimam Græcā idem ſenſiſſe,
quod ex canone liquet & præambulis & appēdicijs, nam ſacerdos
exiēs cū diacono inclinatus ante ſanctā ianuā inter alia orat, καὶ τὴν
ἀναίμακτον ἱερουργίαν ἐπιτελέσω. Et hoc incruentum ſacrificiū perfi-
ciam: Sic poſtea indutus ueſtibus ſacris, ſicut in eccleſia latina, niſi ꝙ
geminū habet manipulū ut εἰς τὴν πρόθεσιν: & facit μετανοίας τρεῖς, ac
inter alia ſic orat: κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν δὸς ἡμῖν βοήθειαν τοῦ συντελέσαι μετὰ
φόβου τὴν θείαν ταύτην καὶ φρικωδεστάτην θυσίαν, καὶ ἱερατεῦσαι νῦν &c. Dn̄e
deus noſter, da nobis auxilium ut perficiamus cū timore diuinū hoc
& expaueſcendū ſacrificiū, & fungar ſacerdotio nunc et in omnem
uitam meam &c. Similia ſępe repetit circa protheſin, quando prępa
rat ſacrificanda, & ſimiliter poſtea quādo uenit ad ſacram trapezan,
& pręcipue deuotiſſimā fundit ad deum orationem, poſt miſſam ca
thecuminorum, pſallentibus cantoribus hymnum Cherubicum,
ubi inter alia inquit. καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύ-
της καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουργίαν. Et ſummus ſacerdos noſter ſan
xiſti et ſacrificabilis huius et incruēti ſacrificij oblationem. Et infra.
ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ καθάρισόν μου
τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν, ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ ἱκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ
ἁγίου σου πνεύματος. ἐνδεδυμένον τὴν ἱερατείας χάριν παραστῆναι τῇ ἁγίᾳ σου
ταύτῃ τραπέζῃ, καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιον
αἷμα hoc eſt. Reſpice in me peccatorē & inutilē famulū tuū, & puri-
fica me, animam & cor à conſcientia mala: Et idoneum me fac uirtu

te ſancti tui ſpiritus, indutum ſacerdotali gratia, aſſiſtere ſanctæ tuæ huic trapezę & ſacrificare ſanctum & immaculatum tuum corpus & præcioſum ſanguinem.

Vſus ſacrificij miſſæ probatur ex ſanctis Andrea apoſtolo, Dionyſio, Ignatio, Hirenæo, & Tertulliano ubi de anniuerſarijs mortuorum. Cap. III.

SI ad uiros ſanctos ac deo familiares uenerimus, idem cõperimus ſanctam euchariſtiam in miſſa offerri: nam ſi hiſtorijs de columnis eccleſiæ conſcriptis nõ minus fidem adhibere debemus q̃ gentilium Chronographis: occurrit nobis primo, quod & pater Schatzger prius attulit & Emſer de ſancto Andrea, cui cũ procõſul Egeas diceret. Hæc uana tuis narra, & mihi obtẽpera, ac dijs omnipotẽtibus ſacrifica, Reſpondit ille. Omnipotẽti deo quotidie agnũ immaculatũ offero, qui poſtq̃ à toto populo comeſtus fuerit, uiuus ac integer perſeuerat: Sic Sixtus Decio dixit. Ego ſemper ſacrificaui & ſacrificabo deo omnipotenti Iheſu Chriſto: & ꝙ loquat̃ de ſacrificio miſſę, liquet ex eo quod ſanctus Laurentius ad eũ dixit, dũducere t̃ in cuſtodiã. Quo progrederis ſine filio pater, quo ſacerdos ſancte ſine Diacono properas? tu nunq̃ ſine miniſtro ſacrificium offerre cõſueueras. Quod plures alij martyres cõfeſſi leguntur, dum ad ſacrificandum dijs cogerentur.

Sic beatus Dionyſius Areopagita apoſtolorum diſcipulus familiaris & σύγχρονος, ubique ſacrificium facit ex miſſa, imò totam formulam miſſandi tempore apoſtolorum præſcribit: Capite enim tertio ab initio iuxta tralationẽ Sarraceni appellat euchariſtiã hoſtiam hoſtiarum. Et mox infra: Fermè nõ reperiri, inquit, ſacerdotalis muneris myſterium peragi, quod non compleatur in conſumatione diuiniſſimæ euchariſtiæ, ad unam perficiente ſacrificio collectionem. Quod & ſi Chamalduleñ. in ſua uerſione nõ meminerit ſacrificij, tamen inſpicienti Dionyſium, hoc erit clariſſimũ. οὐ γὰρ ἔν ἐστιν &c. τοῦ τελεσθέντος ἱερουργούσης συναγωγὴν &c. Sic poſtea altare frequenter appellat à ſacrificio thyſiaſtirion: Et ſacerdotem affirmat laudantem ſacras diuinas actiões, ſacrificare diuiniſſima: Et in poſterioribus explicando ſpiritalem ſenſum, hoc largiſſime teſtatur, forte in fine aliqua ex Dionyſio recitabimus.

Hoc idem cumulatiſſime affirmat magnus ille martyr Ignatius, apoſtolorum diſcipulus & familiaris, qui dominum in carne poſt reſurrectionem nouit: Is in Chriſtianiſſima illa epiſtola ad Smyrneñ. cuius & B. Hieronymus meminit, inter alia ſic ſcripſit. Omnes Epiſcopum ſequimini, ſicut Chriſtus Ieſus patrẽ: presbyteros ſicut apoſtolos: diaconos autem ueneramini ſicut dei mandato miniſtrantes: Nemo præter Epiſcopum aliquid agat eorum quæ ad Eccleſiã pertinent: firma Euchariſtia reputetur, quæ ab Epiſcopo conceſſa fuerit: Vbi Epiſcopus præſens fuerit, illuc & plebs congregetur: ſicuti & ubi Chriſtus eſt, omnis militia cœleſtis adeſt, tanꝙ principi militię uirtutis domini, & ipſe eſt diſpenſator totius intelligibilis naturæ: propterea non licet ſine Epiſcopo, neq; offerre, neq; ſacrificium immolare, neq; miſſas celebrare: libẽter induximus hunc locũ Ignatij, ꝙ tres ſacros ordines primitiuæ Eccleſiæ afferat, & diſtinctionẽ Epiſcopi à ſacerdote, quod tamẽ expreſſius facit epiſtola prima ad Trallianos: Hoc impie negant hodie Lutherani, non ſolum aſſerentes cũ hæreticis Arrianis, Epiſcopum non eſſe ſuperiorem ſacerdote, ſed externum omnino tollunt ſacerdotium, affirmantes omnes catholicos ex æquo eſſe ſacerdotes, auferentes penitus ordinis ſacramentũ: Porrò & id animaduerſione dignum, quod uir apoſtolicus, ſicut & Dionyſius & Polycarpus, inhibet, ne in pertinentibus ad Eccleſiam aliquid agatur iniuſſu Epiſcopi: Vbi arrigant aures uelim furioſi & inſani ciuitatum quarundam rectores, qui etſi egregiam hactenus meruerint adminiſtratæ Reipublicæ gloriam, ac modo hæreſi ſubuerſi, & ſuperbia inflati, diſponunt de rebus Eccleſiæ, de ſacramentis, de ſacrificijs, de myſterijs, non ſolum iniuſſu Epiſcoporum, ſed illis etiam reclamantibus: tantum longe abeſt Euangelium Lutheri ab Euangelio S. Ignatij. Poſtremo liquet miſſam eſſe ſacrificiũ, cũ uir ſanctus & zelo ardentiſſimus doceat, non modo non offerendũ abſq; Epiſcopo, ſed neq; ſacrificium immolandum, nec miſſas celebrandas: quid amplius uolunt hæretici, miſſam erectam in ſacrificiũ quæſtus & lucri gratia? an tale quid ſuſpicantur de glorioſis illis martyribus & deo plenis, Dionyſio, Ignatio & Polycarpo? Quibus tertium adiungamus teſtem, Hirenæum Lugduneñ. qui & ſi poſterior fuerit, ꝙ ſeculum ſuum apoſtoli non attigerint, tamen Polycarpum Iohannis diſcipulum in corpore uidit, ut Euſebius libro quinto ec-

cleſiaſticæ hiſtoriæ tradit: Eum contra hanc Lutheri hæreſim euocat Iohannes Faber uir catholicus in libro ſuo contra Lutherũ, ex libro quarto capite 32. ubi ſic inquit. Eum qui ex creatura panis eſt accepit, & gratias egit dicẽs. Hoc eſt corpus meũ. Et calicẽ ſimiliter, qui eſt ex ea creatura ſecundum nos, ſuum ſanguinem cõfeſſus eſt, & noui teſtamenti, nouam docuit oblationẽ, quam Eccleſia ab apoſtolis accipiens, in uniuerſo mundo offert. Non ergo Pluto author eſt huius ſacrificij, non auaritia, ſed Chriſtum habet authorem, & apoſtolos traditores, & catholicos obſeruatores.

Poſt apoſtolos & apoſtolicos uiros miſſæ ſacrificiũ apud catholicos perſeueraſſe, Tertullianus nobis teſtimoniũ exhibebit locupletiſſimũ: Et primo quidẽ cum libro de exhortatione caſtitatis dixiſſet. Differentiam inter ordinem & plebẽ conſtituit Eccleſię authoritas, ſequitur. Et offert & tingit(de baptiſmo loquitur: nã & Cyprianus tinctionẽ appellat) ſacerdos. Ecce duo officia ſacerdotũ: De corona uero militari ceremonias eccleſiaſticas recenſens, inquit. Aquã adituri ibidem, ſed aliquanto prius in Eccleſia ſub antiſtitis manu conteſtamur nos renunciare diabolo & pompę & angelis eius, dehinc termergitamur amplius non aliquid reſpondẽtes, q̃ dominus in Euangelio determinauit: Inde ſuſcepti lactis & mellis concordiã prægustamus: Ex quo ea die lauacro cotidiano per totã hebdomadã abſtinemus: Euchariſtiæ ſacramentũ & in tẽpore uictus, & omnibus mandatũ à domino, etiã antelucanis cœtibus, nec de aliorũ manu, q̃ præſidẽtiũ ſumimus. Oblationes pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus. Die dominico ieiunium nephas ducimus, uel geniculis adorare: Eadẽ immunitate à die paſchæ in pentecoſten uſq; gaudemus. Calicis aut panis etiã noſtri, aliquid decuti in terram anxie patimur. Ad omnẽ progreſſum atq; promotũ, ad omnẽ aditũ & exitũ, ad ueſtitũ & calceatũ, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quacunq; nos conuerſatio exercet, frontẽ ſignaculo terimus: Harum & aliarum eiuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules ſcripturarum, nulla legis traditio tibi prætendetur, auctrix conſuetudo, confirmatrix fuit & fidei obſeruatrix.

Attende quæ doctor iſte poſt incunabula Euangelij ſcripſit, puta CLX. annis poſt Chriſtũ natũ, ut ipſemet in libro de Monogamia teſtatur, quẽ librũ tamen iam uetulus ſcripſit: Hic ergo uicinus

tempori apoſtolorum, mores fideliũ nobis recenſet: primo exorciſmo teſtimoniũ præbet (quẽ tamen multi iam Lutheranorũ reijciũt, ut qui ſcriptura non firmetur) queadmodũ hoc prius ſacer Dionyſius fecit de Eccleſiaſtica Hierarchia, hic trinã agnoſcit immerſionẽ, porrò frequentẽ Euchariſtiæ communionẽ, dum etiã ante ſolis ortũ ad myſteria miſſæ conuenirent, ut ipſe teſtatur in Apologetico aduerſus gentes. Coimus in cœtum & aggregationẽ, ut ad deum quaſi manufacta precationibus tribuamus orãtes. Hæc uis deo grata eſt, Oramus pro Imperatoribus, pro miniſtris eorũ, ac poteſtatibus, pro ſtatu ſeculi, pro rerum quiete, pro mora finis (quam intellige ut 32. cap. explicat) At quæ reuerentia maior Euchariſtiæ fuit exhibita, ꝙ eam non ſumebant de manu aliorum ꝗ præſidentium: Noſtro autem infelici ſeculo hæretici ſacerdotes non timent ſuſcipere Euchariſtiam de manibus laicorum Lutheranorum.

Cap. 39

Et cur induximus illum locũ, ſequitur, oblationes pro defunctis annua die facimus. Audiat hæc hæreticus, audiant uicini Lutherani, qui offerre pro defunctis recuſant, qui anniuerſaria omnia extinguunt, quomodo in primitiua Eccleſia annuas oblationes pro defunctis faciebant: Ideoq́ Iſidorus libro primo de origine officiorũ inqt. Sacrificium pro defunctorũ requie offerre, quia per totum orbẽ cuſtoditur, credimus ab ipſis apoſtolis eſſe traditũ. Addidit Tertullianus natalitia celebrata à fidelibus, quę emendata tamen dicit Rhenanus in cõcilio Niceno & ſequentibus canonibus, non ſcio quos ipſe habeat canones, ego in uetuſtis codicibus tẽpore Caroli magni ſcriptis, nihil reperio huiuſmodi, ſed in cõcilio Laodiceñ. canone LIII. reperio nuptias & natalitia prohibita celebrari in quadrageſima: De ieiunijs non tenẽdis dominico die & Pentecoſte, atteſtant etiã canones poſteriores & Hiero. contra Montanũ: Sic & crucis frequentẽ ſignationẽ. At quod poſtremo dicit, omnẽ Lutheranorũ extinguit perfidiã, cũ hæc omnia ex traditione & cõſuetudine dicit obſeruari, ſine lege ſcripturarũ. Contra hæretici noſtri omnia reijciũt quæ Eccleſia obſeruat uniuerſa, quę concilia ſtatuerunt, quæ patres explicarunt, ſi non clariſſima alterutrius teſtamẽti afferatur ſcriptura. Alius locus eſt eiuſdẽ Tertulliani ad Scapulã pro fidẽ Aphricæ. Itaq́ ſacrificamus pro ſalute Imperatoris, ſed deo noſtro & ipſius, quomodo præcepit deus: pura prece. At hic inſurgit hæreticus, recte hunc

locum euocari,in quo manifeſtum ſit Tertullianum non loqui de ſa crificio Euchariſtiæ, ſed orationũ uti ipſe liquido probat libro cõtra Iudæos,quod non terrenis ſacrificijs,ſed ſpiritalibus deo litandũ ſit: ita legimus ut ſcriptũ eſt.Cor contribulatũ hoſtia eſt dei: & alibi.Sa crificia deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo uota tua: Sed nos adhuc intelligendũ putamus, ſacrificiũ Euchariſtiæ oblatũ à fideli-bus pro Imperatoribus, licet illud puriſſima prece fiat à miniſtro ſa-cerdote in perſona Eccleſię,cuius oratio pura eſt,ſicut dicit in prima oratione ante Communionẽ.Domine Ieſu Chriſte ne reſpicias pec cata mea,ſed fidem Eccleſiæ tuæ.Et quod Tertullianus non loqua tur ſolum de ſacrificio orationum,ſed de aliquo uero & magno ſacri ficio externo liquet ex eo,quod in libro de uirginibus uelãdis inquit.

Non permittitur mulieri in eccleſia loqui, ſed nec docere,nec tin gere,nec offerre,nec ullius uirilis muneris.

Dicas iam hæretice,quid hic prohibuit mulieribus,non offerre, niſi quod miſſas celebrẽt?quia nequis dicere,orationẽ eis eſſe prohi-bitã:Certũ eſt ergo eũ loqui de aliquo magno ſacrificio externo, q̃d mulieribus non cõueniat. Similiter libro de cultu fœminarũ inquit. Vobis aũt nulla procedendi cauſa non tetrica, aut imbecillis aliquis ex fratribus uiſitandus, aut ſacrificiũ offertur, aut uerbũ dei admini-ſtratur:Hic unã cauſam prodeundi fœminas in publicũ aſſerit,ſacri ficium, quod non accipies de orationibus, cum orare eis liceret,ſed non offerre.Et ne exiſtimes pœnituiſſe illũ ſententiæ.etiã cũ ad per-uerſum dogma Montani,(odio cleri Romani teſtãte Hieronymo: ſicut modo Luther in hæreſim Vuicleph & Huſs incidit odio Pa-pę)ſe trãſtuliſſet,nã in illo damnato libro de caſtitate,hoc potiſſimũ argumẽto à digamia dehortari nititur, quia inquit.Stabis apud deũ, cum tot uxores,quot illas orationi commemoras, & offers pro dua-bus,& antea de uxore priori mortua,pro qua oblationes annuas red das:Idem repetit in libro ſimiliter damnato de Monogamia.Enim-uero pro anima(prioris uxoris orat)eius orat,& refrigerium interim poſtulat,& in prima reſurrectione conſortium,& offert annuis die-bus dormitionis eius: Intelligis maritum frequenter orare & poſtu-lare pro uxore mortua, & cum hoc annuas etiam facere oblationes. Immò tempore martyrum oblatio etiam interueniebat principio matrimonij, ut idem teſtatur libro undecimo ad uxorẽ dicẽs. Vnde

ſufficiam ad enarrandam fœlicitatem eius matrimonij, quod eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, et obſignatum angeli renunciant, pater rato habet: Et poſtea loquens de unitate ſpiritus coniugum in fide ſubdit: ſimul orant, ſimul uolutãtur, ſimul ieiunia tranſigũt &c. Eleemoſynę ſine tormento, ſacrificia ſine ſcrupulo, cotidiana diligẽtia ſine impedimento &c. quibus omnibus perſpicuũ eſt ſacrificium miſſæ ab apoſtolicis uiris & fidelibus obſeruatum in eccleſia catholica, etiam poſt obitum apoſtolorum.

Sacrificium miſſæ aſtruitur ex Origine martyris filio & Cypriano martyre. Cap. IIII.

Continuationem huius ſacrificij in eccleſia ex Origene facile intelligimus, qui in uita fuit, nondum è uiuis excedẽte Tertulliano, nam ut Hieronymus teſtatur decimo anno Seueri Pertinacis, Leonides pater Origenis martyrio ſublatus eſt, Origine nunc decimumſeptimũ annũ agente: Is igitur Homilia quinta ſuper Leuitico inquit: Quæ eſt hoſtia, quę pro peccatis offertur, & eſt ſancta ſanctorum, niſi unigenitus filius dei, dominus meus Iheſus Chriſtꝰ, ipſe ſolus eſt hoſtia pro peccatis, & ipſe eſt hoſtia ſancta ſanctorum, & infra: Sæpe oſtẽdimus ex diuinis ſcripturis, Chriſtum eſſe & hoſtiam, quæ pro peccatis mundi offertur, & ſacerdotem qui offerat hoſtiam. At hæreticus natus ad torquendas & corrumpendas allegationes, euadet, quia Chriſtus bene fuerit hoſtia & ſacerdos in ara crucis iuxta uerbum Apoſtoli, qui ſemet ipſum obtulit deo, non tamen uoluiſſe Chriſtum eſſe hoſtiam & ſacerdotem ſub ſacramento: Contra adduco alium locum Origenis, qui nec torqueri, nec cauillari poterit ex libro primo ſuper Iob, ubi ſic inquit: Hãc pietatis ac religioſitatis formam, nobis omnibus demonſtrans Iob, ſurgebat mane, & mundabat eos (filios) offerẽs pro eis hoſtiam ſecundum numerum illorum.

Primo mũdabat, purificabat, ſanctificabat, & ita demum pro eis hoſtiam offerebat, ut cunctis in perpetuum oſtenderet, quia mundos & caſtos atque ſanctos conderent ſacrificia, ut ſancte atque digne immolata, ſancte atq; digne à ſanctis accipiãtur. Sic nãq; Apo-
1.Cor.1. ſtolus poſt hęc dicit, probet ſeipſum homo, hoc eſt, mũdet ſeipſum, & ita de ſanctiſſimis domini ſacrificijs fruatur, Sic & Iob pridem ſa-

ciens primum mundabat eos, & demum pro eis hoſtiam offerebat. Hæc Origenes: quid iam dicturus eſt hæreticus? Hic doctor pientiſſimus apud Iob dicit nobis pietatis formam præſcriptam, qui primo purificabat, dein offerebat: Et nos iuxta Apoſtolum debemus primo mundare nos, & dein frui ſacrificijs ſanctiſſimis domini: Nemo autem catholicorum dubitat Paulum eo loco ad Corinthios de ſacramento uenerabili euchariſtiæ loqui, & Origenes hic non dubitat diuiniſſimum appellare ſacrificium: Etiam hoc certum eſt loqui Apoſtolum de communione.

Quæ omnia confirmantur ex eodem Origene Homilia decima ſuper Leuitico, ubi uera modo ſacrificia in Eccleſia eſſe teſtatur, quæ fuerunt umbræ ſub lege, ait enim: Altare fuit prius, & ſacrificia celebrantur, ſed ut uenit uerus agnus, qui ſeipſum obtulit hoſtiam deo, cuncta illa uelut pro tempore poſita ceſſauerunt, & infra: Ne qui forte adhuc paruulus & lactans in fide, ſi uideret illa conſtare, dum ſacrificiorum ritum, dum miniſteriorum ordinem attonitus ſtuperet, ipſo diuerſarum formarum raperetur intuitu: Sed prouidens deus infirmitati noſtræ, & uolens multiplicari eccleſiam ſuam, oĩa illa ſubuerti fecit, & penitus auferri, ut ſine ulla cunctatione illis ceſſantibꝰ, hęc uera eſſe pro qbus illis typꝰ præceſſerat, crederemus: In eccleſia itaq; Chr̃i modo uera ſunt ſacrificia in lege præfigurata.

Quinimo panem euchariſtiæ cœleſtem eſſe propitiationem noſtram & ſimul commemorationem, clariſſime teſtatur idem Origenes Homilia decimatertia ſuper Leuitico. Nam ubi textus noſter legit, ut ſit panis in monimentum oblationis domini, Origenes legit: Et erũt panes in cõmemoratione appoſiti domino (licet אשם quod in Hebræo legitur non ſignificet quamcunque oblationẽ, ſed eam quæ eſt pro delicto, id eſt, ueniali peccato ſecundum eundem Origenem Homilia quinta ſuper eodem, Concordat noſtris dicentibus, euchariſtiæ ſumptionem eſſe principaliter ordinatam cõtra peccatum ueniale, & pro auctiori gratia) hanc rememorationem parui ducit Origenes ſi ad tribus duodecim referatur ſecundum duodecim panes, & ſubdit: Sed ſi referantur hæc ad myſterij magnitudinem, inuenies commemorationem iſtam habere ingentis repropitiationis effectum: Si redeas ad illum panem, qui de cœlo deſcendit, & dat huic mundo uitam, illum panem propoſitionis, quem pro

Luc. 22. poſuit deus propitiationē per fidem in ſanguine eius: Et ſi reſpicias ad illam cōmemorationem, de qua dicit dominus, hoc facite in meā commemorationem, Inuenies quod iſta eſt cōmemoratio ſola, quæ propitium facit hominibus deum: Si ergo intentius eccleſiaſtica myſteria recorderis, in his quæ lex ſcribit, futuræ ueritatis inuenies imaginem præformam, nihil clarius poterat dicere Origenes, poſt apoſtolos, eccleſiarum magiſter, ut ait Hieronymus: Cōmemoratio in pane cœleſti in euchariſtia, ſola eſt, quę faciat nobis deum propitiū, ſicut orat ſacerdos in Canone. Supra quæ propitio ac ſereno uultu reſpicere digneris & accepta habere.

Veniamus ad huius ſynchronon, licet aliquanto iuniorē, ad Cyprianum ſanctiſſimū & doctiſſimum martyrē, qui in omnibus ſuis ſcriptis locupletiſſimum tradit teſtimonium noſtri ſacrificij, delibemus eius aliquot locos: Et primo quidem ad Cæcilium ſcripſit, calicem recte conſecrari iuxta Chriſti traditionem, in uino & aqua, qua in parte quoq; hæreſim Lutheri refellit, ut in defenſione regis Angliæ fuſius tradidimus, inquit autem Cyprianus ſic: Si in ſacrificio quod Chriſtus eſt, non niſi Chriſtus ſequendus eſt, Vtiq; id nos obaudire & facere oportet, quod Chriſtus fecit, et infra: Nam ſi Iheſus Chriſtus dominus & deus noſter, ipſe eſt ſummus ſacerdos dei patris: Et ſacrificium deo patri ipſe primus obtulit, & hoc fieri in ſui cōmemorationem præcepit, utique ille ſacerdos uice Chriſti uere fungitur, qui id quod Chriſtus fecit, imitatur: Et ſacrificium uerum & plenum, tunc offert in eccleſia deo patri, ſi ſic incipiat offerre, ſecūdum quod ipſum Chriſtum uideat obtuliſſe, quid lucidius uult hæreticus? & infra: Et quia paſſionis eius mentionem facimus (paſſio enim domini eſt ſacrificium quod offerimus) nihil aliud, q̄ quod ille fecit, facere debemus: Et in eadem epiſtola ait: Nec ſacrificiū dominicum legitima ſanctificatione celebrari, niſi oblatio & ſacrificiū noſtrum reſponderit paſſioni: Et iterum: admonitos nos ſcias, ut in calice offerēdo, dominica traditio ſeruetur, neq; aliud fiat à nobis, q̄ quod pro nobis dominus prior fecit, ut calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus uino offeratur, quæ uerba diuus Auguſtinus repetit libro quarto de doctrina Chriſtiana.

[Margin: Epiſtola ad Cæcilium.] [Margin: Aug. cap. 21.]

Item cum tota ſynodo ſcripſit Cornelio Papæ, Epiſcopatus noſtri grandis honor & gloria eſt, pacem dediſſe martyribus, ut ſacer

dotes quia ſacrificia dei quotidie celebramus, hoſtias deo & uicti mas pręparemus: Alia ſynodus ſcribit ad Felicem presbyterum. In ordinationibus ſacerdotum, non niſi immaculatos & integros anti ſtites eligere debemus, qui digne & ſancte ſacrificia deo offerentes, audiri in precibus poſſunt, quas faciunt pro plebis dominicæ inco lumitate, & infra: Propter quod plebs obſequens præceptis domini cis, & deum metuẽs à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet, nec ad ſacrilegi ſacerdotis ſacrificia miſcere, & infra: Cum manifeſtum ſit eiuſmodi homines, nec eccleſiæ Chriſti poſſe præeſſe, nec deo ſacri ficia offerre debere, loquitur de Baſilide & Martiali. Ecce q̃ ſæpe et q̃ lubenter huius ſacrificij meminit. Similiter Epicteto ſcribit. Quo modo ſe putat poſſe agere pro dei ſacerdote, qui obtẽperauit & ſer uiuit diaboli ſacerdotibus? aut quomodo putat manum ſuam tranſ ferri poſſe ad dei ſacrificium & precem domini, quæ captiua fuerit ſacrilegio & crimini, quando in ſcripturis diuinis deus ad ſacrificiũ prohibeat accedere ſacerdotes, etiam in leuiori crimine cõſtitutos? Eandem ſententiam repetit uir ſanctus & deo plenus ad presbyte ros diaconos & plebem Furnis. Quando ſinguli, inquit, diuino ſa cerdotio honorati, & in clericali miniſterio conſtituti, non niſi altari et ſacrificijs deſeruire, & precibus atq; oratiõibus uacare debẽt, et ea dem epiſtola præcepit ſacerdotes ab altari & ſacrificijs non diſcede re: poſtea prohibet oblationem pro eo fieri, qui ſacerdotem elegit tu torem: Et Stephano ſcribit: Oportet ſacerdotes & miniſtros, qui al tari & ſacrificijs deſeruiũt, integros atq; immaculatos eſſe. Nõ pro ſequor adhuc uiginti tres locos Cypriani, ne nimio ſtudio et diligen tia fiam oneroſus lectori catholico: Hos tamen plures collegiſſe iu uit, ut uideant hæretici eo tempore quo apud fideles minime ualuit auaritia, frequentia fuiſſe ſacrificia in eccleſia dei.

In primis tamen adde prædictis, quæ idem glorioſus martyr in ſermone de cœna domini ſcripſit, quòd in eccleſię ſacrificio nulla ſit macula, quòd ſit holocauſtum ad ſanandas infirmitates, & purgan das iniquitates, quòd ſit ſacrificium ſingulare, omnes excedens uicti mas: Quòd perpes ſit hoc ſacrificium, & ſemper permanens holo cauſtum. Erubeſcat iam hæreticus, qui negat in miſſa ſacrificium eu chariſtiæ offerri, cui officio ſancti martyres tam diligenter incubue runt.

Sacrificium Euchariſtiæ defenditur ex Euſebio, Athanaſio & Lactantio. Cap. V.

VEniamus iam ad poſteriora primitiuæ Eccleſiæ tēpora, & occurret nobis Euſebius Cęſarieñ. is enim collimitius fuit Eccleſiæ martyrum & Eccleſiæ pacatæ ſub Sylueſtro: qui licet ante concilium Nicenum nonnihil Arrianæ aſſentiret ſententiæ, tamen in concilio amplexatus martyrum & patrum ſententias, etiam ſymbolum Nicenum iuſſu patrum concepit, idq; adeo ſyncere & exacte abſoluit, ut patres nihil demerēt, adderent'ue, niſi illam particulam, Deum uerum de deo uero. Audiamus itaq; quid hic ſcribit de fidelibus pace ficta reddita Eccleſię per Maximinum, quam poſtea magna ſæuitia fregit. In terra, inquit, feſtiuitates à noſtris frequentiſſimæ gerebantur, cum omni lætitia & exultatione per urbes & loca ſingula eccleſiarum dedicationibus celebratis: & infra. Iam uero ingens in ſacerdotijs & miniſterijs, atq; in omnibus quę ad religionis obſeruantiā pertinent, gratia refulgebat: aſtabant hinc pſallentiū chori, iuuenes & uirgines, ſenes cum iunioribus laudabant nomen domini. Hic miniſteria ordinatis ac diſpoſitis uicibus agebantur, pontificum quoq; & ſacerdotum conſeſſus, ipſa canitie uenerabilis eminus præfulgebat. Et infra. Sapientes uero & eruditi uiri præferebant eos, quibus pura uita ac ſyncera ſimplicitas, offerendi deo hoſtias, maiorem fiduciam dabat, eiſq; immolandi ſacrificij permittebatur officium, quos familiarior uitæ ſimplicitas in cordis puritate ſeruabat. Audiat hæreticus qua diligentia, quo ſtudio ſacrificij immolandi officiū uiris bonis committebatur: Et cū ceſſauerint ſacrificia legalia, quod aliud eſt ſacrificiū externū Eccleſię, q̄ uenerabile Euchariſtiæ ſacramentū? Officium itaq; miſſæ non cuilibet committebatur, in quo huiuſmodi ſacrificium perficiebatur. In eodē limite fuit Athanaſius uir ſanctiſſimus, qui cū ſene Alexandro interfuit concilio Niceno, hic ſuper Epiſtola ad Hebræos explicans, quomodo Ieſus ſaluator noſter ſit ſacerdos in æternū ſecundum ordinē Melchiſedek: quia, inquit, quotidie offertur, uel in perpetuum offertur per miniſtros dei oblatio, Chriſtum dominū & pontificem habens & ſacrificium qui ſeipſum noſtri ob gratiam ſanctificat, frangit & tribuit, quotieſcunq; enim id fiet, mors domini annunciabitur: Et ſuper Epiſtola eadem ait, Quemadmodum enim

Athanaſius.
Hebræ. 5
Hebræ. 10

cum rem diuinam exequimur, & ſacroſancta illa adminiſtramus myſteria, commiſſa cõmemorando precamur, ſiue ultro delinquẽtibus nobis ſiue minus, ueniam dari, hoc eſt prius delicta meminimus (per confeſſionem ab initio miſſæ) mox illa nobis remitti depoſcimus: Et mox infra: Chriſti tunc reminiſcimur obitus, & una nobis eſt immolatio non multæ, quandoquidẽ eſt & ille ſemel oblatus, eundẽ enim ſemper offerimus, quin potius oblationis illius memoriam facimus, perinde ac eſſet hoc tẽpore immolatus. Quocirco conſtat utiq; unũ eſſe noſtrũ hoc ſacrificiũ, legis uero multiplex. Tametſi ut dictũ eſt ſupra, eo freque͂tius offerebat, ut plurimũ ac multis prodeſſet, q̃d tñ longe ſecus ſe habet. Noſtrũ uero ut diximus, unicũ eſt & ſemel oblatũ, & tum in hac uita, & tum in futura integrũ manet, & perfectius eſt, nam & unus eſt ſanguis, & ſemel effuſus, & unũ eſt corpus, q̃uis fuerit pro multis oblatũ, non multa, & item una eſt quæ offertur hoſtia, hanc nanq; ſemper ut præſentẽ offerimus. Quibus uerbis liquidiſſime teſtatur uir ſanctus quotidianũ miſſæ ſacrificiũ: Et ſic teſtatur, ut ſimul hæreticorũ noſtrorũ tela, anteq̃ ab ipſis fuerint meditata, confringat: puta quomodo ſemel & una oblatione dicatur oblatus ab Apoſtolo, quem quotidie offerimus præſenter. Sed effugiũ quæret hæreticus, quoniã liber iſte non ſit Athanaſij, ꝙ frequenter Magni Baſilij meminerit iunioris Athanaſio, ſed Iohannis Theophylacti, qui uulgo Vulgarius nũcupat: Sed eſto ſit liber iſte Theophylacti, id memini etiam noſtrũ Fabrum affirmare, licet quibus id aſtruat coniecturis non recorder, tamen non magnũ tibi uidetur teſtimoniũ Theophylacti & uetuſtiſſimi & non ſpernendi Theologi, quamuis me non moueat quod de Baſilio afferũt: nã etſi iunior fuerit Baſilius, tamen ſynchroni fuerunt, eodẽ tẽpore etiã florentes, & paucis annis Athanaſius ſub Valente uita exceſſit, ante Baſiliũ qui ſub Gratiano mortuus eſt: unde facile fieri poterat Athanaſiũ grandiorem natu citare ſcripta iunioris: Id quod q̃tidie accidit ut nugaꝶ noſtrarũ meminerint, me antiquiores: At huic non inſiſtamus, quia conſtat egregie eſſe dictum, & ab antiquo, ſiue Athanaſius is fuerit ſiue Theophylactus. Afferamus alium locũ indubitatũ Athanaſij, in libro de uarijs quæſtionibus ad Antiochum principẽ q.34. ſic dicentis. Num ſentiunt aliqua beneficia etiã peccatoꝶ animæ, cum ſuper illis ſiunt cõuentus & peractiones bonoꝶ operũ? Reſpondet.

Si non aliquo beneficio participarent ex illo, non utique in cura & exequijs fieret commemoratio: At ſicut uitis floreſcit extra in agro, & odorem eius ſentit in uaſe uinum recluſum, ſicq̧ confloreſcit etiã ipſum. Ita intelligimus peccatorum animas participare aliqua beneficia ab exangui immolatione & gratificatione pro ipſis facta, ſicut ſolus ordinat & præcipit, qui uiuorum & mortuorum poteſtatem gerit deus noſter: Quid amplius deſiderat hæreticus? pro peccatis defunctoꝝ fiebant conuentus fidelium, fiebant bona opera, fiebant oblationes: tamen ne credas fuiſſe ſacrificia cruenta pecorum, adijcit exanguem immolationem. Addamus illi Lactantiũ Firmianum lib. 4. inſtitutionum diuinarum dicentem. Quibus ex rebus apparet prophetas omnes denunciaſſe de Chriſto fore aliquando, ut ex genere Dauid corporaliter natus, conſtitueret templum æternũ deo, quod appellatur Eccleſia: & uniuerſas gentes ad religionẽ uerã dei conuocaret: Hæc domus fidelis, hoc immortale templũ, in quo ſiqs non ſacrificauerit, immortalitatis præmiũ non habebit: Cuius templi & magni & æterni, quoniam Chriſtus fabricator fuit: idẽ neceſſe eſt, habeat in eo ſacerdotiũ ſempiternũ: Hinc & præceptor ſuus Arnobius docuit nos ſacrificare ſacrificium iuſtitiæ, quia ſignatum eſt ſuper nos lumen uultus tui domine, & dediſti lætitiam cordi noſtro, quando accepimus frumentum in corpore, Vinum in ſanguine, Oleum in chriſmate: Idem Pſalmo 68. ſaluatorem hoſtiã aſſerit, factus eſt hoſtia, inquit, deo pro nobis, pacificans in ſanguine ſuo, ſiue qui in terris, ſiue qui in cœlis: Et placuit in ſacrificio crucis, quaſi uitulus nouellus, cornua producens duoꝝ teſtamentorum, & ungulas quatuor Euangeliorum, quod uidẽtes pauperes lætant. Et Pſal. 110 oſtendit in pane & uino Chriſtum æternum eſſe ſacerdotem.

Pro ſacrificio miſſam habuerunt Græci, Chryſoſtomus, Baſilius, G. Emiſſenus, Epiphanius, Damaſcenus & G. Nazianzenus. Cap. VI.

SVbducere uolebamus nauem noſtram ad portũ, ꝙ ſatiſfecimus, ut opinamur, pio lectori, dum oſtẽdimus in primitiua Eccleſia martyrum & apoſtolorum fuiſſe ſacrificium miſſæ, ubi nulla eſt auaritiæ ſuſpicio: Volebã itaq; doctores catholicos, qui præfuerunt tempore Eccleſiæ donationibus auctæ, miſſos facere: At cum expendam illos fuiſſe religionis

noſtræ magiſtros ac doctores, poſt apoſtolos & martyres, quicq; magnam in omni Eccleſia aſſecuti ſunt eruditionis authoritatem, uel breuibus illos annotabimus: Et in primis prodeat Græcus Iohannes Chryſoſtomus, licet ex formula celebrationis miſſarum, quam ipſe poſt Baſilium tradidit, hoc ſatis conſtet: tamen ex alīs illius ſcriptis id liquidū faciemus: Nam homilia 51. ſuper Matthæū inquit. Credite igitur omnes, quia etiam nunc illa cœna celebratur, in qua Chriſtus ipſe recumbebat, nihil quippe intereſt inter illam & hanc, non enim hæc ab homine, illa ab ipſo conficitur: quando igitur ſacerdotē corpus tibi præbere uideris, noli ſacerdotis, ſed Chriſti manū ad te porrigi arbitrari: infra. Audiamus oro & perhorreſcamus, carnes ſuas nobis tradidit, ſeipſum immolatum propoſuit, & quæ ſequuntur: ſed ſtatim excutit hæreticus, Chriſtum immolatum in cruce, ſed non in miſſa: ſcirem quo cuneo hic nodus ſoluendus eſſet: at dum certa habemus teſtimōia, nolumus in incertis fatigari. Fortius ergo ſtringamus aduerſarios per ea quæ dicit ſuper Matthęo de cœna domini, ut hæreticis obīcit loquens de Euchariſtia. Si enim mortuus Ieſus non eſt, cuius ſymbolum ac ſignū eſt hoc ſacrificiū? uides quantū ei ſtudiū fuerit, ut ſemper memoria teneamus, ipſum pro nobis mortuum fuiſſe. Et poſt multa. Qua igitur re, non oportet mundiorem eſſe eum, qui hoc ſacrificio participaturus eſt? quos radios ſolares non debet excedere manus illa, quæ hanc coronam pertractat? Et ſuper nono capite ad Hebræos inquit. Ipſe ergo & ſacrificiū & ſacerdos & hoſtia, ſi enim hoc nō eſſet, multa etiam oportebat ſacrificia offerri, ſæpius oportebat crucifigi. Et infra. Quid ergo nos? Nonne per ſingulos dies offerimus? Offerimus equidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius: Et úna eſt hæc hoſtia, nō multę. Quomō una eſt, & nō multæ? Et quia ſemel oblata eſt illa, oblata eſt in ſancta ſanctorum: Hoc autem ſacrificium exemplar eſt illius, idipſum ſemper offerimus, nec nūc quidem alium, craſtina alium, ſed ſemper idipſum, proinde unum eſt hoc ſacrificium, Et infra. Pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiam mundantē nos obtulit, ipſam offerimus & nunc quæ tunc oblata quidem, cōſumi nō poteſt. Hoc autē quod nos facimus, in cōmemorationē quidē fit ei⁹, quod factū eſt, hoc enim facite inquit in meam cōmemorationē. Non aliud ſacrificium, ſicut pontifex, ſed idipſum ſemper facimus, magis autem

ſacrificij recordationem operamur. Proſequitur deinde ſumptione huius ſacrificij, habemus uirũ doctiſſimum, uirũ eloquentiſſimum, uirum Eccleſiaſticæ conſuetudinis obſeruantiſſimũ, tam clare, tam aperte tradentem euchariſtiam quotidie offerri: quid hic dicis hæretice Luthere, quid tu Zuuingli? an ne Chryſoſtomo uos anteponitis, & toti quæ fuit cum illo, eccleſiæ catholicæ? at nos cum ſanctis & deo amabilibus ſtabimus patribus. Huic ſimile eſt quod tradit Homilia ſecunda ſuper ſecundam Pauli ad Timotheum: Sacra iſta oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue Paulus, ſiue cuiuis meriti ſacerdos offerat eadem eſt, quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis, quãq; ſacerdotes modó conficiunt, nihil habet iſta, quàm illa minus, cur id? quia hanc non ſanctificant homines, ſed Chriſtus, qui illam antea ſacrauerat. Quemadmodum enim uerba, quæ locutus eſt Chriſtus eadem ſunt, quæ ſacerdotes nunc quoq; pronunciant, ita & oblatio eadem eſt, eademq; baptiſmi ratio eſt, adeo omnia in fide conſiſtunt, pleroſq; ſimiles locos habet ſuper epiſtola ad Hebræos prius citata. Et in Homilia ſexageſima ad populum Antiochenum, ubi ſubdit poſt plura. Verum & tu laice, cum ſacerdotem uideris offerentem, ne ſacerdotem eſſe putes hoc facientem, ſed Chriſti manum inuiſibiliter extenſam.

Renarrat Gratianus Euſebium Emiſſenum dicentem. Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis fidelium, & illaturus ſyderibus, neceſſarium erat, ut die cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis conſecraret, ut coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium, ut quia quotidiana & indefeſſa currebat pro ſalute omnium redemptio, perpetua quoque eſſet redemptionis oblatio, & perennis uictima illa uiueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia uere unica & perfecta hoſtia, fide ęſtimanda, non ſpecie.

Elegans eſt item, quod Epiphanius Cypri ad Iohannem Hieroſolymitanum ſcripſit, quam epiſtolã Hieronymus uertit. Illud quoque audiens admiratus ſum, quod quidam te quoque turbauerunt, & dixerunt quod in oratione, quando offerimus ſacrificia deo, ſoleamus pro te dicere, Domine præſta Iohãni, ut recte credat, noli nos in tantum putare ruſticos, ut hoc tam aperte dicere potuerimus, q̃q̃ enim hoc in corde meo ſemper orem, tamen ut ſimpliciter fatear,

nunquam in alienas aures protuli, ne te uiderer paruipendere dile-ctiſſime, Quando autem complemus orationem ſecũdum ritũ myſteriorum, et pro omnibus et pro te quoq; dicimus. Cuſtodi illũ qui prædicat ueritatem. Vel certe ita. Tu præſta domine & cuſtodi, ut ille uerbum prædicet ueritatis, ſicut occaſio ſermonis ſe tulerit, & habuerit oratio conſequentiam. Expende non ſolum aſſertionem ſacrificij ſecundum certum ritum myſteriorum, ſed quod etiam orationis meminit, qua miſſæ ſacrificium cõplemus, unde & à noſtris uulgo complenda dicitur, Ita Damaſcenus & ipſe Græcus ueritati aſtipulat libro quarto ſuæ Theologiæ de ſanctis & incõtaminatis Chriſti myſterijs, ubi inter cætera explicat, impletũ Malachię uaticiniũ. Hæc eſt pura inquit hoſtia, & incruenta, quam ab ortu uſq; ad occaſum ipſi offerri per prophetam dominus loquitur, corpus uidelicet & ſanguis Chriſti in ſtabilimentum animæ noſtrę & coporis (Alludit quod hodie ſacerdos in communione inquit: Corpus dñi noſtri Iheſu Chriſti cuſtodiat te in uitam æternam) Et poſt pauca ſubdit, Et ſi quidam, exemplaria corporis & ſanguinis domini, panem et uinum uocauerunt, ut Deifer uocauit Baſilius, non tamen poſt ſanctificationem dixit, ſed priusq̃ ſanctificaretur ipſa oblatio, ita uocabãt. Ecce hoſtiam uocat, & oblationem, Et hi primarij & primipili ſunt Græcorum Origenes, Dionyſius, Euſebius, Athanaſius, Baſilius, Chryſoſtomus, Damaſcenus, & Epiphanius: At fermè exciderat mihi Gregorius Nazianzenus cognomẽto Theologus, quem iniuria certe præterierim, guſtemus paucula ex eo, nam in Apologetico ſuo inter alia inquit: Ipſa quoq; ſacrificia, nõ paſſim omnib⁹, ſed certis quibuſdam indulgenter inſumere, & intra certum tempus, & intra præfinitũ locum. Hic attendant hæretici, qui paſſim inter conuiuia, mane & ueſpere, etiam noctu, prætendunt conſecrare & cõmunicare. Et infra: Hæc igitur ſciẽs & quoniã nemo dignus eſt ſummi dei uel ſacerdos eſſe uel ſacrificium offerre, qui non prius exhibuit ſemetipſum hoſtiam uiuam, ſanctam, deo placentem, & rationabile obſequium ſuum geſſit, immolauit deo ſacrificium laudis, & ſpiritum contribulatum, quod ſolum ſacrificium expetit deus (intellige quo ad ſacrificium in æternum) & infra: quomodo poteram audere ad ſacerdotium accedere, & ad hoſtias offerendas &c. ſed iam ad latinos ueniamus.

Miſſam pro ſacrificio habuerunt latini Hieronymus et Auguſtinus. Cap. VII.

OBiter aliqua teſtimonia ex Hieronymo proferamus, nã
cum ubiq; ingeminet ſacrificij noſtri memoriam, faſtidio
ſiſſimum eſſet omnes locos complecti, paucos ſaltem af-
feramus: ſuper Amos prophetã inquit: Si obtulerint (hæ
retici) holocauſta in ſynagogis, non ea reſpicit dominus, qui bene
quidem unum deum colunt & recte offerunt, ſed in eo non reſpiciũ
tur, quia non diuidunt in patrem & filium & ſpiritum ſanctum con
feſſionem, noſtra autẽ munera id eſt eccleſiæ, quæ offerimus de pri
mitiuis noſtris, reſpicit deus, ſicut reſpexit quõdam ſacrificia Abel.
Quæ ſuper Malachia, Sophonia & Eſaia de ſacrificio dixerit par-
tim meminimus in prima parte. Tamen contra Vigilantiũ eum au-
diamus. Male facit ergo Romanus epiſcopus, qui ſuper mortuorũ
hominum Petri & Pauli, ſecundum nos oſſa ueneranda, ſecundum
te uilem puluiſculum, offert domino ſacrificia, & tumulos eorũ Chri
ſti arbitratur altaria. Et infra: Ergo & die dominico non ſunt Chri-
ſto offerenda ſacrificia, ne reſurrectionis domini crebro paſcha cele
bremus, & incipiamus nõ unum paſcha habere, ſed plurima. In dia
logo quoq; cõtra Luciferanos dum Luciferanus dixiſſet, Sacerdos
quippe pro laico offert oblationem, aſſumit orthodoxus. Oro te, ut
aut ſacrificãdi ei licentiam tribuas, cuius baptiſma probas, aut repro-
bes eius baptiſma, quem non exiſtimas ſacerdotem: neq; enim fieri
poteſt, ut qui in baptiſmate ſanctus eſt, ſit apud altare peccator, Et in
quęſtione ſecunda ad Hedibiam. Nec Moyſes dedit nobis panem
uerum, ſed & dominus Iheſus, ipſe conuiua & conuiuium, Ipſe co-
medens & qui comeditur, Illius bibimus ſanguinem, & ſine ipſo po
tare nõ poſſumus, & quotidie in ſacrificijs eius de genimine uitis ue
ræ & uineæ Sorec, quæ interpretatur, electa, rubẽtia uina calcamus.
Nolumus faſtidio eſſe pio lectori, ad Aphrũ ueniamus diuum Au
guſtinũ, qui ſolet euchariſtiã appellare ſacrificiũ, notiſſimi ſunt loci.
Ex confeſſionum nono, ubi mater Monica moritura rogabat. Tm̃
illud uos rogo (ait ad filios) ut ad domini altare memineritis mei, ubi
fueritis. Et infra de ſepultura matris, Cum ecce corpus elatum eſt,
imus & redimus ſine lachrymis, nam neque in eis precibus, quas ti-
bi fudimus, cum offerretur pro ea ſacrificium pretij noſtri, iam iuxta

ſepulchrum poſito cadauere, priuſquam deo poneretur, ſicut illic fieri ſolet, nec in eis precibus ego fleui. Non adduco illa candide lector, ut authoritate Auguſtini aut Hieronymi aut cuiuſcunque alterius quenquam premam, ſed ſolum ut doceã, miſſam non eſſe rem nouam, ut ſacrificium exiſtimetur, ſed hoc ſemper fuiſſe obſeruatũ & creditum in eccleſia, quod indicant omnes doctores ſancti, proſequendo praxim & ritum eccleſię, Licet tria hic ex Auguſtino penſabis contra hæreticos, primum quod ſacrificium pretij noſtri redemptionis noſtræ dicit oblatum. Secũdum quod pro mortua Monica matre fuit oblatum, hæretici reſpuũt officia pro defunctis, Imò nolunt aliquem orare pro mortuis. Tertium quod apud hoſtiam Tiberis mos erat, priuſquam cadauer mortuum deponeretur, ſacrificium defunctorum ſuper eo peragi, Id quod hodie aliqui, ſed rarenter, ſibi fieri procurant. Porrò in illo auguſtali libro de ciuitate dei, ubi libro decimo multa diſputaſſet de ſacrificijs, tandẽ in hanc perorat ſententiam. Vnde uerus ille mediator, inquantum formam ſerui accipiẽs, mediator effectus eſt dei & hominum, homo Chriſtus Iheſus, cum in forma dei ſacrificiũ cum patre ſumat, cum quo & unus eſt deus, tamen in forma ſerui maluit ſacrificium eſſe quàm ſumere, ne uel hac occaſione quiſquam exiſtimaret cuilibet ſacrificandum eſſe creaturæ: per hoc ſacerdos eſt, ipſe offerens, ipſe & oblatio: Cuius rei ſacramentum, quotidianum uoluit eſſe ſacrificiũ, cum ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus, tam ipſa per ipſum, quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri. Huius ueri ſacrificij, multipliciaq; ſigna erant ſacrificia priſca ſanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur, tanquam uerbis multis res una diceretur, ut faſtidio multum commendaretur. Huic ſummo uero que ſacrificio, cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt. Quis iam dubitare auſit de mente Auguſtini, quam adeo clare expoſuit, ut unus ſufficiat omnium hæreticorum retundere perfidiam, In eadem perſeuerat ſententia libro decimoſeptimo. Vbi pertractans Pſalmum 109. Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, quibus uerbis immutabile futurum eſſe ſignificat, quod adiungitur. Tu es ſacerdos in æternum ſecũdum ordinem Melchiſedec, ex eo quod iam nuſquam eſt ſacerdotiũ & ſacrificiũ ſecundũ ordinẽ Aaron, et ubiq; offertur ſub ſacerdote Chriſto, quod protulit Melchiſedec quando benedixit Abraham, et re-

mittit ſe ad populares ſermões ſuos, quod & nos facimus ſcilicet ad cõmentarios eius in præfatũ Pſalmũ, & ſermone 254. de tempore.

Cap.18 Semper uerum uero conſonat, nam idipſum pluribus agit libro primo, contra aduerſarium legis & prophetarũ, ubi poſtq̃ dixerat in Eccleſia eſſe unũ uerũ & ſingulare ſacrificiũ multis antea ſignificatum ſacrificiorum figuris, ſubiũgit. Verum ſicut nobis, non illi, utile eſt offerre ſacrificium deo, & quoniam ſingulari & ſolo uero ſacrificio pro nobis Chriſti ſanguis effuſus eſt, ideo primis temporibus ad hoc ſacrificium talibus ſignificationibus prophetandum, immaculatorum animaliũ ſacrificia deus ſibi iuſſit offerri, pro robore adducit Pſalmum 49. quem altius expendit, q̃ paruitas noſtra ſuperius fecerit, Immola deo ſacrificiũ laudis, & redde altiſſimo uota tua: & iterũ in fine Pſalmi eiuſdem, ſacrificium, inquit, laudis honorificabit me: & ibi uia qua oſtendam illi ſalutare dei: Iam de hoc ſalutari dei, quòd ipſum ſit Chriſtus, ſupra monſtraui: Illud ſalutare dei, etiã explicuit

Cap.6 libro unico contra Iudæos, quid eſt ſalutare dei, inquit, niſi filius dei, ſaluator mundi, dies filius ex die patre, lumen de lumine: & in eodẽ

Cap.9 libro deducit pulchre & acute pro acumine ingenij ſui uaticinium Malachiæ: nolo amplius eſſe moleſtus lectori, ne plus æquo eũ onerem, nam percurrenti Auguſtinum, ubiq; erit obuium, quoniã peculiariter ſolet ſanctus pater Euchariſtiam appellare ſacrificium: Ideo quoſcunq; iuniores, hoc eſt ſequentes patres, Leonẽ, Gregorium, Fulgentiũ, Paulinum, Anshelmum, Bedam, Cyrillũ, Bernhardũ, Haymonẽ, Rabanũ, & alios maximæ eruditionis & ſanctitatis uiros: ꝙ nec hæretici negare auſint illorum hanc fuiſſe ſententiam.

Euchariſtiæ ſacrificium ex Ambroſio probatur, & miſſandi formula tempore apoſtolorum confertur cum noſtra. Cap. VIII.

ET ut aliquando concludamus hanc materiam, audiamus beatum patrem Ambroſium, non quidem percurrendo opera eius, ſed ſolum ea annotando quæ libro de ſacramentis, adeo clare teſtatur de ſacrificio miſſæ, ut non uereatur etiam uerbis miſſæ ſua dicta roborare: nam poſtq̃ narraſſet altitudinem huius ſacramenti, & Chriſti ſacerdotiũ ſecundũ ordinem Melchiſedek, & ꝙ hoc ſacramentum uerbis Chriſti conficiatur, a

ſubdit. Vis ſcire, quia uerbis cœleſtibus conſecrat? accipe quæ ſunt uerba: dicit ſacerdos, fac nobis (inquit) hanc oblationē aſcriptā, rationabilē, acceptabilē: quod eſt figura corporis & ſanguinis dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui pridie q̃ pateret, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad cœlū, ad te ſancte pater omnipotens æterne deus, gratias agens, benedixit, fregit, fractumq́ꝫ apoſtolis ſuis & diſcipulis ſuis tradidit dicens, accipite & edite ex hoc omnes. Hoc eſt em̃ corpus meū, quod pro multis confringetur: Similiter & calicē poſtquā cœnatū eſt, pridie q̃ pateretur, accepit, reſpexit ad cœlū, ad te ſancte pater omnipotens æterne deus, gratias agēs, benedixit, apoſtolis & diſcipulis ſuis tradidit dicēs. Accipite & bibite ex hoc omnes, hic eſt em̃ ſanguis meus: & infra. Deinde quantū fit ſacramentū, cognoſce, uide quid dicat. Quotieſcunqꝫ hoc feceritis, toties cōmemorationē mei facietis, donec iteꝝ ueniā: Et ſacerdos dicit. Ergo memores glorioſiſſimæ eius paſſiōis, & ab inferis reſurrectiōis, & in cœlū aſcēſionis, offerimus tibi hanc immaculatā hoſtiā, rationabilē hoſtiā, incruētā hoſtiā, hūc panē ſanctū & calicē uitæ æternæ: & petimus & precamur, ut hanc oblationē ſuſcipias in ſublimi altari tuo p manus angelorū tuoꝝ, ſicut ſuſcipere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, et ſacrificiū patriarchæ noſtri Abrahæ, & q̃d tibi obtulit ſummus ſacerdos Melchiſedek: Ergo quotieſcūqꝫ accipis, quid tibi dicit Apoſtolus? quotieſcunqꝫ accipimus, mortē domini annunciamus: ſi mortē domini annunciamus, annunciamus remiſſionē peccatoꝝ. Si q̃tieſcunqꝫ effunditur ſanguis, in remiſſionē peccatoꝝ fundit: debeo illū ſemper accipere, ut ſemper mihi peccata dimittant: qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinā. Hic uideat hæreticus, non pridē nata eſſe uerba canonis, quæ S. Ambroſius robur & confirmationē dictoꝝ ſuoꝝ, ante M C annos fidelibus propoſuit, quæ uerba tunc fidem faciebant Neophytis nouitijs fidei noſtræ, & modo ſtabilita fide & propagata, hereticus oritur poſt annos, qui uerba illa ſanctiſſima ab apoſtolis ad nos uſqꝫ deriuata, hæreſis accuſare audet. O' tēpora, ò homines, ò fides Germanoꝝ? per te uideas, quæ ſuper Paulo de pœnitentia, de fide ad Gratianum: & in epiſtolis de hoc ſacrificio meminit: Solū nectamus locū Ambroſij ab inuictiſſimo Angliæ rege productū in libro ſuo de aſſertione ſacramentorū. Quanta, inquit, cordis contritione & lachrymarum fonte, quanta reuerentia &

tremore, quanta corporis caſtitate atq; animi puritate, iſtud diuinum myſteriũ eſt celebrandũ domine deus: ubi caro tua in ueritate ſumit, ubi ſanguis tuus in ueritate bibitur, ubi ſummis ima, humanis diuina iunguntur: Vbi adeſt ſanctorum præſentia & angelorum, ubi tu es ſacerdos & ſacrificium, mirabiliter & ineffabiliter: quis digne hoc poteſt celebrare myſterium, niſi tu deus omnipotens offerentem feceris dignum? Hic beatiſſimus pater, & oblationem appellat miſſam, & in eadem Chriſtum ipſum dicit, & ſacerdotem eſſe & ſacrificium, quẽadmodum fuit in cruce. Hæc ſanctorum patrum teſtimonia ſufficiant in præſentia.

At cum hæretici nudiuſtertius orti contra Eccleſiam, contra ſanctos, contra ſancta concilia, propria temeritate, nouam miſſandi formulam excogitarint ſecundũ adinuentionem capitum ſuorum, ut Luther, Zuuinglius, Pomeranus & aliqui cerdones & piſtores: Nos miſſam Eccleſiæ, ſicut eam apoſtoli tradiderũt, obſeruemus: uti iam à M & CCCCC fermè annis fuit obſeruata: adijcientes ea pro laude dei & celebritate ſacrificij, non quod quiſq; apoſtata aut nebulo duxerit adijciendum, ſed quod Eccleſia, quod ſacra concilia, quod ſummi pontifices uniuerſalis Eccleſię præſides conſtituerunt addendum: Et ut miſſandi formulam apoſtolorum cognoſcamus, audiamus beatum Dionyſium Areopagitã, eum qui diſcipulus fuit apoſtolorum, & eorũ familiaris, qui interfuit, dum uirgo Maria ex hoc ſeculo migrauit ad dominum: is ſolennitatem huius ſacrificij deſcribit, ſicut primi religionis noſtræ duces & ſanctiſſimi principes tradiderunt, recitemus ad uerbum ſingula.

Formula miſſandi ex ritu Apoſtolorum

Itaq; pontifex quidẽ ubi orationẽ ſanctã ſupra diuinũ altare peregit, ex ipſo incenſum adolere inchoãs, omnẽ phani ambitũ circuit: Demũ ad ſanctũ altare iterum rediens, pſalmorum incipit melos, concinentibus ſecũ ſacra carmina omnibus eccleſiaſtici ordinis gradibus: Dein miniſtrorũ officio, ſanctarum ſcripturarum lectio ſuo ordine recitatur. Poſthæc extra delubrũ catechumini fiunt: & cum ipſis energumini, & hi quoq; qui in pœnitentia ſunt. Manent autẽ intus ſoli qui diuina ſpectare merentur atque percipere. Porrò miniſtrorũ alij pro clauſis templi foribus aſtant: alij proprij aliquid muneris agunt. Qui uero ipſius ordinis præcipui ſunt, unà cũ ſacerdotibus ſanctum panẽ, & benedictionis calicẽ, ſacroſanctis altaribus imponunt: Cum

ante præceſſerit ab omni clero uniuerſalis laus atq; cõfeſſio. Ad hęc uenerãdus antiſtes orationẽ ſanctiſſimã peragens, pacẽ ſanctã omnibus nunciat: & cum ſe mutuo omnes ſalutauerint, myſtica ſanctoꝝ recitatio fit. Vbi uero manus tũ antiſtes, tũ ſacerdotes, aqua lauerũt, pontifex ad mediũ diuini aſſiſtit altaris: Circunſtant aũt ſoli cũ ſacerdotibus electi quiq;, ex miniſtroꝝ numero: At uero pontifex cũ diuina munera laude ꝓſecutus fuerit, ſacroſancta & auguſtiſſima myſteria conficit, & quæ ante laudauerat uenerandis operta atq; abdita ſignis, in conſpectu agit, diuinaq́; munera reuerenter oſtendens, ad ſacrã illoꝝ cõmunionem, & ipſe conuertitur, & reliquos ut cõmunicent hortatur: Sumpta deniq; atq; omnibus tradita cõmunione diuina, gratias referens, finẽ myſterijs imponit, ac multi quidẽ ſola in ſigna diuina proſpiciunt: Ipſe autem ſemper diuino ſpiritu ad excelſa ſignorũ initia, felicibus & intelligibilibus intuenda luminibus, pontificia dignitate ac merito, munditiaq́; ſingulari, diuini capacioriſq́; ſenſus attollitur. Quæ in ſimilẽ fermè formam digeſſit Stapulenſis.

	APOSTOLICVS mos.	ECCLESIAE mos hodie.
1	Pontifex orat ſupra altare	ſeruat
2	Adolet incenſum	ſeruat
3	Circuit	ſeruat
4	Pſalmos canit cum Eccleſiaſticis	In acceſſu, poſtea ſucceſſit introitus & uerſus.
5	Leguntur ſacræ ſcripturæ	Epiſtola & Euangelium
6	Catechumini emittuntur	Non eget
7	Miniſtri aliqui foribus aſtant	ordinem ſeruat
8	Præcipui miniſtri panem & calicem imponunt altari	ſeruat
9	Confeſſio & laus omnium	ſeruat in ſymbolo.
10	Pontifex orat	Secretam ſeruat
11	Pontifex pacem nunciat	Obſeruat, ſed poſt cõſecrationẽ
12	Oſculo ſe ſalutant	
13	Sancti recitantur	Memoria fit ſanctorũ, uiuorũ & (mortuorum.
14	Lauant manus	ſeruat
15	Pontifex ad medium altaris regreditur	ſeruat
16	Circunſtant miniſtri	ſeruat
17	Conficit Pontifex	ſeruat

18 Leuat ad uidendum ſeruat
19 Communicat ipſe ſeruat
20 Alios communicat ſeruat ſuo tempore
21 Gratias agit ſeruat in complenda.

Cum ergo ſancta eccleſia dei in hunc diem ſe confirmat Apoſtolicæ traditioni in miſſandi formula, confundantur & erubeſcant ualde ueIociter degeneres filij, qui contempta eccleſia, nouum altare cum Dathan Chore & Abia extra eccleſiā erigunt. Fiat bone Chriſte ad honorem nominis tui & ſanctæ ſponſæ tuæ, In ſecula ſeculorum electæ, Amen.

Sancti pontifices martyres miſſam ſacrificium aſtruxere: Inſeruntur pleraque de præparatione eucharistiæ. Cap. IX.

ET ſi Luther cum ſuæ farinæ hominibus temerarijs & amētibus floccifaciat Romanorum pontificum decreta, ſacrorum conciliorum canones: at pro ſolatio & confortatione fidelium ſaltem martyrum ſanctorum conſtituta in hanc ſententiam adferemus, & uetuſtiſſimorum conciliorum monita: Et primo diſcipulus apoſtolorum prodeat, Clemens martyr & pontifex, qui canone decimotertio ſic conſtituit. Tanta in altario holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant, quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum tremore, & timore, clericorumq; diligētia conſumantur. Hic papa & martyr ſanctus, ſacrificium eucharistiæ nomine holocauſti expreſſit.

Et quia hæretici nullam reuerentiam faciunt ſacramento in communione, audiant quæ apud Papam & martyrem illum ſequūtur. Qui autem reſidua corporis domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, cōſumunt, non ſtatim ad communes cibos accipiendos conueniant, ne putent ſanctæ portioni commiſcere cibū, qui per aqualiculos digeſtus, fundatur. Hic explicat de quo holocauſto prius fuerit locutus, quia de corpore Chriſti, ne pateret hæreticis locus torquēdi uerba martyris: dein qua reuerentia abſtinere debeant communicantes à cibis cōmunibus: Hic hæretici aduerſantur trifariam: nam primo negant in eccleſia offerri corpus Chriſti in ſacrificium & holocauſtum, ſecundo poſt communionem, ſi quid reſtat corporis domini,

ci aut ſanguinis, non conſumunt, ſed deponunt inter communes ci-
bos, exiſtimantes deſinere ibi eſſe corpus domini & ſanguinem, quã
do in uſum communionis amplius non deſtinetur. Tertio ſine reue
rẽtia accedũt ſuſq; deq; ferentes ſiue ieiuni ſint, aut prius probe potiː
adeo nihil curant, ſi corpus domini communibus eſcis miſceatur,
ut etiam inter ipſas, inter conuiuia euchariſtiam ſuſcipiãt: Huiuſmo
di hæreticorum diſciplina, quantum ab apoſtolicis uiris & hoc ſan-
cto martyre Clemente euariat? Peccant enim hæretici etiam in ſe-
quẽtem eiuſdem Canonem. Præcipimus etiam, ne unquam extero
ex clericis ſiue laicis, de fragmentis oblationum domini ad menſam
ponatur: Vnde ſcis tu qui paſſim ſacrarij panes indignis impendis,
unde noſti ſi à mulieribus mundi ſint &c. Hæretici negant oblatio-
nes externas, nec faciunt aut exigunt aliam præparationem quàm
ſidem, minime penſantes, an communionem ſumentes, mundi ſint
à mulieribus aut minus.

Sed quæ fuerit apoſtolica traditio ex eodẽ Clemente audiamus.
Ad dominica autem miniſteria tales eligantur, qui ante ordinationẽ
coniuges ſuas nouerint, quod ſi poſt ordinationem miniſtro conti-
gerit proprium inuadere cubile uxoris, ſacrarij nõ intret limina, nec
ſacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holo-
cauſti oblationem ſuſcipiat, ſed aquam tantum, ſacerdotum mani-
bus porrigat, hoſtia forinſecus claudat, minora gerat officia. Veterẽ
refert morem ubi coniugatis licebat ſacerdotari, at contra hæretici
noſtri ſacerdotes etiam ducunt uxores, quod nunquam in eccleſia fa
ctum eſt, neq; apud Græcos, Aſiaticos, Indos, aut Aphros, quod ſi
contingat coniugatum ſacerdotem uxori miſceri, à ſacris, à commu-
nione, ab oblatione arcetur, noſtri uero hæretici adhuc ab eorũ me-
retricibus madidi, uix lotis manibus (cærimonias enim eccleſiæ re-
ſpuunt) ſacris altaribus ſe ingerunt, expaueſcendum euchariſtiæ ſa-
cramentum temere tractantes. Et nedũ ſacrificij meminit Clemẽs,
ſed & Canone uigeſimoprimo, nominatim miſſam exprimit cum
uniuerſis ſcripſit. Cunctis fidelibus & ſummopere omnibus presby
teris & diaconis & reliquis clericis attendendum eſt, ut nihil abſque
epiſcopi proprij licentia agant, non utiq; miſſas ſine eius iuſſu quiſq;
presbyterorum in ſua parochia agat &c. concordat hic Canon his
quę ab Ignatio martyre ad Smyrneñ. ſcripta ſunt: Hic principio S.

Papa & martyr tres ſacros ordines ponit, Epiſcoporum, presbytero rum & diaconorum: porrò miſſæ officiū presbyteris tribuit, ſed de epiſcopi licentia. Itaq; uides Candide lector, non eſſe recens miſſæ uocabulum, quo Gregorius, quo Ignatius, quo Clemens, quo ipſe quoq; Moyſes uſus ſit pro ſacrificio: Et ne ſemel, ſed iterum miſſæ meminit Clemens, cum inter alia ſubdit: Quoniam in aliȷs locis ſa crificare & miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus epiſcopus iuſſerit. Huic conſtituto minus obtemperant hæretici noſtri tempo ris, qui conſecrant in omnibus compitis, & hortis, & ſub omni ligno frondoſo, caueant ne deus ad illos dicat hoc Ezechielis: Et comple bo indignationem meam in eis, & ſcietis, quia ego dominus, cū fue rint interfecti ueſtri in medio idolorum ueſtrorum, in circuitu ara rum ueſtrarum, in omni colle excelſo, & in cunctis ſummitatibus montium, & ſubtus omne lignum nemoroſum, & ſubtus uniuer ſam quercum frondoſam, locum ubi accenderunt thura redolentia uniuerſis idolis ſuis.

Gratianus tranſ. de cōſe. diſ. 1. hic ergo.

Ezech. 6.

Addamus poſtremo ſanctum Anacletum papam & martyrem omnibus epiſcopis mandantem Canone III. Epiſcopus deo ſacrifi cans teſtes ſecum habeat, & plures quàm alius ſacerdos, ſicut enim maioris honoris gradu fruitur, ſic maioris teſtimonȷ incremēto indi get: In ſolennioribus quippe diebus aut IIII. aut V. aut VI. diaco nos, qui eius oculi dicuntur, & ſubdiaconos, atq; aliquos miniſtros ſecum habeat, qui ſacris induti ueſtimentis, à fronte & à tergo, & presbyteri è regione dextra, leuaq;: contrito & humiliato ſpiritu, ac prono ſtent uultu, cuſtodientes eum à malis hominibus, & conſen ſum præbeant, eius ſacrificio. In omnibus aduerſantur hęretici, nam negant illos tres ordines ſacros, & ex quolibet parocho epiſcopum faciunt, negant epiſcopum ſacrificare, quia nullum ſit externum ſa crificium: Superbiæ tribuunt & faſtui hanc miniſtrantium multitu dinem: Veſtes ſacras quibus in diuinis utimur, ut cærimonioſas irri det, & adeo non conſenſum præbet ſacrificio epiſcopi, ut ſacrificiū omne prorſus abȷciat. Similem fermè conſtitutionem repetȷt Lu cius papa & martyr uigeſimuſſecundus à beato Petro: Et de pres bytero ordinauit Soter papa & martyr duodecimus à beato Petro, ut non niſi duobus aſtantibus miſſarum ſolennia celebraret, tranſcri pſit Gratianus de conſe. diſ. 1. c. Iubemus &c. hoc quoq;.

Gratianus tranſ. de cōſe. diſ. 1. Epiſcop⁹.

Aliorum pontificum martyrum teſtimonia ad idem conferuntur. Cap. X.

SEriem temporis ſanctorum martyrum proſequentes, ad Alexandrum papam et martyrem ſeptimum à Petro ueniamus, Is Canone quarto ſic inquit: Nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt quàm corpus & ſanguis Chriſti, nec ulla oblatio potior eſt, ſed omnes hæc præcellit, quæ pura conſcientia domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda, atq; ab omnibus ueneranda, & ſicut potior eſt cæteris ita potius excoli debet & uenerari, attende quàm conſtanter pronunciet ſanctus martyr, euchariſtiã eſſe oblationem: Et Canone tertio præcedẽti inquit: Non debet (ut à patribus accepimus, & ipſa ratio docet) in calice dñi, aut uinũ ſolũ, aut aqua ſola offerri, ſed utrũq; permixtũ, quia utrũq; ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur: expende uerbum offerri: Et quod is ſacrificandi ritus, etiam tunc miſſa appellaretur liquet ex alio canone. Sufficit ſacerdoti unam miſſam die una celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt &c. tranſcripſit ſancti martyris uerba Gratia. de cõſe. diſ. 1. ſufficit, & diſ. 2. cap. 1. & c. nihil, Teleſphorus quoq; papa & martyr octauus à Petro ſacrificandi ritum miſſam appellauit, dum canone quarto inquit: Miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minime ſunt celebrandæ: Vnde in hunc diem deum timentes ſacerdotes non celebrant, niſi ex horis canonicis matutinã, primã & tertiã cõpleuerint. Miſſæ quoq; meminit S. Higinius papa & martyr nonus à beato Petro, cũ cõſtituit omnes baſilicas cum miſſa cõſecrari. Stephanus quoq; papa ſanctus & martyr miſſas celebrabat perſcriptas martyrum, & ante martyrij coronam in cœmiterio Lucinæ obtulit ſacrificiũ pro fidelibus, ubi à militibus tentus & decollatus eſt: Is pulcherrimũ canonẽ edidit de ueſtibus ſacris in quibus deo offerimus, hũc placet recenſere. Veſtimenta inquit eccleſię, quibus domino miniſtratur, & ſacrata debẽt eſſe & honeſta, quę alijs uſibus nõ debent aptari, q̃ eccleſiaſticis & deo dignis officijs, quæ nec ab alijs debẽt cõtingi aut ferri, niſi à ſacratis hominibus, ne ultio quæ Baltaſar regem percuſſit ſuper tranſgredientes ueniat, & corruere eos faciat ad ima. Corruent itaq; Lutherani omnes, qui ueſtes ſacras contẽnunt et irrident. Felix quoq; papa et martyr uigeſimuſſextus à ſancto Petro idem ſanxit, Sicut nõ alij quàm ſacrati deo ſacerdotes

debent miſſas celebrare, nec ſacrificia ſuper altare offerre: Sic non aliȷs q̃ in domino cõſecratis locis, hoc eſt, in tabernaculis diuinis precibus à pontificibus delibutis miſſas cantare aut ſacrificia offerre licet, niſi ſumma coëgerit neceſſitas. Expende perpetuum fuiſſe ſacrificandi ritum in Eccleſia catholica, & q̃ impie hæretici rideant loca ſacra. Conſentit prioribus conſtitutio ſancti Euſebȷ papæ & martyris 31. à beato Petro, ubi inter alia ſic ſanxit. Conſilio omnium ſtatuimus ut ſacrificiũ altaris, non in ſerico pãno aut tincto quiſq̃ celebrare præſumat, ſed in puro lineo ab Epiſcopo conſecrato, ex terreno lino procreato atq; contexto, ſicut corpus domini noſtri Ieſu Chriſti in ſyndõe lintea munda ſepultũ fuit. pondera diligentiã ſanctorum martyrũ, quibus curæ fuit ordinatiſſime iſta myſteria perfici: loquit aũt de palla quam uulgo Corporale ſolemus nũcupare, licet Græci tribus utantur in miſſa, nos duabus ſumus contenti una maiuſcula, altera parua ad tegendum calicẽ. Græci duas paruas habent in miſſa, καλύματα uocãt, & unã maiuſculã, quã ἀέρων dicunt: Quibus omnibus liquet Euchariſtiam fuiſſe ſacrificiũ in primitiua Eccleſia martyrum, ſanctiſſimorũ uirorũ teſtimonȷs, quos cum D. O. M. frequenter reuelationibus, miraculis, & inſpiratiõibus uiſitauerit: non eſt ueriſimile, nec bonitati eius credibile, quod in re tanti momenti permiſiſſet eos errare, quin potius affirmandũ, recte feciſſe & recte ſenſiſſe uiros illos diuinos, & miſſandi formula ab apoſtolis tradita fideliter uſos fuiſſe, ſicut & hodie utitur Eccleſia catholica per orbem terrarum diſperſa.

Sanctiſſimorum conciliorum authoritate probatur miſſam eſſe ſacrificium. Cap. XI.

QVamuis hæretici adeo ſint obſtinati, ſuperbi, temerarȷ, proterui, tumidi & cæci, ut conciliorum authoritatẽ contemnant & aſpernentur, attamen fidelibus melior mens eſt & ſanior, qui præpoſitos Eccleſiæ honorant, reuerentur, ideo pro ſolatio eorum recenſebimus concilia, quæ miſſæ ſacrificium aſtruunt, eo ordine, quo in Codice canonum ſunt digeſta: Et primo nobis occurrit Canon III. apoſtolorũ. Si quis Epiſcopus uel presbyter, præter ordinationem domini, alia quædam in ſacrificio offerat ſuper altare, id eſt, aut mel aut lac, aut pro uino ſicerã & confecta quædam, aut uolatilia, aut animalia aliqua, aut legumina con-

tra conſtitutionem domini faciens, congruo tempore deponatur. Volunt apoſtoli nihil aliud in ſacrificio offerri, q̃ quod Chriſtus obtulit, & profecto de nullo ſacrificio loquuntur q̃ altaris: Et ne ſcrupulũ nobis feceris, audi Canonẽ IX. apertũ & patentẽ quo cauetur, ut celebrans cõmunicet. Si quis Epiſcopus aut presbyter aut diaconus, aut quilibet ex ſacerdotali catalogo, facta oblatione non cõmunicauerit, aut cauſam dicat, ut ſi rationabilis fuerit, ueniã conſequatur, aut ſi non dixerit, cõmunione priuetur, tanq̃ qui populo cauſa leſionis extiterit, dans ſuſpicionẽ de eo qui ſacrificauit, quod recte nõ obtulerit, nihil apertius hac apoſtolica traditione: hæretici uero noſtri temporis adeo non curant hunc canonem, ut non modo negent oblationem & ſacrificium miſſæ, ſed liberum relinquunt celebranti cõmunicet ne, an minus. Porrò concilium omnium ſacerrimũ in Nicea conſtitutũ ſanxit, moriturũ uiatico neceſſario prouidendum, ut oblationis particeps fiat: Et cuilibet poſcenti ex oblatiõe dandũ. Canon eſt in ordine XIII. Ex qua autẽ oblatione uiaticũ dabimus infirmo, niſi ex ſacrificio miſſæ, uenerabile corpus Chriſti? quare cõſtat ſanctos patres ibi congregatos, miſſam appellaſſe oblationẽ. Canon itẽ XVIII. ſic habet. Peruenit ad ſanctũ magnumq́ conciliũ, quod in quibuſdã locis & ciuitatibus, presbyteris gratiam ſacræ cõmunionis diaconi porrigant, quod nec regula, nec conſuetudo tradidit, ut ab his qui poteſtatem non habent offerendi, illi qui offerũt corpus Chriſti accipiant: Intelligis ſacerdotes habere poteſtatẽ offerendi, non diaconos, & quæ eſt oblatio quã offerunt ſacerdotes, & non diaconi, niſi ſacrificium miſſæ? Quod ſi iuuat audire antiquius conciliũ, uideamus primũ canonẽ cõcilij Ancyrani. Presbyteros immolantes & iterum luctamen adeuntes, ſi hoc non per illuſionẽ aliquã, ſed ex ueritate fecerunt, nec ante patentes nec affectantes, ut iterum teneri uiderentur, & tormentis ſubijci, quo facinus pati uiderentur inuiti: Hos placuit quidem honorẽ propriæ ſedis retinere, offerre autem illis & ſermonẽ ad populũ facere, aut aliquibus ſacerdotalibus officijs fungi nõ licet. Hic tẽpore martyꝝ habes, quomodo ſuſpenſus ab officio, non priuabatur beneficio: habes ꝙ offerre ſacerdotale ſit officiũ, q̃d hæretici nunc etiã laicis aſcribunt. Similis huic canoni eſt ſecundus: meminit oblatiõis & ſextus & ſeptimus, ſed ad alia properemus. Vltimo canone ſic decreuit concilium Neocæſarienſe.

Presbyteri ruris in Eccleſia ciuitatis Epiſcopo præſente uel presbyteris urbis ipſius, offerre non poſſunt, nec panem ſanctificatū dare, calicemq́ porrigere. In concilio quoq; Laodiceñ. canone XIX. qñ conſtituit tres orationes fieri pro fidelibus, quarum una ſecrete fiat, aliæ duæ cum exclamationibus (Sic hodie opinor fieri in miſſa, ubi tres ſemper leguntur orationes, quarum prima collecta, ſecunda ſecreta, tertia complenda dicitur) poſtea ſubditur. Tunc laici pacē ſibi tribuent, & ita ſancta celebrabitur oblatio: apud Ludderum autem cum nullum ſit in Eccleſia ſacrificium, nulla celebrabitur oblatio, cuius oppoſitum prædixerunt prophetæ, imperauit Chriſtus, tradiderunt apoſtoli, tota obſeruauit Eccleſia, cuius ſponſus dominus noſter Ieſus Chriſtus promiſit ſe manſurū cum ea uſq; ad conſummationem ſeculi, cui ſit laus & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

LIBER III. CONFVTATORIVS RAtionum ab hæreticis inductarum.

PAVLVM IN EPISTOLA AD HEBRAEos non improbare ſacrificium miſſæ. Cap. I.

PRODERIT RECTO ORDIne iam rationes hæreticorum diluere, quibus & ueritatem catholicam impugnant, & falſitatem hæreticam ſuffulciunt. Et primo quidem loco ualidius hęretici ex Epiſtola ad Hebræos intonant: quam etſi ſuperioribus annis minus probatam iudicarint ob incertitudinē authoris: plauſibiliter enim ſuſceperunt Eraſmi Roterodami coniecturas ſuper ea re: & ſententiam Hieronymi torſere, ac Clementis aut alicuius alterius ſcriptoris fuiſſe Epiſtolam affirmarunt: At cum arbitrentur in ea ſe inueniſſe Epiſtola, qua catholicos impugnarent, mox eam reuerenter ſuſcipiunt, Canonicam fatentur, ex ſacræ ſcripturæ numero: quæ illius inueniuntur, certiſſime Paulo ſine ambiguitate tribuunt: ſed demus hanc inſtabilitatē hæreticis, qui à firmitate Petri exciderunt, & diſpiciamus quomodo ſacras literas lacerent, Chriſtus inquiunt ſemel tantum oblatus eſt,

& una ſuiipſius oblatione uniuerſum genus humanũ redemit, quare non poterit rurſus quotidie offerri in miſſa: Semel autem dũtaxat eum oblatum, ex Pauli uerbis manifeſtiſſimum eſſe contendunt Hebræ. 10. Vna enim oblatione conſummauit in æternũ ſanctificatos. Q. ſi quis eis dixerit, Vnus quidem Chriſtus eſt, ſed idem ſæpe offertur: ipſe ſe ſemel obtulit, nos eundem ſæpe offerimus. Reclamãt hanc reſponſionem à Paulo fuiſſe excluſam ad Hebræos 7. ubi hũc ſacerdotem noſtrum, cui uni hoc proprium eſt, ꝙ ipſe & ſacerdos eſt & hoſtia, ſacerdotibus Moſeos opponit, q̃d eos plures eſſe oportuerit, eo ꝙ mors uetaret perpetuo eſſe ſacerdotes: hic autem quum ſempiternus deus ſit, ſempiternus quoq; ſacerdos eſt: Iſti pecudes offerebant ac ſanguinem alienum, capite nono: hic noſter propria corpus & ſanguinem obtulit. Iſti propter hoſtiarum impotentiam eas iterare cogebantur, capite decimo. Hic, quòd perfecto nihil deeſſe poteſt, tam abeſt ut iterari poſſit, ut non alia poſſit in eum maior contumelia dici, unde capite ſeptimo ſic inquit. Qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum ſacerdotes primum pro delictis ſuis hoſtias offerre, dein pro populi: Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo. Et capite nono inquit. Chriſtus per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, ęterna redemptione inuenta. Item ibidem. Nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit. Et capite decimo. In qua uoluntate ſanctificati ſumus per oblationẽ corporis Ieſu Chriſti ſemel. Voluntarie enim peccantibus nobis, poſt acceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur hoſtia pro peccatis: his triumphaſſe ſe exiſtimant, miſſam non eſſe ſacrificium, nec Chriſtum in miſſa offerri, qui ſemel tantum oblatus ſit. In hac ratione mire ſibi cõfidit Zuuinglius, exultat Vrbanus Rieger, inſanit Pillican.

Ad hæc obiecta catholici reſpondemus, Lutheranos uerba Pauli lacerare, & per ignorantiam æquiuoci in hunc inſanum errorem impelli: nam gemina eſt oblatio Chriſti. Vna eſt corporea & realis, Heb. 9. 10 qua Chriſtus in perſona propria moriendo ſe obtulit deo patri in redemptionẽ generis humani, ubi tanq̃ hoſtia pacifica, omnia per ſanguinem ſuũ pacificauit, quæ in cœlo ſunt & in terra, ad Coloſſenſes primo. Alia eſt oblatio Chriſti ſacramẽtalis in myſterio, qua CHRISTVS offertur à ſua ſponſa Eccleſia deo patri, non per acerbita- Heb. 5. 7. 8

tem mortis, ſicut in cruce, nec ſolum per deuotam & iugem meditationem, ſed & per repræſentationem ſolennem eiuſdem ueri corporis Chriſti, & ueri ſanguinis eius ſub uelo uenerabilis ſacramenti eucharistiæ. Rotunde primam oblationem poſſemus dicere oblationem uictimę, ſecundā uero ſacrificij: Nunc dicimus, Verè Chriſtū ſemel duntaxat immolatū ut uictimā in ara crucis, nec unq̄ deinceps ab aliquo ſic immolandū, quia Chriſtus reſurgens ex mortuis, amplius nō moritur, mors illi ultra non dominabitur: ꝙ enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel, ꝙ autem uiuit, uiuit deo, Roman. 6. Sic Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, ad Hebræ. 9. ſic una oblatione conſummauit in ſempiternū ſacrificatos, ad Heb. 10. Sic oblatus eſt, quia uoluit, Eſaiæ 53. Tñ illo non obſtante tanq̄ oblatio munda quotidie offertur deo à tota eccleſia ſub ſacramento, id quod à prophetis fuerat prędictū, et à Chriſto diſcipulis prædictū, ut libro primo monſtrauimus. Realiter ergo moriẽdo ſemel ſe obtulit in cruce, qui quotidie à nobis offertur ſub ſpeciebus panis & uini in myſterio: quatenus (ut Euſebius Emiſſenus inquit: Emſero noſtro contra Ludderum referente) iungeretur, coleretur per myſteriū, quod ſemel offerebaṫ in preciū: Et ſicut quotidiana & aſſidua currit pro omniū ſalute redemptio: ſic etiam perpetua eſſet redemptionis oblatio & perennis uictima illa uiueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia, uere unica ac perfecta hoſtia: Nam ſic Chriſtus manet ſacerdos in æternū ſecundū ordinem Melchiſedec. Oblatio autem in cruce ſicut erat unica, ita etiam breui tempore conſummata, licet effectus eius maneat in æternū & in ſeculū ſeculi: falluntur ergo hæretici, dum Paulum loquentē de immolatione morientis in cruce, torquēt cōtra immolationē myſticā in miſſa: Prima enim fuit in corpore uiſibili, mortali & paſſibili, Secunda in corpore inuiſibili, impaſſibili & immortali. Aliud quaſi ſimile argumentū formant hæretici, & præcipue Zuuinglius & poſt eū Oſiāder, hæc tria æquipollēt, Chriſti ſanguis ſemel tm̄ fuſus eſt, Chriſtus ſemel mortuus eſt, & Chriſtus ſemel oblatus eſt: Ideo conſectariū eſt omnes uolentes Chriſtū offerre in miſſa, uelle eos Chriſtum iterum mori ac crucifigere: Ita calumniatur Ludder de priuata miſſa abroganda catholicos. Vere ueſtrū reſacrificare, inquit, eſt impijſſimum recrucifigere, ſicut prædixit ad Hebræos 6. Rurſum

crucifigentes ſibimet filium dei, et oſtentui habentes. Quod aũt idẽ ſit Chriſtũ mori & offerri, probat Zuuinglius, quia non aliud moriẽdo, aliud offerendo actũ ſit: Nec aliquid mactari poſſit deo, quod nõ ſimul offerat, nec aliqua ſit uictima oblata, quæ nõ mactet: pro quo inducit primo illud Chriſti Matthæi 26. Hic eſt ſanguis meus, ſanguis noui teſtamenti, qui pro multitudine effunditur in remiſſionem peccatorum. Ablutio ergo peccati oblatione facta eſt, et ſimul ſanguinis effuſiõe iuxta uerba Chriſti: quare idẽ eſt Chriſtũ offerri & mori: at Chriſtus ſemel tm̃ mactatus eſt, ergo ſemel tm̃ oblatus. Secundo probat ex eo quia Chriſtus cũ moreret, ſe obtulit iuxta illud Pauli, ad Ephe. 5. Quẽadmodũ Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ & hoſtiã deo in ſuauẽ odorẽ: Tunc autẽ Chriſtus tradidit ſe in oblationẽ & hoſtiam, qm̃ iuxta uerbũ Petri, 1. Petri 2. Tradebat ſe iudicãti iuſte, hoc eſt cũ patris uoluntati obtemperaret: Adigimur ergo fateri Chriſtũ tũc ſeipſum obtuliſſe cũ moreretur: ergo ſi oblatus peccatum extinxit, & peccato mortuus idem fecit: Idem quoq; erunt mori & offerri. Grãmaticus uerboſioribus ambagibus agit rem, nos rem fideliter cõtraximus. Diluendo iſtud ſophiſma dicimus, rationem corruere de oblatione prima immolationis uictimæ, nõ quod dicimus offerri eſſe mori, ſed quia moriẽdo ſeu morte obtulit ſe deo patri: potuiſſet eñ Chriſtus mori ſe nõ offerẽdo, licet ſecundũ ordinatiſſimã dei uoluntatẽ ſic placuerit patri, ut oporteret Chriſtum pati, & ſic intrare gloriã ſuã: quare ſemper dicimus aliud eſſe abſolute mori q̃ offerri, cũ oblatio ſemper promptã uoluntatem ſecum afferat & includat, mors autem paſſionẽ, ſiue uoluntaria ſit ſiue inuita: At hæc hæreticus rudis & imperitus non capit, ut qui bonas artes aſpernatur, nec in Theologicis unq̃ fuit exercitatus, ſed mox à ſchola Priſciani in arcem Paulinam temere prorupit. Dicamus ei apertius. Quòd ſi Chriſtum offerri in cruce ut uictimam ſit mori (condonemus ei hanc improprietatẽ loquendi, & amice interpretemur, quòd hoc offerri ſit mori per concomitantiam) tamen non probat omne offerri eſſe mori, ſicut patet de ſimila & panibus Exodi uiceſimono, Num ſeptimo, Leuitici ſecundo & ſexto. Imò non probat omne offerri Chriſti eſſe mori: hoc deberet probare diuerſarius, ſi obtinere uellet uictoriam, ſed nec unũ apicem pro hoc attulit: non ſum auſus ei monſtrare, quomodo cauilli iſti captio-

ſi ſecundum fallaciam accidentis committunt, nam hoc pueri diale-
ctici facile indicabũt: Loquimur ergo ei, ut intelligamur, nec omne
mori eſt offerri, nec omne offerri eſt mori, nec omne offerri Chriſti
eſt mori, quare in miſſa eum offerentes non rurſus eum crucifigunt:
nam Chriſtum offerri etiam non moriendo libris ſuperioribus pate
fecimus: Sed quærit ſimplex catholicus: Quid rei eſt, ꝙ Paulus tan
topere ingeminat apud Hebræos, oblationẽ illam uictimæ, cur non
illius ſacramẽtalis quoq; aperte meminit? Huic nos impendio reſpõ
demus, omnem curam fuiſſe apoſtolis fundamenta iaciendi & prin
cipia fidei: Ideo omni conatu agit Paulus cum Iudæis, ut credãt Ihe
ſum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, filium dei & ſaluatorem mun
di, q legẽ antiquauerit, ſacerdotiũ, & ſacrificia legis: ad quã antiqua-
tionẽ probandam, neceſſariũ erat oſtendere innouationem legis, ad
quod Hieremiam inducit: innouationẽ ſacerdotij, ad quod Pſalmi
teſtimonio utitur: Innouationem quoq; ſacrificij, legalibus & Daui
dicis oſtẽdens hoc ſcriptis: Vnde quia oblatio myſtica parũ cõmode
ſuaſiſſet Iudæis, ab illa primaria ædificiũ incipit, nã oblatio myſtica
nullius eſſet momenti, ſicut nec alia quæ ſunt in eccleſia dei niſi effi-
caciã et uirtutẽ haberet ab oblatione uictimę in cruce: ideo nõ mirũ,
ꝙ eius pręcipue meminerit: Nã Chriſtus oblatione ſua in cruce nos
redemit, & operatus eſt ſalutẽ mũdi: cũ in oblatione quotidiana ef-
fectus aliqui ſalutares merito oblationis primæ fidelibus cõmunicẽ-
tur, liquet ergo ꝗ puerili iactantia hæretici ſibi triumphum contra
uniuerſam eccleſiam ex uerbis Pauli male intellectis, polliciti ſunt.

Miſſam non eſſe teſtamentum. Caput ſecundum.

LVther à principio non fundabat intẽtionem ſuam in uer
bis Pauli, ſicut poſteriores his ſolis, ſed deprauatis utun-
tur, ſed meris nugis et ſophiſmatibus, ſimplicium animos
irretiuit, & fixit in eo pedem, quod miſſa ſit teſtamentum
Chriſti, quod moriens poſt ſe reliquit, ſuis fidelibus diſtribuẽdum,
quia dicat Chriſtus: Hic calix nouum teſtamentum in meo ſangui-
ne. Hoc primum & principale ſuum fundamentum: Sed teſtamen-
tum ſit promiſſio morituri, qua nuncupat hæreditatem ſuam, & in-
ſtituit hæredes: Inuoluit itaq; teſtamentũ primo mortem teſtatoris,
ſecundo hæreditatis promiſſionẽ, & hæredis nuncupationẽ. Chri-
ſtus aũt mortem ſuam teſtatur, dum dicit, hoc eſt corpus meũ, quod

tradetur, Hic ſanguis meus qui effundetur. Hęreditatem nuncupat & deſignat, cum dicit in remiſſionem peccatorum. Hæredes inſtituit cum dicit: pro uobis & pro multis, id eſt, qui credunt promiſſioni, fides em̄ hic hæredes facit. Infert ergo, miſſa eſt promiſſio remiſſionis peccatorum, à deo nobis facta, & talis promiſſio, quæ per mortem filij firmata ſit, nam promiſſio & teſtamētum non differunt alio, q̄ quod teſtamētum ſimul inuoluit mortem teſtatoris. Ex quibus omnibus concluditur ſi miſſa ſit teſtamentū & promiſſio Chriſti, iam nō poſſit eſſe ſacrificium noſtrum. Hanc chimeram, indoctam & erroneā fictionem ſequitur Vrbanus Rieger, & in eandem cecidit impietatis foueam, quam uere dixit Chriſtus de ædificante ſupra arenam, quia deſcendit pluuia & uenerunt flumina & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam & cecidit, & fuit ruina eius magna.

Diluendo ergo hanc inertem rationem & totum eius fundamentum diruendo, dicimus primo falſum eſſe miſſam ſeu ſacrificiū altaris eſſe teſtamentū Chr̄i in re, falſum etiā eſt ad hominem loquendo Lutherorum, nā cū ſecundū Lutherorum ſacramentū panis et uini ſunt ſigna adiecta promiſſioni, nō poterit eſſe teſtamentū ſcd'm eū, q̄d eſt promiſſio, nec miſſa eſſet teſtamētū, cū ſolū eſſet rememoratio promiſſionis à Chr̄o factæ, unde ſicut ipſe cū aſſectatoribus cōtra nos argutat, miſſam eſſe cōmemorationē ſacrificij, nō ſacrificiū (de q̄ plura infra) ita & fortius ei obijceremus, cōmemoratio teſtamenti nō eſt teſtamentū. Imò adhuc robuſtius ei opponeremus, teſtamentū inuoluit mortē teſtatoris, ut ipſe aſſumit poſt Paulū, et teſtator nihil aliud eſt q̄ moriturus promiſſor, ſi ergo reiteras teſtamentū Chr̄i, iā facis eū moriturum, & rurſus crucifigis Chriſtū. Sed ad ueritatē rei loquendo licet inſtitutio ſacramenti & ea quæ poſtea acta ſunt uſq; ad mortē Chr̄i, poſſint ſymbolice adaptari ad rationē teſtamentariā, ſicut & ſacra ſcriptura ſymbolis eſt refertiſſima, ſed tunc ſymbola non probant, niſi præciſe in ea ratione qua ſunt ſymbola. Rem licet apertiſſimā indoctis hæreticis ante oculos ponā. Ioh. 15. dixit Chriſtus. Ego ſum uitis uera, & pater meus agricola eſt: Ego ſum uitis, uos palmites &c. Chriſtus hic ſe dicit uitē, uitis ergo eſt ſymbolū Chr̄i, quod ſi cōpares uitē ad agricolā, quō agricola nō ſolū purgat palmites, ſed etiā uitem, iam in Arrium incides, & filium dei creaturam facies purgationis indignum, Ita in præſentia dico. Et ſi teſtamenti ſymbolum

aptari poſſit in certis conditionibus inſtitutioni Euchariſtiæ & paſſi‑ oni Chriſti, tamen cum ſymbola nihil probant niſi quatenus ſymbo la ſint, miranda eſt Lutheri amens inſcitia, qui hic ex ſymbolico ar‑ gumento uult euertere ſupremum in Eccleſia dei ſacrificium cõtra ſanctorum patrũ ſententias, miſſæ canonẽ, totam deniq; totius Ec‑ cleſiæ cõſuetudinem, tot ſeculoꝝ uſu, tot populoꝝ conſenſu corro‑ boratam, quæ omnia ſibi obſtare ingenue fatetur Lutherus, & con‑ tra tanta robora arenoſum illud ſtruit fundamentum in re tam ma‑ gna & ardua & fermè fidei noſtræ præcipua, ſic cæcus Luther cæ‑ cos permittitur ducere Lutheranos, ut qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc. Sed ſurgit Vrbanus Rieger, Oſiander aliud ſal infatuatum reſpondens pro Luthero, quod miſſa proprie ſit teſtamẽtum, & nõ ſolum ſymbolice. at cur hi gigantes noui Euangelij non reſpondẽt rationibus catholicorum tanto tempore, habent in manu Cochlæi noſtri libros, ubi triumphauit miſſam non eſſe teſtamentũ, & omnia quæ hic Luther de teſtamento dicit, de promiſſionibus, de hæredi‑ tate &c. quæ pertractat ſumma eruditione in lingua uernacula ab ar ticulo 31. uſq; ad 41. articulum, Lutherus enim dicit in uulgari ſer‑ mone miſſam eſſe ſigillum teſtamenti, quomõ ergo in libro de Ca‑ ptiuitate Babylonica, de miſſa priuata abroganda, dicit eſſe teſtamẽ‑ tum, cum ſigillum non ſit teſtamentum? Item Luther dicit miſſam eſſe nouum teſtamentum, ergo fuit etiam teſtamentũ uetus: & ubi inuoluit mortem teſtatoris, cum in ueteri teſtamento nec pater nec filius, nec ſpiritus ſanctus ſit mortuus: porrò ſi miſſa ſit nouum teſta‑ mentũ, aut pfectiſſima miſſa fuit miſſa Chriſti in cœna (ſicut Butze‑ rus, Zellius, Zuuinglius, Hiebmaioris, Carlſtadius & alij panearij modo miſſam appellant) ſed id dicere nõ poſſunt, cum teſtator non‑ dum fuerit mortuus: Si miſſam aliã Lutheri, Melanchthonis, Carl‑ ſtadij, Zuuinglij, Capitonis Fabritij (cuius deus miſereatur) Oeco‑ lampadij, Hiebmairs, Pillicani, Oſiandri, Langij, Culſemeri, Stople rij, Mochlerij, Eberlini, Riegers, Spalatini, Bugenhagij, Lamberti Auinioneñ. Butzeri, Ionæ, Strauſſij, Kettenbachij, Spengleri Ne‑ robergeñ. Briſmanni vuagnerij, Egrani, Sperati, aut miſſam cuiuſ‑ cunq; ſimilis aſpidis aut colubri dicis perfectiorẽ: Iam derogas Chri ſto: Quomodo item Luther faciet miſſam, id eſt, teſtamentum: quis eſt teſtator in illo teſtamento? non Chriſtus, qui mortuus ſemel, am‑

Lutheranorũ doctores & magiſtri.

plius, non moritur, quomodo ergo faciet tot teſtamẽta quotidie, maxime cum non ſit promiſſor moriturus? Parce mi lector catholice, ſi prolixior ſim in materia teſtamenti, quia hic plures decepti ſunt & erroribus hæreticis impliciti. Hoc unũ iam dixerim, cum Lutherani tam ſtudioſi ſint in libris edendis, & ſæpius q̃ cuniculi pariant, cur nullus unq̃ Cochleo ſuper eo libro, ſicut & multis alijs reſponderit? ſed conſcientia ſceleris timent, quod uiderunt Cochleam illam tam ſpecioſos referre triumphos de minotauro & cucullato uitulo Vuitenbergenſi, Schatzgerus ex familia S. Franciſci, ſub compẽdio efficaciter oſtẽdit Euchariſtiam non eſſe teſtamentum, placet optimi uiri meſſem huc tranſferre. Primo inquit, teſtamentum debet in ſe 1
continere omnia bona, quæ hæredibus relinquit teſtator, ſed contẽta ſub hoc ſacramento non continent omnia bona nobis à Chriſto relicta, quare non poteſt dici teſtamentum. Porrò ſi Euangelij uer- 2
bis nititur, ſolus ſanguis erit nouũ teſtamentũ & non corpus domini, quia de calice dicitur quod ſit nouũ teſtamentũ. Tertio ſanguis hir- 3
corũ & uitulorũ (qui fuit figura ſanguinis Chriſti) non fuit uetus teſtamentũ, ergo nec ſanguis Chriſti erit nouũ teſtamentum. Quarto 4
bona nobis relicta à Chriſto non ſunt ſola peccatorũ remiſſio, ſed & uiuentium terra & æterna beatitudo, quæ maiorẽ in modum remiſſionem peccatorũ exuperant, ad eundem ſcopũ uadit quintus locus. Sexto ſaluator noſter non inſtituit ſanguinẽ ſuũ ſumendũ in remiſ- 5
ſionem peccatorũ: ideo remiſſio peccatorum nõ eſt promiſſa in hoc 6
ſacramento ſeu miſſà, ſed in cœna diſcipulis prædixit ſanguinẽ ſuũ fundendũ in remiſſionẽ peccatorũ, quod factũ fuit in cruce, non in miſſa. Septimo ſaluator inſtituendo ſacramentũ. ſ. hoc facite in meã 7
cõmemorationẽ, nullã teſtamẽti fecit mentionẽ. Diceret hæreticus cur nõ liceret Luthero dicere miſſam teſtamentũ, cum tamen Chri- Lucæ 22
ſtus calicẽ dixerit nouũ teſtamentũ? Dico primo, cæcum omnino & 1. Cor. 11
obtuſum fuiſſe Lutherũ, quando credidit nouũ teſtamentũ proprie eſſe miſſam: quid ergo erit uetus teſtamentũ apud eum? Verius ergo hactenus tota Eccleſia & omnes fideles in ea intellexerunt nouũ teſtamentũ, nouã legẽ Euangelij à Chriſto traditã, nemo unq̃ aliter ſenſit, ſcripſit, dixit, niſi hic nouus laruatus pſeudapoſtolus Lutherus cum ſuis ſatyris: Teſtis eſt propheta Hieremias, per quem deus uaticinatus eſt de excellentia noui teſtamenti plus q̃ ueteris, dicit autẽ

ſic. Ecce dies uenient dicit dominus, & conſummabo ſuper domũ Iſraël & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manus eorum, ut educerem illos de terra Aegypti, quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamẽto meo, & ego neglexi eos dicit dominus, quia hoc eſt teſtamentum quod diſponam domui Iſraël poſt illos dies dicit dominus, dabo leges meas in mente eorum, & in corda eorũ ſuperſcribam eas, & ero eis in deum, & ipſi erunt mihi in populum. Quid his uerbis expreſſius, pollicetur nouum teſtamentũ, & ne impius hæreticus nos ſeduceret, ut per teſtamentũ intelligeremus miſſam, dominus ſe explicat, quod ſit lex ſuperſcripta in corda eorum &c. & hic ſomniator fingit iam ipſum ſacramentum eſſe teſtamentum, iam ipſam miſſam: Sed quòd Hieremias loquatur de nouo teſtamento Chriſti, antiquante uetus, teſtis eſt ille, qui raptus ad tertiũ cœlũ, hæc Hebræis ſcripſit capite 8. Nolo profundere uerba in re apertiſſima, quam etiam cæci uident.

Porrò quod teſtimonia Lucæ & Pauli commemorat, ſi tam diligens fuiſſet ueritatis inquiſitor, q̃ ſtrenuus eſt ſcripturarum lacerator, uſus fuiſſet claue Theologiæ, ſcilicet collatione ſcripturarum, iuxta Auguſtini inſtitutionẽ de doctrina Chriſtiana, & inueniſſet Matthęũ & Marcũ ſcribentes Chriſtũ dixiſſe. Hic eſt ſanguis noui teſtamenti, non nouũ teſtamentũ: Quod ſi ut eſt hebetior, nondũ intelligit, cur dictus ſit ſanguis noui teſtamenti, cur non Paulum legit (qui Paulinam ſibi arrogat Theologiam, homo ultra modum arrogans) ad Hebræos nono. Vnde nec primũ quidẽ (loquitur de ueteri teſtamento) ſine ſanguine dedicatũ eſt, lecto enim omni mandato legis à Moyſe uniuerſo populo, accipiens ſanguinẽ uitulorum & hircorum cũ aqua & lana coccinea & hyſopo, ipſum quoq; librum & omnẽ populũ aſperſit dicens. Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad uos deus: Etiam tabernaculũ & omnia uaſa miniſterij ſanguine ſimiliter aſperſit: Et omnia penè in ſanguine ſecundũ legẽ mundantur, & ſine ſanguinis effuſione nõ ſit remiſſio. Audi Luthere, audite omnes hæretici, quomodo ſanguis teſtamenti dicatur. ſ. quia eo confirmatur teſtamentum, uelut ſigno confirmatiuo: Et tu Luthere non audes illa improbare, qui in ſermonibus tuis uulgaribus ſæpe aſſeris ſigna illa ſenſibilia panis & uini adiecta promiſſioni diuinæ ut ſigilla:

Tute ergo fateris ſanguinẽ non eſſe nouũ teſtamentũ, ſed ſigillũ teſtamenti: ſigillũ autẽ apponitur ad confirmationẽ negocij ſeu literarum: Ex ore igitur proprio iudicandus es ſerue nequam. Sanguinẽ non eſſe teſtamentũ, ſed teſtamenti ſcz confirmatiuũ: Atq; ad hunc modũ accipere debeas Lucã & Paulũ, qui dicunt calicẽ nouũ teſtamentũ, non identice ut tu plus q̃ peſſime facis, ſed confirmatiue: quã intelligẽtiã ex Matthęo, Marco, & Paulo ad Hebręos debebas hauſiſſe. Sed ut eſt durior ſilice, qui omnia ſibi aduerſantia reijcit: negat Epiſtolã ad Hebræos eſſe Pauli, ut ſupra meminimus, & Carlſtadius adhuc ſub ferula eius agens, eam fecit dubiã, poterat ſacrę ſcripturæ deuorator uel Moyſen legiſſe in libro minime ambiguo in Exodo dicentẽ. Aſſumensq; librũ fœderis, legit, audiente populo, qui dixerunt omnia quæ locutus eſt dominus faciemus, & erimus obedientes: ille uero ſumptũ ſanguinẽ reſperſit in populum, & ait. Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit dominus uobiſcũ ſuper cũctis ſermonibus his, neq; offendaris aut offendi te patiaris: qꝫ in Exodo dixit interpres ſanguis fœderis, & Chriſtus ſanguis teſtamenti: nã LXX. in Exodo pro ברית dictione Hebræa, pactũ, fœdus, teſtamentum, ſignificante (de quo pulchra myſteria extant Hiere. 34. inſinuata ſub uelo) repoſuerunt διαθήκης, quod & in Matthæo poſtea repoſitum eſt (licet nõ ignorẽ, etiã inuitis grammaticis, cum Hebraice ſcripſiſſe ſuũ Euangeliũ) & in Marco, & in Paulo ad Hebræos: & ne aliquid deſit ueritati, apud Hieremiã 31. per Paulũ citatũ eædẽ dictiones reperiuntur: Ideo qꝫ uarius fuit interpres latinus, noli ex hoc ſcrupulũ erroris ſumere, ſed firmiter tene & nullatenus dubita, nouũ teſtamẽtum eſſe legẽ Euãgelij à Chriſto traditã, cuius una particula fit miſſæ officiũ: Calix autẽ benedictionis ad nouũ attinens teſtamentum, ſanguine Chriſti ipſum confirmauit & ſtabiliuit. Exo. 24

Pluribus confutatur fictio Lutheri miſſam eſſe teſtamentum. Cap. III.

OPortet in hoc Lutheri luto, ut conculcetur, latius immorari: Et primo quidẽ aſſerimus, ſicut dictum Lutheri miſſam eſſe teſtamentũ, eſt ſibijpſi repugnans & falſum: ita declaratio eius eſt falſa, & multis contrarietatibus inuoluta: nam explicaturus miſſam eſſe teſtamentum dicit: teſtamentum eſt promiſſio morituri, qua nuncupat hæreditatem & cætera.

Quàm fabre hic iactator oſtendit ſe iuriſtotheologū, ſicut de ſe promittit in inuolutionibus concluſionum ſuarum de indulgētijs: quis enim unquam iurecōſultorum ita locutus eſt: quis unquam dixit teſtamentum eſt promiſſio morituri? Si loqueris de teſtamento more ſcripturæ, & ut Theologus, fateor teſtamētum eſſe promiſſionem, pactum, fœdus &c. ut priori capite diximus, & Innocētius papa in c. cum Marthæ de celebratione miſſæ abunde nos inſtruxit: at ꝙ ſit ſola promiſſio morituri, hoc per omnia diſſentit à ſacris literis, cū ſic uetus teſtamentum non eſſet teſtamentum, nec circuncifio, nec alia pacta & teſtamenta erecta inter deum & hominem, quippe ꝙ non erāt promiſſio morituri, nec erat ſuprema uoluntas dei immortalis, qui uoluit euangelium ſuccedere ueteri teſtamento. Porrò ſi Chamæleon noſter ueſtiuit ſe habitu iureconſulti, ut de teſtamento loquatur quomodo iura: tunc oſtendit ſe ridiculā ſimiā: ubi eñ legit uel audiuit teſtamentum eſſe promiſſionem in legibus?

Vlpianus dixit Teſtamentum eſſe noſtræ uoluntatis iuſtam ſententiam, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri uelit: quod qui exactius definitionē explent, addunt, cum hæredis inſtitutione ut gloſ. l. 1. ff. de teſt. & l. fi. ff. de iure codic. & Inſtit. de fidei commiſ. here. para. imprimis. Qui Vlpianum ſecuti ſunt in eadem perſtant ſententia: quando dicunt teſtamentum eſſe ultimam uoluntatem, iuſtum iudicium, dipoſitionem uel conſtitutionem bonorum morituri, atteſtatione legitima firmata: nullus unquam ex eis dixit, teſtamentum eſſe promiſſionem: Et licet lex ipſa euangelij teſtamētum ſit, ut ſcriptura loquitur: Imò etiam aliquo modo iuridice loquēdo, ſicut Paulus ad Hebræos commemorat: nam hoc ex humanis uſurpauit traditionibus: ubi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Sit ergo euangelium teſtamentum Chriſti, ſuprema eius uoluntas, in quo nobis reliquit & dari diſtribuit ſacramenta & dona ſua in uita præſenti & ueram hæreditatem beatitudinis in futura uita: hoc ſuæ uoluntatis iuſta ſententia, quid fieri uoluerit de bonis ſuis poſt mortē, tñ illa aptari uel miſſæ uel euchariſtię nulla ratio admittit: nā miſſa non eſt iuſta ſententia uoluntatis Chriſti, nec eſt iuſtum iudicium aut ſuprema uolūtas Chriſti morituri, quid feri uelit de bonis ſuis: & multo minus euchariſtia eſt huiuſmodi iuſta ſentētia, ſeu uoluntas Chriſti, ſed potius euchariſtia eſt unum de bonis ex teſtamē-

to Chriſti nobis relictum in uita præſenti, ut facilius poſſimus adire hæreditatem æternam: Iam monophthalmũ arbitror uidere, quàm pueriliter in re tam ardua & præcipua fidei noſtræ ineptiat, ut dum ſatagit Iuriſtotheologus uideri, nec Theologus ſit, nec iuriſperitus: Quod ex ſequentibus adhuc plus eluceſcet.

Nam primo homo ingenioſus, inquit, teſtamentum eſt promiſſio morituri, qua nuncupat hæreditatem ſuam. An non uidetur tibi Luther doctus iuriſta, qui uno uerbo indicat teſtamentum Chriſti fuiſſe nuncupatiuum: ſine enim ſcripturis confectum Chriſtus uiua uoce declarauit: hoc nuncupat intellexit Luther: Sed dicat tũc mihi iuriſtotheologus, ſi teſtamentum Chriſti fuit nuncupatiuum, ſine ſcriptura et aliis ſolennitatibus L. hac conſultiſſima para. per nũcupationem C. de teſta. cur tunc homo feſtiuus alibi tam anxie quærit etiam ſigilla huius teſtamenti, ſigna ſcz adiecta panis & uini, cum ſigilla ſcriptura & teſtium ſubſcriptiones ad ſolennitatem teſtamenti non nuncupatiui pertineant dicta L. hac conſultiſſima, 1. & 2. reſponſis et L. cum antiquitas para. ſi. & L. Iubemus autem C. eo. Porrò ſiue ſit teſtamentum nuncupatiuum ſiue ſolenne, quis tamen unquam ita inepte & rancide locutus eſt, ut teſtator diceret hæreditatẽ ſuam: bene teſtator dicit bona ſua, quæ hæredi ſuo reliquit: Et hæres dicit, hæc eſt hæreditas mea, ſed teſtator non dicit hæreditatem ſuam, niſi ab alio eam hęres acceperit: Vnde ſumma pateſcit Lutheri inſcitia: Adde prædictis ꝙ teſtator teſtamentum nuncupatiuum declarat & nuncupat coràm teſtibus: cum nulla alia probatio ſit in illo teſtamẽto præter teſtes: dicat nobis Luther, qui fuerint teſtes (qui in omni teſtamento ſunt neceſſarii) in teſtamento Chriſti: non poterit alios dare ꝗ apoſtolos: cũ nemo alius fuerit præſens, ſed apoſtoli apud Lutherꝝ ſunt hæredes nuncupati per Chriſtũ, qui pro uobis & pro multis effundetur, ergo apoſtoli nõ poſſunt eſſe teſtes. En indoctũ & imperitũ iuriſtotheologũ, qui ut uniuerſalis eccleſię ritũ de ſacrificio miſſæ deleret, ad hãc peruenit inſaniã, ut eoſdẽ faceret teſtes & hæredes teſtamenti contra L. omnibus C. de teſtament. & inſtit. de teſtamẽt. para. Sed neq; hæres ſcriptus, neq; is qui in poteſtate eius eſt, neq; pater eius q in poteſtate habet eũ, neq; fratres q in eius poteſtate ſunt, teſtes adhiberi poſſunt. Iure ergo hæres, pater et fratres eius & filii prohibent eſſe teſtes: & Luther teſtes teſtamenti

facit hæredes in chimerina ſua fictione teſtandi.

Diſpiciamus reliqua errata ueſani hominis: Chriſtus inquit mortem ſuam teſtatur. Quid hic ructat beſtia? ſi uult Chriſtum fuiſſe teſtem & prædicatorem mortis ſuæ, quod non ſemel fecit, uerum dicit conſentientibus tot ſcripturis, ſed quid hæc mortis teſtificatio ad teſtandi ratione͂, ut in teſtamento eius meminerit? Si uero uult Chriſtum teſtari mortem ſuam, id eſt, teſtamento relinquere, bella profecto hæreditas, cum Chriſtus mortuus fuerit, ut qui uiuunt, iam no͂ ſibi uiuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt et reſurrexit, 2. Corinthiorum 5. Simile eſt quod inquit: Hæreditatem nuncupat & deſignat cum dicit. In remiſſionem peccatorum, quod tantum abeſt à ueritate, quantum Luther à recta fide: Nam primo omnium, Chriſtus no͂ hic relinquit hæredibus remiſſionem peccatorum, nec promittit ſumentibus euchariſtiam remiſſionem peccatorum, ſicut Butzerus, Zuuinglius, Oſiander & Hiebmaioris omnes torquent ſcripta Lucæ & Pauli: Sed ſaluator noſter dando corpus & ſanguinem diſcipulis ſuis in nouiſſima cœna, prænunciauit id quod in ſua paſſione erat futurum. ſ. corporis traditionem in cruce, & ſanguinis effuſionem. In cuius memoriam hoc ſacramentum nobis tradidit: fallitur ergo Luther cum ſint prænunciationes eorum quæ in proximo erant conſumãda, Luther ex eis facit promiſſiones et hęredũ inſtitutio͂es: ſed inſpicite quæſo hæretici uerba Chriſti: Inſpicite quæſo, quid tradatis, inſpicite, dicit ne Chriſtus, hic eſt ſanguis meus qui ſumetur in remiſſione͂ peccatorum? no͂ profecto, ſed qui effundet: Hinc liquet quo͂ ueſana multitudo plebis no͂ co͂feſſa nec co͂trita ruit ad ſumptionem calicis, à malis ſcilicet magiſtris ſeducta, exiſtimat ſe participem fieri teſtame͂ti Chriſti, ſi ex calice uel uinum apud Carlſtadianos uel ſanguinem ſecũdum Lutheranos, ſumpſerint: Ac ſi euchariſtia eſſet in medicinam contra peccata inſtituta, & non ipſum ſacramentũ pœnitentiæ. Præterea expendamus & illam inſaniam magnæ inſcitiæ coniunctam, quod remiſſionem peccatorum dicit hęreditate͂ relictam ex hoc teſtamento: Nam omniũ credentium iudicio uita æterna eſt hæreditas noſtra quã expectamus à Chriſto, quod ex Paulo liquet ad Romanos octauo. Ipſe em͂ ſpiritus teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij dei: Si aũt filij & hæredes: hæredes quide͂ dei, cohæredes autem Chriſti: planum eſt quod cohæredes ſumus Chriſti, no͂

in remiſſionem peccatorum, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. 1. Petri. 2. Ideo Paulus ad Hebræos nono uocat hæreditatem æternã: Et expreſſius hoc Petrus indicat. 1. Petri 3. ſal-uos facit &c. per reſurrectionem Iheſu Chriſti à mortuis, qui eſt in dextera dei, deglutiens mortẽ, ut uitæ æternæ hęredes efficeremur. Et in capite primo. Affirmat Chriſtum nos regeneraſſe in ſpem ui-uam per reſurrectionem Iheſu Chri ex mortuis in hæreditatem in-corruptibilẽ & incontaminatã & immarceſſibilẽ conſeruatã in cœ-lis &c. Et multa alia teſtimonia hoc probãt ex prophetis, Paulo, Ia-cobo & Iohanne, habemus ergo ex ſacris literis uitã æternã eſſe hæ reditatẽ nobis à Chro relictã; doceat Luther uel uno uerbo ex ſcri-pturis remiſſionẽ peccatorum uocari hæreditatem: nos docuimus uitã æternam dici hæreditatem in ſcripturis: Vel ergo remiſſio peccato-rũ non eſt hæreditas nobis à Chro ex teſtamento relicta, ſed potius uia uel medium neceſſario pręrequiſitum ad aditionẽ hęreditatis: nã non ſunt hic hæredes niſi filij per gratiam cum filio hærede per na-turam: ſed filij dei nõ efficimur, niſi remiſſis prius peccatis gratiã ſpi-ritusſancti acceperimus: Quòd ſi etiam remiſſio peccatorũ eſſet por tio hæreditatis, tamen quantalacunque eſſet ad unctionem ſpiritusſ-ſancti, ad gaudia æternæ beatitudinis, ad benedictionem dei patris: Hoc ergo erit potius uerum teſtamentum, in quo bona omnia illa relinquuntur nobis in hæreditatem accipienda, q̃ facticium illud & Chimerinum Lutheri teſtamentum.

Non poterit autem hæreticus melius quàm ex proprio dogmate confutari: nam ubi Paulus ad Galatas tertio, ubi Apoſtolus multa de teſtamento Abrahæ dato & hæreditate cõtra Iudæos, ubi Lu-ther ſtatuit teſtatorẽ fuiſſe deũ, hęredes Abraham & ſemen eius: te ſtamentum ipſam promiſſionem, rem teſtatam ſeu hæreditatem eſſe gratiã & iuſtitiam, benedictionem ſcilicet omnium gentium in ſemi ne Abrahæ, nolo attingere quàm minime in eiſdem cõmẽtarijs ſen ſum apoſtolicum ſit aſſecutus, ſolũ aperiamus hominẽ minime ſibi conſtare: nam deum patrem promittentem facit teſtatorem: cuperẽ ex eo audire, an diceret teſtamentum eſſe promiſſionẽ morituri, tũc nullum fuiſſet hic teſtamentũ, cum pater non erat moriturus: Dein cur in teſtamento Chriſti, nullã facit nobis reliquam hæreditatẽ, ni-ſi remiſſionem peccatorum, & tamen in teſtamento ubi Abraham

inſtitutus eſt hæres, ponit hæreditatem eſſe gratiam, & iuſtitiam & benedictionem in ſemine Abrahæ, quibus cōprehenditur uniuerſitas bonorū relictorū: Ideo Paulus non uult eſſe hereditatem ex lege, ſed ex promiſſione ibi. & Romano. 4. ſi ex lege hæredes, abolita eſt promiſſio. Quin potius aliam inſcitiam & lapſum Lutheri uideas: dicit in cœna Chriſtum feciſſe teſtamentum in inſtitutione Euchariſtiæ, & inter bona relicta pro hæreditate ſolum enumerat remiſſionem peccatorum: Quæ eſt apertiſſima contrarietas, nam dum Chriſtus multo plura & maiora ac meliora credentibus expectanda reliquerit, non poſſet illa diſpoſitio dici teſtamentum, quia in teſtamento debet fieri diſpoſitio de uniuerſitate bonorum, nemo enim poteſt pro parte teſtatus pro parte inteſtatus decedere inſtit. de hære. inſtit. ¶ non aūt, & in reg. ius noſtrū ff. de reg. iur. Et in hoc differt teſtamētum à codicillis, quia in parte bonorū poſſunt fieri codicilli, non aūt teſtamentū, quod fit de uniuerſo patrimonio, quamuis nolim ingredi iam illam diſputationē, quando in re certa inſtituitur hæres ualet ut ex uniuerſo, de quo in L. 1. ¶ ſi ex fundo ff. de hære. inſtit. & L. quoties C. eo. & glo. in c. Rainutius de teſta. Vtcunq; mirū eſſet de diuina ſapientia, quod inſtituiſſet hæredes in tam paruo bono, in cōparatione ad alia magna bona quæ promiſit deus & præparauit his qui diligunt illum: At omnibus ſe ridendum præbet Luther, cum dicit fidē facere hic hæredes: Omnia iura clamant, quando hæres nō uenit ab inteſtato, ex inſtitutione efficitur quis hæres, & hæredis inſtitutio eſt neceſſaria in teſtamēto, quia eſt caput & fundamentū ipſius L. 1. ff. de hære. inſtit. reſponſo 1. Inſtit. de legatis ¶ ante hæredis inſtitutionem: Et ſine hæredis inſtitutione non fit proprie teſtamentū L. ſi. ff. de iur. codicil. & inſtit. de fidei commiſ. hære. ¶ in primis, aliter uult hic Luther hæredē non fieri ex inſtitutione teſtatoris, ſed fides faciat eum hæredem. Quod ſi ſubtiliter agere liceret cum illa beſtia ab ea peterem, nonne & fides eſt inter bona teſtatoris fidelibus relicta, & certe potentius donum dei q̃ eſſet ſimplex remiſſio peccatorum, cur ergo dicit fidem facere hæredem, & non potius dicit fidē eſſe hæreditatem? Cautior debuiſſet eſſe factus Luther ex Auguſtino, qui cum dixiſſet in expoſitione Epiſtolę ad Romanos. Quod credimus, noſtrum eſt: quod autem bonum operamur, illius eſt, qui

Cap. 23. credētibus dat ſpiritum ſanctum: Id retractat primo libro retracta-

tionum, profecto, inquit, non dicerem, ſi iam ſcirē etiam ipſam fidē inter dei munera reperiri, quæ dantur in eodē ſpiritu: citat dein Paulum ad Epheſios, Charitas cum fide à deo patre & domino noſtro Ieſu Chriſto, quare ſi bona uiæ inter hæreditaria ſupputat, quæ à Chriſto expectamus, certe non debebat dicere, fidē facere hæredē, ſed fidem eſſe in bonis relictis, in hæreditate. Ephe. 6

Qua ratione catholici miſſam teſtamentum affirmare poſſint. Cap. IIII.

EMerget forſan quis Luthero doctior & catholicos fatigabit, Euchariſtiā eſſe teſtamentū, authoritate ſcripturæ & patrū: nam Pſal. 110. Memor erit in ſeculū teſtamenti ſui, uirtutē opeꝶ ſuoꝶ annunciabit populo ſuo: & infra. Redemptionē miſit dominus populo ſuo, mandauit in æternū teſtamentum ſuū: ubi teſtamenti nomine uenerabile ſacramentū Euchariſtiæ intelligitur, ut proſequitur Nicolaus de Lyra, & ideo Pſalmo iſto utitur Eccleſia Romana in officio ueſperaꝶ per octauas corporis Chriſti: quod etiā de Euchariſtia loquatur, præcedentia uerba indicant. Memoriā fecit mirabiliū ſuorū miſericors & miſerator dominus: quod aūt eſt maximū memoriale domini, niſi illud de quo dixit. Hoc facite in meā cōmemorationē? & quod eſt mirabilius opus dei, niſi ꝙ uerbū dei caro factū in redemptionē generis humani, paſſum & mortuum eſt? Ideo illud memoriale non eſt quodcunqꝫ, ſed illud memoriale paſſionis domini: Ideo ſubditur. Eſcā dedit timentibus ſe: Illud ſcilicet memoriale dedit eſcam timentibus & credentibus in Chriſtū: Ideo in Targo additur. Memoriā bonā fecit, & cætera: quare non ita abſurde (fingamus aliquē ita opponentem) Luther fixit pedem in eo quod Euchariſtia eſſet teſtamentū, & ex illo fonte cætera elicuit. Ad hanc replicam reſpondemus. Primo Pſalten diuinū hic ſecundum ſenſum literarium & genuinum non loqui de teſtamento Euchariſtiæ, ſed de teſtamento & pacto inito cū genere humano, ueteri ſcilicet & nouo: ut apud Auguſtinum, Caſſiodorum, ambos Brunones & Hugonem facile eſt uidere, & acutius quidem mihi uidentur dicere, qui uerſiculum priorem ad uetus teſtamentū, in quo rerum temporaliū & terrā fluentē melle & lacte: unde mira opera fecit in Aegypto & terra Chanaan, ut daret illis hæreditatem gentium, ſed quando miſit redemptionem populo ſuo, Ieſu ſcilicet

qui mittendus erat Meſſias, tunc mandauit in æternum teſtamentũ ſuũ ſcilicet nouũ Euangelij, & bene de primo dicitur quod memor erat eius in ſeculũ, quia legalia erant ceſſatura, ſed nouũ teſtamentũ durabit in finẽ mundi, & nullũ aliud teſtamentum ſuccedet ei: Ideo dicitur manere in æternũ, quamuis & uetus teſtamentũ dicatur æternum non in ſe, ſed in ſuo perfectore, id eſt, in nouo teſtamento: quia non uenit Chriſtus legem ſoluere, ſed adimplere, Matthæi quinto. Quod ſi patribus ſic intelligentibus non credis, credas Dauidi, qui eodẽ ſpiritu cecinit, Pſalmo 104. Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui, uerbi quod mandauit in mille generationes, Quod diſpoſuit ad Abrahã, & iuramenti ſui ad Iſaac, Et ſtatuit illud Iacob in pręceptũ, & Iſraël in teſtamentũ æternũ, dicens, tibi dabo terrã Chanaan, funiculum hæreditatis ueſtræ. Vis aliũ teſtem, audi collimitiũ noui teſtamenti, Zachariã patrẽ Iohannis Baptiſtæ deũ benedicentẽ. Ad faciendã miſericordiã cum patribus noſtris, memorari teſtamẽti ſui ſancti, Iuſiurandũ quod iurauit ad Abrahã patrẽ noſtrũ, daturum ſe nobis: unde liquet teſtamentũ hic uſurpari, ſicut ſcriptura ſolet pro pacto, uel fœdere quod deus cum homine pepigit: ideo Hebraice idem uerbum, cuius ſuperius meminimus, ponitur ברית Sed adhuc uociferatur pertinax hæreticus, Lutherũ damnas impietatis inſcitiæ & hæreſis, quia dixit miſſam ſeu Euchariſtiã teſtamentũ: & Lyranus à tot Theologis tot annis uiſus & lectus, nunquã fuit damnatus, qui hoc dixit quod Luther, ſcilicet Euchariſtiã eſſe teſtamentũ: Reſpondeo huic inſultationi, primo quod & ſi Lyra hic Euchariſtiã dixerit teſtamentũ, eum tamen ut catholicũ recepimus, & Lutherũ hæreticũ anathematiſamus, quoniã diſpari intentione & ſenſu loquitur Lyra, nam poteſt aliquando teſtamentũ dici non modo ultima uoluntas morituri cum deſignatione hæredis, ſed ẽtiã ipſa bona relicta ex teſtamento ſortiuntur appellationẽ teſtamenti: Ita dicunt aliquando in ſermonibus catholici, Pacẽ eſſe teſtamentum Chriſti, quia reliquit eam diſcipulis. Pacem relinquo uobis, pacem meã do uobis, Iohãnis decimoquarto: ſic dicitur Chriſtus aliquando dediſſe teſtamento, latroni paradiſum, Iohãni matrẽ, patri ſpiritũ: ſic uſus eſſe uidetur Matathias in oratione ad filios dicens. Phinees pater noſter zelando zelum dei, accepit teſtamentũ ſacerdotij æterni: hic teſtamentum non pro diſpoſitione uel ultima uolũtate, ſed pro re re-

licta uoluntate domini; quod expreſſius liquet Numeri uigeſimo quinto, unde Matathias hunc ſermonē retulit: ſic enim de Phinees loquitur dominus Moyſi. Loquere ad eum. Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi q̄ ſemini eius pactū ſacerdotij ſempiternū, quia zelatus eſt pro deo ſuo &c. quod enim hic interpres uertit fœderis mei, eadem eſt uocula, quam alibi tam ſæpe teſtamentū uertit, ideo Græce utrobique recte ponitur διαθήκης pro Hebræo ברית quod ſi Matthæū Hebræū haberemus, appareret patentiſſime Chriſtum eadē dictione uſum, cum diceret calicē noui teſtamenti: nam quomodo ueritas aliter loqueretur, q̄ eadē inſpirante locuti ſunt prophetæ, uelut Zacharias inquit. Tu quoq; in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti uinctos tuos de lacu in quo non eſt aqua. Proinde ea ratione Euchariſtiā teſtamentū dici cum Nicolao de Lyra non abnuimus, uerū nihil tunc deperit de ſacrificio, nihil enim obſtat nobis à Deo datum & donatū & relictū eidē rurſus offerre, quoniā & gratius erit Deo agnoſcēti dona & munera ſua & ſacrificia illibata, de quo mox plura. Hoc tamen addiderim, hanc Lyræ interpretationem de teſtamento in illo Pſalmo 110. remotiorē eſſe à litera, tamen longe alienū ab hæreſi Lutheri: Et ſic eſſe teſtamentum non repugnat ſacrificio, de quo plura poſterius. Zach. 9

Deuelatur Lutheri malitia, qui negat miſſam bonum opus eſſe & ſacrificium. Cap. V.

CAptiuus Lutherus in libro ſuo de Captiuitate Babylonica poſtq̄ longa arenga declarauit miſſam eſſe teſtamētum, rem ſerio aggreditur, rationibus acturus miſſam neque bonum opus eſſe neq; ſacrificium: hanc impietatem ſic molitur aſtruere. Audiſti inquit miſſam aliud non eſſe q̄ promiſſionem diuinam ſeu teſtamentum Chriſti, ſacramento corporis ac ſanguinis ſui commendatum. Sequitur miſſam non poſſe eſſe opus bonum ullo modo, nec quicquā in ipſa fieri, nec alio ſtudio à quoquam tractari, niſi ſola fide: fides autē non eſt opus, ſed magiſtra & uita operum. Roborat primo, quia nullus promiſſionem acceptam aut teſtamentum donatum, uocat opus bonum, quod ſuo teſtatori faciat accipiēs: Nec hæres patri ſuo teſtatori benefacit, cū inſtrumēta teſtamenti cum hæreditate teſtata accipit. Fit itaq; dum de acceptis grati eſſe deberemus, uenimus ſuperbi daturi accipiēda. Confit-

mat ſecundo, quia nullus ducit baptiſmũ eſſe opus bonum, nec baptiſandus credit ſe facere opus bonum quod pro ſe & alijs deo offerat & communicet: Si ergo in uno aliquo ſacramento & teſtamento nullum eſt opus bonum cõmunicabile alijs, nec in miſſa erit cum & ipſa non ſit niſi teſtamentum & ſacramentum. In ſumma collige hæc Lutheri. Miſſa eſt promiſſio, ergo non eſt opus bonum. Miſſa eſt donum dei, ergo nõ ſacrificium noſtrũ. Baptiſmus non eſt opus bonum, ergo nec miſſa: Baptiſmus non prodeſt alijs quàm baptiſato, ergo miſſa non proderit alteri quàm celebranti.

Rex Anglię. Has nugas in unum redegimus faſcem, quod Sereniſſimus Angliæ rex doctiſſime illas confutauerit ac eneruauerit: Vnde dũtaxat Regis ſolutiones obiter renarrabimus. Vnde primam illationem negat rex, & aſſignat cauſam huius, quia miſſa non eſt uerius promiſſio, quàm conſecratio & actio Chriſti in cœna, ſed non obſtãte promiſſione, adhuc Chriſtus fecit opus bonum, Hoc probat, quia opus facit qui imaginem ex ligno facit, ergo fortius Chriſtus fecit opus, cum fecerit carnẽ ſuam ex pane. Secundo roborat, quia mulier quę caput eius unguento perfudit, fecit bonũ opus, quanto magis Chriſtus propriũ corpus exhibẽdo hominibus? Tertio quia quod Chriſtus incepit in cœna, perfecit in cruce, & fecit bonum opus in cœna & in cruce, cur negare quis auſit ſacerdotem in miſſa facere bonum opus? cum tamen Chriſtus præceperit ei ut faceret. Hoc inquit facite in meam commemorationem. Quarto Rex multo euidentius docet promiſſionem & ſacrificium non repugnare, cum tam multa ſacrificia legis, quanquam eſſent figuræ futurarum rerum, & ita promiſſiones futurarum rerum, tamen etiam promittebant multa præſentia, ut liberationes, expiationes, purgationes populi tunc præſentis &c.

Pro rege Anglię. De fide quod adiungit optime declarat rex fidem cuiuſque eſſe neceſſariam, qui uelit miſſam ſibi fore utilem, tamen hoc quoque addam Lutherum hic duo dicere contra ſcripturam, primo negat fidem eſſe opus: Secundo aſſerit fidem eſſe uitam operum. Nam fidem eſſe opus quod operari debemus Chriſtus teſtatur Iohannis ſexto dicens ad Iudæos, operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam. Dixerunt ergo ad eum, quid faciemus ut operemur opera dei: Reſpõdit Ieſus & dixit eis. Hoc eſt opus dei, ut credatis in eũ quẽ miſit ille. Similiter quod dicit Luther fidẽ eſſe

uitã operum, contradicit ſcripturæ, nam charitas eſt uita, non ſolum ope℞, ſed etiam fidei, quod ex Paulo liquet, Enumerante plura ope ra, charitatem autem non habuero &c. & ne quiſpiam dubitaret de fide, ipſam nominatim perſtringit: Si habuero, inquit, omnẽ fidem, ita ut mõtes transferã, charitatẽ aũt non habuero, nihil ſum. Et pro fecto Caput illud ad Corinthios conterit Caput Zuuinglij negan tis fidem diſtingui à charitate, & ita non ponit tres uirtutes Theolo gicas: Confundit etiã Oſiandrũ negantẽ fidẽ eſſe ſine charitate. 1. Cor. 13. Zuuinglius. Oſiander.

Pari oſcitantia labitur in ſecunda illatione: eſt donũ dei, ergo non ſacrificium. Non uidet cæcus in eandẽ rem competere donũ & ſa crificiũ, nam niſi omnino ethnicũ ἄθεον induerit, fateatur neceſſe eſt ſacrificia ueteris legis fuiſſe quidẽ ſacrificia, & tamen fuiſſe dona dei hominibus data ex diuinæ bonitatis largitate: Siue em̃ greges aut ar mẽta aut fructus terræ inſpexeris, oĩa illa ſunt dona dei, q̃a dñi eſt ter ra & plenitudo eius, & orbis terra℞ & uniuerſi qui habitant in eo: Quare Luthere, niſi dederis dona dei poſſe eſſe ſacrificia, in uniuer ſum ſacrificia & ueteris & noui teſtamenti ſuſtuliſti: Nam quę tu ac ſectarij tui ponunt ſacrificia noui teſtamenti, ſi mortificationem car nis, ſpiritum contritum & humiliatum, confeſſionem laudis & ſimi lia: et illa eſſe dona dei oportet te fateri, cũ neges cum tuis nouis Ma nichæis liberum arbitriũ agere aliquid in bono opere, ſed illud totũ et totaliter fieri à deo ut Stentor tuus Carlſtadius uociferatur: Vnde illa ſacrificia interna ſpiritalia (quę nec nos negamus) ſunt dona dei, & tñ fateris illa eſſe ſacrificia: Et ꝙ omnes ſacrificauerint deo, quæ ipſius fuerunt, apertiſſime oſtendit deus per Dauid pſalmo 49. Qũ meæ ſunt omnes feræ ſylua℞, iumẽta in montibus & boues: Cogno ui omnia uolatilia cœli, & pulchritudo agri mecũ eſt: Si eſuriero nõ dicã tibi, meus enim eſt orbis terræ et plenitudo eius: Eſt ergo ſophi ſma meraciſſimũ Lutheri, exiſtimãs more humano, deo deberemus ſacrificare noſtra, non ſua dona: quã hypotheſim nõ aſſereret, ſi tam diligenter ſacrã ſcripturã legeret, q̃ iactanter illã ſibi arrogat: Repe riſſet em̃ in ſermonibus die℞, Dauid dño dicentẽ: Tuæ diuitiæ, & tua eſt gloria, tu dominaris omnium, in manu tua uirtus & potẽtia, in manu tua magnitudo et imperiũ omniũ, infra: Tua ſunt omnia, et quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. Quid iam obſtrepis hæ retice? uides dona dei à deo accepta deo offerri. Pſalm. 23. 1. Paral. 29.

Porrò magnũm errorem imponit Luther eccleſiæ, cum ſacrifi/cium eius non intelligit: Non enim eccleſia offerẽdo euchariſtiam, exiſtimat ſe offerre quippiã de ſuo, ſicut mẽtitur Luther, cũ profitea tur in canone patẽtiſſime oppoſitum. Offerimus, inquit, pręclare ma ieſtati tuæ, de tuis donis ac datis, hoſtiam puram, hoſtiam ſanctã, ho/ ſtiam immaculatam, panem ſanctum uitæ æternę ac calicem ſalutis perpetuæ, hic planè eccleſia agnoſcit eſſe ſactificia dona dei: & Lu ther eam calũniatur, ꝙ illud ſacrificiũ offerat tanquã de ſuo: Imagi/ natur ac ſi eccleſia exiſtimet oblationem eſſe proprie opus noſtrũ, ꝙ ſit meritũ noſtrũ, quo mereamur nobis & alijs: ꝙ illã offeramus tan/ quã deo aliquid daturi ex noſtris. Nam euchariſtiã à Chr̃o eccleſię relictam, nos iterum ei offerimus non in uictimam, ſicut in cruce ob latus fuit, ſed in memoriam ſuæ paſſionis & oblationis in cruce pro nobis factæ, licet non modo ſit memoria, qua nos recordemur hu/ ius mortis ſanctiſſimæ (quod maxime debemus) ſed qua uiuide qua ſi præſentamus & repræſentamus ſolenniter ex inſtitutione & prę/ cepto Chriſti deo patri omnipotenti oblationẽ Chriſti in cruce pro nobis factam, ueluti libro ſecundo declarauimus, & inferius in qua/ dam obiectione clarius aperiemus. Alias duas illationes, docte con

Rex Anglię potentiſs.

futauit rex, nam primo Luther male comparat euchariſtiã cũ bapti ſmo & coniugio, cum coniugiũ in toto ſuſtulerit ex numero ſacra/ mentoꝝ, & recte etiam baptiſmũ. Præterea eſto admittat illa eſſe ſacramenta: tamen illatio eſt friuola non poteſt baptizari aut duce/ re uxorẽ pro alio: ergo nõ poteſt celebrare pro alio, cũ cõſtet eucha/ riſtiã ſingulari prærogatiua præcellere alia ſacramẽta. Nam ſi ita cõ/ tendis omnia ſacramenta eſſe æqualia: ergo ſacerdos nõ poſſet ſe cõ municare, ſicut non poteſt ſe ſacramento pœnitẽtiæ abſoluere, aut ſeipſum baptizare: Vnde cum ſpiritusſanctus uariam operetur per ſacramenta, non poteſt illatio fieri de uno ad aliud: nec unquã dabi/ mus Luthero, etiam ſi rũpatur, baptizantem nõ facere bonũ opus. Quibus ſatis ſuperꝙ liquet impotentia Lutheri fulmina fore contu

Replica Lutheri.

ſa: tamẽ in furioſa ſua inuectione in Sereniſſimũ regem nititur ener/ uare regis robora: nam cũ rex pientiſſimus probat miſſam eſſe opus bonũ, homo uerſipellis diſtinguit de miſſa: nam pro conſecratione & prolatione uerboꝝ ſumpta ſit opus, ſed miſſa ſumpta pro uerbo promiſſionis cum ſigno adiecto panis & uini, non eſt opus noſtrum

ſed dei, nam ſi cætera omnia deſint, & credideris his uerbis Chriſti, hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur, uere miſſam integram habes: deinde ſi acceperis ſignum eadem fide, uſum & fructū miſſę accepiſti: Præterea contendit ſacrificium non poſſe eſſe promiſſionem, quia promiſſio ſit uerbum, et ſacrificium res: quare ſacrificium non ſit promiſſio, nec ſacrificia ueteris legis promittebant futura, niſi per promittere intelligatur ſignificare. Alia.

Has indoctas nugas ante ſeſquiannum in apologia pro inuictiſſimo rege ſcripta, confutaui: Ideo ero hic breuior: nam cum primo diſtinguit de miſſa impudenter truncat ſententiam catholicorum, qui per miſſam intelligunt orationem, conſecrationem, oblationem cōmunionem euchariſtiæ, & gratiarum actionem: & ſic de miſſa ſenſit & locuta eſt eccleſia à tempore apoſtolorum uſque in hūc diem: & ſic ſolide perſtat quod catholici de opere operante & opere operato in miſſa aſſerunt: Sed quòd Luther miſſam (ex ſuo cerebro) dicit eſſe uerba promiſſionis, quibus ſi credatur, iam integra habeatur miſſa, o ſtolidū caput, ſi ſola fide iſtius promiſſionis habetur integra miſſa, cur ergo homines uani, inſtabiles & impij, tot uigilijs formulas miſſę inquiritis, qui iam nouies miſſandi formā Vuittēbergę mutaſtis: et Nerobergeñ. ueſtræ impietatis æmulos eadē incōſtantia ornaſtis? q̄ ſi Pillicani, Butzers, Vuanners, Bugenhagij, ac Carlſtadij formulas cōflaueris: Horatianū mōſtrū facies & plusq̄ Chimerā: Si integra miſſa uerbo℞ iſto℞ tam breui orbe perſtringitur, quid opus fuit tot uerbo℞ ampullis miſſandi formulam Huſmanno præſcribere? unde iacula Emſeri uiri iuxta catholici ac eruditi non ſenſiſſes: quæ (diſpeream) nec tu, nec uniuerſus cœtus impietatis, cum tot uorifragis monachis, ſacerdotibus ac monialibꝰ, repellere poteſtis: Audi obſtinatiſſime, ſi hæc integra miſſa eſt credere promiſſiōi ho℞ uerborum, hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur: quid opus eſt miniſtro ſacerdote? cur in eccleſia conuentum facient, cum quiſquis domi, etiā profundo ſomno ſtertēs id credere poſſit: Nullus ergo ſacerdos huic uel huic dicit miſſam: nec ille uel ille audit miſſam, quia miſſam non facit niſi fides ho℞ uerbo℞, hoc eſt corpus meum &c. Itaq; tot miſſas quilibet in die facit, quoties fidem ho℞ uerbo℞ exercet. In iſta confuſionis & erroris deuia & inexplicabiles labyrinthos ſe proijcit & adhærentes ſuos, ut in barathrum inferi ſimul per-

ducantur: Quomodo ergo miſelli ſectarij tui te ſequuntur, qui menſas inſtruunt, panes frangunt, uinũ in pocula fundunt in medio Eccleſiæ, ut ſic ueriſſimã (ſic decipiuntur) faciant miſſam. O monſtra, ò portenta, ò blaſphemias, uæ uæ & iterum uæ miſeræ Germaniæ, quã cũ perfidi iſti hæretici priſtinæ uolunt reſtituere libertati, eã infinitis erroribus, calamitatibus ac ſeditionibus faciunt ſeruientẽ. Et timendum ne infelix patria noſtra hoc audiat. Nondum ſtatim finis.

Sed uide Chriſtiane lector Lutheri peruerſam impietatem. Hic ubi ſibi commodũ eſt, eum accipere fructũ & uſum miſſæ, qui ſignũ panis ſcilicet & uini, eadẽ fide acceperit. Qui tam ſæpe & ualide clamauit fidẽ ſufficere, torquẽs illud Auguſtini, crede & manducaſti, quid uentrẽ & dentes paras &c. hic iam tũ fructũ miſſæ accipi fatet, dum ſignũ quis acceperit: Cur ergo improbat ſæpius cõmunicãtes, ſicut iam in multis locis aſſolent Lutherani & Carlſtattini? ſi cõmunicare eſt fructũ miſſæ percipere, cur tunc alibi poſtulat, ne laici cõmunicare cogantur in paſchate? ne'ue ullũ eis ſumendæ Euchariſtię tempus indicatur, ſed liber quiſq; ſuo relinquatur arbitrio: Imò uero, ut ne ſæpius in tota uita quiſq; ſumat q̃ ſemel, idq; nõ ante extremũ uitæ diẽ: ꝙ ſi illa præſentibus coniunxeris, intelliges quid poſtulet Luther, Chriſtianum per totã uitã ſemel duntaxat fructũ miſſæ accipere: tam Heroicos Chriſtianos educat & optat Luther.

Sic alius cauillus de promiſſione & ſacrificio facile refellitur, quoniam & uerbis & rebus contrahuntur promiſſiones, quare non pugnant promiſſio & ſacrificiũ, ut in Apologia. Porrò negamus miſſã eſſe promiſſionẽ, licet non fiat ſine promiſſione, licet mirus ſit Chameleon Luther, qui ad omnẽ uentũ circũfertur: Iam enim dicit promiſſionẽ eſſe miſſam: Iam fidem promiſſionis dicit eſſe miſſam: & in inuectione ſua contra regẽ aſſerit, uerba quibus panis & uinũ, fiunt ſignum & ſacramentũ, ſint miſſa. Ecce tria diuerſiſſima, Promiſſionem, fidem, uerba conſecrationis eſſe miſſam.

Ex facto Chriſti non improbari, miſſam eſſe ſacrificium. Cap. VI.

HAereſim ſuã adhuc firmare nititur Luther, miſſa euãgelica eſt illa quæ proxime accedit ad inſtitutũ Chriſti: quoniã exemplũ, inquit, dedi uobis, ut queãdmodũ ego feci, & uos faciatis: Sed Chriſtus nec uerbo nec facto ſacrifi-

cauit in cœna:non enim obtulit deo panem & uinum, ſed diſcipulis porrexit ad manducandum:nam ſedens in menſa, ſingulis idem teſtamentum propoſuit,& ſignum exhibuit: Non eleuauit panẽ,non in templo ſuper altare poſuit,non ſacrificauit:Similiter nullo uerbo ſacrificij uſus eſt in inſtitutione ſacramẽti. Similiter uerba ipſius miſſæ quibus uſus eſt Chriſtus, ſunt uerba promiſſionis,quòd tradetur, quòd effundetur:non meminit ſacrificij,non dixit offerte,ſed comedite,bibite &c.

Sed fragilia ſunt illa & impotentia ad ueritatẽ Euangelicã euertendam: Et primò quidẽ propter ingreſſum rationis,aliqui hæretici Lutherani exemplũ Chriſti uolentes imitari,cœnã inſtruunt in numero apoſtolorum:nam nec Iudam excludunt, quem Chriſtus nõ repulerit. Et dapibus menſas onerant,& pocula ponũt,Crateras magnos ſtatuunt & uina coronant: at Auguſtiſſimus rex Angliæ dudum euicit,non ſic exemplũ Chriſti in miſſa imitandũ,ut per omnia in circunſtantijs & ritibus eum ſequamur: nam ſic non niſi duodecim præſentibus,liceret dicere miſſam,nec niſi ueſperi, & poſt cœnam,aut inter cœnandũ & præuio agno paſchali,& conſecrans ipſe non ſumeret Euchariſtiam,ſicut Chriſtus non legitur in Euangelio communicaſſe: quæ omnia ſunt abſurda, & formula miſſandi hæreticorũ etiã ſe his ritibus non conformat: Vnde nec uerba Chriſti de imitatione exempli ſui,ſonant de ſacrificio miſſæ uel inſtitutione Euchariſtię,ſed de pedũ lotione,ubi humilitatem eos docuit: Nam imitatio Chriſti non cõſiſtit in operibus,miraculis, neq; in ritibus & externis ſignis principaliter, ſed in operibus perfectionis,de quo aliàs:ſufficiat nobis miſſam eſſe ſacrificiũ ex inſtitutione Chriſti, ut libro primo oſtendimus:& hoc ſatis eſt miſſam referre inſtitutũ Chriſti,licet ritus & ornatus miſſę ſpiritus ſancti magiſterio per apoſtolos & Eccleſiã aucti ſint:Sicut enim admonet B. Auguſtinus,Chriſtus uſus eſt modo cõuenienti ſuo tẽpori in inſtitutione ſacramenti, qui modo nõ eſſet cõueniens,nam primo perfecit paſcha legale,& dein incepit Euangelicũ,quod nullo pacto nũc conuenit.

Sed ad rem ipſam,aſſumit Luther & Lutherani omnes. Chriſtus non obtulit in cœna:Quid ſi dicerẽ cũ Emſero noſtro poſt ſanctos patres Chriſtũ ter ſe obtuliſſe:Primo in agno paſchali figuraliter,ubi finem imponens tam ſacerdotio q̃ ſacrificio umbratili; primum au-

fert, ut ſequens ſtatuat ad Hebræos decimo. Secundo in pane & uino ſacramentaliter, ubi hoc nouũ ſacrificiũ & ſacerdotium inſtituit: negare enim (ait Luther) non poſſum miſſam ac communionẽ ritũ eſſe à Chriſto inſtitutum: Ritus autem iſte fuit ſecundum ordinem Melchiſedek in pane & uino. Tertio obtulit ſe in cruce uere ac realiter in ſua ſancta paſſione & ſalutari morte, quæ fuſius proſequitur Emſer. Nam quod conſecrauit, oculos in cœlũ leuauit, benedixit, gratias egit, quę omnia uidentur oblationis indicia, nam ſicq́ ſacerdos pro ſacrificio eleuabat faſciculũ ſpicarꝫ coram domino, ut acceptabile ſit pro nobis: ſimilia habes Exodi 29. & Leuitici octauo dicitur de ſacerdotibus, qui poſtquã leuauerunt ea coram domino: & infra. Tulitq́ꝫ pectuſculum, eleuans illud coram domino de ariete conſecrationis in partẽ ſuã, ſicut præceperat ei dominus. Nume. 6. Suſceptaq́ꝫ rurſum ab eo (Nazaræo, ſacerdos) eleuabit in conſpectu domini, & ſanctificata ſacerdotis erunt: Sic Leuitici decimo, pectuſculũ quoqꝫ quod oblatũ eſt, pro quo Hebræi legunt. Pectuſculũ quoqꝫ eleuationis. Vide quę diximus ſupra libro primo, ſuper illđ Pſal. 71. Erit ſacrificiũ panis in uertice montiũ, id eſt, ſacerdotũ, quando eleuant Euchariſtiã in miſſa: Diceret hæreticus, Luther non negat tibi eleuationem, ſed oblationem, ſiue Chriſtus leuauerit uel minus, ſed Carlſtat negat eleuationem Euchariſtiæ in miſſa: Dicimus Carlſtadium male facere prohibendo eleuationem Euchariſtię in miſſa, quod à temporibus apoſtolorũ religioſe obſeruauit Eccleſia: Ideo merito Luther in hoc ei aduerſatur: Tamen etiam Luther malefacit, negando eleuata deo in altari à ſacerdote offerri, ut ex prædictis liquet, & clarius patet ex capitulo ſeptimo Leuit. iuxta Hebraicam ueritatẽ & LXX. Vbi loquitur de uictima pacificorũ, quomodo debet offerre adipẽ cum pectuſculo: ſubdit להניף אתן תנופה לפני יהוה ad eleuandum ea eleuationem coram domino: noſtra tranſlatio ſententiam ſecuta dicit. Cumq́ꝫ ambo oblata domino conſecrauerit, tradet ſacerdoti, qui adolebit adipem ſuper altare, pectuſculum autem erit Aaron & filiorũ eius: Et Luther in tranſlatione ſua uulgari Germanica interpretatus eſt pro Vuebopfer, ſicut Theruma pro hebopfer, quod interpres noſter pleruncꝫ uertit primitias: licet ut obiter hoc attingam, multum errauit hic Luther in nominis explicatione: nam Exodi trigeſimoquinto, exponit Hebopfer theru-

ma, quia domino eleuetur, ſed Vuebopfer tenupha dicat, quia hinc inde moueatur ad quatuor plagas mundi, orientem, occidentē, meridiem & ſeptētrionem. Hic inquam deprauauit ſcripturam Luther, ſicut totum teſtamentū ſua translatione ſubuertit: nam primo utræque dictiones ſignificant oblationem eleuatam, quorum ſchoreſs ſunt נוף & רום. Secundo non theruma ſed tenupha ſignat iſto modo agitare aliquid & mouere: quoniā thema ſuum נוף non ſignificat ſimpliciter eleuare, ſed in modum crucis ſecundum Hebræos. Tertio obtrudit nobis dolum Iudaicum pro catholica ueritate, nam cū Iudæi eleuauerint per modum crucis oblationes ſuas coram domino, uelut Petrus Alphonſus Hiſpanus, allegat Iohannē conuerſum de concordia legum, titulo quarto, cap. quinto, in magnum teſtimoniū fidei noſtræ, quod omnia ſacrificia etiā in ueteri teſtamento, placita fuerunt deo in forma crucis qua Chriſtus oblatus eſt pro ſalute mundi: Iudęi noſtri uolentes fugere illud myſteriū, fugiunt ad illud mendaciū, quod Luther modo protulit, ſcilicet moueri & agitari hoſtiam ad quatuor plagas mundi, in ſignū quod offeratur deo domino totius mūdi ab ortu ſolis uſq; ad occaſum: At hoc eſſe falſum & confictū, non enim faciunt crucē cū hoſtia ante & retro, ſed primo mouebant à dextra in ſiniſtrā, & rurſus à ſiniſtra ad dextram, deinde ſurſum ac de poſt deorſum. Dicat ergo mihi Luther hæreticus aut Samuel Iudęus, ad quā plagā terræ mōſtrat mouēdo ſurſum & deorſum: & ne ſit ulla dubitatio reliqua, nomina motionū indicant crucē erectā, nomina aūt huiuſmodi motionū uix extorſi ex Helia Iudęo Alemano dum Romę Leuiticum mihi prælegeret (ſolent enim huiuſmodi myſteria occulere) ſunt autē iſta, tenupha ſit molich, mein, maele, & morid: referebat attamē aliquos facere molich ante ſe porrigendo, mein ad ſe mouendo, ✝ tamen hoc nō multum refert: Ex his perſpicuū ſit, hoſtiā leuari eſſe eam offerri, licet nō omne leuare ſit offerre, quod etiam Thargum Chaldæū indicat, ꝙ Leuit. 7. legit, ut eleuetur pectuſculū eleuatiōe corā domino. In hæc parerga placuit excurrere, quoniam & ſi Chriſtus non legitur leuaſſe Euchariſtiā in cœna, tamen plurimū uidebatur cōducere propoſito noſtro, & hæretici modo eleuationē hoſtiæ multū cōtrouertunt ut habeant catholici remotiora & antiquiſſima, quæ hæreticis obijciant.

Iam ad inſtitutū unde digreſſi ſumus, reuertamur. Cum hæretici

aſſumunt Chriſtum non obtuliſſe in cœna. Diximus non uideri ab ſurdum Chriſtum ſeipſum obtuliſſe ſacramentaliter in cœna, quod cuiquam ſuaſibile ſit ex eo quod eccleſia canit: Sacerdos in æternũ Chriſtus dominus ſecundum ordinem Melchiſedec, panem & uinum obtulit, at nuſquam Chriſtus panem et uinũ obtulit hic in mortali corpore niſi in cœna: Viſum eſt etiam aliquibus in exordio naſcentis eccleſiæ miſſam ſolummodo fuiſſe ex uerbis conſecrationis contextam, abſq; uerbis oblationem cõteſtantibus, nam ſacrificij oblatio uidetur potius in rerum exhibitione, quàm in uerborum elocutione aut expreſſione conſiſtere.

Quod ſi etiam detur Luthero id aſſumpti, Chriſtum nõ obtuliſſe in cœna, nihil tamen obtinebit contra eccleſiam, quoniam cum euchariſtia ſit memoriale, ut dominus teſtatur, ſuæ paſſionis, & miſſa eſt repręſentatiua oblationis in cruce factæ, ante cõſummatã paſſionem & mortem non præcedebat ipſius oblatio, ne prior eſſet oblatio eius repræſentatiua, q̃ oblatio realis, figura em̃ debet præcedere ueritatem, ſed repręſentatio ſubſequi, unde ſi uolumus miſſam Chriſti integrare, complicanda eſt cœna in qua conſecrauit, & crux in qua immolauit, et illa fuit perfectiſſima miſſa, quia oblatio realis, cũ in alijs miſſis idem corpus ſolum offeratur in myſterijs, ſine noua ſanguinis effuſione: Et Chriſtũ immolaſſe neceſſario fatebitur Luther in ſua miſſa, quia miſſa ſit teſtamentum Chriſti, & teſtamentum inuoluit mortem teſtatoris, itaq; teſtamentum Chriſti inuoluit mortẽ eius in cruce, ubi obtulit corpus ſuum pro ſalute mundi.

Quod autem ad exemplum Chriſti nos limitat, diximus ab initio, quæ ſint in Chriſto imitanda, nam nec ipſum Lutherũ arbitror ita obtuſum, ut nos ad omnimodam actionẽ Chriſti redigat, ea potius ſeruemus, quæ ſeruanda mandauit: Si quæ inſtituit, ea obſeruemus, quæ colũnæ eccleſiæ & ipſa eccleſia obſeruanda tradidit, nam inſtitutũ à Chriſto in ſe eſt ſeruandũ: Ritus tamen & modus utendi poteſt ſucceſſu tẽporis augeri & mutari: Quod uerbis Chriſtus nõ indicauerit oblationem, non contendimus, nam Euangeliſtæ cœnã dominicã deſcribentes, rem geſtam & hiſtoriam curauerunt ſcribere, non huius uel alterius ſacramẽti formam: Et ad apoſtolos dicẽs: Accipite et manducate &c. non hortabatur eos ad oblationẽ, ſed ad communionem: Sed cum ſubderet: Hoc facite in meam comme

morationem, plus indicat oblationis imitationem, licet utrunq; fiat in memoriam Chriſti & communio & oblatio: Nec dabimus Luthero illa eſſe uerba promiſſionis: Quod pro uobis tradetur, qui pro uobis effundetur, nam priori capite oſtendimus illa fuiſſe uerba enũciatiua rei futuræ, non promiſſiua: Quod ſi etiam iſta uerba eſſent promiſſoria, adhuc nihil obtineret Luther, quia adſunt et alia uerba, quę ad frequentationẽ huius ſacramenti & oblationẽ pertinent ſcz, hoc facite in meã cõmemorationẽ, de quo ſuperius plura.

Stulta impudentia Lutheranorum reÿcitur, qua negant idem poſſe recipi & offerri. Cap. VII.

ALia hæreticorum ratio eſt iſta. Idem ſimul recipi & offerri non poteſt, nec ab eodem ſimul dari & accipi: Quomodo autem ſacerdos poteſt dici offerre euchariſtiam, quã ipſe totã ſumit: Eſt etenim natura ſacrificÿ, ut totum deo offeratur, & nihil hominibus relinquatur: Cur ergo ſacerdotes panem & uinum totum comedunt, nihil relinquentes deo? nam hoc potius eſt auferre deo, & nobis dare, quàm offerre deo, Eſt ergo repugnantia inter miſſam & ſacrificiũ, quia ſacrificium offertur, miſſa ſumitur.

Hanc rationem diluit Sereniſſimus rex Angliæ, quia in meracíſſimo ſe firmet ſophiſmate, non enim repugnant offerre & ſumere, quod in ſacrificÿs ueteris legis liquet, nam quod offerebatur comedebant ſacerdotes offerentes, non autẽ deus, ſicut ait per prophetam. Nunquid ego manducabo carnes taurorum, aut ſanguinẽ hircorum potabo Pſal. 24. Portò ſi Chriſtus & ſacerdos fuit & ſacrificium, cur non potuit inſtituere, ut ſacerdos hoſtiã offerret & ſumeret, adfert pro teſtibus Ambroſiũ, Gregoriũ, & Auguſtinũ. Sereniſſ. rex Anglię.

Certiſſimę & ſolidæ huic ſolutioni obſtrepit Luther in ſua inuectione acerba in regem, & primo quidem de holocauſto Pſal. 50. de quo nihil ſumebat offerens, ſed totũ cremabatur: Et fortius obÿcit regi, ubi ſit in lege ullum ſacrificium, quod recipiebatur, & non totũ penitus cremabatur, irridet poſtea regẽ, quia ea quæ ex agris afferebantur, exiſtimet offerri, ac ſi idẽ eſſet afferre & offerre.

Ad has ineptias reſpondi in Apologia pro rege, quia neſcit aliud ſacrificium quàm holocauſtum, quod totum cremabatur, quid tũc

de ſacrificijs pacificorum, pro peccato, pro delicto: ſicut patet Leuitici ſecũdo, tertio, quarto, quinto & ſexto capitulis, ut latius in Apologia, qa catholicus legens textũ nõ poterit dubitare de uarietate ſacrificiorum, & quod non omnia ſacrificia fuerunt holocauſta. Et ut appareat omnibus quanta inſcitia ſacrarum literarum laboret Luther, cum negat ſacrificium ab offerente ſumi, adduco ei hiſtoriam, primi Regum ſecundo, ubi filij Heli, filij Belial, neſcientes dominum, neq; officium ſacerdotum, in hoc peccabant, quia antequam adolerent adipem, ueniebat puer ſacerdotis & dicebat immolanti, da mihi carnem ut coquam ſacerdoti, dicebatq; illi immolans. Incẽdatur primum iuxta morem hodie adeps & tolle tibi quantumcũq; deſiderat anima tua, infra: Erat ergo peccatum puerorum grande nimis corãm domino, quia detrahebant homines ſacrificio domini, & uir dei dixit ad Heli. Dedi domui patris tui oĩa de ſacrificijs filiorũ Iſraël, quare calce abieciſtis uictimã meã & munera mea quæ præcepi, ut offerrẽtur in tẽplo, & magis honoraſtis filios q̃ me, ut comederetis primitias omnis ſacrificij Iſraël populi mei, expẽde ſingula, deus fatet ſe dediſſe oĩa de ſacrificijs domui Aaron: indignat ꝙ ſumerẽt ante oblationẽ: Cõtra Luther indignat ꝙ ſumãt oblata: Imò negat poſſe ſumi oblata. Quòd ſi quibuſuis cauillis huic textui illuderet: addo, præter partem ſacrificiorum ſacerdotibus debitam ex ſacrificijs, ut præalligatis capitibus Leuitici liquet, textus apertiſſimos, quibus non poterit calumniã ſtruere, Leuitici ſeptimo, ubi deſcribit legem ſacrificij pro delicto, & ſubiungit: omnis maſculus de ſacerdotali genere in loco ſancto ueſcetur his carnibus, quia ſanctũ ſanctorum eſt: Euadet Luther, qui maſculus comedet de carnibus non oblatis. Euaſio iſta nullũ habet fucũ, quia fruſtra præciperet eis ueſci in loco ſancto, niſi eſſent oblatæ, nec adderet, quia ſanctũ ſanctorum: prꝫterea loqui textũ de oblatis, patet ex eo quod ſubdit. Ad ſacerdotẽ qui eam obtulerit, pertinebit, ſacerdos qui offert holocauſti uictimã, habebit pellẽ eius. Dicat mihi Luther, quid habebit ſacerdos de ſacrificio pro peccato & pro delicto, an fumũ & cineres tm̃? Cogit fateri, idẽ primo oblatũ deo, poſtea ſumi à ſacerdote offerente: quare mẽdacijs nitit Lutherus, cõmunionẽ et oblationem repugnare inter ſe. Et ut iugulemus eũ, adferat alius locus eiuſdẽ cap. Omne ſacrificiũ ſimile, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula uel in ſarta

gine præparatur, eius erit ſacerdotis à quo offertur, ſiue oleo cōſperſa ſiue arida fuerit. Audis'ne impie audis? ſacrificium ſimilę eſt totū offerētis ſacerdotis, nō pars: quid faciet ſacerdos, nōne ſumet & comedet? Et ne hiſcere queat aduerſarius, audiat ſecundū locū ſequētem. Si uoto uel ſponte quiſpiā obtulerit hoſtiā, eadē edet die: ſed & ſi quid in craſtinū remanſerit, uesci licitū eſt: quicquid aūt tertius inuenerit dies, ignis abſumet: Si qs de carnibus uictimæ pacificoꝝ die tertio comederit, irrita fiet eius oblatio, nec proderit offerenti. Cōtra hos apertiſſimos textus clamat Lutherus. Idē ſimul recipi & offerri nō poteſt: ſacerdos non poteſt offerre, quod comedit. Quòd ſi Lutherus pertinacius inſtet: Et ſi aliqua genera ſacrificioꝝ in uſum humanū uenerint ac cibū, nō tñ tamē holocauſtū, quod fuit perfectiſſimū ſacrificij genus: Ideo nec perfectiſſimū noſtrū ſacrificiū, q̄d refert figurā holocauſti, uenire debet in uſum cibi humanū: Hęc iacula nos impēdio repellimus, & primo dicimus. Quod holocauſtum non uenit in cibum hominis, non fuit, quia ratio ſacrificij cibo repugnet (nam ſic omni ſacrificio repugnaret) nam idē prius poterit eſſe ſacrificium & poſtea cibus ut diximus: ſed quia holocauſtū ex modo ſuæ oblationis, cum totum cremabatur, fiebat ineptum uſui humano, niſi quis cineribus pateretur ſe repleri. Secundo dicimus uere quidem holocauſtum figurale fuiſſe materiali igne abſumptum: at hoc de holocauſto uere ſentire, Iudaicam exuperaret impietatem: Quàm gratus eſt Luther Chriſto & morti eius, qui non contentus flagris, cruce, ſpinis, clauis & lācea, niſi & igne admoto corpus Chriſti exureret, id quod Iudæi nō ſemel cum euchariſtia facere conati ſunt: at nos authoritatē ſcripturæ & eccleſiæ ſequētes dicimus, holocauſtū noſtrū torrere non rogo, non ſtrue lignoꝝ, ſed igne charitatis in ara crucis totū flagrauit, maiorē hac dilectionē nemo habet, q̄ ut animā ſuam ponat quis pro amicis ſuis: Sicut Hieremias aſſimilat ſermonē dn̄i: Hiere. 20. Et factus eſt in corde meo, quaſi ignis exæſtuans, clauſusq; in oſſibus meis: & defeci ferre non ſuſtinens: quanto plus excellentiſſima charitas Chriſti facta fuit ut ignis exęſtuans: cum ita ardenter ſitiret ſalutē generis humani: Ipſe enim quaſi ignis conflans, Malach. 3. Sic ergo erit ſpiritale holocauſtū, ſpiritali etiam igne cremabatur: nec eſt qui abſcondat ſe à calore eius, Pſal. 18. De tali igne loquebatur S. Iohannes, Ille uos baptizabit in ſpiritu ſan-

cto & igne. Hoc ergo noſtrum eſt holocauſtũ, hoc iuge noſtrũ ſacri-
ficiũ, hoc pacificorũ hoſtia, hoc ſacrificiũ pro peccato & delicto no-
ſtro: fateatur ergo Luther idẽ primo eſſe ſacrificiũ & deinde cibum
noſtrũ, ut agnus paſchalis, Exo. 12. panes propoſitionis, Leuit. 24.
Quod uero clamat Luther, Id q̃d dat à deo, nõ offerri deo, dixim⁹
in alia dilutione: Q, uero negat primitias frugũ ex agris offerri, ſed
afferri tantũ, cõfutauimus: cũ Nume. 5. oblationẽ teſtetur textus, ſic
enim ibi legit. Omnes q̃q; primitiæ, quas offerũt filij Iſraël, ad ſacer-
dotẽ pertinẽt: & quicq̃d in ſanctuariũ offert à ſingulis & tradit mani-
bus ſacerdotis, ipſius erit: & ne cauilleris eſſe uitiũ ſcriptoris, offertur
pro affert, Hebraica ueritas te repellit, quæ utitur hoc uerbo יקריבו
ſimiliter & LXX. in æditione Græca legunt προσφέρωσι quare in re
tam ſeria contra ſumma fidei noſtræ myſteria nihil niſi inanes cauil-
los, leuiſs. nugas, ſcabra affert mẽdacia, & ſophiſmata captioſiſſima.

Miſſa etſi ſit memoria ſacrificij, poteſt tamen eſſe ſacrificium, contra Lutherũ, Zvuingliũ, & Vrbanũ. Cap. VIII.

1 INſolentius aũt & hanc q̃q; paſſim iactãt rationẽ hęretici.
Memoria rei nõ eſt res: ſed miſſa omniũ ſentẽtia eſt ſolũ
memoria ſacrificij Chriſti: Itaq; non erit ſacrificiũ, ſemel
enim oblatus eſt Chriſtus, noluit deinceps rurſus offerri,
ſed memoriã oblatiõis ſuę uoluit à credẽtibus fieri. Zvuinglius ſic re-
2 ſpõdet ad ſanctos patres. Non quidẽ eos uoluiſſe miſſam eſſe ſacrifi-
ciũ, ſed memoriã ſacrificij: citat Chryſoſtomũ, qui ſuper epiſtola ad
Homil. 17 Hebræos ſic inquit. Nonne per ſingulos dies offerimus? offerimus
quidẽ, ſed recordationẽ facietes mortis eius: & una eſt hęc hoſtia, nõ
multæ. Quõ una eſt, & nõ multæ? Et quia ſemel oblata eſt illa, obla-
ta eſt in ſancta ſanctorũ. Hoc aũt ſacrificiũ exẽplar eſt illius, idipſum
ſemper offerimus, nec nũc quidẽ aliũ agnũ, craſtina aliũ, ſed ſemper
idipſum. Proinde unũ eſt hoc ſacrificiũ: alioquin hac ratiõe quoniã
in multis locis offert, multi ſunt Chriſti? Nequaq̃, ſed unus ubiq; eſt
Chriſtus, & hic plenus exiſtens, & illic plenus, unũ corpus: ſic enim
qui ubiq; offert unũ corpus eſt, nõ multa corpora, ita etiã & unũ ſa-
crificiũ. Pontifex aũt noſter ille eſt: qui hoſtiã mũdantẽ nos, obtulit:
ipſam offerimus & nũc quæ tũc oblata q̃dẽ, cõſumi nõ poteſt. Hoc
aũt q̃d nos facimus, in cõmemorationẽ q̃dẽ fit eius q̃d factũ eſt: hoc
enim facite, inq̃t, in meã cõmemorationẽ: non aliud ſacrificiũ, ſicut

pontifex, ſed idipſum ſemper facimus, magis aũt recordationẽ ſacrificij operamur. Iuuare poſſem eoꝝ impietatẽ, quoniã ipſi etiã ſchola 5
ſtici doctores, & eoꝝ anteſignanꝰ Thomas de Aquino, hoc fatent. Nã in tertia parte ſum. q. 83. declaraturus celebrationẽ Euchariſtiæ eſſe immolationẽ Chriſti inquit. Sicut dicit Augſt. ad Simpliciũ. Solent imagines eaꝝ reꝝ nominibꝰ appellari, quaꝝ ſunt imagines: ſicut cũ intuentes tabulã aut parietẽ pictũ, dicimus, Ille Cicero eſt, ille Salluſtius: Celebratio aũt huius ſacramẽti imago quædã eſt repræſentatiua paſſionis Chriſti, quæ eſt uera immolatio: ideo & celebratio huius ſacramẽti dicit immolatio Chriſti. Ex q̃ ſic ratiocinamur. Pictus homo nõ eſt homo, nec pictus Cicero eſt Cicero. Itaq; miſſa non eſt oblatio, quia ſimiliter ſolũ eſt imago immolatiõis iuxta dictã declara
tionẽ. Confirmat Zvuinglius etiã ex eo quia q̃d ueteres miſſam dixe 4
runt oblationẽ: hoc nõ alia ratiõe factũ eſt, q̃ ſicut hodie celebramus Natalẽ aut reſurrectionem Chriſti: ſed iſta celebratione nõ facimus Chriſtũ denuo naſci, neq; denuo reſurgere: ergo & cõmemoratiõe
oblationis à Chriſto factæ, nõ iteꝝ eũ offerimus. Preterea cũ Eucha 5
riſtia ſolũ ſit ſignũ adiectũ pro cõfirmatione diuinæ promiſſionis nobis factę de remiſſiõe peccatoꝝ noſtrorũ: nõ uidetur quomodo poſ
ſit eſſe ſacrificiũ & ſimul ſignũ promiſſionis: Simile eſt huic, q̃d ſcho 6
laſtici & ſermocinarij dicunt Euchariſtiã eſſe arrã & quaſi pignus futuræ beatitudinis, iuxta quod ſolent canere in feſto eius, eodẽ Thoma Aquinate authore. O ſacrũ conuiuiũ in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis eius, mẽs impletur gratia, & futuræ nobis gloriæ pignus dat. Si ergo eſt pignus, quomõ poterit eſſe ſacrificiũ.

Ad illa oĩa p ordinẽ reſpõdemus: primo aperiẽdo falſam intelligentiã hæreticoꝝ, unde eos labi contingat, nã in foribus mox delinquunt, quãdo miſſam uolũt eſſe repræſentationẽ cœnæ dominicæ, q̃d eſt falſiſſimũ: nõ enim res magna foret, ut Chriſtus ſui cõuiuij nobis memoriale relinqueret, ſed miſſa memoria eſt paſſionis & mortis Chriſti, & in huius amoris memoriã nobis reliquit: Ideo in Euchariſtiæ inſtitutiõe meminit traditiõis & ſanguinis effuſionis, id q̃d ſuperius quoq; docuimus: Vnde apparet q̃ ſtulte faciant, qui reiecto nomine miſſæ officiũ illud celebre cœnã dñi appellant. Secundo iuxta priora intelligere oportet, miſſam non eſſe nudã memoriã, paſſionis & oblationis Chriſti: quia ſic pictura eſt eius repræſentatiua, aut de

uota meditatio, aut actio ſimilis ſicut in die paraſceuês, ſed ultra memoriale eſt ſolennis repræſentatio, & noua oblatio hoſtiæ oblatę in cruce. Tertio id quoq; menti inſideat, licet eadē hoſtia quæ offert in miſſa & in cruce ſed nō idē modus offerēdi: quare alia ratiōe eſt ueritas, alia ratiōe eſt memoria: Veritas eſt in hoſtia, in ſacrificio: ſed modi offerēdi memoria eſt & repræſentatio, quibus ſic præmiſſis diluamus obiecta. Primo cū aſſumit, miſſa eſt memoria oblatiōis, ergo nō eſt oblatio. Dicimus, licet miſſa ſit memoria, nō tñ eſt tātū memoria, ſed etiā ueritas: Ideo illatio non ualet: Porrò miſſa eſt memoria q̄ ad modū offerendi, & ſic certe nō eſt illa oblatio, ſed eius memoria, qa quaſi infinitū differunt in acceptatiōe diuina modus offerendi in cruce, & modus offerendi in miſſa: ideo cū miſſæ oblatio ſit finiti ualoris, & plures miſſæ ſimul fiunt, etiā in eodē tēplo, etiā pro eadē perſona: ubi unica oblatio in cruce pro omnibus ſatisfaciebat, de q̄ plura in alia ratiōe, quis ſit effectus oblatiōis in miſſa: Iam ergo liquet non eſſe abſurdū, ex memoria prioris ſacrificij Chriſti fieri ſacrificiū ſecūdum ritū Melchiſedek, tēpore poſterius: Ad Chryſo. dicimus quod proculdubio ipſe ſenſit miſſam eſſe ſacrificiū, q̄d liquet ex formula ſua miſſandi, qua in hunc diē Græci familiarius utunt, ex homil. 51. ſuper Matth. & homil. 83. ibidē ex homil. 2. ſuper 2. ad Timoth. & homil. 60. ad populū Antiochenū, & homil. 69. Quod aūt hic citāt Chryſoſt. ſuper Epiſtola ad Hebrę. maxime ſuſcipimus uerba eius, quoniā nullibi alias & expreſſius & ſæpius affirmat nos in miſſa offerre q̄ hic. Sed ad hoc non aſpicit Zuuinglius, ſed ſolū unde lædat: offendit ergo q̄d Chryſo. dicit eſſe memoriā ſacrificij Chriſti & recordationē: at nos adeo ueneramur hęc uerba, ut negemus eū catholicū eſſe qui illa negare auſit: Et rectè quidē dicit nos magis recordationē ſacrificij operari, qm̄ etſi in miſſa fiat oblatio Euchariſtiæ, quę ſuos habet effectus: tñ nullius ualoris eſſet oblatio, niſi in uirtute oblatiōis in cruce factæ, cuius eſt memoria, à deo acceptaret, de q̄ infra. Sed hoc decipit Zuuingliū, qa ſeductus à Luthero certis regulis lacerat ſcripturas ac dicta patrū: Sicuti & iſte mos eſt Lutheri, cū locū aliquē habet ſcripturę, ſine excluſiōe prolatū, mox eū in anguſtias cōtrahit & coarctat, adiecto excludēdi ſigno: Vt nō fruſtra eū irrideat Cochlęus noſter & ſolariū theologū nūcupet: ſcriptura em̄ dicente fides iuſtificat, Corruptor ſacrarū literarū ſtatim deprauauit, eliciens

Cochlæus.

hãc. Sola fides iuſtificat: hũc deprauãdi modũ imitatus Zuuinglius, Zuuinglius.
dũ Chryſoſtomũ legeret dicere miſſam eſſe memoriã & recordatiõ
nẽ oblatiõis Christi: cõfeſtim intulit, miſſam eſſe ſolã recordationẽ,
quã illationẽ deſtruximus in præambulis, nõ ergo cogat uel Luther
uel Zuuinglius ſcripturas & dicta patrũ in hos angulos excluſionis.
At iterũ de S. Thoma, dicimus hereticos nondũ protuliſſe iſtũ lo
cũ in mediũ, quẽ ſi habuiſſẽt, Stẽtoris uoce pro uictoria inſonuiſſẽt:
at nos eos ꝑuenimus hæreticos, & intelligentia uerborũ Thomæ li-
quet ex tertio ꝑambulo, nã duplicẽ modũ ponit Thomas, quo miſſa
poſſit eſſe ſacrificiũ, primus per ſolã repræſentationẽ oblatiõis factę
in cruce, ſic uerũ eſt miſſam nõ eſſe oblationẽ, ſed memoriã eius, ſicut
nec pictus homo eſt homo. Secũdus eſt quantũ ad effectũ paſſiõis
dominicæ cuius efficimur participes hoc officio, & ſic eſt ueritas &
uera oblatio in ſe, & tũc illatio nõ ꝓcedit, pro utroq; modo citat quã-
dã orationẽ Eccleſiæ in ſecreta dominicæ. Quoties huius hoſtiæ cõ
memoratio celebratur, opus noſtræ redẽptiõis exercetur. Habes ergo un
de oblatio miſſæ imagini, unde ueritati reſpõdeat. Et ꝗd hæc & non
alia ſit S. Thomæ mens, liquet ex eo, quod ad primũ modũ affirmat
Chriſtũ dici immolari, nõ ſolũ in miſſa, ſed etiã in figuris ueteris teſta
menti, citat ad hoc illud Apoc. 14. Quorũ nomina nõ ſunt ſcripta in
libro uitæ & agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.

Ad quartũ reſpõdemus annuã nos agere cõmemorationẽ in die
paraſceuês mortis Chr̃i, ſicut natiuitatis, reſurrectiõis, & aſcenſiõis,
& de illo rememoratiõis die argumẽtũ currit paribus pedibus, unde
in die reſurrectiõis nõ facimus Chriſtũ denuo reſurgere, ſic neq; in
die paraſceuês facimus eũ denuo mori, ſed religioſa pietate gratias
agimus deo de tot & tantis redẽptiõis noſtræ ſacramentis. At cũ ſo-
phiſtice ſe cõuertit à die paraſceuês ad officiũ miſſæ: nugatur impie,
nã aliter fit memoria paſſiõis & mortis Chriſti in die paraſceuês, ali-
ter in miſſa: In die paraſceuês meditãda proponit Eccleſia fidelibus
geſta eiuſdem diei, ſicut quolibet alio die feſto, ſed in miſſa ita fit me-
moria oblationis Chriſti, ut & ipſe iterũ offeratur deo patri, licet alio
modo, ꝙ in cruce fuerit oblatus: Ideo ſuperuacue uereturLuther cũ
ſuis ſectarijs, ne Chriſtus iterũ crucifigatur. Seponant hunc timorẽ
myſteriorum imperiti, nec crucem, nec clauos, nec lanceam ſentit
Chriſtus in oblatione, ſed iuge deſiderium Eccleſiæ anhelantis in-

gredi poſt ſponſum ad ſancta ſanctoꝝ. In forma argumenti ſuſtine
uſqꝫ ad ultimã illationẽ. Ergo & cõmemoratione oblationis Chriſti
eum non iteꝝ offerimus, dicas eo modo quo prius uere oblatus fuit
in cruce: Sic aſſentimur: Si uero ad myſticã oblationem reſpicias, ſic
negamus, qm̃ huius eſt ueritas, alteriꝰ eſt rep̃ſentatio in hoc officio.
Id quod de ſigno aſſumit eſt nugaciſſimum, nam adeo ſignum &
ſacrificium non repugnant, ut omne ſacrificium ueteris legis ſimul
etiam ſignum fuerit & ſacrificium, ut de agno paſchali, de holocau-
ſto, pacificis, iugi ſacrificio et cætera. Porrò ſic euchariſtia eſt ſignũ,
quod etiã ſit res, nam & ſi ſpecies uiſibiles panis & uini ſigna ſint tan
tum, tamen corpus & ſanguis ſunt res, & ideo cum alia ſacramenta
ſigna ſint ſolummodo gratiæ, euchariſtia non ſolum ſignificat, ſed
etiam continet gratiam, unde plures effectus promanant & fructus
uberrimi, de quo alias plura, nec debet Luther impie extollere uer-
ba promiſſionis ultra ſigna euchariſtiæ, nam uerba promiſſionis, nõ
ita continent (ſed ſolum ſignificant) gratuitũ dei effectum, ſicut ſi-
gna ipſum continent: Tantum enim promouit inſania in Luthero,
1 ut in has prorumperet impietatis uoces. In hoc ſacramento magis at
tendenda ſunt uerba promiſſionis, quàm corpus & ſanguis Chriſti.
2 Attendentes magis ſacramentum quàm uerba promiſſionis per-
3 dunt fidẽ. Conſideratio per fidẽ quare Chriſtus ibi eſt, obliuiſci facit
tam adorationis huius ſacramenti, quàm reuerentiæ exhibitionis.
4 Habeat fidelis ſacramentum pro ſigno promiſſionis, & ſolum atten
5 dat uerba promiſſionis & occupetur circa promiſſa & non curet an
ſit ibi anima uel diuinitas, nec cogitet de reuerentia exhibenda ſacra
mento. Hæc portenta Taulerina attulit nobis Ludder cum ſuis uer
bis promiſſionis: Nam & ſi conſecratio euchariſtiæ non fiat ſine uer
borum forma, tamen efferre uerba teſtatoris (ut more Lutheri lo-
quar) ultra ipſum teſtatorem, quanta hæc dementia, adde quod nos
negauimus formam uerborum huius Sacramẽti eſſe promiſſoriam,
ſed enunciatiuam: Sed hoc omne ſuperat delyrium, quod uult fide-
lem occupari dumtaxat circa uerba promiſſionis, & non circa cor-
pus & ſanguinem Chriſti, cum tota intentio Chriſti contrarium do-
ceat, noluit enim in hoc nos eſſe nominales, ſed ad res geſtas remiſit,
ut mens intenta eſſet circa paſſionem Chriſti & mortem. Hoc in-
quit facite in meam commemorationem: Et Paulus inquit: Quo-

tieſcunq; manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec ueniat, hic te magiſter, hic te Apoſtolus docet in quo debeas occupari, quare nullus fidelis aurem præbeat Luddero, qui docet illa negligere, & noua proponit curanda & attendenda, nam ſi Luthero credideris, libros continentes uerba promiſſionis adorabis, & uenerabile ſacramentū euchariſtiæ negliges, ſicut à multis Lutheranis, proh pudor euchariſtia deſpectius quàm à Thurca tractatur, nā ſi anima fidelis hæc meditatur, quæ dñs præcepit & Apoſtolus docuit, quō nō ædificaretur, cōſiderās Chriſtū tā bonū, ſuauē, miſericordē et liberalē, ut cū in forma dei eēt, ut nos redimeret, exinaniuit ſeipſum formā ſerui accipiēs, factus obediēs uſq; ad mortē: Quis pro tāto amore Chri nō accederet ad redamandum eū, ad ſperandū in eo, ad dulciter inhęrēdū ei: Si enī ita Chro adhæſerimus & eū ſuper oīa pure dilexerimus, nulla certe aut minima nobis cura adhibēda eſt promiſſionū: Seruorū eſt propter promiſſiōes ſeruire dño, liberorū eſt propter ſuauē charitatē obedire dñis: Vnde ſi Lutheri praua monita ſectabimur, & ſacramentū & rē ſacramenti unà cū promiſſionibus diuinis amittemus, qui enī reſpicit ad promiſſiones mercenarius eſt, ſed qui obtutu amoris in omnibus morē gerit, hic filius eſt et hæres. Quod poſtremo de pignore affert, nullius eſt momenti, nam & ſi euchariſtia pignus ſit nobis à deo datum uitæ æternæ, tamen quando reddimus deo in miſſa eſt ſacrificiū: Itaq; eadem res eſt pignus & ſacrificium: pignus quando datur, ſacrificium quando redditur.

Oſtenditur illa non eſſe connexa, oblationem euchariſtiæ & communionem. Cap. IX.

COrradunt hæretici ubi poſſunt, quæ fucis illita eorum errorem rudibus apparentem faciant: Vnde etiam has afferunt ineptias: Laici et ſimiliter infirmi ſumentes euchariſtiam non dicuntur ſacrificare, ſed ſolum communionem ſumere, & nihil plus uidetur facere ſacerdos celebrans ultra cōſecrationem, quare nec ille cenſebitur ſacrificare: Corroboratur ex eo quod apoſtoli perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, quod ſi ſacrificium fuiſſet euchariſtia, ſicut perſeuerebant in templo orantes, ita

& in templo ſacrificaſſent, & non in domo priuatá & prophana: Hoc idem factum Chriſti indicat, qui non in tẽplo (ubi ſacrificia ſolent offerri) ſacramentum inſtituit, ſed in cœna ſuper menſam in cõuiuio. Confirmant etiam ex eo quia tam acceptum ſacrificium obtulit Chriſtus & tam perfectũ, ut non fuerit neceſſe aliud ſacrificiũ uel per apoſtolos uel per eccleſiã offerri, eo quod deus omnino placatus ſit nobis morte filij ſui, nullo alio ſacrificio placandus. Addũt quod nitẽtes ſacrificare, faciũt iniuriã Chriſto, quaſi ipſe nos nõ ſufficienter redemerit, aut ſuum ſacrificiũ non fuerit ſufficiens, ſed primum expleatur & ſuppleatur per ſacrificium noſtrũ, quod omnino eſt abſurdum & perfectiſſime redemptori noſtro iniurioſum.

Ad iſta reſpondemus, & primo quidem fatemur, per ſumptionẽ non offerri Euchariſtiam, quia eſus ſacrificij eſt poſterior oblatione: Ideo non ſolum laici, ſed nec ſacerdotes in miſſa uel extra miſſam ſumendo offerunt, ſed oblatio euchariſtiæ eſt poſterior conſecratione & prior communione, quando miniſter celebrans in perſona eccleſię dicit, Vnde & memores domine nos ſerui tui &c. offerimus pręclarę maieſtati tuæ de tuis donis ac datis &c. Supra quæ propitio ac ſereno uultu reſpicere digneris & accepta habere, infra. Supplices te rogamus omnipotens deus, iube hæc præferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuũ, in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ &c. Quod ex ueteri teſtamento etiam fit perſpicuum, cum prius fiebat oblatio, & dein oblata comedebãtur, aliqua à ſolis ſacerdotibus, aliqua etiam ab ipſis laicis, licet non habemus ex ſcripturis, an ſacerdotes certa uerborum forma ſacrificauerint, aut ſolo incenſo aut eleuatione in loco ſancto, et ita ipſa exhibitione rei, facta fuerit oblatio, quare mirum eſt Lutherum non rubere de tam infantili cauillo. Laici dum ſumunt euchariſtiam, non ſacrificant, ergo nec ſacerdotes in miſſa, quaſi ſacerdos non aliud ageret, quàm ſumere ſacramentum in miſſa.

Per idem reſpõdetur ad illud ex Actis apoſtolorum: fractio eñ illa panis circa domos in exordio naſcẽtis eccleſiæ erat exhibitio ſeu traditio euchariſtiæ ſumendæ, nam hoc ſignificat frangere panem in ſcripturis, iuxta illud, frange eſuriẽti panem tuum Eſaiæ quinquageſimooctauo, Hoc eſt diſtribue, impartire, unde ridenda eſt Hiebmaioris & aliquorum aliorum hæreticorum inſcitia, qui cum legãt

de euchariſtia in ſcripturis, quod exprimatur per fractionem panis, exiſtimauerunt nō per multas hoſtias cōſecrandam euchariſtiā, ſed integro pane conſecrato, frangatur poſtea per partes uolentibus ſu- mere, adeo procliues ſunt hæretici ad obſeruantiam eccleſiæ deſtru endam, etiam ſi neſciant quid uerba apud grāmaticos in ſcripturis ſignificent, fatemur ergo apoſtolos circa domos fregiſſe panem, id eſt, diſtribuiſſe euchariſtiam, quia ſumptio nō eſt ſarificiū, ſed quod apoſtoli prius nō obtulerint euchariſtiā, poſt eius conſecrationē, hoc oſtēdere neqꝫ hæretic⁹. Et licet circa domos fregerūt apoſtoli panē, tamen ex hoc non probauit hæreticus nullas habitationes in illis do- mibus fuiſſe conſecratas: Veriſimilius eſt apoſtolos conſecraſſe & obtuliſſe in locis ſacris & dedicatis iuxta ſpiritusſancti inſtructionē, nam antequam Chriſtiani permitterentur habere publica templa, et apoſtoli & ſancti pōtifices ſolebāt domos priuatas in eccleſias conſe crare, aut aliquam habitationem domus, ut de S. Cęcilia, S. Hilaria, S. Lucina & alijs conſtat, nihil ergo ex hoc probabis.

Porrò nihil prouincit aduerſarius ex facto Chriſti, quia nec tēplū eſt neceſſariū ad oblationē, cum alioquin maximū ſacrificiū mundi, etiā hæreticis fatentibus nō fuiſſet ſacrificiū, oblatio ſcilicet, Chriſti in ara crucis, non eñ in tēplo Chriſtus crucifixus eſt & mortuus, ſed in mōte caluariæ in Golgatha, Porrò quod Chriſtus admirabile il- lud ſacramentū in cœnaculo inſtituit, non in tēplo: ratio congruita- tis eſt obuia, quia uolens finē oſtendere ueteris legis ceſſationē lega- lis ſacrificij, ſe uerꝫ eſſe agnū paſchalem qui tolleret peccata mundi, quodqꝫ nouū iam inſtitueret teſtamentū, hæc fecerunt, ut poſt cœ- nam agni paſchalis, mox ſaluberrimū hoc inſtitueret ſacramentum.

Confirmatio autem rationis ultro ſe prodit, nam ipſi non nega- mus, tam perfectum fuiſſe ſacrificium Chriſti, ut non ſit neceſſe a- liud offerri per eccleſiam, non enim aliud, ſed illud idem ſacrificium offert ſacerdos in miſſa, quod Chriſtus, licet non eodem modo, ut in ſuperioribus diximus: Vnicum autem eſt hodie & iuge ſacrifi- cium in eccleſia externum, pro tot & uarijs ueteris legis ſacrificijs. Sed quod ex duobus in contrarium pugnat, ſcilicet, quia deus ſit no bis placatus: Et quia ſacrificium illud fuit ſufficientiſſimum ideò ad- dere huic oblationi ſit iniuriari Chriſto. Reſpondeo hoc argumen- tum æque militat contra baptiſmū, pœnitentiam, fidem, pręcepta et

omnia: Nam dicet quis more hæreticorum. Deus eſt nobis placatus morte filij ſui, & ſacrificiũ ſuũ fuit ſufficiẽtiſſimũ: Ideo iniuriã facio, exiſtimãdo baptiſmũ neceſſariũ, aut pœnitẽtiã, aut fidẽ &c. quia q̃d deeſt ſacrificio Chriſti, ſupplet fides, baptiſmus, pœnitentia &c. Et quomodocunq; diluet hæreticus hoc obiectũ de fide & baptiſmo, ſimiliter nos diluemus de miſſa. Si dixerit, ſacrificiũ Chriſti eſſe in ſe ſufficientiſſimũ, tamen fides ſit neceſſaria ad hoc ꝙ fiat particeps huius ſufficientiæ, ſimiliter baptiſmus, pœnitẽtia &c. Nihil moramur, quoniã & nos dicimus ſacrificiũ Chriſti in ſe eſſe ſufficientiſſimũ, tñ huius fontalis plenitudinis efficiunt participes catholici per ſacramẽta, per fidẽ, per obſeruantiã mandatorum dei: nã per iſta quaſi per cãnales applicant merita paſſionis Chriſti fidelibus, ſcilicet per ſacramenta, per miſſas, per orationes, per bona opera.

Et cũ inquis, Deus eſt placatus per paſſionẽ filij, hoc poſſet referri ad peccatũ primi parẽtis, unde totũ genus humanũ erat excluſum à regno cœlorum, ſed propter peccata particularia, quę quotidie committimus, deũ iterũ facimus nobis iratũ: Sed eſto in uniuerſum accipiatur, ſicut credo debere accipi, qa nemo potuit ſatiſfacere pro peccato niſi Chriſtus: Itaq; deũ fecit nobis placatũ, uerum eſt nobis, q curamus nos effici participes huius paſſionis per ſacramenta, fidẽ &c. nã ethnico non credenti, non placatus eſt deus ſuper peccato originali uel actuali, quia nõ reddit ſe participẽ illius paſſionis: Non enim ſufficit eſſe bonã medicinã, niſi applicetur debite infirmo, ut medicina operetur ſanitatẽ: Sic non prodeſt medici noſtri Chriſti ſufficientia, niſi applicet, q̃d fit modis prædictis: Et rotũde dixerũt Theologi noſtri. Chriſtus pro omnibus paſſus eſt, & omnibus meruit ſufficiẽter, ſed non omnibus efficaciter: Vbi aũt paſſio Chriſti habuerit efficaciã, docet ipſe apud Iohannẽ. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet, q̃ ut animã ſuã ponat pro amicis ſuis. Ergo pro amicis eſt efficax paſſio Chriſti, & qui ſint amici, ſubdit. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio uobis: ergo obſeruantes præcepta dei participes fiunt meritorum Chriſti: Ideo liquet q̃ impie ſeducãt hæretici ſimplicẽ plebeculã prædicando, Chriſtus pro nobis paſſus eſt, pro nobis ſatisfecit, pro nobis ſacrificauit, quare non eſt opus nos ſatisfacere, nos offerre: Nam Chriſtus & pro Iudæo, pro Thurca, pro Iuda, pro dãnatis Chriſtianis eadẽ fecit, & tamen miſſi ſunt in ignẽ æternũ: Dicunt

iſti non crediderunt, ego credo: & dæmones credunt & contremiſcunt: Oſtēdas ſolam fidē ſufficere: Contrariū docuit me apoſtolus Paulus: Si fidē exiſtimas neceſſariā ultra paſſionē Chriſti: cur & alia in ſcripturis præcepta, etiam non agnoſcis pari ratione neceſſaria.

Sic cauillus de ſufficientia & iniuria ſponte ruit: ſicut enim per baptiſmum nihil derogatur ſufficientiæ, & ſacrificio Chriſti nulla fit iniuria, quia & baptiſmus omnē ſuā efficaciā habet à merito paſſiōis Chriſti: unde omnis perfectio baptiſmi in laudē & meritū paſſionis referatur neceſſe eſt: Sic & de ſacrificio altaris dico. Nā quod Chriſtus meruit in paſſione ſua Eccleſiæ in plenitudine: Hoc quaſi per partes diſtribuit per ſacramēta, per fidē, per orationes, per bona opera, per clauiū poteſtatē &c. Ergo ſine iniuria perfectiſſimi ſacrificij in cruce, idē Chriſtus offertur in miſſa: & quod in cruce offerendo meruit in quadā plenitudine: hoc idē per partes finite applicatur per ſacrificiū miſſæ: Vnde etiā ſacrificiū miſſæ omnē efficaciā & uirtutē habet merito ſacrificij in cruce facti, quare omnis laus miſſæ redūdat in honorē & laudē paſſionis Chriſti: Ideo fruſtra ſe fatigant hæretici his captiunculis decipientes populū, ac ſi ſacrificiū miſſæ cederet in cōtumeliā ſacrificij crucis: Et licet aduerſarij ita argumentent, quaſi non eſſet alius effectus huius ſacrificij, q̄ placare deum offenſum, tamen multi etiam alij ſunt effectus huius ſacramenti & ſacrificij, quia ſacrificio iſto ſatiſfacimus pro peccatoꝝ pœnis tam pro uiuis q̄ mortuis: proderit ſacrificiū miſſæ ad ampliorem donorum diuinorum conſecutionē, confert ad liberationem imminentium periculorum ſcilicet à peſte, bello, fame, tempeſtate &c. offerimus in miſſa pro ſalute corporis & animę. Gratias agimus deo pro acceptis beneficijs: In præſenti uita digne offerenti confertur gratia, & in futuro adipiſcitur gloriā æternā. Confert ad præſeruationem à futuris peccatis: ſed quorſum rapti ſumus, non eſt inſtituti noſtri explicare fructus ſacrificij miſſæ, ſed aſſerere ipſum ſacrificiū: Si quis tamē cupiat plene ſcire effectus ſacrificij miſſæ, uideat Henricū Gorcheim in tractatu de effectibus Euchariſtiæ, & Gabrielē Biel ſuper Canone miſſæ lection. 26. & 36. Iacula ergo illa hæreticorum ſunt inania, & ſacrificium miſſæ omnino nihil lædentia.

Sacrificia noui teſtamenti non ſolum ſunt interna contra hæreticos, Cap. X.

autem fit mentio in nouo teſtamento, quàm de illis ſpiritalibus hoſtijs, quod & Oſeas pręuidit. Miſericordiã uolo & non ſacrificium, & ſcientiam dei plus quàm holocauſta. Ad quæ uerba intelligenda, Chriſtus (in quo ſacrificia ueteris legis finiebantur) adhortatur. Euntes diſcite, quid eſt, miſericordiam uolo: Et illud ſacrificium internum ſpiritale eſſe deo acceptiſſimum, patet ex allegato Pſal. 49. Dicit Dauid in perſona dei. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei. Oſee. 6. Matth. 9.

Ad hæc quæ paulo ornatius & robuſtius adduximus, q̃ hæretici faciant, facile reſpondemus: Initioq́ꝫ fatemur uera eſſe quæ adducta ſunt, illaq́ꝫ ſacrificia eſſe ſpiritalia minime negamus, ſed per hoc inferre deſtructionẽ ſacrificij miſſæ, penitus cõtradicimus, et magnã oſcitantiã indicat hæreticoꝝ nõ intellectæ ſcripturæ, nã iſta ſacrificia ſpiritalia noui teſtamenti admittimus, ſed nõ peculiaria huic, ſed cõmunia tã lege naturæ q̃ ſcriptæ et euãgelicæ, nã ſicut eadẽ fuit ecclesia noui & uet. teſtamẽti in ſpũ, quę incepit ab Abel iuſto, et durabit uſq; ad ultimũ iuſtũ morituꝝ, ait Auguſtinus: Nam illa eſt eccleſia quã dilexit Chrs et tradidit ſemetipſum pro ea, ait Apoſtolus: ſic eadẽ habuit ſacrificia ſpiritalia in utroq;, & idẽ etiã ſacerdotiũ ſpiritale internũ: Veteres em̃ patres etiã tenebantur mortificare corpora ſua, deo offerre ſacrificiũ laudis & iuſtitiæ, ſpiritũ humiliatũ & cor contritũ, & ſimilia, quia & uitia fuerunt eis prohibita, & laus diuina pręcepta: Ad huiuſmodi aũt ſacrificioꝝ ſpiritaliũ obſeruantiã externis quoq; oblationibus exercebant: Nam & ſi aliqua ſacrificia Chriſti duntaxat paſſionẽ, ipſiuſq; pro hominũ peccatis immolationẽ ſignificabãt, ſicut primogeniti ouiũ agni, & agnus paſchalis, tamẽ pleraq; uitioꝝ pœnitentiã, ac uirtutũ quædã obſeruantiã ſignificabant: In hirco em̃ et capra uniuſcuiuſq; peccatoris fœtẽs ac luxurioſa, plenaq; uerbis impudicis petulantia ſignificabatur: ac ſimiliter in tauro ſuperbia, in uitulo laſciuia, in hœdo & paſſere clamor & inconſtantia: quę quidẽ uitia cũ in cõfeſſione per pœnitentiã mactãtur atq; deſtruuntur, ſacrificia ſunt ipſi deo acceptabilia et gratiſſima: Sacrificia aũt quæ bonos mores & uirtutes præfigurabant, erant ouis, agnus, bos, aries, turtur, pullus colũbæ, & cętera id genus: In oue em̃ ſimplicitas & mãſuetudo, in agno innocentia, in boue fructuoſa prædicatio, in ariete utilis ac mãſueta pręlatio ſignificabatur, in turture uero, Auguſtinus. Ephe. 5.

quæ amiſſo coniuge, nulli poſtea copulatur, caſtitas, in colūbis quæ felle carent, & gregatim uolant, charitas præfigurabatur. Et hoc nō latuit ſapientes in lege, qui prætulerunt ſacrificia illa ſpiritalia externis & carneis ſacrificijs: Sed iam cōſtat illa ſpiritalia ſacrificia nō eſſe peculiaria nouo teſtamento, quæ in omni lege fuerunt: licet plus debeant eſſe in euangelio, ubi à litera uenimus ad ſpiritū, & deū adorare debemus nō in hircis & bobus, ſed in ſpiritu & ueritate, de cuius intelligentia diximus in libro de nō tollēdis imaginibus ſanctorum.

Iohan. 4.

At quid hæc contra ſacrificiū miſſæ? profecto nihil: ſed more ſolito Luther cū ſectarijs ſuis ſcripturā ſimpliciter loquentē de ſacrificijs ſpiritalibus, ipſe uiolentat cū excludēdi particula, q̄d illa ſola ſint ſacrificia & nullū aliud: Ita lacerare ſolet, & in anguſtias carceris trudere ſcripturā ſolarius Theologus: Sed impie eū facere ex eo liquet, quod pleraq; teſtimonia adducta ſunt ue. le. ut pſalmorum et Oſee, quibus pro iſto tēpore excluſio iſta addi nō poterat, cū obſeruantia eorū curreret uſq; ad mortē Chriſti: unde & pro Chriſto nato hoſtia data eſt ſecundū legē dñi, ſicut Lucas ait: Et ut darent hoſtiā ſecundū quod dictū eſt in lege dñi, par turturū aut duos pullos colūbarū: & agnū paſchalē comedit cū diſcipulis: quare non poteſt intelligere ſic aſſertionē ſpiritalis ſacrificij, ut neget ſacrificiū externū: Eadē ratione negamus ei hanc excludēdi audaciā in nouo teſtamēto, niſi id ſcripturis oſtenderit: Oſtendat ergo ex ſacris literis mōſtruoſam illā conſequentiam. In euangelica lege ſunt ſacrificia ſpiritalia interna: ergo nullū eſt ſacrificium externum in ea.

Luc 2.

Quin cōtra nos potius ſuadebimus, præter inducta libro primo, præter illud ſacrificiū internū & ſacerdotiū internū, eſſe etiā aliq̄d ſacrificiū externū, à ſacerdote miniſtro peculiariter offerendū: Nā tā in lege naturæ q̄ in lege Moſaica, præter ſacrificia illa interna, fuit aliquod ſacrificiū externū ſenſibile, diuinitus à deo mōſtratū: quare & legi perfectiſſimæ euāgelicæ ſuū eſt aſſignandū ſacrificiū, & determinata ad diuini cultus obſequium oblatio: Nam lex perfectior exigit ſacrificium ſibi coæuū: Ita quod durante lege, duret & ſacrificium illi peculiare, ſed huiuſmodi non eſt ſacrificiū internum, quod fuit commune omni legi, nec ſacrificatio Chriſti in cruce, cuius effectus & ſi ſemper duret in ſacramentis, tamen ipſa ſacrificatio morte finita fuit. Quod ſi ſoli effectui inniti uolueris in quo ſemper duret,

hoc erit commune etiam operibus & ſacramentis ueteris legis, quoniam & illa uirtutē habuerunt à paſſione Chriſti præuiſa, ſicut ſacramenta Euangelij efficaciā habent à paſſione Chriſti exhibita: Idem eſt de miniſteriali ſacerdote: Nam illa tria uidentur eſſe cōdependētia, lex, ſacerdotiū, ſacrificiū. Sacerdos legis naturæ fuit primogenitus, paterfamiliâs: Legis ſcriptæ Aaron cū filijs: Euāgelij Chriſtus, cui deus iurauit & non pœnitebit eū, tu es ſacerdos in æternū ſecundum ordinē Melchiſedek: habebit ergo ſacerdotiū iſtud peculiare ſacrificiū, cuius oblatio duret lege durante, ubi excluditur ſacrificatio in cruce, quæ Euangelio oriente facta eſt & ſemel, nunq̄ poſtea futura: alia ergo ſacrificatio frequenter toto tēpore Euangelij, quæ eſt oblatio in officio miſſę quotidie ubi uerus ſacerdos et uera hoſtia, ut Ambroſius ait, Chriſtus eſt, ſacerdote miniſtro in perſona Eccleſiæ ſimul offerente.

Nec hic ualet Zuuinglij dicacis & arrogantis hæretici latibulū, quo confugit ad ueritatē catholicā illudendā. Manere ſcilicet Chriſtum in æternū ſacerdotē & ubiq; offerri, quia ſcilicet in Hieruſalē crucifixus, eius paſſiōis efficacia æterna ſit, omnibusq́; proficua, etiā procul à Hieruſalē exiſtentibus in oriente & occidente, quoniā nulla eſt diſceptatio ſuper fructu ſacrificij & permanētia fructus, ſed ſuper permanentia ſacrificatiōis, quæ durante lege, durare debet. Qd' ſi mecū cōgredi & diſputatiōe experiri auderet corā inuictis & fortiſſimis Heluetijs, denudatis ſquamis & operculis, hęreticū patenter & manifeſte proferrē: Nolo ſtringere aduerſariū, in eo quod Dauid inquit Chriſtū ſacerdotē ſecundū ordinē Melchiſedec, ubi in ratiōe ſacerdotij Chriſtus nō Aaroni, ſed Melchiſedec aſſimilat, qui obtulit panē & uinū (nam dic hæretice rationē quis ordo ſacerdotij fuerit Melchiſedec) ita & Chriſtus obtulit panē & uinū, ſed non in cruce, quia tunc ſanguinē & corpus ſine uelamento in nuda forma obtulit: Itaq; & alius locus quærendus eſt, ubi panē & uinū obtulerit, & non occurret niſi in cœna aut ſancto miſſæ officio.

Additio. Eckio offerēte ſe ad diſputandū cū Zuuinglio corā Heluetiis, hāc Eckii oblationē acceptātibus, Zuuinglius timens lucem, diſputare recuſauit in nouēbri 1524.

Bugenhagius etſi fateatur Chriſtū ſecundū ordinē Melchiſedec protuliſſe panē & uinū, negat tamen & Chriſtū & Melchiſedec obtuliſſe panē & uinū: Et Zuuinglius plurimū hic latrat cōtra Eccleſiā, quia Melchiſedec non obtulerit panē & uinū, ſed protulerit Abrahæ, ſicut mos fuerit uenientibus de bello uictualia offerre. Et pro ſe

Addítio.
Símili arrogã-
tia & ípietate
...atiẽ Nerober-
...gẽñ. Oſiander

ſtatim dicit Hebraicã ueritatẽ, quæ non dicat eum obtuliſſe, ſed prõ
tuliſſe, quare negat idonee hunc textũ à catholicis pro ſacrificio miſ-
ſæ afferri. Sed has uentoſitates hæreticoꝵ non pertimeſcamus, nam
nõ opus erat iactatores illos, triliteros Hebræos (diſpereã. n. ſi Zvuin
glius duas primas lineas Bibliæ nouerit ſecundũ idioma linguæ He
brææ, quã ita tumide oſtentat) ſecundũ Hebraicã ueritatẽ legi in Ge
neſi ꝙ protulerit uinũ & panẽ: Nam & Biblię noſtræ latinæ omnes
ſic habent. At uero Melchiſedec rex ſalẽ proferens panẽ & uinũ,
erat enim ſacerdos dei altiſſimi & cætera: & non ignoramus הוציא
Hiffil eſſe à יצא quod exire ſignificat, egredi, educere, producere, ſe-
parare: Sed quid hoc monſtri eſt, protulit panem & uinum: Itaque
non obtulit, quaſi non potuiſſet proferre panẽ & uinum ad offeren-
dum, quaſi prolatio & oblatio panis & uini pugnarẽt. Imò ideo pro-
tulit ut offerret: Non enim protulit illa ut uictualia daret bellatori-
bus, qui tam opimis ſpolĳs è prælio reuertebantur, omnẽ ſubſtantiã
captam reducentes: Vnde iſtud mendaciũ, quod Melchiſedec pro-

Addítio.
...e Oſiandrum

tulerit panẽ & uinũ, non in ſacrificiũ deo, ſed ad reficiendũ Abrahã,
non hoc primũ nunc Satan adinuenit per miniſtros impíetatis Bu-
genhagiũ, Zvuingliũ, Baldaſarẽ Hiebmair: ſed iam pridem per ad-
uerſarios fidei Chriſtianæ Iudęos hoc ſubornauit, ut Lyra refert &
improbat ſuper Geneſim, quia quatuor reges aſportauerant de So-
domis uniuerſa quę ad cibũ pertinebant, nec poterant adhuc omnia
cõſumpſiſſe, ideo Abrahã & ſui uſi ſunt illis uictualibus, ſicut Abra
ham teſtatur aperte ad regẽ Sodomæ dicens. Non accipiã ex omni-
bus quæ tua ſunt, exceptis his quę comederunt iuuenes. Porrò quid
opus fuiſſet meminiſſe ipſum fuiſſe ſacerdotẽ, ſi nõ in ſacrificiũ pro-
ferebat panẽ & uinũ, nã proferre uictualia magis eſt laicoꝵ, ꝗ̃ ſacer-
dotũ. Hæc Lyra cõtra Iudæos, & nos cõtra hæreticos his utamur.

Et ut cõfundantur hæretici, affirmo nullũ catholicũ ſiue Græcũ
ſiue Latinũ, nec ex ueteribus Iudæũ negaſſe, quin Melchiſedec ui-
num & panẽ prolata obtulerit deo, licet huiuſmodi oblata (ut ueriſi-

...e Hiero. dícit

mile eſt) poſtea ſimul comederint: Teſtis nobis accedat primo Hie-
ronymus, qui, etiã ſi rumpatur Zvuinglius, & Hebraicæ & Græcæ
linguæ doctiſs. fuit, is ad Euagriũ ſcribit ſe perlegiſſe Hypolitum,
Hirenęũ, Euſebiũ Cæſarieñ. & Emiſſenũ, Apollinariũ ꝗꝙ & Euſta
chiũ Antiochenũ. Horũ omniũ opiniones ad unũ compitũ depre-

hendit perueniſſe, & infra: Sic & Melchiſedec, in typũ præceſſiſſe ſacerdotis filij dei, de quo dicitur Pſal. 109. Tu es ſacerdos in æternũ ſecundũ ordinẽ Melchiſedec: Ordinẽ aũt eius multis modis interpretantur, quod ſolus & rex fuerit & ſacerdos &c. Infra: neq; carnis & ſanguinis uictimas immolauerit, & brutorũ ſanguinẽ, eorũ animalium exta, id eſt, quicquid ſuper eſcã eſt, ſuſceperit, ſed pane & uino ſimplici puroq; ſacrificio Chriſti dedicauerit ſacramentũ. Hęc Hieronymus ex tot illuſtriũ patrũ & martyrũ ſentẽtia. Ambroſius itẽ libro 4. de ſacramentis, oſtendit euchariſtiæ figurã præceſſiſſe Iudęorũ ſacramenta, ait aũt: Tunc uictor uenit, occurrit illi Melchiſedec ſacerdos, & obtulit ei panẽ & uinũ, quis habuit panẽ & uinũ? Melchiſedec, ipſe ergo author ſacramentorũ, & infra: Obtulit ergo Melchiſedec panẽ & uinũ &c. Vult ergo Ambroſius ſacramenta Chriſtianorũ eſſe anteriora, q̃ ſint Moyſi ſacramẽta, quod nõ poterit eſſe niſi propter ſacrificiũ panis & uini. Aſtipulatur B. Auguſtinus lib. 4. de doctrina Chriſtiana. Item in ſacerdote Melchiſedec dominicum ſacramentũ prefiguratũ uidemus, ſecundũ quod ſcriptura diuina teſtatur & dicit: Et Mechiſedec rex ſalem protulit panẽ & uinũ &c. ſed ut ſunt maligni hæretici obijcient iſta uerba nõ eſſe Auguſtini, ſed ſolũ narret pro exẽplo ſubmiſſi generis dicendi. Adeo non refragor huic tuæ fugæ, ut etiã plurimas gratias tibi agã, nam & fortiora fient tela noſtra plurimorũ patrũ ſententijs firmata: Verba ſunt Cypriani magni illius doctoris & martyris, nec ab Auguſtino improbata: recurramus ergo ad tertiã epiſtolã libri ſecundi, & reperiemus eũ fortius noſtra corroborantẽ, q̃ Auguſtinus renarrarit, poſt enĩ Pſal. citatũ ſubdit: Qui ordo utiq; eſt de illo ſacrificio ueniens & inde deſcendens, ꝙ Melchiſedec ſacerdos dei ſummi fuit, quod panẽ & uinũ obtulit, quod Abrahã benedixit, nam qui magis ſacerdos dei ſummi, q̃ dñs noſter Iheſus Chriſtus, qui ſacrificiũ deo patri obtulit. Et obtulit hoc idem quod Melchiſedec obtulerat, id eſt, panẽ & uinũ, ſuũ ſcilicet corpus & ſanguinẽ: infra. Vt ergo in Geneſi per Melchiſedec ſacerdotẽ benedictio circa Abrahã poſſit rite celebrari, præcedit ante imago ſacrificij in pane & uino ſcilicet conſtituta, Quã rẽ perficiens & implens dñs, panẽ & calicem mixtũ uino obtulit, & qui eſt plenitudo, ueritatẽ præfiguratæ imaginis adimpleuit: Sed & per Salomonẽ ſpirituſſanctus typũ dominici ſacrificij præ- Prouer. 9.

monſtrat, immolatæ hoſtiæ & panis & uini, ſed & altaris & apoſtolorum faciens mentionem. Sapientia inquit, ædificauit ſibi domum, & ſubdit colũnas ſeptẽ, mactauit hoſtias, miſcuit in cratere uinũ ſuũ, & parauit menſam ſuam, & miſit ſeruos ſuos conuocans excelſa prædi catione ad craterã dicens: Qui eſt inſipiens declinet à me, & indigen tibus ſenſu dixit uenite & edite de panibus meis et bibite uinũ quod miſcui uobis. Hæc fuſi⁹ ex ſancto & antiquiſſimo patre recẽſuimus ad hæreticorum gratiã, qbus S. martyr mire eſt cõmẽdatus, nõ ob ſanctitatẽ uitæ, ſpirituſſancti gratiã, et martyrij laureã, ſed quia commu nionem ſub utraque ſpecie inueniunt apud eum in eccleſia Carthaginienſi laicis fuiſſe exhibitã, ſuſcipiant ergo reuerẽter eum etiã in hoc loco, & ab infanda ceſſent impietate, qua negant Melchiſedec panem & uinum obtuliſſe.

Antiqua tralatio.

Sufficiant illa ſanctorum patrum teſtimonia: Sed & Rabinos ueteres ſic intellexiſſe, Porchetus de Saluaticis refert Rabi Samuelẽ Bar nabã dicentem, de Melchiſedec. Sententias ſacerdotij tradidit ei, & erat ipſe ſacrificãs panẽ & uinũ, deo ſancto & benedicto ſicut dictũ eſt, & ipſe erat ſacerdos deo altiſſimo, & poſt uarias expoſitiões magiſtrorum, nam & hanc refert. Melchiſedec produxit panẽ, hic eſt panis propoſitionis & uinũ, id eſt, libamina (hæc aũt ſunt ſacrificia) Et hanc quoque magiſtrorum refert dicentiũ, quod legẽ reuelauit ei, qui di xit. Venite & comedite panẽ meum, & bibite uinum quod miſcui. Poſtremo illam refert traditionẽ. Melchiſedec hoc eſt, ac ſi dixerit ſcriptura, quod dictũ eſt Pſal. 109. Iurauit dñs & non pœnitebit eũ, tu es ſacerdos ſecundũ uel ſupra ordinẽ Melchiſedec: Et qs eſt iſte? Iſte eſt rex iuſtus & ſaluator rex Meſſias, ſicut dictum eſt Zachariæ nono: Ecce rex tuus uenit tibi iuſtus & ſaluator: Et quid docet dice do protulit panẽ & uinũ? quaſi dicat: Erit placenta tritici in terra. Et quod eſt ſcriptũ Gene. 14. Et ipſe erat ſacerdos deo altiſſimo, hæc ex Rabi Moſe Hardaſan, Galatin⁹ adducit etiã Rabi Pinhas filiũ Iair dicentem. Tempore Meſſiæ omnia ſacrificia ceſſabunt, & ſacrificiũ panis & uini nunq̃ ceſſabit: Sicut dictum eſt Gene. 14. Et Melcihſe dec rex Salem excepit panem & uinum, & quod ſeparabit ſacrificium panis & uini à ceſſatione ſacrificiorum, probat illud Pſalmiſtæ. Tu es ſacerdos in æternum &c. Et bene pondera hunc Rabinũ exponẽtem הוציא non per protulit uel obtulit, ſed per excepit uel ſepa

rauit, quoniã offerenda deo excipiuntur, ſeparantur ac ſegregãtur à cõmunibus uſibus: Cum ergo & ſancti patres oẽs, & tota Eccleſia in canone miſſæ, ac uetuſtiſſimi ſapientes Hebræorꝫ ſic intellexerant uerba Moyſi in Geneſi & Dauid in Pſalmis: quid cõtra perfidi hæretici audẽt mutire, ex lingua Hebræa ſibi patrociniũ quærẽtes: ubi nullũ reperiũt, ſed ab ipſis Iudæis quoqꝫ confundunt: Recte ergo eccleſia de uenerabilis euchariſtię feſto canit. Sacerdos in æternũ Chriſtus dñs ſecundũ ordinẽ Melchiſedec, panẽ & uinum obtulit. Plura proferre poſſem in hac re. ſ. præter ſacrificia ſpiritalia oportere eſſe aliud ſacrificiũ externũ in lege Euãgelica, ut de iugi ſacrificio Exo. 29. & ſimilibus: ſed fuimus prolixiores q̃ inſtitueramus: Hoc ſolum moneamus, locos Pſalmi adductos ſecundũ Pſal. 4. & 49. à ſanctis patribus & etiam pluribus Iudæis, intellectos de ſacrificio Euchariſtiæ: id quod libro primo obiter attigimus.

Vnus reſtat, Oſeas, à ſaluatore bis in Euangelio Matthæi repetitus, Miſericordiã uolo & nõ ſacrificiũ, & ſcientiã dei plus q̃ holocauſta: quoniã nihil oppugnat ſacrificio miſſæ: Senſus enim uerborum prophetæ eſt, Hieronymo expoſitore, quod quia deus quotidie eos qui extra Eccleſiã ſunt, & qui peccant in Eccleſia cõmorantes, prouocat ad pœnitentiã, & dicit eis, Miſericordiã uolo & nõ ſacrificiũ, & ſcientiã dei plus q̃ holocauſta: Illi uero offerũt panẽ ſacrilegũ, & dant eleemoſynas, & ſectari uidentur humilitatẽ: q̃ ego, ſi uerẽ fiant, holocauſta interpretor: cũ aũt ſcientiã dei reliquerint, fruſtra à trũcato capite fidei, cætera mẽbra ſe habere iactant: prçuaricati enim ſunt pactũ dei in Eccleſia, & antea dixerat Hiero. Neqꝫ enim in ſacrificijs delector & uictimis & holocauſtorꝫ multitudine: Victimæ meę & holocauſta, ſalus credentiũ & conuerſio peccatorꝫ eſt. Quod ſi acute inductio Chriſti penſet, obuiũ erit deũ loqui de miſericordia ſuã, non de operibus miſericordiæ noſtræ, ut ſolent torquere Lutherani hunc textũ, ut ſit ſenſus, miſericordiã uolo. i. uolo ueſtri miſereri, uolo uos donis & beneficijs miſericordiæ meæ aptos eſſe, ut gratiã & remiſſionẽ peccatorꝫ conſequamini: modo habeatis ſcientiã dei: non enim poſtulo ſacrificium aut holocauſta, niſi miſericordiæ meæ ſitis participes: Ideo cũ publicanis comedebat, quia eorꝫ miſereri deſiderabat: ideo citat uerbũ dei per Oſeã dictũ, Miſericordiã uolo & non ſacrificiũ: tacite etiã hic ſubindicans ſe etiam eſſe deũ, qui peccatorũ

miſereri uelit. Et ideo propheta uult infidelium ſacrificia, aut etiam credentium nulla eſſe in acceptione diuina, ipſis in peccatis perſeue-rantibus, ſed miſericordiam dei oportet eſſe præuenientem, ut acce ptabilia fiant ſacrificia & ſeruitia ueſtra deo.

Non tamen deſunt, qui de miſericordia noſtra intelligunt, & cō-paratiue accipiūt: quod opera charitatis ſint meliora, q̃ opera alia ex terna uel ſine fide uel ſine charitate: Inducunt illud 1. Tim. 4. exerci tatio corporalis ad modicū utilis eſt, pietas aūt ad oia ualet, promiſ-ſionem habens uitæ, quæ nunc eſt & futurę: Et ſic capiunt etiā illud Prouer. 21. facere miſericordiam & iudiciū, magis placet deo, q̃ ſtul

Eſai. 1. toꝶ uictimæ. Eò etiam contendunt, quæ Eſaias dixit: Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra, incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniā & ſabbatū & alias feſtiuitates ueſtras non feram, iniqui ſunt cœtus ueſtri &c. quæ tamen altiorē requirunt indaginem: Mihi aūt placet prior ſententia, quæ uidet eſſe magis genuina literæ, & quod Oſeas ſubinde cap. 8. reprobationem ſacrificioꝶ narrat propter iniquitatē offerentiū: ait enim, ſcribā ei multiplices leges meas, quæ uelut alie-næ ſunt computatæ, hoſtias offerent, immolabunt carnes & come-dent, & dn̄s non ſuſcipiet eas: Sed quid ad hęc contra ſacrificiū miſ-ſæ, cū & mali illud offerentes & indigne ſumentes, iudicium ſibi mā ducant, non dijudicantes corpus domini: nam tunc deus maledicit benedictionibus eoꝶ, ut per Malach. inquit: hoc eſt, ipſos benedi-centes & offerētes: Ex his omnibus arbitror ſatisfactū pio Chriſtia-no, ut nullis uerboꝶ portentis aut allegationū ampullis hæreticorū moueatur à catholica ueritate: Neq; timeat, ſicut hæretici malitioſe ſuggerunt, Chriſtū denuo crucifigendum, ſi denuo in myſterijs of-feratur, ſicut nec mortuus fuit, quando in figuris ueteris legis ſacrifi-cabatur: Expendat miſſam non teſtamentum eſſe, ſed partem teſta-menti, licet ſanguis ibi oblatus noui teſtamenti fuerit cōfirmatiuus, quare inualida ſunt omnia, quæ ex teſtamenti ratione deſumpta miſ-ſæ ſacrificium impugnant: Pari infelicitate adducuntur contra miſ-ſam, quæ de promiſſione, de factis & uerbis Chriſti & ſimilibus nu-gantur hæretici, quoniam ſacras literas torquent & lacerant, ſophi-ſmatibus ſe implicant, cauillis captioſis ſe & alios decipiunt: Firma, fixa, & ſtabilis eſt eccleſiæ catholicæ ſententia (quæ eſt columna ue ritatis, et regimine ac magiſterio ſpiritusſancti tuta in ueritate perma

net) Euchariſtiã in miſſa conſecrari, conſecratã deo offerri, non ſolũ per nudã recordationẽ ſeu memoriã, ſed etiã per actionẽ cuiuſdã repræſentatiõis, oblatiõis factæ in cruce, unde mẽbra Eccleſiæ (in cuius fide, ſacerrima iſta hoſtia deo patri offert) uberrimos diuinę bonitatis & clementiæ fructus conſequuntur: unde & uiuis & mortuis in uarijs neceſſitatibus ſubuenit. D. O. M. faciat nos iſtius ſanctiſſimi ſacrificij oblatione, in uera catholica ac ſibi placenti fide ſemper immobiles in hoc naufragoſo ſeculo pſiſtere, & omniũ bonorũ author & humani generis redẽptor Ieſus Chriſtus, per ſacri corporis & benedicti ſanguinis ſui oblationẽ, faciat nos hilares ſacris intereſſe myſterijs, & ab omnib9 malis liberatos in æternæ beatitudinis trãquilla collocet gaudia, fiat bone Ieſu, fiat Ieſu dulciſſime. Tibi ſoli gloria.

Inſtitueramus IIII. librũ adijcere Candide lector, quo miſſandi formulam communem ſacræ ſcripturæ adaptaremus: Verum admoniti Tho. Vualdeñ. id egregie præſtitiſſe, ſubſtitimus: ad quem hæreticorum malleum te delegamus. Vale lector optime, & ueritati catholicæ ac Eccleſiæ fortiter adhære. Menſe Auguſto.

ELENCHVS EORVM QVAE HOC LIBRO CONTINENTVR.

PRIMO LIBRO probatur ſacrificium Euchariſtiæ ex prædictione prophetica ueteris teſtamenti.
Cum Eccleſia ſemper docuerit in miſſa fieri ſacrificiũ, ideo id negãtes nõ ſunt de Eccleſia. Cap.1.fo.1
Deus per Malachiam primo prædixit Euchariſtiæ ſacrificium. Cap.2.fo.3
Ex Malachia idem probatur cap.3. & cur aſſimilatur ſacrificiis antiquorũ annorum in propheta & in miſſa. Cap.3.fo.6
Deus Leui.21. & Nume.28. per Moyſen pdixit Euchariſtię ſacrificiũ etiã ſecũdũ Rabinos. Ca.4.fo.7
Ex Daniele capitibus 12. & 8. idem probatur, & Lutheranos ſternere uiã Antichriſto apertiſſime conuincitur. Cap.5.fo.9.
Per Dauid Pſal.71. deus clare prædixit Euchariſtiæ ſacrificiũ eleuãdũ ſup capita ſacerdotũ. Cap.6.fo.11
Per utrũ dei 1 Reg.2. deus prædixit miſſæ ſacrificiũ. per Eſaiam itẽ cap. ultimo. Cap.7.fo.12
Ex nouo & ueteri teſtamẽto figura & ueritate oſtẽditur agnũ paſchalem typicũ & uerũ primo ſacrificandũ, dein ſumendũ Ca 8.fo.14
Cũ Chriſtus ſe obtulerit & hoc idẽ fieri iuſſerit in ſui memoriam per Eccleſiam, conſectarium eſt in miſſa eſſe ſacrificium. Cap.9.fo.16
Diſcutitur quomodo miſſa ſit memoria oblationis & oblatio, & tamẽ in die paraſceues nõ fit miſſa, ubi tota Eccleſia agit memoriam paſſionis domini. Cap.10.fo.17
Hinc ſpiritus toties prædixit euacuationem ſacrificiorum legis & noui ſacrificii ortum, in quo unico omnia alia continent. Cap.11.fo.19
Duo loci per aliquos catholicos adducti; in ſe ueri, tamen non probant ſacrificium miſſæ, ſed tertius ex apoſtolo Paulo p Emſerũ inductus eſt euidens. Ca.12.fo.21
Miſſę ſacrificiũ iterũ aſtruit ex Paulo, & ad Heb. 13. & ad uetus te. redit in Sophoniã Ca.13.fo.22

SECVNDVS LIBER, DE VSV ſacrificii miſſæ in Eccleſia dei.

Miſſæ ſacrificiū à prophetis prædictum, à Chriſto exhibitū, apoſtoli obſeruarunt, & primo quidē ſine ſcriptura. Cap.1.fo.24
Qui uſi fuerint miſſa, & q ſcripſerint primo miſſam, & ex Canone latino & greco probari ſacrificium miſſæ. Cap.2.fo.26
Vſus ſacrificii miſſæ probatur ex ſanctis Andrea apoſtolo, Dionyſio, Ignatio, Hirenæo & Tertulliano, ubi de anniuerſariis mortuorum. Cap.3.fo.28
Sacrificium miſſæ aſtruitur ex Origene martyris filio & Cypriano martyre. Cap.4.fo.30
Sacrificiū Euchariſtię defenditur ex Euſebio, Athanaſio, & Lactantio. Cap.5.fo.32
Pro ſacrificio miſſam habuerunt Græci, Chryſoſtomus, Baſilius, G. Emiſſenus, Epiphanius, Damaſcenus & G Nazianzenus. Cap.6.fo.31
Miſſam pro ſacrificio habuerunt latini, Hieronymus & Auguſtinus. Cap.7.fo.35
Euchariſtię ſacrificiū ex Ambroſio probaẽ, & miſſandi formula tēpore apoſtolorum confertur cum noſtra. Cap.8.fo.36
Sancti pontifices martyres miſſam ſacrificiū aſtruxere, inferuntur pleraque de præparatione Euchariſtiæ. Cap.9.fo.
Aliorum pontificum martyrum teſtimonia ad idem conferuntur. Cap.10.fo.40
Sanctiſſimorum conciliorum authoritate probaẽ miſſam eſſe ſacrificium. Cap 11.ibidem.

LIBER TERTIVS CONFVTAtorius rationū ab hæreticis inductarum.

Paulum in epiſtola ad Hebræos non improbare ſacrificium miſſæ. Cap.1.fo.41
Miſſam non eſſe teſtamentum. Cap.2.fo.43
Pluribus confutatur fictio Lutheri miſſam eſſe teſtamentum. Cap.3.fo.46
Qua ratione catholici miſſam teſtamentū affirmare poſſint. Cap.4.49
Deuelatur Lutheri malitia, qui negat miſſam bonum opus eſſe & ſacrificiū. Cap.5.fo.50
Ex facto Chriſti non improbari miſſam eſſe ſacrificium. Cap.6.fo.52
Stulta impudentia Lutheranorum reiicitur, qua negant idē poſſe recipi & offerri. Cap.7.fo.55
Miſſa etſi ſit memoria ſacrificii, poteſt tamen eſſe ſacrificiū, contra Lutherum, Zuuinglium & Vrbanum. Cap.8 fo.56
Oſtenditur illa non eſſe connexa, oblationē Euchariſtiæ & communionem. Cap.9.fo.59
Sacrificia noui teſtamenti non ſolum ſunt interna contra hæreticos. Cap.10.fo.62.

F I N I S.

COLONIAE apud Io. Sōterem, expenſis
honeſti ciuis PETRI Quentel, Anno
M D X X V I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE